

MONIKA KROPEJ

KAREL ŠTREKELJ
IZ VRELCEV
BESEDNE USTVARJALNOSTI

Monika Kropelj
Karel Štrekelj – Iz vrelcev besedne ustvarjalnosti

ZALŽBA
ZRC

Monika Kropelj
Karel Štrekelj – Iz vrelcev besedne ustvarjalnosti

Urednik: Vojislav Likar
Oblikovanje in likovno-grafična ureditev: Milojka Žalik Huzjan
Jezikoslovni pregled: Jože Faganel

Založila: Založba ZRC, ZRC SAZU
Za založnika: Oto Luthar

Tisk: Littera picta, d.o.o., Ljubljana

Tiskano s podporo
Ministrstva za šolstvo, znanost in šport Republike Slovenije in
Občine Komen

Digitalna različica (pdf) je pod pogoji licence CC BY–NC–
ND 4.0 prosto dostopna:
<https://doi.org/10.3986/9616358294>.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

929 Štrekelj K.

KROPEJ, Monika
Karel Štrekelj : iz vrelcev besedne ustvarjalnosti / Monika
Kropelj. - Ljubljana : Založba ZRC, ZRC SAZU, 2001

ISBN 961-6358-29-4
110958592

KAREL ŠTREKELJ

IZ VRELCEV BESEDNE USTVARJALNOSTI

MONIKA KROPEJ

LJUBLJANA 2001

Karel Štrekelj

Predgovor

Karla Štreklja, Miklošičevega učenca in študijskega prijatelja Matije Murka, najbolj znanega po monumentalni zbirki Slovenske narodne pesmi, katere urednik je bil, poznamo predvsem kot jezikoslovca, ki se je ukvarjal tudi z ljudskim pesništvom. Če pa se poglobimo v njegovo delo in v vire, ki so se ohranili do današnjih dni, lahko opazimo, da je bil za razvoj slovenske znanosti in kulture pomembnejši, kot se zdi na prvi pogled. S to knjigo želim osvetliti njegova prizadevanja in prispevek na področju jezikoslovja, predvsem pa etnologije, ker je prav on uveljavil veliko strokovnih vidikov in prijemov etnološkega raziskovalnega dela, ki so še danes aktualni, od metodičnih pripomočkov, kot so npr. etnološke vprašalnice, do usmerjanja raziskav tudi na nosilca ljudskega izročila, tj. na človeka kot družbeno bitje. S svojimi študijami in uredništvom Slovenskih narodnih pesmi, dragocene zbirke, s kakršno se lahko ponaša le malokateri evropski narod ali etnična skupina, je skupaj z Matijo Murkom postavil znanstveni temelj slovenski etnologiji. Živel je na prelomu stoletja, v času secesije kakor tudi moderne, ko je bila evropska imperialistična politika na višku svojega pohoda in ko je nacionalna identiteta dobivala nov pomen. Povečano zanimanje za etnologijo je nedvomno odsevalo tudi v Štrekljevem delu.

Ko sem pregledovala bogato gradivo ljudskih pesmi, pravljic, povedk in ljudskih besed, ki se je ohranilo v Štrekljevi zapuščini, sem bila presenečena nad obsežnostjo in bogastvom teh skritih vrelcev pesnjenja in besedne ustvarjalnosti. Ko pa sem nato začela slediti Štrekljevi življenjski poti po različnih virih in arhivskih listinah, ki so se v stotih letih in več nabirali v številnih arhivih – ne le Znanstvenoraziskovalnega centra Slovenske akademije znanosti in umetnosti v Ljubljani, pač pa tudi v Rokopisnem oddelku Narodne in univerzitetne knjižnice v Ljubljani, v Arhivu Slovenije, Pokrajinskem arhivu Maribor, Arhivu dunajske univerze (Archiv der Universität Wien), Avstrijskem deželnem arhivu (Österreichisches Staatsarchiv), na Slavističnem inštitutu univerze v Gradcu (Institut für Slavistik Karl Franzens Universität in Graz) in v Univerzitetni knjižnici v Gradcu (Universitätsbibliothek Graz), sem začela prepoznavati velik pomen Štrekljevega dela. Tako sem že v letu 1988 napisala prvo delo o Karlu Štreklju, namreč magistrsko nalogo Karel Štrekelj in njegova narodopisna zapuščina, z leti sem temo z različnih vidikov še raziskovalno osvetlila. V tej knjigi objavljam rezultate svojega večletnega dela. Ker je veliko Štrekljeve korespondence ohranjene bodisi v originalu bodisi v prepisu Ivana Prijatelja, sem se odločila, da bom Karla Štreklja in njegovo delo predstavila predvsem z njegovo lastno besedo in z besedami njegovih sodobnikov. Naj se na tem mestu zahvalim za veliko pomoč, ki so mi jo nudili pri mojem delu in

študiju, pokojnemu prof. dr. Jožetu Koruzi, dr. Zmagi Kumer, akademiku dr. Milku Maticetovemu, prof. dr. Pavlu Zdovcu, prof. dr. Erichu Prunču, prof. dr. Ludviku Karničarju in mag. Engelbertu Logarju ter Založbi ZRC in Občini Komen, ki sta omogočili natis te knjige.

Monika Kropelj

V Ljubljani, 27. septembra 2000

NAMESTO UVODA

Začetke sistematičnega zanimanja za ljudske pesmi in ljudsko kulturo pri nas je sprožil proces prebujenja narodne in narodnokulturne zavesti v drugi polovici 18. stoletja. V Sloveniji se je nadaljeval v 19. stoletje, ko se mu je pridružilo politično ozaveščanje slovenskega naroda. Slovenski izobraženci so začeli poudarjati pomembnost zbiranja ljudskih pesmi in ostalega ljudskega izročila. Tako je že mladi Janez Primic, ki je leta 1811 na graškem liceju ustanovil stolico za slovenščino, spodbujal nabiranje ljudskega izročila, v katerem bi Slovenci odkrili svojo lastno vrednost in ne častili le tega, kar je tuje. Slavistična stolica v Gradcu po žalostnem Primičevem koncu sicer ni imela sreče. Po skoraj desetletnem premoru je mesto zasedel Kolomon Kvas, toda narodno-prebuditeljska iskra pri mladih ni ugasnila, še naprej so navdušeno zbirali ljudske pesmi in videli v njih izraz elementarne ljudskosti. Med graškimi študenti je bil v tem času med najbolj zagretimi Fran Miklošič, ki je v Gradcu študiral filozofijo in pravo od leta 1830 do leta 1838, ko je doktoriral. Bil je v tesnih prijateljskih stikih z Davorinom Terstenjakom in tri leta starejšim Stankom Vrazom. Nedvomno ga je tudi to prijateljstvo približevalo slavistiki in spodbujalo k zbiranju ljudskega izročila. Takole komentira Štrekelj aktivnost graških študentov tistega časa v svojih predavanjih o zgodovini slovenskega slovstva¹:

Ves graški krog združuje ognjevito in požrtvovalno 'domovinstvo'. Iz leta 1833 poznamo že geslo teh prijateljev (Miklošiča, Vraza in Terstenjaka): 'Vse za domovino!'. V živahni zvezi so bili z domorodci na spodnjem Štajerskem (tako Vraz kot Miklošič sta doma s Štajerskega), dalje z domorodci na Kranjskem in Koroškem, somišljenike so imeli na Dunaju, zlasti Kočevarja in nekaj 'viteških Kranjcev'. Njihovo delovanje se je nekoliko razširilo in utrdilo s strokovnimi potovanji, na katera sta hodila Miklošič in Vraz, prvi že 1831. leta, Vraz od leta 1833, da bi zbirala narodne pesmi in delala za narodno idejo s svojo prikupno besedo in z razširjanjem slovenskih knjig in časopisov.

Dunaj, kjer sta delovala Jernej Kopitar in pozneje Fran Miklošič kakor tudi Gradec sta kot veliki mesti nudila vse pogoje, za širjenje obzorja slovenskim izobražencem in za spodbujanje romantično navdušenih Slovencev, od kate-

¹ Rokopisna predavanja hrani Slavistični inštitut Univerze v Gradcu, kopijo pa Inštitut za slovensko narodopisje Znanstvenoraziskovalnega centra Slovenske akademije znanosti in umetnosti v Ljubljani.

rih so nekateri poleg tega, da so skušali kulturno dvigniti in politično obuditi svoj narod, tudi uspešno delovali na etnološkem področju. A tudi v Ljubljani ni vladalo mrtvilo. Tu so narodno zavedni duhovi nadaljevali delo znamenitega prosvetljenega Zoisovega krožka. Zbrali so se najprej okoli Kranjske čbelice, med njimi tudi največji – France Prešeren. Ta sicer ni bil zbiratelj ljudskega izročila in pesmi, kot npr. Andrej Smolec, pač pa je imel velik vpliv na narodno-buditeljsko dejavnost romantikov. Zagon v ljubljanskem krogu je postal opazen zlasti potem, ko se mu je s svojim navdušenjem in nenavadno duhovno energijo pridružil, kmalu po svojem prihodu v Ljubljano v začetku leta 1837, mladi poljski izgnanec Emil Korytko in začel delovati na etnološkem področju. Pod Prešernovim vplivom se je z vsem srcem zavzel za izdajo slovenskih ljudskih pesmi, posvetil temu cilju velik del svojih moči in si pridobil ogromno zaslug za zbirko, katere izida ni dočakal. Načela, po katerih jo je hotel izdati, so bila povsem strokovna, namreč:

da bi se narodne pesmi nikdar ne smele drugače zapisovati, nego kakor jih pevec poje, da narodne pesmi popravljati, pomeni kvariti jih, da naj bi se sprejele tudi inačice, kjer sta smisel in čustvo spremenjena.

Žal zbirka ne ustreza docela tem načelom, za kar so krivi predvsem zbiralci, od katerih naj omenim le najbolj pridnega, to je bil Metelkov in Zupanov učenec Matija Ravnikar Poženčan. Ta je pesmi zelo rad gladil in snažil pa tudi prepesnjeval.

Sicer pa je prav M. Ravnikar-Poženčan, ki je povsod, kamor ga je zanesla službena pot, izredno marljivo nabiral ljudske pesmi in tudi drugo narodopisno gradivo; bil je tako rekoč zgled za to, kako se je preporoditeljska vnema širila iz središč oz. njihovih šol, kjer so se vzgajali predvsem duhovniki in učitelji. Podobno navdušen zbiralec ljudskega izročila – pa vendar precej drugačen od Poženčana – je bil Davorin Trstenjak.

Leto 1839 je prineslo na področju ljudskega pesništva bogate sadove. Najprej je izšel prvi zvezek Korytkovih *Slovenskih pesmi kranjskega naroda*, kmalu nato pa v Zagrebu prvi Vrazov zvezek slovenskih narodnih pesmi z naslovom *Narodne pesmi ilirske, koje se pevaju po Štajerskoj, Kranjskoj, Koruškoj i zapadnoj strani Ugarske*. Medtem ko se je Korytkova zbirka v Kastelčevi in Kosmačevi redakciji nadaljevala (2. zvezek leta 1840, 3. in 4. zvezek leta 1841, 5. zvezek leta 1844), je Vrazova zbirka iz političnih razlogov obtičala pri prvem zvezku, kljub zbiralčevemu prizadevanju za nadaljevanje in kljub temu, da je svoje gradivo še dalje množil in bi bil lahko izdal še celo vrsto takih zvezkov. Prav njegovo delo je rodilo sadove pozneje, saj je bila njegova zapuščina temelj Štrekljevi zbirki.

Geografsko majhno, toda nenavadno živo in močno žarišče narodnoprabujevalnega dela je bil Celovec. Herderjeve teze so tudi tu naletele na plodna tla in leta 1812 je pesnik Urban Jarnik, tedaj celovski kaplan, objavil njegovo znamenito poglavje o Slovanih (*Ideje*, 16. knjiga, 1791) v Carinthii ter ga opremil z opombami in s pozivom:

Naj se nabira slovensko narodno blago kot gradivo za bodočo zgodovino slovanskih narodov.

Narodnozavedno idejo je Jarniku vcepil že njegov učitelj v Celovcu Matija Ahacel, okrepla pa se mu je, ko je eno leto (1804/5) študiral v Gradcu. Pozneje je imel stike z najuglednejšimi preroditelji, med drugim s Kopitarjem, Prešernom in Vrazom. Jarnik je ljudsko izročilo nabiral tudi sam, objavil ga sicer ni mnogo, več pa ga je prepustil drugim, npr. Stanku Vrazu. Za nabiranje je pridobil tudi svojega učenca Matijo Majarja Ziljskega. Temu je že Matija Ahacel vcepil preroditeljsko idejo, ki je nato krepko pognala ob pobudah rodoljubnega gibanja slovanskih dijakov v Gradcu (Vraz, Miklošič, Terstenjak), kjer je bil leta 1833 kot študent v zadnjem letniku liceja.

Velik vpliv na plejado med seboj povezanih preroditeljev, med katerimi je bil tudi Andrej Einspiler, je imel Anton M. Slomšek, ki je bil med leti 1829 in 1838 spiritual v Celovcu. V tem krogu zavzema častno mesto Anton Janežič z velikimi organizacijskimi sposobnostmi na knjižnem področju. Slovenska bčela, Slovenski glasnik, Cvetje iz domačih in tujih logov, slovarji in učbeniki so sad njegove neugnane pridnosti. Janežič ima tudi velike zasluge za to, da se je leta 1851 osnovala Mohorjeva družba, katere duša je bil skoraj do svoje smrti in kjer je delal kot tajnik do leta 1868.

Prav gotovo pa je za čistost slovenskega jezika in še posebej za ohranitev slovenskih ljudskih pesmi in pripovedi nekaj let pozneje največ storil Karel Štrekelj, Kraševac, ki je prišel na Dunaj z Goriške normalke.

KAREL ŠTREKELJ ŽIVLJENJE IN DELO

MLADOST NA GORJANSKEM PRI KOMNU IN DIJAŠKA LETA V GORICI (1859 – 1877)

24. februarja 1859 se je rodil na Gorjanskem pri Komnu na Krasu materi Mariji, rojeni Pavletič, in očetu Jožefu Štreklju, ki je bil trden kmet in vinogradnik, sin Karel. Izmed njegovih bratov in sester jih je šlo več v šole in nekateri so dosegli tudi vplivna mesta v gospodarski ali upravni stroki.²

V mladosti še ni kazal posebnega nagnjenja do učenosti, če je res, kar pravi hišno izročilo, da ni hotel iti v šolo in ga je zato morala dekla nesti.³ Prve razrede ljudske šole je obiskoval v svoji rojstni vasi, potem pa je bolj po naključju odšel v višje razrede ljudske šole v Gorico. Ko je bil namreč starejši brat Franc

Štrekljeva rojstna hiša na Gorjanskem pri Komnu (foto: Monika Kropelj, 2000).

² Brat Anton Štrekelj (roj. 12. 2. 1875) je bil enolog. Leta 1907 je postal ravnatelj kmetijske šole v Gorjanskem, urejal je mdr. prilogo Kmetijski list, Vinarski in Vrtnarski list.

³ M. Matičetov, Dr. Karel Štrekelj. Jezik in slovstvo II, Ljubljana 1966/67, str. 120.

že pripravljen za na pot, so vprašali Karla, ali ne bi hotel iti tudi on.⁴ Odšel je z bratom in jeseni 1867 začel obiskovati normalko v Gorici. Po treh letih je prestopil na gimnazijo, ki jo je končal v osmih letih (1870 – 1878). V gimnazijskih letih se je začelo njegovo dosmrtno prijateljstvo s prof. Levcem. Fran Levec ga je namreč v 2. in 3. razredu, ko je bil v letih 1871 in 1872 suplent na goriški gimnaziji, učil slovenščino, njemu gre tudi zasluga, da se je mladi Karel že tako zgodaj navdušil za slovenski jezik. Hkrati mu je vcepil tudi globoko ljubezen do domovine. Levec je bil namreč eden tistih gimnazijskih profesorjev, ki so sredi 19. stol. prebujali narodno zavest pri svojih dijakih. Že leta 1873 je Levec odšel na ljubljansko realko, kjer je nato služboval 28 let. Poslej sta si dopisovala. Karel, Dragotin, kot ga je tedaj imenoval Levec v pismih, se je že takrat začel zanimati tudi za ljudsko slovstvo. To potrjuje tudi dejstvo, da je že kot dijak ljudske šole izročil znamenitemu poljskemu jezikoslovcu J. Baudouinu de Courtenayju – ki je tedaj potoval po Primorskem in raziskoval zahodnoslovenska narečja ter objavljaval v letih 1872 in 1873 med drugim svoje *Opazke* tudi v Soči – zbirko besedil v domačem narečju. Franu Erjavcu pa, ki je prišel leta 1871 kot profesor na goriško realko (a le za eno leto) in je s svojim zanimanjem za narodno blago in s svojimi objavami tudi vplival na Štreklja, je ta kot sedmošolec mdr. prinesel zapis zagovora iz Gabrij pri Mirnu, od koder je bila njegova mati. Ta gabrski zagovor spada med najstarejša pesemska besedila, kar jih imamo v slovenskem jeziku.⁵ Dijaška aktivnost v letih, ko sta delovala v Gorici Levec in Erjavac, se je zrcalila tudi v organiziranem zapisovanju in zbiranju ljudskih pesmi, med njimi npr. legende o sv. Alešu.⁶

V Gorici se je Karel poleg italijanščine naučil še furlanščino in ruščino. Kasneje se je od slovanskih jezikov učil tudi češčino, ukrajinjščino in poljščino. Že v Gorici je začel prevajati rusko prozo, ki jo je občudoval. Svoje prevode ruskih povesti je ponudil najprej Jurčiču, da bi jih z njegovim posredovanjem objavil, vendar ni uspel. Brez uspeha je ostala tudi kasnejša (1883) Štrekljeva ponudba istega besedila, namreč prevoda povesti Ivana Turgenjeva *Punin in Baburin*, Sketu kot uredniku Kresa.

K Štrekljevemu mladostnemu pesniškemu delovanju je pripomoglo tudi prijateljstvo, ki se je spletlo med njim in sošolcem, goriškim pesnikom, Josipom Pagliaruzzijem Krilanom. O tem, da se je posvečal pesništvu, izvemo že iz njegovega pisma Levcu z dne 18. 4. 1874,⁷ v katerem svojemu bivšemu profesorju na njegovo prošnjo pošilja naslove nalog, ki jih je dajal na spodnji goriški gimnaziji, in zraven potoži:

Sedaj niti sam ne vem, kako je s pesnikovanjem: ali je črnilo zmrznilo ali se je pevska žila posušila! Pegaz počiva v senci.⁸

⁴ Ibidem.

⁵ Ibidem.

⁶ Ibidem.

⁷ Prijateljjev prepis pisma hrani NUK 184 (Ms 973, VIII/B, št. 1).

⁸ Prim.: P. Strmšček, Prof. Štrekelj – pesnik in prevajalec ruskih povesti. Ljubljanski zvon LII, Ljubljana, 1932, str. 487–490.

Vendar pa vidimo iz pisma Janka Pajka iz Maribora z dne 19. 2. 1877, kjer daje Štreklju svoj očetovski nasvet o pesnjenju, da so bile skrbi zaradi *posušene pevске žile* prezgodnje. Takole pravi Pajk:

Prijatelj! Vaše 'Cvetje', koje danes prejel, vse porabljivo, kar se mi preje izmej poslanega nij zdelo porabljivo, bilo je tako zavoljo predmeta nekaj bolj navadnega. Novo poslano 'Cvetje' se odlikuje čistostjo mislij in jezika in hodom mislij, ki je naraven in previden.

Tako lahko že istega leta (1877) – v Zori – zasledimo edine znane objave Štrekljevih pesmi *Jesensko cvetje*, ki izpričujejo Štrekljevo mladostno ljubezen, in *Ob-lak*, vse pod psevdonimom – Gorjanec.

Karel Štrekelj, »Jesensko cvetje«, pesem objavljena v Zori 1877.

Štrekelj je zaradi svoje ljubezni do sodobne literature in modernega pesništva prišel v spor s svojimi predstojniki. O tem poroča Levcu:

O Veliki noči so me hoteli izključiti iz semenišča. /.../ 'Gorje, kdor zatajiti prisiljen voljo in srce, bedakom posoditi mora čas, glavo in roke' (Jenko).⁹

V goriški gimnaziji se je po Levčevem odhodu ozračje močno spremenilo in v pismu je mladi Karel tudi potožil Levcu: *Gosp. Vodušek ali pa Hafner nista znala vnemati srca dečkov in mladeničev za narodno stvar.*¹⁰

Razmere so se sicer izboljšale, ko je prišel na gimnazijo prof. Simon Rutar in je zadnje leto poučeval tudi Štreklja; toda takega svetovalca in mentorja, kot ga je imel v Levcu, Štrekelj ni več srečal v svojem življenju. Sam piše takole:

Vi ste me navdušili za svoj materinski jezik in svoje ubogo zaničevano ljudstvo. Da Vam teh dobrot nikoli ne bom mogel povrniti, čutim globoko. /.../ Odkar ste Vi zapustili naše prijazno mesto, je opešalo navdušenje za sveto slovansko stvar mnogo. O Vaših časih je bilo gibanje med dijaki vse drugačno.¹¹

ODHOD NA DUNAJ IN VOJAŠČINA (1878, 1879)

Leta 1878 je Štrekelj končal goriško gimnazijo z odličnim uspehom in še istega leta je odšel na Dunaj, kjer se je vpisal na *Modroslovno fakulteto* in poslušal poleg klasične filologije tudi splošno jezikoznanstvo (primerjalno jezikoslovje) in še posebej z zanimanjem slavistiko (slovansko filologijo) pri Miklošiču. V pismu z dne 7. 2. 1879 piše Levcu o tem, kako se po opravljeni maturi ni mogel odločiti za duhovniški poklic, čeprav je tudi o tem razmišljal.¹² O življenju na Dunaju pa pravi:

Vžil sem do sedaj na Dunaju bridkega toliko kot vse prejšnje življenje ne.¹³

Ohranil je še trdno prijateljstvo s sošolcem, pesnikom Krilanom, ki se je vpisal na pravo, študiral pa zaradi rahlega zdravja večinoma doma. Vendar pa formular iz dunajskega univerzitetnega arhiva, z datumom kvesture 7. 10. 1878 in pripisom *nicht gezahlt*, vsebuje le Štrekljeve osebne podatke.

Prvič je vpisan v zimskem semestru 1879 (datum kvesture je 15. 5. 1879) in sicer je poslušal pri prof. Hartlu predavanje *Erklärung des 1. Buches der Ilias mit der Einleitung über Gesch. d. Kritik der Homer-Texte* (4) ter *Lat. Proseminar: Lectüre der Reden und Briefe aus Sallustus Historien* (1). Pri prof. Schenklu je poslušal *Die alexandr. Poesie* (1) in *Griech. Proseminar: Griechische Exercitien* (1). Pri prof. Gom-

⁹ Prijateljjev prepis Štrekljevega pisma Levcu hrani NUK 184 (Ms 973, VIII/B, št. 22).

¹⁰ Ibidem.

¹¹ Ibidem.

¹² Gl.: K. Štrekelj, Avtobiografija. Hrani NUK 184 (Ms 973, VIII/B, št. 61).

¹³ Fr. Bernik, Pisma Frana Levca II. Ljubljana 1971, str. 170.

perzu je imel *Platonische Übungen*, pri prof. Brückeju pa *Physiologie der Stimme und Sprache* (1). Najraje je poslušal Miklošičeva predavanja: *Vergleichende Lautlehre der slav. Sprachen* (2), *Über die slav. Sprachen und Ortsnamen* (2) in *Erklärung der Monumenta serbica* (1).

Na Dunaju je že od leta 1866 delovalo med slovenskimi študenti visokih šol literarno društvo, v katerem naj bi se mlade moči vadile in urile v slovenskem pisanju. Kot navdušen Slovenec in pesniška duša se je tudi Karel aktivno udeleževal v **Slovenskem literarnem društvu**. Kot izvemo iz dopisa¹⁴, ki ga je Štrekelj sam poslal v Slovenski narod 2. 2. 1879, je bil izvoljen tudi za njegovega tajnika.

Za predsednika je bil enoglasno izvoljen cand. prof. g. A. Trstenjak, za podpredsednika g. prof. Hubad Jos., za tajnika gg. dr. phil. Fr. Podgornik in stud. phil. K. Štrekelj, za odbornike pa gg. stud. phil. M. Suhač, štud. phil. Davorin Hostnik in slikar Janez Šubic. Udov se je oglasilo do sedaj kakih 25, vsi mladi, navdušeni Slovenci, vneti za lepoto, blagost in resnico. Zraven so se volili tudi posebni odseki, katerih predstojniki imajo nalogo poročati udom pri zborih o vsakej prikazni na vednostnem polju sploh ali pa na naravoslovnem, jezikoslovnem, kulturnozgodovinskem posebej in lepoznavski literaturi.

To je bil tudi eden prvih Štrekljevih objavljenih prispevkov. Ko Ivan Prijatelj govori o spomenici,¹⁵ ki jo je februarja 1879 z Dunaja poslalo med Slovence novo osnovano literarno društvo (Slovenski narod 1879, št. 41), pravi:

Iz jezika te spomenice se vidi, da je sedel v tem društvu mlad mož, ki je imel postati najodličnejši varuh lepote in čistote slovenskega jezika – dr. Karel Štrekelj.

Če poznamo njegovo znanstveno pot, se nam resnično zdi spomenica kot življenjski program in prisega tedaj dvajsetletnega Karla. Takole govori med drugim:

Največji zaklad vsakemu narodu je njegov jezik, in hrepenenje po popolnosti jezikovej njegov prvi ideal. Namen našemu društvu bode bližati se temu idealu.

S knjigami, pisanimi v materinem jeziku, ustvarjajo si narodi svoje literature, ki so najlepša priča njih duševnega življenja in glavno poroštvo narodnemu obstoju. /.../ K literaturi spada tudi tradicionalna literatura: to so narodne pesmi, povesti i.t.d. Tradicionalna literatura nam kaže duševne zmožnosti in sploh kulturno omiko naroda /.../ zaradi tega bo naš prvi namen, da bomo nabiranje narodnega blaga začeli v prvej vrsti in je pospeševali. Kadar si narodno blago zberemo in izdamo na svetlobo, takrat še le bodemo videli, na kakej stopnji duševnega razvoja je naš narod. Vsi omikani narodi zbirajo ali so si uže zbrali narodno blago, pri nas pa imamo na tem polju tako malo delavcev! /.../ Narodno blago še le

¹⁴ Slovenski narod, št. 29, let. XII, 5. 12. 1879.

¹⁵ Slovenska kulturnopolitična in slovstvena zgodovina 1848–1895 IV, Ljubljana 1961, str. 496.

bode nam pokazalo pravo notranje življenje jezikovo. Na tej podlagi bomo si utrdili in oplemenitili literarni jezik na vse strani, da bo čist, pravilen in lep. /.../ Jezik ne ustvarjajo jezikoslovci, ampak narod sam. Jezik si moramo razvijati po njegovih naravnih zakonih, če hočemo, da dosežemo njegovo organsko popolnost in lepoto. /.../ Zato se bomo mi potezali po takih načelih za milo slovenščino in bomo skrbeli, da si pridobi in ohrani tudi za bodoče čase trdno in stanovitno življenje. /.../ Naše načelo je osnovano na vedi: veda bo torej nas vodila, ona bode morda edina naša – zaveznica, prijateljica in pospeševaljica našega svetega namena.

Kot je torej razvidno iz teh besed, se je Štrekelj že tedaj odločil, da bo vse svoje raziskave na področju jezikoslovja oprl na *živo govornico narodovo* in ker je živel v času, ko je filologija segala tudi na področje, ki ga danes pokriva etnologija, je svoje življenjsko delo posvetil slovenski ljudski pesmi delno pa tudi ljudskemu izročilu v širšem pomenu te besede.

V Avtobiografiji¹⁶ omenja posebno prevajalsko dejavnost v okviru društvenega 'Pravniškega kluba':

Iz svojih dijaških let povem še to, da sem bil v slovenskem literarnem društvu, kjer smo se vadili v slovenskem pisanju, vedno stalni kritik o jeziku in stilu predavanih spisov. V tistem času se je bil osnoval v dijaškem slovenskem društvu poseben pravniški klub, čigar glavna naloga je bila ta, da so se udje vadili v prelaganju zakonov, tudi jaz sem se udeležil tega kluba, dokler se ni razdril. Enake vaje je v češkem jeziku vodil pokojni Šembera na Vseučilišču. Tudi k tem vajam sem zahajal in se učil po njih spoznavati veliki razloček med nemškim in slovanskim stavkoslovjem.

Levec je postal v času Štrekljevega študija na Dunaju njegov svetovalec, na katerega se je mladi študent lahko obrnil ne le po strokovni nasvet ampak tudi v finančnih težavah.

Leta 1879 so ga potrdili v vojake in tako je nastopil svojo *prostovoljno službo* že v oktobru tistega leta. Ker je izkoristil vsako priložnost za učenje novega jezika, se je v tem času od poljskih tovarišev naučil poljščine.

ŠTUDIJ, PREVAJANJE IN SODELOVANJE PRI LJUBLJANSKEM ZVONU (1880 – 1883)

Ko je doslužil vojaščino in opravil preizkušnjo za rezervnega častnika, se je Štrekelj vrnil k svojemu študiju na Dunaj, še posebej se je posvetil slovanski filologiji. Praktičnih vaj, ki jih je takrat vodil Miklošič, se je redno udeleževal in, kot piše v avtobiografiji, je npr. *dva semestra skoraj sam razlagal starosrbske listine, pa staroslovenske in staročeske tekste, seveda pod Miklošičevim vodstvom.*

V drugem semestru, ki ima datum kvesture 17. 11. 1880, je Štrekelj poslu-

¹⁶ Hrani NUK 184 (Ms 973, VIII/B, št. 61).

šal pri Hartlu *Griechische Grammatik* (4) in *Philolog. Proseminar – Lectüre des Livius* (1), pri Heinzlu *Mittelhochdeutsche Übungen – Wolfr. v. Eschenbach* (2), pri Šemberi *Altböhm. Literatur auf Hus* (2) in *Böhmische Grammatik* (2), pri Schenklu pa *Griechisches Proseminar – Griech. Exercitien* (1). Pri Miklošiču je vpisal z datumom kvesture 18. 4. 1881 *Allslovenische Grammatik* (3) in *Slavische Stammbildungslehre* (2).

Še vedno je prevajal zlasti iz poljščine in ruščine, med drugimi pisatelji tudi dela Turgenjeva in Puškina. Že 11. 9. 1880 je v Slovenskem narodu začela izhajati v rubriki 'Listek' kratka romantična povest poljskega pisatelja Lucjana Siemienskega *Mlinarica* v petih nadaljevanjih. Štrekelj je prevajal predvsem za lastno vajo ne le iz slovanskih jezikov, ampak tudi iz grščine in latinščine v slovenščino. Najraje in največ je prevajal iz ruščine, verjetno tudi zato, ker je cenil ruske sodobne pisatelje. Njegov jezik je lep in tekoč, kajti vsako svoje delo je opravil z izredno skrbnostjo in natančnostjo. To lahko zasledimo že v njegovih zgodnjih – študentskih objavah, še bolj pa pozneje, ko se je že zavedal svoje strokovne odgovornosti.

V tem času je Fran Levec, ki je že poznal njegovo izredno nadarjenost, skušal pritegniti Štreklja k sodelovanju pri novoosnovanem leposlovnem znanstvenem listu **Ljubljanski zvon**, pri katerem je tudi sam urednikoval. V svojih pismih je poročal Levec Štreklju tudi o razmerah na slovenskem kulturnem polju¹⁷:

Kresa se sicer prav nič ne bojimo, a neresnico bi govoril, ko bi trdil, da nam je dobrodošel. Porodil ga je prof. Pajk, ki je bival letos na počitnicah pri Trstenjaku, in Krek, ne vedoč, da snujemo tudi v Ljubljani list, mu je obljubil svoje sodelovanje iz prijaznosti do Trstenjaka in drja. Sketa. A rekel nam je 4. oktobra v Ljubljani, da sedaj, ko nameravamo mi izdajati list, mu odreče svojo pomoč.

Iz Štrekljevega odgovora z Dunaja¹⁸ veje značilna samokritičnost in strogost do samega sebe:

Zahvaljujem se za vabilo k sodelovanju v novem listu, ki bo izhajal v Ljubljani. /.../ Obžalujem, da ne morem ustreči Vašemu vabilu in sicer iz naslednjih razlogov: 1. nisem zmožen spisati kaj leposlovnega, ki bi res bilo vredno tega imena in bi ne bilo samo nezrel in netečen poizkus. 2. Da bi spisal kaj znanstvenega, ne čutim se še dovolj pripravljenega ter se mi je treba še dolgo in pridno učiti, ako bi hotel kaj ustvariti, ki bi zadostovalo vedi in kritiki.

Vendar sta se nazadnje z Levcem le zedinila, da bo v začetku pošiljal krajše dopise z Dunaja. Tako je Ljubljanski zvon pogosto objavljajal novice in krajša poročila s šifro (Š., K., 1, –e, –t, –r, –j. ipd.). Iz pisma z dne 23. 12. 1880 izvemo dvoje, namreč, da je Štrekelj sprejel svojo *novinarsko službo* in da je na Dunaju obnovil prijateljstvo s poljskim jezikoslovcem Boudouinom de Courtenayem, ki ga je še kot dijak občudoval, sedaj pa je postal njegov prijatelj. Slavni profe-

¹⁷ Prijateljjev prepis pisma hrani NUK 184 (Ms 973, VIII/B, .23. 10. 1880.

¹⁸ Prijateljjev prepis pisma hrani NUK 184 (Ms 973, VIII/B, 26. 10. 1880.

sor mu je do smrti pošiljal separata vseh svojih del s posvetilom. Se danes jih hrani Slavistični inštitut v Gradcu.

V tretjem semestru je poslušal pri prof. Hartlu *Grundzüge der griech. u. röm. Metrik* (5) in *Philol. Proseminar – Trachinerinnen des Sophokles* (2) ter *Lectüre des Sallustius* (1), pri prof. Schenklu *Griech. Syntax* (4) in *Philol. Proseminar – Griech. Exercitien* (1), pri prof. Gitbauerju *Philol. Proseminar – Latein. Übungen* (1). Prof. Brücke je predaval *Physiologie der Stimme und Sprache* (1) in prof. Miklošič *Slavische Paläographie* (3).

Četrty semester je vpisal 10. 10. 1881 predavanja prof. Schenkla *Plato's Symposium* (4), *Philol. Seminar – Interpretation von Plin. nat. hist. lib. XXXIV und Disputirübungen* (2) in *Philol. Proseminar – Griech. Exercitien* (1). Pri prof. Hartlu je poslušal *Latein. Grammatik Form. Teil* (4) in *Latein. Seminar – Plautus, Trinummus* (2). Prof. Gomperz je predaval *Griech. Staatsallertümer* (4).

Kot piše v Avtobiografiji, je poleg rednega študija začel v tem letu že samostojno odkrivati posamezna področja slavistike.

Z zgodovino nove slovenščine se začnem baviti l. 1881, prebral sem in v jezikoslovnem oziru proučil vse važnejše slovenske spomenike iz starejše in novejšje dobe.

Prav tako se je začel poglobljeno zanimati za posebnosti dialektov, ker je želel svoj slovenski jezik res dodobra spoznati. Že tedaj se je verjetno nameril natančno proučiti svoj domači govor:

Tega istega leta se lotim tudi slovenske dialektologije, da kolikor se da natančno spoznam živi slovenski jezik. Za to imam na Dunaju prilike dovolj, ker so se tukaj zbrali mladi ljudje iz različnih krajev slovenskih dežel. V ta namen pa študiram tudi tiste pisatelje, ki so v svojih spisih najzvesteje ohranili dialektične posebnosti; dodobra sem proučil tudi dialektološke razprave o slovenskih narodnih govori: Baudouinovi o rezjanskem in bohinjškem govoru, Klodičevo o narečju beneških Slovencev v Rožni dolini, Valjavčevo o narečju v Preddvoru na Gorenjskem.¹⁹

Štrekelj se je torej odločil, da bo tudi sam opisal in raziskal svoj domači govor. Poročilo o delu Baudouina de Courtenayja, ki ga je objavil v Ljubljanskem zvo-

Fran Levac, l. 1879

¹⁹ Štrekljeva avtobiografija, hrani NUK 184 (Ms 973, VIII/b, št. 61).

nu tega leta, je v nekem smislu njegov prvi strokovni članek. O domačem narčaju pa je predaval v dunajskem literarnem društvu.

V petem semestru je vpisal z datumom kvesture 17. 4. 1882 pri prof. Hoffmannu *Erklärung der Satiren des Horaz* (3) in *Erklärung von Ciceros 'Orator'* (2), dalje seminar in proseminar pri prof. Hartlu *Tibulls Gedichte und Disputirübungen* (2), *Cursorische Lectüre Ovids* (1). Prof. Gomperz je predaval *Auswahl aus Herodot* (3), Miklošič pa *Slavische Paläographie* (2), *Slavische Altertumskunde* (2) ter naknadno *Ausgewählte Capitel der slav. Lautlehre* (1).

V šestem semestru z datumom kvesture 16. 10. 1882 je poslušal pri Hartlu *Griech.-Literaturgeschichte* (5) in se udeleževal *filološkega seminarja – Livius Buch 42 – 44* (2). Miklošič je predaval *Erklärung slav. Sprachdenkmäler* (2) Bühler pa *Sanskrit – Elementarcurs*.

Njegovo sodelovanje z Ljubljanskim zvonom je to leto nekoliko opešalo. To mu je očital Levec, 25. 5. 1882:

Ne vem, kaj se vam je zameril 'Ljubljanski zvon', da ste ga letos popolnoma pozabili, a v 'Kresu' tako lepo in glasno prepevate?

Vendar mu Štrekelj ni ostal dolgo dolžan, kajti 28. 8. 1882 mu je že poslal nekaj *zagozd*, za katere je posnel podatke iz knjig, ki mu jih je poslal prof. Baudouin de Coutenay. Z društvenimi vestmi se je oglasil v Slovenskem narodu:²⁰

Slovensko literarno društvo na Dunaju ima v 14. dan meseca decembra 1882 začenši ob 7. uri zvečer svoj 1. redni zbor. Spored :

1. Tajnikovo poročilo o poslednjem (glavnem) zborovanji,
2. O prevajanji, čita g. Enrik Tuma,
3. O Juriji Dolstojevskem, čita g. K. Štrekelj,
4. Feuilleton, čita g. A. Franko,
5. Slučajnosti.

Lokal: Kaisers Restauration, III. Ungang 27. V to zborovanje prijazno vabi ude in prijatelje društvu odbor.

Članek o Juriju Dolstojevskem je poslal kot Feljton tudi v Ljubljanski zvon, ki mu je bil za njegove prispevke pripravljen plačati ne le po 20 fr., temveč po 24 fr. tiskano polo. V pismu Levcu 29. 12. 1882 razloži, kako je članek nastal:

Za poznavanje pesnika so mi podali dosti pripomočkov tukajšnji Malorusi (posebno gosp. Dudykievič) in neki poljski spis!

Štrekelj si je služil denar na Dunaju, zlasti na začetku, predvsem s poučevanjem, ker pa lekcij včasih ni bilo, si je vedno pogosteje pomagal s pisanjem. V načrtu je imel pisati najprej še o mlajših poljskih pisateljih, začenši s Henrykom Sienkiewiczem.

Tega leta so začeli študentje pod Miklošičevim okriljem pripravljati novo društvo **Verein der Slavisten an der Kk. Universität Wien**. Miklošič je tudi predlagal društvena pravila, katera so nato vložili pri namestništvu.

²⁰ Slovenski narod 285 št., XV. leto, 13. 12. 1882.

Leta 1883 je vpisal Štrekelj že sedmi semester z datumom kvesture 10. 10. 1883. Poslušal je pri prof. Gomperzu *Plato's Leben, Lehren und Schriften* (4) poleg *Lectüre der Apologie in Kritische Übungen – Auswahl aus herkul. Rollen* (1). Prof. Hartel je imel filološki seminar *Erklärung der Kranzrede des Demosthenes* (1) prof. Schenkl pa *Philol. Seminar – Kritik der schriftl. Arbeiten* (2). Prof. Schmidt je predaval *Faustsage und Faustdichtung vor Goethe* (1), prof. Bühler *Indische Epigraphik* (1), Müller pa *Erklärung des Avesta* (1). Predavali so mu še prof. Poley *Über die sanskrit. Elemente in den roman. Sprachen* (1), prof. Eitelberger *Geschichte der modernen Kunstdliteratur* (1) in prof. Brentano *Erklärung und kritische Besprechung ausgewählter phil. Schriften*. (1).

Še istega leta je 28. 7. prijavil disertacijo z naslovom *Phonologie des Görzer Mittelkarstdialektes in ihren Grundzügen dargestellt*. Referent je bil prof. Miklošič, koreferent prof. Müller. Hkrati je zaprosil pri profesorskem zboru filozofske fakultete za dovoljenje opravljati rigorozne iz slovanske filologije v povezavi s klasično filologijo.

Štrekelj se je z jezikoslovnimi in dialektološkimi vprašanji intenzivneje ukvarjal že od leta 1881 dalje, tako da je disertacijo lahko predložil že istega leta, kot jo je prijavil. Do poletja 1884 pa se je pripravljaj na rigoroz, vendar je med tem zelo živahno deloval tudi na vseh ostalih področjih, za katera se je že od začetka svojega študija intenzivno zanimal. Uredniški dogovori med njim in Levcem niso bili še nobeno leto tako pogosti. Štrekelj je prispeval precej krajših in daljših *zagozd* za Ljubljanski zvon. Levce je naprosil Štreklja, naj mu nabira *notice* iz češke, poljske, ruske in srbske literature. Tako je objavil Štrekelj v Ljubljanskem zvonu 1883 članke o češki književnosti in o ruski književnosti: *Ruska književnost pri romanskih narodih*, *Koliko časopisov izhaja na Ruskem*, *Novejši pisatelji ruski*. V slednji obravnava dva ruska pisca Aleksejeviča Nekrasova in I. S. Turgenjeva. Podatke za te članke je pogosto dobival od prijateljev – študentov iz Rusije, Češke in Poljske. Članke, kot sta *Novi grobovi* in *Dva nova poljska groba*, poročata o smrti nekaterih nenadomestljivih mož na Češkem in Poljskem – predvsem pesnikov, pisateljev, jezikoslovcev in dramatikov. Tako piše o A. V. Šmilovskem, A. Vaničku, F. Veliškem in o Aleksandru Maciejowskem. V Ljubljanskem zvonu 1883 je objavil tudi nekrolog ob prezgodnji smrti profesorja slovanskih literatur na vseučilišču v Varšavi Vikentija V. Makuševa. Krajši notici *Stoletnica Žekovskega* in *Vereščagin v Pešti* je objavil prav tako v Ljubljanskem zvonu pod šifro –Š. Ti prispevki so Štreklju finančno dobro pomagali, saj mu je uredništvo plačevalo kratke notice z 21 gld. 30 kr. na tiskano stran.

Vendar je prišel Štrekelj zaradi svojih številnih obveznosti večkrat v časovno stisko. Iz Levčevega nestrpnega pisma z dne 21. 12. 1883²¹ je to dobro vidno:

Že pred petimi dnevi sem Vam pisal, kako težko pričakujem Vašega rokopisa (namreč prispevek o Nekrasovu), ker stvari že čakajo in se mora ta številka zaradi praznikov in ž njimi združenega obligatnega »mačka« vsega tiskarskega osebja prej zložiti, nego druge. A do danes, 21. decembra,

²¹ Prijatelj je prepis pisma hrani NUK 184 (Ms 973, VIII/B, št. 17).

nisem prejel od Vas niti pričakovanega rokopisa, niti drugačnega odgovora. Ker si ne morem misliti, da bi me bil tako vrl dečko, kakor ste Vi, pustil na cedilu, se obračam še enkrat na Vas s prijazno prošnjo, da mi obljubljeni rokopise, ako je mogoče, pošljete z obratno pošto.

Tudi se bojim, da bi se rokopisi ne bili poizgubili, ker ste mi jih v zadnjem pismu obetali že za prve dni meseca decembra, če ne celo do konca novembra.

Pozdravlja Vas prijateljski ter prosi prijaznega odgovora Vaš Fr. Levec.

Na to pismo je Štrekelj odgovoril čez dva dni in poslal zraven prvi del spisa o Nekrasovu. Oceno o knjigi Leopolda Geitlerja 'Die albanesischen und slavischen Schriften Kaiserlichen Akademie der Wissenschaften' pa je prinesel Ljubljanski zvon v naslednjem letu.

Levec je imel v Štreklja celo tako zaupanje, da ga je poprosil, naj bi ga za nekaj časa razbremenil nekaterih uredniških skrbi, ko sam zaradi dela pri urejanju berila tega ni več zmogel. Štrekelj je privolil, da bo *spisovanje 'Slovenskega glasnika' prevzel za ta čas, ko boste urejali berila, rad in po svojih močeh.*

Štrekelj je lahko na Dunaju marsikatero Levčevo vlogo pospešil ali mu vsaj poročal o njej ali pa je ustregel kaki njegovi želji; tako mu je med drugim sporočil naslove Miklošičevih predavanj na Dunaju, med katerimi je bilo tudi predavanje *Über slavische Volkspoesie*. Nasprotno pa se je obračal Štrekelj na Levca z vprašanji, ki so se tikala njegovega študija. Npr. v pismu z dne 9. 11. 1883²² sprašuje: *Ali je Levstik kdaj pisal o ka-da? Rad bi to vedel, ker mislim tudi jaz o tem izpregovoriti. Da sta pisala Raič in Kociančič, vem.*

Da se je Štrekelj še vedno ukvarjal s prevajanjem – tokrat v nemščino, izvemmo tudi iz njegove Avtobiografije:

L. 1883 pridem po Miklosichevem priporočilu k Bogišiću, ki se je tedaj mudil na Dunaju, da bi dal na nemški jezik preložiti državljanski zakonik, ki ga je on sam sestavil za kneževino Crno goro. Prelagal sem pri njem v hotelu, ker ni hotel dati rokopisa iz rok. Kar se je tikalo juridičnih izrazov, te mi je Bogišić sam razlagal in razjašnjeval. Jaz sem preložil okoli 500 paragr. Bogišić je bil z mano in z mojo prelogo popolnoma zadovoljen. Še leta 1885. me je zopet poiskal za enako delo, pa tokrat nisem mogel sprejeti njegove ponudbe, ker sem moral odriniti dan pozneje na Češko.

Tudi iz J. Sketovega odgovora Štreklju – 22. 1. 1883²³ – izvemo, da je Štrekelj prevajal Turgenjeva in želel objaviti prevod v Sketovem Kresu, a ga Sket zaradi dolžine ni sprejel.

Društveno delovanje je bilo v teh letih še zelo živahno in Štrekelj je bil zelo aktiven tudi na tem področju. On je bil tisti, ki je pošiljal dopise o Slovenskem literarnem društvu v Slovenski narod, hkrati pa je zelo uspešno združeval svoje publicistično udejstvovanje z društvenim, saj je večkrat referate, ki jih je bral v društvu, v izpopolnjeni obliki objavil v Ljubljanskem zvonu. Tako npr. je na

²² Prijatelj prepis pisma hrani NUK 184 (Ms 973, VIII/B, št. 17).

²³ Pismo hrani Pokrajinski arhiv Maribor, Štrekljeva korespondenca (mapa I, II).

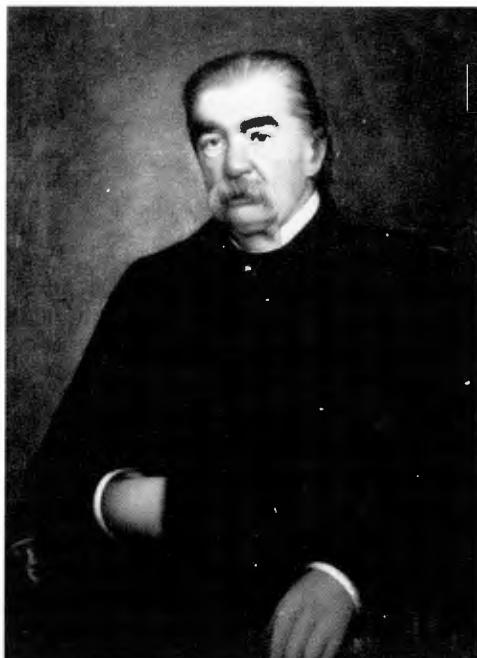
rednem zboru Slovenskega literarnega društva na Dunaju 9. 2. 1883 bral o Nikolaju Aleksejeviču Nekrasovem, 23. 2. 1883 pa o Fedorju Mihajloviču Dostojevskem, – prvi del, drugi del pa 20. 4. 1883 prav tako na društvenem rednem zboru, poleg tega pa še *O začetkih, katere ljubi narodna pesem, posebno slovenska*. To je pravzaprav Štrekljev prvi narodopisni spis, ki že napoveduje njegovo kasnejše delo. Njegovi sodobniki so nam ohranili sporočilo, da je domačo pesem zelo ljubil: *V dijaških krogih Štrekelj ni bil v ospredju, ni se dal prisiliti k najnavadnejšemu govoru, pač pa je znal s pretresujočim čustvom zapeti kako narodno pesem, dasi sicer ni bil pevec.*²⁴

Konec leta 1883 so Slovenci na Dunaju slavili pomemben dogodek. 20. novembra je praznoval svoj sedemdeseti rojstni dan največji slovenski jezikoslovec Fran Miklošič. To ni bil praznik le odličnega profesorja, temveč so slavili uspeh in priznanje svojega naroda vsi Slovenci, saj je g. Murko, predsednik slovenskega akademskega društva v svojem govoru odkrito povedal: *Z brezprimerno marljivostjo in mnogoletnim trudom neumornega znanstvenega delovanja proslavili ste Vi naše ime, naš jezik. Zategadelj je Vaša sedemdesetletnica velik praznik posebno Slovencem.*

Priprave za ta dogodek so se začele že nekaj mesecev prej. Med Miklošičevimi dijaki, ki so sodelovali pri pripravah, je bil trudi Štrekelj, vendar pa v začetku ni imel dosti upanja v uspeh te prireditve. On je pomagal zbirati fotografije slavistov za album, katerega so dijaki sklenili skupaj s srebrnim lovorovim vencem podariti slavljencu. V pismu z datumom 9. 10. 1883 piše Levcu:

S slavnostjo Miklosičevo ne bo dosti prida. Vse je premrtvo. Do sedaj smo dobili le kakih 25 fotografij.²⁵

Levec mu v odgovoru obljubi, da mu jih lahko sam še nekaj pošlje.²⁶ Očitno pa se je tudi z albumom vse dobro končalo, kar izvemo iz Štrekljevega poročila v Ljubljanskem zvonu²⁷.

Franz Xaver Miklosich, portret Romana Frkonje, Dunaj 1891.

²⁴ M. Murko, Karel Štrekelj. Veda, 2. let. Gorica 1912, str. 530.

²⁵ Prijateljjev prepis pisma hrani NUK 184 (Ms 973, VIII/B, 16).

²⁶ Prijateljjev prepis pisma hrani NUK 184 (Ms 973, VIII/B, št. 15).

²⁷ K. Štrekelj, Kako se je praznoval sedemdeseti god Miklošičev. Ljubljanski zvon 1883, 802–807.

Poljak Jan Laciejewski je namreč izročil slavljencu lep, 123 fotografij obsegajoči album in krasen sreberen lovorvenec, katera mu poklanja vseučiliška mladež slovanska na Dunaji. V albumu so bile zbrane fotografije raznih slavistov, bivših in sedanjih učencev Miklošičevih, kot so prof. Jagić, Nehring iz Bratislave, J. Gebauer iz Prage, Krek iz Gradca, L. Malinowski iz Krakova, J. Baudouin de Courtenay iz Kazanja, A. Budilovič iz Varšave, dalje naslednji učenjaki: Matija Valjavec, L. Wagner, J. Šuman, L. Hrovat, dr. Fr. Celestin, M. Pleteršnik, A. Einspieler, Fr. Levec, A. Raič, K. Glaser in še številni drugi.

DOKTOR FILOZOFIJE (1884)

Kolikšne časti in priznanja je bil deležen Miklošič, lahko vidimo že po velikanškem številu čestitk, priznanj in odlikovanj, ki jih je dobil ob tej priložnosti. Kot častni član je bil sprejet v nič koliko akademij po vsem svetu. Štrekelj našteva pošiljatelje voščil na več kot petih straneh Ljubljanskega zvona praktično neprekinjeno, pa še je nekatere izpustil, zaradi česar je prišlo do zamere, ki je morda že takrat vplivala na kasnejše slabe odnose med Štrekljem in Krekom, saj je pozabil omeniti Krekove čestitke, zaradi česar se je le-ta pismeno pritožil na uredništvo Ljubljanskega zvona, kot izvemo iz Levčevega pisma Štreklju 7. 1. 1884:

Gosp. prof. Krek je silno nejevoljen, da v svojem poročilu o Miklosičevi slavnosti niste omenili, da je podpisal Miklosičevo addresso in plačal svoj prispevek za zlato medaljo tudi prof. Krek s petimi graškimi tovariši.

Jaz nimam nobenega razloga žaliti gosp. prof. Kreka, kateri mi je storil že marsikatero osebno uslugo in Vi menda tudi ne, zato bi rad popravil to stvar, ki po nepotrebnem žali zaslužnega moža. Prosim Vas zategadelj, sporočite mi imena vseh Slovencev in vseh graških vseučiliških profesorjev, ki so podpisali Miklosičevo addresso, katere se dobiva zdaj baje tudi tiskane, da 'Zvon' popravi, kar je nehote in nevede zagrešil.

Zato je Štrekelj objavil popravek v Ljubljanskem zvonu 1884 – na straneh 58 in 59 *Pagovor k Miklošičevi slavnosti*. Čeprav, kot razberemo iz pisma, poslanega Levcu 8. 1. 1884, prvotno ni imel namena popravljati ali kar koli dodajati, saj mu piše:

Danes sem prejel Vaše pismo glede opisa Miklosičeve slavnosti. Da bi bil vedel, da bom z omenjenim spisom zadel ob tako gnezdo ničemernosti in samoljubja, jezičnosti in mikrologije – nikdar bi ga ne bil pisal. Leciejewski skoraj da ni počil od jeze, ker sem rekel o Murku, da je bil duša vsemu podjetju. In kdo tega ne ve, ki je letos živel na Dunaju?! Morda edini Pukl ne, ki se zato jezi, da on kot predsednik – Ahasver 'Slovenije' ni mogel podeliti jubilarju 'Slovenijine' adrese! Sedaj pa pride še Krek! Res žalostno je, da je učenjak tako nečimeren. Jaz sem pisal: Ker imena govore boljše, nego piše moje okorno pero, jih hočem nekaj postaviti

lesem, ker iz njih razvidijo slovenski bravci, kako spoštujejo in čislajo Miklosicha po svetu zunaj domovine. /.../ Ta imena, vsa, kolikor jih tu stoji, sem jaz dobil od Murka, ki si jih je prepisal neposredno iz adrese, Miklosichu poklonjene. Kreka, vsem Slovencem znanega učenjaka, mi ni napisal, torej ga tudi jaz nisem navedel. Opis je bil pisan takoj po slavnosti in kasneje ni bil moj namen nadaljevati ga, kakor tudi ni bil moj namen podati vsa imena pod adresami, že zato ne, ker je posebno iz cirilskih 'križem-kražev' jako težko prav pogoditi ime. – Tudi drugih graških profesorjev nisem navedel, ker jih nisem vedel. Žaliti pa nisem hotel nobenega, najmanj Kreka, katerega sem med slovenskimi dijaki čislal tako kakor nobeden drugi. To pa rečem, da ta Krekova jeza, ali kar je, prokleta slabo osvetljuje značaj njegov.

Popravkov ne bom več pisal, naj se oglasi še toliko 'prezrtih in neomenjenih' in bodisi med njimi sam rimski papež!

Jaz Kreka nisem še videl v svojem življenju, nisem ga slišal, nisem mu nikdar pisal – kako naj bi torej to bila osebna moja mržnja?!

Sploh Vas prosim, ne nalagajte mi naloge pisati o Slovencih v slovenskem jeziku, ako bi Vam ne bil že obljubil kritike v 'Letopisu', ne hotel bi je več pisati! Škoda, da nisem komedijepisec! Kako lepa snov bi to bila: Usodepolni dopis o veliki slavnosti v Kurji vasi!

Povejte Kraglju, da je Miklosich z mojo disertacijo prav zadovoljen, zdaj imam žalibog malo časa, pridno se moram učiti grščine, latinščine in prebirati Schleieberja. Do 18. Vam pošljem kritiko 'Lovčevih zapiskov' in 'Književne vesti'. – Ali boste v 2. številki začeli s Turgenjevom?²⁸

V tem času sta začela v Ljubljani izhajati dva nova lista. Levec, kot urednik 'Zvona', je bil malo zaskrbljen:

Zvon ima letos okoli 1100 naročnikov, mislim, da je to še vedno častno število. Nepotrebni 'Slovan' mu jih je v Ljubljani vzel kakih 50 in poštних tudi kakih 50 – skupaj torej cca 100. /.../ Ako lastniki ne dobodo dividenda, nič ne de. Saj je niso potrebni. Toliko je pa še vedno naročnikov, da bodo pisatelji dobivali nagrado. In to mi je poleg dobre vsebine 'suprema lex'! /.../ O 'Ljubljanskem listu' dodajam še to, da mu bo program odločno naroden, a zadnji vladi prijazen. /.../ urednik bo tudi Šuklje.²⁹

Štrekljeva publicistična dejavnost se je v tem letu še povečala. Nadaljeval je s prispevki o češki in poljski književnosti ter o srbski in ruski književnosti v Ljubljanskem zvonu. Že v začetku leta je spisal oceno Remčevega prevoda *Lovčevih zapiskov* Turgenjeva, kjer z natančnostjo izkušenega prevajalca opozarja na nekatere napake, ki so zašle v prevajalčev tekst. Razmišljati je tudi pričel o objavi svojega še dijaškega prevoda povesti Ivana Turgenjeva *Punin in Baburin*. Seveda je v svoji izredni natančnosti prvotni prevod še vsaj trikrat prepisal in ponovno izpilil. Prevod je po Levčevem nasvetu izšel v Ljubljanskem listu, kjer ga je

²⁸ Prijatelj prepis pisma hrani NUK 184 (Ms 973, VIII/B, št. 21).

²⁹ Prijatelj prepis pisma hrani NUK 184 (Ms 973, VIII/B, št. 21), 4. 2. 1884.

Šuklje sprejel z odprtimi rokami, mu takoj postavil ceno in februarja meseca pisal, naj rokopis takoj pošlje. Že 9. 3. 1884 piše Levce Štreklju: *Vašega 'Punina in Baburina' se jako veselim in vsak večer ga čitam slastno. Tudi od drugih sem slišal samo hvalo.*

Štrekelj mu 24. 3. 1884 v odgovoru piše o svojem delu pa tudi o svojih finančnih težavah:

Predvčerajšnjim sem Vam poslal korekturo 'Lovčevih zapiskov' in Turgenjeva za kakih 7 in pol strani. Ker imam le malo časa, sem se zakasnil. Turgenjeva imam sicer že vsega spisanega (bral sem ga večkrat v 'Sloveniji'), ali preinarejati in popravljati moram še vedno, posebno ker so izšle sedaj neke nove razprave o njem, npr. Bureninova, Hrubega, Zabela. Vesti loviti za 'Slov. glasnik' imam dva meseca premalo časa, vendar Vam za maj pošljem nekaj novic.

Za 'Punina in Baburina' so mi dali 30 gld. Šuklje mi piše, naj še prelagam. Obljubil sem mu še kaj poslati. Sedaj prelagam 'Čarovnika' Gogoljevega. Tudi 'Očeta in sinove' Turgenjevlje sem obljubil, ali zahteval sem, naj se mi prej pove, kako se plačuje vrsta. 'Punina' sem imel preloženega že davno, torej sem bil vesel, da sem se ga odkrižal; sedaj pa, ko mi dostaja tako malo časa, prelagati vrsto za vrsto za 1.25 krajcarja, se mi ne zdi umestno.– Naj si bo delo še tako poetično, prelaganje je vedno duhomorno. 'Traduttori-traditori!'

Prav vesel bi bil, ako bi hoteli za rigorozne upati, kolikor treba. Mislim, da bi mogel odslužiti še letos vsaj polovico z dopisovanjem v 'Zvonu'. Dolžan sem Vam že kakih 55 for., ker ste mi več pošiljali, nego sem prislužil. No upam, da tako kmalu še ne umrjem in mi bo dano Vam vse s hvaležnostjo poplačati. Za glavni rigoroz (iz slovanščine, primerjajoče in klasične filologije) mi je treba 40 gld., za postranski rigoroz (iz filozofije) 20 gld., za promocijo 60 gld., torej vkup 120 gld. – Prvi rigoroz mislim delati v prvi polovici maja, 2. pa v 2. polovici junija.

Te dni je bil promoviran Babnik. Da ni imel pri prvem rigorozu (judicielnem) smole (naredil je samo 'mit Stimmeneinhelligkeit'), bi bil promoviran 'sub auspiciis imperatoris', ker je napravil vse druge izkušnje 'mit allgemeiner Auszeichnung'.

Prosim Vas, pošljite mi ta mesec na račun 20 gld.³⁰

Ljubljanski list je v resnici prinesel še več Štrekljevih prevodov – kot npr.: *Strasno maščevanje* Nikolaja Vasiljeviča Gogolja, *Brata Straton in Ivan Sergeja Atava*, *Revni otroci* ruskega pisatelja Maksimova, *Povest očeta Alekseja Ivana Turgenjeva* in še *Stepni kralj Lir* Ivana Turgeneva – pod šifro. Potem pa je Štrekelj prenehal s prevajanjem leposlovja, delno zaradi pomankanja časa, delno zaradi premajhne donosnosti posla.

Skupaj z *Lovčevimi zapiski* je poslal Štrekelj dne 18. 1. 1884 Levcu tudi ljudsko pravljico s pripombo: *ako jo hočete natisniti. Zapisana je popolnoma zvesto.* Štre-

³⁰ Prijatelj levce prepis pisma hrani NUK 184 (Ms 973, VIII/B, št. 31).

kelj se je namreč že tedaj zaradi svojih dialektoloških študij in izredne natančnosti zavedal, da mora biti ljudsko blago zabeleženo čisto avtentično iz ust pripovedovalca, čeprav to tedaj ni bilo splošno v navadi.

Štrekelj in Levec sta se v tem letu prav zaradi številnih uredniških kontaktov zelo zblížala. V letnem semestru 1884 je Štrekelj zaprosil za pripustitev k filozofskim rigorozom iz slovanske filologije kot glavnega in filozofije kot stranskega rigoroz in 19. 5. se ponovno obrača na Levca:

Termin imam v ponedeljek 26. maja (tudi Pagliaruzzi dela isti dan avstr. rigoroz). Prosim torej, da mi najdlje do četrta pošljete 45 gld.

Seveda si je Štrekelj svoje dolgove zapisoval in jih ob prvi priložnosti poravnal. Vendar se je za nekatere dolgove prva priložnost ponudila šele, ko je dobil redno službo. Tudi preden je šel delat filozofski stranski rigoroz (datum kvesture: 11. 7. 1884), je zaprosil Levca za denarno podporo, kajti *ko napravim rigorozum, moram dati 60 gld. za promocijo, 20 gld. pa za razne napojnine in pijačo znancem.*

14. 7. 1884 je Levec poslal Štreklju že čestitke za promocijo. Štrekelj sam piše v Avtobiografiji:

L. 1884 opravim stroge preizkušnje in postanem doktor filozofije. Ker nisem užival za svojih študij nobene ustanove in sem bil brez vsega premoženja, sem si moral pomagati z učenjem po hišah.

Že tedaj se je Karel zanimal za pravopisne in etimološke študije. Iz korespondence z Levcem je razvidno, da je celo Levcu večkrat odgovarjal na tovrstna vprašanja. Še vedno je nadaljeval svoje dialektološke študije, predvsem o kraškem dialektu.

Tega leta je objavil v Ljubljanskem zvonu še nekaj nekrologov: *Novi grobovi* v spomin V. V. Markovu, D. N. Sadovnikovu in R. A. Fadejevu. Dalje, na Levčevu pobudo, notico o Janu Ernstu Smolerju. Takole piše o zaslužnem Lužiškem Srbu:

In ako vprašaš, kako se je zgodilo, da je ta narod, kateremu je Nemeč že napravil nagrobni kamen, tako rekoč od smrti vstal in dobil novo veselje k življenju, ako vprašaš, kdo mu je vdihnil v otrplo telo novo dušo, ter ga zbudil iz globoke letargije; – poreče ti okrog Budišina vsak Srb: ta rešenik je Jan Ernst Smoler! – Ustanovitelj nacional. društev, filolog, narodni pobudnik, (od l. 1849) urednik 'Tydzenske Nowine' in lastnik knjigarne v Budišinu. /.../ po l. 1868 se posebno trudi, da bi spravil Mačico (Matico) pod svojo streho, do tedaj namreč ni imela svojega stanovišča. Kupil je za 19.500 tolarjev hišo na svoj riziko, dasi ni imel ni krajcarja kapitala. /.../ le s težavo je plačal prvi znesek 500 tolarjev. /.../ Odpravil se je v druge slovanske zemlje, da bi tam potrkal na bratska srca. To mu je delalo toliko skrb, da je na tem potovanji popolnem osivel. Le počasi se odplačuje dolg, in ako drugi imovitejši Slovani ne pomorejo, bode se le z največjim trudom poplačal, zato prosimo tiste rodoljube slovenske, kateri so tako srečni, da imajo nekaj več, kakor ravno potreba, in katerim je kaj na tem, da se ohrani ta srbska mladika na narodnem drevesu slovanskem še živa,

naj pomorejo temu pridnemu društvu! Ali se ne spominjajo tudi drugi Slovani nas, ko zbiramo za svoj 'Narodni dom'?'³¹

Prav tako je Levec nagovoril Štreklja k pisanju kritike *Šumanove slovnice*. Levec mu je pisal o tem že v pismu 2. 1. 1884. Vendar je Štrekelj končal kritiko šele konec leta 1884, objavljena je bila v Ljubljanskem zvonu 1885. Z oceno Šumanove slovenske slovnice za srednje šole je stopil Štrekelj prvič v javnost s strokovno jezikoslovno razpravo. Že v tej prvi objavi je pokazal obširno in temeljito znanje slovanskega in primerjalnega jezikoslovja. M. Murko opozarja tudi na pedagoško stališče, ki ga je zavzel – *namreč: rezultatom primerjalnega jezikoznanstva se kakor prirodoznanskim ne sme pot zapirati v šole (Vatroslav Oblak je bil nasprotnega menja), seveda naj velja pravilo: Est modus in rebus.*³²

V letu 1884 je Štrekelj že zelo odločno gojil upe, da bi on prevzel izdajo **Slovenskih narodnih pesmi** in objavil Vrazovo zapuščino. Takole izraža svoje dvome o Sketovi dejavnosti v tej smeri: *Sket je torej dobil v roke Vrazovo zapuščino. Ne verujem, da je mož za to. Najbrž bo tudi on le 'poduhal' in potem vrnil v Ljubljano.*³³ Verjetno se je za to odločil že tedaj, ko je Gregor Krek popustil izdajo Vrazove ostaline iz svojih rok. Po sporu ob Miklošičevi 70-letnici je začel Štrekelj gledati na Kreka s kritičnim očesom. Takole piše o njem: *Torej Krek je zopet vstopil med slovenske poete! Kdo bi si mislil? Ali 'Slovenski gospodar' bo pač vedel!*³⁴

Kmalu po opravljenih preizkušnjah je bil Štrekelj poklican na vojaške vaje. O tem in o nekaterih sodobnih piscih piše Levcu iz Trsta 16. 8. 1884. Levec mu je odgovoril iz Velikih Lašč, dne 25. 8. 1884³⁵ in v pismu med drugim tudi kritično ocenil poslovanje Slovenske matice:

Prejel sem poslane rokopise in vse izročil tiskarni. Ako bo le moči, se natisnejo viri. Lepa hvala!

Prosim Vas, ako morete, pošljite oceno 'Matičinega letopisa' tako, da jo dam tiskat, preden izide letošnji 'Letopis'. Tega letos ne bom jaz urejeval. Naši mameluki so me ujezili, da sem izstopil iz 'Matičinega' odbora, rokopise sem pač še priredil za tisek, a potem sem jih izročil Lahu. 'Matica' je 15.000 gld. dolžna svoji glavnici, t.j. toliko je odbor zapravil in potrošil glavnice, ima vrhu tega mnogo neplačanih računov pri Blasniku, Bambergu in v Narodni tiskarni. Gospodarstvo je grozno! Vsi proračuni in računski sklepi zadnjih desetih let so fingirani, podvrženi, pesek v oči raznim občnim zborom. Trudil sem se s Senekovičem in Šukljatom dve leti za preuredbo pravil, t.j. za to, da bi se gospodarstvo iz rok izvilo dosedanjim šušmarjem. Že je vse kazalo, da se nam posreči naš načrt, a ko smo imeli 14. julija odločilno sejo, je privedel Marn v sejo vse take odbornike, ki niso bili poprej nikoli navzoči in katerim je 'Matica' deveta briga in lanski sneg. Ti so na Marnov in Klunov migljaj začeli vzdigovati

³¹ Karel Štrekelj, Janu Ernstu Smolerju. Ljubljanski zvon 1884, str 436–440, 504–505.

³² Gl. M. Murko, Karel Štrekelj. Veda 2. let. Gorica 1912, str. 534.

³³ Prijateljjev prepis pisma hrani NUK 184 (Ms 973, VIII/B, št. 39).

³⁴ Prijateljjev prepis pisma hrani NUK 184 (Ms 973, VIII/B, št. 24), 21. 1. 1884.

³⁵ Prijateljjev prepis pisma hrani NUK 184 (Ms 973, VIII/B, št.37), 25. 8. 1884.

svoje 'rogovilice' in zagrebli in pokopali so naš dveletni trud. To me je ujezilo in odložil sem svoj mandat. Občni zbor je ukazal odboru do februarja t. l. sestaviti bilanco, zdaj imamo že avgust, a ni niti bilance niti izrednega občnega zbora. Čakati hočem še do oktobra, ako se do tega časa ne ganejo, izpregovorim v 'Zvonu' ozbiljno besedo, zakaj tako početje je narodni skandal!

Kaj meni o zapisovanju ljudskega izročila tedanjih književnikov, kot so bili Trdina, Valjavec in Trstenjak, piše v nadaljevanju pisma:

Zahvaljujem se Vam tudi za podatke o Kraussu in za novico o 'Miklosichevem slovarju'. A čuditi se Vam moram, da tako slabo sodite o Trdinovih spisih. Trdina še nikoli nikjer ni rekel, da so njegovi spisi narodno blago, zategadelj povsod izrecno postavlja: 'spisal, a nikdar zapisal. Trdina je beletrist, ki narodno blago samo porablja za svoje spise, ki imajo vsi kolikor toliko politično tendenco. Ugaja pa mi Trdina zaradi svojega vzorno lepega jezika in ker ljudje njegove spise jako radi čitajo. Še celo Deschmann je nekoliko njegovih bajk preložil na nemški jezik. In ko je Levstiku nekdo vpričo mene pravil, da Trstenjak trdi, da je vse izmišljeno, kar Trdina piše, je zarohnel Levstik: 'Trdina si še nikoli ni toliko izmislil, kakor Trstenjak' – Po mojih mislih je med Valjavcem in Trdinom ta razloček, da imajo Valjavčevi spisi znanstveno vrednost, Trdinovi pa beletristično.–

Kaj mislite početi zdaj? – Ali se Vam posreči priti v kakšno biblioteko? Vaši razpravi o kraškem dialektu želim veliko sreče! Kaj ni mogoče, da bi se habilitirali na dunajskem vseučilišču? Pišite skoraj kaj!

Štrekelj mu odgovarja v pismu z dne 18. 11. 1884, v katerem mu tudi omenja svoje študije o romanskih in germanskih prvinah v slovenščini:

Za par dni pošljem nekaj novic. – Za politiko se brigam zdaj presneto malo, ker se mi preveč studi. Rajši čepim v dvorni ali vseučiliščni knjižnici ter iščem – romanskih in germanskih elementov v našem narečju. Lepa kopica jih je že! Kakor hitro končam to stvar (kraško narečje; spis bo obsegal okoli 200 strani), se vržem na kak kodeks. Kadar stvar završim, si poiščem kako hofmeistrerijo na Dunaju in se bom habilitiral, ako pojde, ako pa ne, bom pa naprej študiral. In petto nosim že novo delo: 'Romanski elementi v slovanskih jezikih', katero bi potrebovalo vsaj eno leto truda. Precej imam že zbranega, treba pa se je še mnogo učiti glasoslovja romanskih jezikov in se urediti v kritiki na Trstenjakovih spisih, kako se ne sme delati. Marsikaj teh stvari mi pride prav pri kritiki 'potne torbe'. Kako prijetno je sedeti v te stvari zamaknjenemu v skrivnem svetišču dvorne knjižnice! Človek vsaj tam pozabi vsakdanjih potreb! «³⁶

³⁶ Prijateljjev prepis pisma hrani NUK 184 (Ms 973, VIII/B, št. 37), 18. 11. 1884.

PRVE SLUŽBE IN POROKA (1885)

Ker Štrekelj v prvi polovici 1885. leta še ni dobil stalne službe, je bilo njegovo življenje v tem času odvisno od občasnih zaposlitev, kar omenja tudi v svojem pismu Levcu:

Dela imam sicer dosti: na univerzi poslušam 4 predavanja, svojo disertacijo pripravljam za tisek in jo razširjam, pri Miklosichu sem trikrat v tednu vprežen, enega osmošolca podučujem (3 ure na teden) in – preloge 'lifram'. To poslednje delo se med vsemi najmanj izplačuje: pa mislim, da najde gosp. Šuklje malo takih oslov, da mu bodo poslovenili 'Stepnega kralja' za 25 gld. Res je, da sem mu ga slovenil precej počasi, ali za tak honorar človek res nima veselja delati. Zdaj sem mu še za lani eno povest dolžan. Pri Miklosichu sem delal prej 12 ur, ali slovar gre h koncu, in zato je tudi Miklosich zmanjšal delavce, kakor fabrikant. V januarju, ko bo slovar za princa Oldenburškega (rusko-slovanski) dotiskan, pojde takoj etimološki slovar v tiskarno in bo še to leto (1885) gotov.³⁷

V tem času so Štreklju ponudili suplenturo za hrvaški jezik v Pazinu, vendar se je nazadnje po Levčevem nasvetu odločil, da ne gre v Pazin. V pismu z dne 5. 2. 1885 to Levcu tudi sporoča in obenem mu piše o svojem delu:

Zdaj, ko imam mnogo opraviti z laškimi elementi v našem jeziku, sem zapazil tudi nekaj slovenskih elementov v furlanščini. Ako Vam bo po godu, bo stvar na kratko obdelana (kakih 6 strani).³⁸

Marca istega leta je umrl pesnik Jožef Pagliaruzzi-Krilan. Zelo doživet nekrolog o svojem prijatelju in bivšem sošolcu je objavil v Ljubljanskem zvonu 1885. Takole začenja:

Ko sem se pred petimi meseci v prijazni Gorici poslavljaj od njega, nisem si pač mislil, da mi ne bode nikdar več dano v ljubeznivem prijateljskem razgovoru pretresovati z njim najrazličnejša vprašanja o človeškem in narodnem življenju, razmišljati o blaginji in bodočnosti našega naroda, pozabljati neveselo našo sedanjost.

V Ljubljanskem zvonu 1885 je objavil še *Petdesetletnica pesmi 'Hej Slovani!'* Članek je nastal ob prazniku 50-letnice pesmi 'Hej Slovani!', ki so ga praznovali v Pragi. Dalje je objavil nadaljevanja člankov iz prejšnjega leta *Češka književnost* in *Srbska književnost* ter kritiko Šumanove slovnice za srednje šole. Ker je bila Štrekljeva ocena zelo stroga in neprizanesljiva, tako rekoč natančen pretres od besede do besede, je avtor slovnice Šuman napisal odgovor, v katerem zagovarja nekatera svoja stališča in se jezi, ker Štrekelj tudi nekatere tiskovne napake pripisuje njegovi nevednosti.³⁹ Vsekakor pa je kritika dokaz Štrekljevega izrednega poznavanja slovenskega jezika že tedaj in njegove velike natančnosti.

Tega leta se je Štrekelj odločil za dva važna koraka. Ponudila se mu je

³⁷ Prijatelj prepis pisma hrani NUK 184 (Ms 973, VIII/B, št. 40), 17. 1. 1885.

³⁸ Prijatelj prepis pisma hrani NUK 184 (Ms 973, VIII/B, št. 42).

³⁹ Ljubljanski zvon 1885, str. 429–434, 501–506, 567–573.

priložnost, ki jo je tudi sprejel, dobiti mesto domačega učitelja pri grofinji Mansfeldovi. Hkrati se je odločil potegovati se za venia legendi oz. privatno docenturo za slovansko filologijo. O tem piše Levcu v pismu z dne 24. 4. 1885:

Dolgo Vam že nisem pisal, in v tem času se mi je pripetilo nekaj važnega. Dobil sem poziv za sodelovanje pri slovenskem slovarju, obenem pa tudi ponudbo, naj grem za domačega učitelja k vdovi bivšega poljedelskega ministra v Auerspergovem ministrstvu, grofinji Mansfeld, ki živi od maja do decembra v Dobrišu na Češkem, sicer pa na Dunaju. Plače je 70 gld. in vse prosto. Poučevati bi mi bilo 4 komtese v navadnih šolskih predmetih in starejšo v literarni zgodovini in poetiki. Stare so 17, 15, 12, 10 let. Meseca julija ali avgusta bi dobil od grofinje kakih 14 dni počitnic. Dobriš leži med Pribramom in Prago ter je od poslednje oddaljen 40 km. Ljudje so sicer aristokrati ali silno prijazni. Zato sem se odločil, da grem z njimi, dasi me je tudi v Ljubljano strašno mikalo. Pozimi, ko bom na Dunaju, lahko zbiram tvarino za naloge, poleti pa jih lahko izdelujem. Obenem pa tudi spoznavam Čehe in njih deželo. O počitnicah, ki mi jih da grofinja, pojdem v Prago.

‘Zvonu’ ostanem pa tudi zanaprej zvest sodelavec, posebno čeških književnih vesti smete od mene pričakovati. Kadar pridem tja, Vam bom obširno pisal o novem kraju in novih ljudeh.

Oditi mi je z Dunaja 1. maja. Ker mi je treba, da si nakupim nekaj obleke in perila, da me ne bodo aristokratje prepisano gledali – grofinja je excelenca in ‘palastdama’ cesaričina in gleda na vnanjost. Ker Vas bom potem za dolgo časa pustil na miru in počasi plačeval, ali ne več kopičil svojega dolga, Vas prosim, da mi pošljete, ako Vam je mogoče, do 28. t. m. petinštirideset goldinarjev na račun prihodnjih spisov. Književnih vesti Vam ta mesec zato nisem nič poslal, ker sem bil ves razburjen, kako se vsa reč izteče in nisem bil pri volji pisariti. Do 1. maja je moj naslov stari, potem pa: Hauslehrer bei Ihrer Excell. der Frau Gräfin Mansfeld in Dobriš (Boehmen), kamor mi blagovolite pošiljati tudi ‘Zvon’.⁴⁰

Čez poletje in jesen je torej odšel Štrekelj z grofico Mansfeld v Dobriš na Češko. Pri grofici je spoznal angleško vzgojiteljico, s katero se je poročil. O tem mejniku v Štrekljevem življenju piše M. Murko takole:

Štrekelj se je z njo seznanil kot vzgojitelj hčerk grofa Colloredo – Mansfeld na dobriški graščini. Rodila mu je dve hčerki. Po smrti prve žene se je v cerkvi, kamor je hodil molit za pokojno ženo, seznanil s svojo drugo ženo – guvernanto z Bavarskega, ki je postala dobra vzgojiteljica njegovima otrokoma. Poučeval ju je na nemški podlagi in, kakor se zdi, sam z njima govoril slovenski, zato tudi ni imel slovenske gospodinjske pomočnice.⁴¹

Levec omenja ta dogodek v pismu z dne 9. 10. 1885, ko ga ponovno vabi k sodelovanju pri Ljubljanskem zvonu:

⁴⁰ Prijatelj prepis pisma hrani NUK 184 (Ms 973, VIII/B).

⁴¹ M. Murko, Spomini, Ljubljana, 1951, str. 132.

Ker mislim, da ste si v svojem novem stanju doslej že dosti oddehnili, bi Vas prosil, da bi spet začeli sodelovati pri 'Ljubljanskem zvonu'. Zlasti kake zanimive literarne novice bi prišle prav. Ali bi mi ne mogli poslati kratko poročilce o Miklosichevem komparativnem slovarju, o katerem sem bral, da je že izšel.

Tega leta se mu je ponovno oglasil Valjavec, s katerim je Štrekelj navezal stike že leta 1882 ob svojih dialektoloških študijah. Takole mu piše:

Častiti gospod! Izgubil sem Vas iz oka in vže nekaj časa ne vem, kje ste, in če se ne motim, pa mislim da se ne, pisal sem Vam bil lani na Dunaj, ali odgovora ni bilo, pismo se je bržčas zavrlo. Pred dvema mesecema bi bil prav rad vedel, kam bi Vam pisal: želel sem Vas prositi, da mi dovolite ponatisnoti v Radu ono, kar ste v Zvonu napisali o slovenskem naglaševanju, da se tudi nasprotno mnenje dalje razširi nego se more po Zvonu. Misleč da mi dozvole ne bili odbili ponatisnol sem brez naročite dozvole Vaše, prosim torej za njo post festum in na početku novega leta mislim, da Vam bom mogel poslati. Jaz nisem še pristal na Vašo trditev, ker mi je fonetika še premalo znana in kar je poznam ta se peča dozdej še le z nemščino angleščino in francoščino, moje je vse osnovano na primerjanje srbskega izgovora z izgovarjanjem moje rojstne vasi. Veseli me pa prav, da ste tudi Vi v stvar posegli. Prosim da mi o svojem časi pošljete opis kraškega narečja. Pošiljam Vam dva ponatisa iz Rada ali Budmanove razprave nima več ne on ne jaz. Lahko pa da Vam jo dobim in dopošljem, kadar Vam bom pošiljal daljnjo svojo knjigo, ponatisnjeno iz Rada. Dotle pa z bogom in kadar koli želite kaj, kar mislite da Vam morem storiti, le kar pišite ali prosim pod niže naznačeno adresu, da list ne potuje v gimnazijo, kjer več del dva tri dni leži in še le po tem ga dobim. Vaš Matija Valjavec, Kukovičeva ulica 6.⁴²

HABILITACIJA (1886)

15. 5. 1886 je vložil Štrekelj pri dekanu prošnjo, da bi mu bila podeljena venia legendi za slovansko filologijo. Prošnjo je podprl s tremi znanstvenimi razpravami:

Morphologie des Görzer Mittelkarstdialektes mit besonderer Berücksichtigung der Betonungsverhältnisse, Phonologie des Görzer Mittelkarstdialektes in Beiträge zur slavischen Etymologie.

Čez mesec dni – 17. 6. 1886 – je komisija treh profesorjev – Miklosich, Heinzl, Müller – soglasno sklenila, da priporoči habilitanda profesorskemu kolegiju, ki je na fakultetni seji dne 19. 6. 1886 soglasno odobril predlog komisije, ki je bil utemeljen s poročilom prof. Miklošiča.

Ko je Štrekelj uspešno opravil kolokvij dne 23. 6. 1886, je predložil za poskusno predavanje naslednje tri teme:

⁴² Pismo hrani pokrajinski arhiv Maribor (Štrekljeva korespondenca), Zagreb, 13. 11. 1885.

1. Über die grossruss. Bylinenpoesie. (Über die epische Poesie der Grossrussen)

2. Über die Verbreitung und ethnologische Stellung der Slaven in Venetianischen

3. Über die Aufgabe und Gliederung der Slavischen Philologie.

Že po tem, da je od treh tem predlagal kar dve z 'etnološko' tematiko, druga posega celo izrazito na področje historično-filološke smeri etnoloških raziskav, vidimo, da se je že tedaj zanimal ne le za ljudsko pesem, ampak tudi za širša etnološka vprašanja. Komisija je izbrala za poskusno predavanje prvo temo. Štrekelj ga je imel 30. 6. 1886 in 30. avgusta je bil imenovan za privatnega docenta.⁴³

Po seznamu Öffentliche Vorlesungen an der k.k. Universität zu Wien pa Karelj Štrekelj kot privatni docent v zimskem semestru 1886/7 ni naznanil predavanj. Vendar pa v Slovanu III 1. novembra 1886, v rubriki *Pogled po slovan-skem svetu* na 334. strani, beremo naslednje obvestilo:

Naš rojak, dr. Karol Štrekelj, privatni docent slovan. jezikoslovja, pričel je dne 18. oktobra t. l. predavati prvič na dunajskim vseučilišči. Čita dvakrat na teden 'O slovanskih starožitnostih' in po jedno uro na teden o 'epski poeziji Velikih Rusov'. Mlademu učenjaku slava!

Na Dunaju so postali tudi nekateri njegovi strokovni kolegi in osebni prijatelji – prav tako kot on – docenti slovanske filologije. Med njimi naj omenim le nekatere najbolj znane, kot so Poljak Jan Laciejewski, Čeh Vaclav Vondřak, Hrvat Milan Rešetar, Matija Murko in drugi. Z njimi je ohranil stike tudi pozneje.

Zaradi velike obremenitve, tako s pripravami, ki jih je imel za habilitacijo, kot tudi s poučevanjem hčerk grofice Mansfeld, se je Štrekljevo sodelovanje pri Ljubljanskem zvonu nekoliko oslabilo. Napisal je poročilo o Funtkovi knjigi *Prizori iz otroškega življenja*, ki jo je izdal odbor društva 'Narodna šola' za mladino.

Štrekelj se je potem, ko je spoznal, kako nezanesljiva je Baudouinova razprava o cerkljanskem narečju, lotil raziskave tega dialekta in do leta 1889 napisal obširno razpravo, obsegajočo okoli 12 tiskanih pol, *kateri pa* – kot piše v atobiografiji – *še ne morem dobiti založnika*.

PRVI ZASNUTKI SLOVENSКИH NARODNIH PESMI (1886, 1887)

Istega leta se je lotil tudi svojega življenjskega dela – kot se je sam izrazil v avtobiografiji – *začnem zbirati narodno blago iz vseh krajev slovenskih dežel*. Pri tem Štrekelj ni imel v mislih le pesmi, čeprav se je že od vsega začetka prav zaradi Vrazove ostaline nameril izdati najprej narodne pesmi. O tem je pisal tudi Levcu, ki mu odgovarja v imenu Slovenske matice 9. 11. 1886, da ima Vrazovo zbirko Sket:

Vašo misel, nabirati narodno blago pesniško in ga dati potem na svetlo,

⁴³ O tem poročila Ljubljanski zvon 1886, str. 447, 'Listek'.

je pozdravil knjižni odsek z veseljem in radostno Vas bo gotovo podpirala 'Matica'.⁴⁴

Štrekelj je moral kot privatni docent slovanske filologije na Dunaju zaradi nizkih dohodkov, ki jih je pri tem imel, zaprositi za posojilo 110 gld. Pisateljsko podporno društvo, še zlasti zato, ker je bil zaradi priprave predavanj, s katerimi je moral pričeti v tem letu, prisiljen popustiti svojo *malo privatno službo*, ki pa jo bo, kot pravi v prošnji 20. 11. 1886 ponovno prevzel, tako da bo lahko poravnal dolgove.

Prav tako je konec decembra ponovno poprijel pri Ljubljanskem zvonu, saj piše Levcu 23. 12. 1886:

Na Opočnu sem našel pri tamošnjem župniku pismo St. Vraza iz leta 1834. Ako želite Vam ga pošljem, da ga v svojem listu objavite. Za prvi list bi bilo prekrasno, in poiskati moram za neko opazko še nekaj vesti o osebi, ki je imenovana v tem listu. Ko se vrnem na Dunaj (7. jan.), Vam lahko takoj odpošljem list in tedaj bom tudi izkušal napisati kako manjšo razpravo. Ako ne bo tako kmalu gotova, mi ne smete zameriti, ker sami veste, kako mi je paziti na vsako vrsto, ki jo napišem kot docent.⁴⁵

Zdi se, da je bil Štrekelj glede svoje namere, da napše članek ob tem Vrazovem pismu, prepozen. V Ljubljanskem zvonu je objavil le *Pismo Stanka Vraza Josefu Roštlapilu*, Levcu pa piše z Dunaja v pismu z dne 2. 4. 1887 takole:

Prav žal mi je, da me je z Vrazovim pismom 'Slovan' prehitel. Ali tam ga jaz nisem bral in sem mislil, da gosp. Lego še ni nič oglasil o pismu, ker ga je bil Roštlapil odposlal v Prago šele novembra meseca 1885. Da se je sploh spoznalo, k temu, mislim, sem vendar tudi jaz nekaj pripomogel, zakaj ne vem, ali bi se bilo sploh kot Vrazovo pismo spoznalo in rešilo, da bi ne bila usoda mene zanesla na Opočno, kjer sem se seznil z Roštlapilom. Ta mož je šele po meni zvedel, da je list, ki ga je tedaj hranil, neke vrednosti.⁴⁶

V istem pismu predstavi Štrekelj Levcu svoje načrte glede Slovenskih narodnih pesmi in mu na kratko razloži tudi nekaj svojih osnovnih načel, katerih se namerava držati kot izdajatelj, to pa predvsem zato, ker je domneval, da se bo *stvar o izdaji slovenskih narodnih pesmi obravnavala že prihodnjič v glavnem zboru 'Matice slovenske'*, pri katerem naj bi seveda sodeloval tudi Levec.

Ta mesec Vam mislim poslati majhno oglasilo, v katerem mislim povabiti naše rodoljube, naj bi mi blagovolili doposlati in zbirati narodne pesmi. Jaz sem zdaj, ko imam Vrazovo zapuščino v rokah, zatrdno sklenil, zbrati in urediti vse do zdaj natisnjene in nenatisnjene ali zapisane slovenske narodne pesmi. Žalibog, da se zdaj ne morem z vso silo lotiti dela, ker mi je prej pripraviti k tisku fonologijo kraškega narečja, katero podam dunajski akademiji in morfologijo cerkljanskega narečja, katerega je sicer

⁴⁴ Prijateljjev prepis pisma hrani NUK 184 (Ms 973, VIII/B, št. 1).

⁴⁵ Prijateljjev prepis pisma hrani NUK 184 (Ms 973, VIII/B, št. 47).

⁴⁶ Prijateljjev prepis pisma hrani NUK 184 (Ms 973, VIII/B, št. 48).

Baudouin v 'Archivu' popisal, ali tako vihravo, da se kar čudim. Ta stvar bo precej velika, in meseca maja bom moral celo za nekaj dni skočiti v Cerkno, da stvar bolj natanko preštudiram. Meseca julija bi začel podrobneje študirati narodne pesmi. Ali bodo črni gospodje pri 'Matici slovenski' moj predlog sprejeli, ne vem. Kolikor morem zdaj pregledati vso stvar, bi se dala natisniti vsa zbirka na kakih 800 straneh (v dveh stopah na vsaki strani, 8 paragr.). Kar se tiče ljubezenskih pesmi, se ne mislim v ničemer vdati 'gospodnuncem', da brezmiselnim, nepoetičnim, umazanim ali 'klamfarskim' ne bo prostora, se razume ob sebi. Po mojih mislih ne gre izdajati samo St. Vrazove zapuščine, ampak je najbolje, ako se pridenejo še vse druge pesmi. St. Vraz hrani sicer v sebi dosti že znanega, tudi nekaj neporabnega vendar je zbirka neprecenljiva in se ne sme dalje zapirati slovenskemu svetu in slovenskim učenjakom. Pesmi seveda ne mislim popravljati, ker je tako delo jako problematične vrednosti in proti vsej kritiki. Obdrže naj lice in obliko, v kateri jih je zajel prvi zapisovavec iz vedno tekočega in izpreminjajočega se potoka narodnega duševnega delovanja. Po svoji moči bom izkušal vsaki pridejati podobne iz drugih, posebno slovanskih literatur, da se tako olajša njih učenje in se tudi ustrezne primerjajoči literarni zgodovini.

Ako bi jih 'Matica' ne sprejela, upam, da dobim kakega založnika ali kak slovenski list, ki bi jih proti manjši vsoti naročnikom, proti večji nenaročnikom prinašal v mesečnih ali dvomesečnih zvezkih.⁴⁷

Levec mu na to odgovarja: *Namera Vaša zaradi narodnih pesmi je izvrstna. Kar na delo. Samo teh iluzij ne smete gojiti, da bi založila knjigo 'Matica'!*⁴⁸ V enem letu se je torej razpoloženje glede izdaje Slovenskih narodnih pesmi v *matičnih krogih* povsem spremenilo.

Vendar Štrekelj sedaj ni odstopil od svojega načrta. Še bolj je poglobil svoje študije o narodni poeziji in se jel lotevati širših področij slovanske etnologije, kar se je zrcalilo tudi v njegovih predavanjih. Kot privatni docent na Dunaju je v letnem semestru 1887 imel naslednja *odprta* predavanja: *Geschichte der dalmatinisch-slavischen Literatur* (2) in *Die bulgarische Volksepik* (1) v zimskem semestru 1887/88 pa *Slavische Ethnographie* (2)⁴⁹ in *Das slovenische Volkslied* (1). Značilno za slovanske filologe – in tudi za Štreklja, ki se z znanstvenimi historično-filološkimi metodami lotevajo etnološke tematike, je izredna širina, ki se ne omejuje na ozko slovensko območje, ampak raziskuje vsaj ves slovanski svet, kolikor ne posega tudi na širše indoevropsko območje. Iz prvotne panslavistične teorije se je namreč začela razvijati indoevropska miselnost, kar je v komparativnem smislu pomenilo velik korak naprej.

Štrekljeva etnološka strokovna objava v letu 1887 je *Zur Alexiuslegende. Zwei slovenische Volkslieder*.

⁴⁷ Prijateljjev prepis pisma hrani NUK 184.

⁴⁸ Prijateljjev prepis pisma hrani NUK 184.

⁴⁹ Rokopis predavanj v nemškem jeziku hrani Pokrajinski arhiv Maribor, kopijo pa Inštitut za slovensko narodopisje ZRC SAZU v Ljubljani.

Po teh temeljnih študijah se je Štrekelj načrtno lotil priprav za izdajo slovenskih ljudskih pesmi. Ker se je odločil, da ne bo izdal le Vrazove ostaline, temveč si je zadal za cilj izdati slovenske ljudske pesmi v celoti, je začel zbirati ne le zbirke ljudskih pesmi slovenskih rodoljubov ter objave ljudskih pesmi in drugega ljudskega izročila, ampak se je namenil, da bo s pomočjo zbiralcev po vsej Sloveniji poskusil dobiti še več gradiva. Zato je že septembra tega leta poslal Levcu *Prošnjo za narodno blago* s temi besedami:

Jako hvaležen bi Vam bil, ako bi hoteli v prihodnji 'Zvonovi' številki objaviti priloženo 'Prošnjo za narodno blago'. Ker se pečam zdaj z narodno poezijo slovensko, upam, da bom mogel kmalu tudi Vam kaj poslati, kar bi utegnilo zanimati 'Zvonove' bravce.

Isto prošnjo je objavil še v Slovanu in Slovenskem narodu. Morda je oglas izšel še kje drugje, ker je na koncu pripisal: *Slovenskim časopisom, ki bi radi ta poziv priobčili, bodem jako hvaležen*. Idejni načrt je postavil na realna tla in se s tem oddaljil od Krekovih iluzornih planov, podajati obširen komentar ob vsaki pesmi. Takole pravi v svoji 'Prošnji':

Ako ne bomo mogli podati obširnega dovršenega komentarja vsaki pesmi, pravljici, pripovedi, vraži..., izkušali bomo vsaj s kritično izdajo raziskovanje in učenje našega ustnega slovstva kolikor toliko pospešiti in olajšati. /.../ Podpisanec namerava torej urediti in izdati vse narodno blago, kar ga more dobiti po tiskovinah in rokopisih.

Razprostrl je svoje mreže na vse kraje, *koder živi narod slovenski – tudi beneške, ogrske in hrvaške – tudi narodno blago kajkavsko, katero se je nameril prilegniti zato, ker se Hrvatje kajkavščine izogibajo, čeprav s tem še nikakor ne zahtevam, da bi oprustili Kajkavci hrvaščino, katere so se danes več ali manj poprijeli in z njo pomešali tudi svojo domačo govorico*.

Drugo, kar si je zastavil v še večjem obsegu, pa je snov:

Kaj pa si mislimo z besedo narodno blago? To čemur sicer pravijo tudi ustno ali tradicijsno slovstvo, ki obsega vse, kar pomaga spoznavati in preiskovati 'dušeslovje' kakega naroda, ali kakor denašnji radi pravijo, 'demopsihologijo' njegovo. V novejšem času se rabi za narodno blago in učenje o njem pogosto angleška beseda folklore, nauk ali vesti o narodu. Folklorista ne zanima samo narodna pesem, pravljica, pripovedka, ugan-ka, vraža, narodni pregovor, rek in zagovor – on pazi tudi na šege in običaje, na narodno pravo, narodne igre, narodno medicino in vremenska pravila kmetova; tudi kletvin in narodnih anekdot ne zameta.

Štrekelj se je že sam zavedal izjemne obširnosti svojega programa, vendar je bil mnenja, da ga bo s pomočjo *svojih rojakov* mogel izvesti. Posebno je zaupal v uspeh glede *realne strani* ustnega slovstva, to je, glede *pesmi, pravljič, pripovedi, anekdot, pregovorov in rekov, vraž, zagovorov in kletvin*. Nato nadaljuje:

Formalna stran narodnega blaga, obsegajoča šege in običaje, katerim smemo v nekih obzirih prištetiti tudi narodno medicino, narodne igre in seveda narodno pravo, – ta stran je težavnejša in potrebuje več časa za opis,

Prošnja za narodno blago

V zadnjih letih se je po naših novinah in v naših društvih med vsemu slovenskimi potrebami inakolateri naglašala tako pogostoma in glasno, kakor se je rado govorilo o potrebi, da zberemo, ocenimo ter vredno izdamo svoje narodno blago. To spoznanje je rodilo željo, poprijeti se tega posla kar najhitreje. Ni moj namen preiskovati in razlagati, zakaj nisimo do današnjega dne prišli dlje, kakor samo do želje. Koliko je tega kriva naša borba za narodni obisto, koliko drugi faktorji sploh, to se bo pretresovalo o svojem času drugod.

Kakor marsikateri drugi Slovence, tako je tudi podpisanec že več časa gojil to željo. Pa znanj je čaka, da bi se bil tega tako potrebnega posla lotil kak moč, ki tako delo razume in zna. Zdi se, da je čakanja že dovolj. Pisalec teh vrstic je torej sklenil, sam se oprijeti te važne naloge in jo rešiti po svojih močeh, kolikor mogoče kmalu. Nikakor mu ni neznano, da je tretja za to ogromnega znanja, katerega njemu manjka, ali razumere naše so že take, da se korenjaki z močnimi pleči radi umikajo in da morajo šibkejši pomagati napeti svoje sile. Ako ne bomo mogli podati obširnega, dovršenega slovenskega komentara vsaki pesmi, pravljici, pripovedi, vrači ..., izkušali bomo vsaj s kritično izdajo raziskovanje in učenje našega ustnega slovsstva kolikor toliko pospešiti in olajšati.

Podpisanec namerava torej urediti in izdati vse narodno blago, kar ga more dobiti po risikovinah in rokopisih. Pri tem se neče omejit na kako posušeno deželo, kjer bivajo ljudje našega jezika, ampak razprostri je svoje mreže na vse kraje, koder živi narod slovenski. Ozirom se bo na beneške, ogrske in hrvaške Slovence ravno tako, kakor na kranijske, štajerske, koruške in primorske. Nekaterim seveda ne bo po volji, da narodno blago kajkavsko porivam k blagaj drugih Slovencev. Ali s tem se inakakor ne zabavam, da bi oupustili kajkavsko-hrvaščino, katere so se danes več ali manj popojevali in s njo pomešali tudi svojo domačo govorico. Saj je vsiljiv velikemu vplivu hrvaščine kajkavski govor vendar ostal do današnjega dne v svoji strukturi še zmerom slovenski! To zadostuje, da vemo, kako nam je v tem primeru ravnati. Ustnemu slovsstvu hrvaških Slovencev ne smemo torej zapirati vrat v naše zbirke, posebno če se pomislimo, da se Hrvatje sami danes ne tako izogibajo vsenu, kar je kajkavsko in bi se pri bodočih hrvaško-srbskih zbirkah narodnega blaga Kajkavcem utegnilo v tem ozirom odkriti tako, kakor se jim godi gledé jedka pri velikem akademjskem rjevalniku.

Kaj pa si mislimo z besedo narodno blago? To, čemur sicer pravijo tudi usno ali tradicijno slovsstvo, ki obsega vse, kar pomaga spoznavati in preiskovati „daneslovsje“ katerega naroda, ali kakor „demašji“ radi pravijo, „demopsihologijo“ njegovo. V novejšem času se rabi za narodno blago in učenje o njem pogostoma angleška beseda folklore, nauk ali vestí o narodu. Folklorista ne zanima smud narodna pesem, pravljica, pripovedka, uganka, vrača, narodni pregovori, rék in zagovori, — on pazi tudi na šege in običaje, na narodno pravo, narodne igre, narodno medicino in vremenska pravila kmetova; tudi kletvin in narodnih anekdot ne zamea.

Veliko tega blaga je pri nas že zapisanega, nekaj že naštemnega, ali se mnogo več ga je v narodu skritega. Vsa, katerega zbirka takih stvari, naj se pozleva še tako popolna, nikdar se ne bo mogla imenovati dovršena. Naša dolžnost pa je skrbeti za to, da jo dopolnimo.

Program, katerega si je podpisanec napravil, je potem takem grozno obširen; ali popolnoma si je v svesti, da se z dobro voljo in pomočjo svojih rojakov da acčno izvesti posebno gledé realne strani ustnega slovsstva, to je, gledé pesmi, — pravljic, pripovedi, anekdot, — pregovorov in rekov, — vrač, zagovorov in kletvin. Formalna stran narodnega blaga, obsegajoča šege in običaje, katerim smemo v nekih olajših priležih tudi narodno medicino, narodne igre in seveda narodno pravo, — ta stran je težavnija in potrebuje več časa za opis, kakor prva. Dva si jo hočemo ohraniti za poznejši

čas, upamo vendar, da bomo v kratkem času mogli stopiti pred svoje rojake z navodno, kako imajo take stvari zapisovati in popisovati.

Izdaja vseh teh raznovrstnih oddelkov narodnega slovsstva mora biti kritična, to je taka, kakoršno zahteva metodika filološke vede. Temu načelu se pač noben trezno misleč človek, ki več kaj je narodno blago in čemu se zbira, ne bo privil in ni agovoral. Žalibog se posebno pri starejših zapisih in prepisih to načelo ne bo dalo strogo rabiti, ker so ga zapisovalci zanemarjali in nam dandanač in več mogoče, kontrolovati jih povod. Pred vsem drugim sme zahteva, da je vsak zapis kolikor se dá natančen in vester. Zapisovalec naj napiše vse to in samo to, kar se mu pripoveduje ali poje, naj ničesar ne prenatereja, prideva in izpušča, gleda naj dalje, da se kolikor mogoče poslužuje tudi tistih besed in oblik, v katerih se mu kaj pripoveduje; narežje poselne glasove naj zaznamuje s posebnimi znamenji. Pazi naj na naglas in zaznamuje naj vsaj zlog, kateri je naglasen, ako sicer ni vaju, naglas podrobneje razločujej. Pesmi naj se zapisujejo, kader jih kdo poje; ako le mogoče, naj se tudi melodija izkuša njei. Naše pesmi se vsikdar poje, nikdar ne rečujejo. Sam sem se prepiral, da mi je pevka, na rekovanje neko pesem, pet verzov prevrgla in dva izpuštila; ko sem jo pa prošil, naj mi isto pesem zapoje, je tistih pet verzov prav pogodila in tudi izpuščena dva mi je zapela.

Marsikomu se bo čudno zdelo, zakaj trjamo tako natančne zapise, da hočemo najti v njih celo vse dijalektične posebnosti zaznamenovane. Vskaj proizvod narodnega slovsstva smemo imeti v resnici za narodnega le tedaj, ako ga ohranimo v tisti obliki, v kateri smo ga zajeli iz bisrega poroka narodnega življenja. Tega ne zahtevamo zatregadelj, da bi morja pripravili dijalektologom slovenskim nekaj gradiva, spreminjena oblika, le malo prenaterejena vsebina nam brani proizvod do dobrega spoznanja in ocenitja; taki proizvodi so podoljni linavcem življenja. Dozdevajo se nam prijetni, dobri in vendar naposed, — žalibog navadno prepozno spoznamo, da smo jih najak sodili, da smo jim preveč verjeli. Vestni zapisi pa nam lahko pomorjo, sestaviti zgodovino tega in onega proizvoda, morje nam pokazati pot, po kateri je prišel v kraj, kjer ga je zajela zapisovalčeva roka; morja nam tudi povedlo, odkod je in kdaj je začel svoje potovanje po naši domovini, v našem narodu.

Kakor o pravljicah, pripovedih in drugih v nevezani besedi sestavljenih stvaréh, veja to seveda tudi o pesmih, in sicer v še večji méri; njim je gibčnost, vsem proizvodom svoja, nekoliko omejena; vendar ne popolnoma odvzeta; oblika jim je z metrom in melodijo več ali manj okamenela in se ne spreminja tako zlahka; kakor na primer v pravljici. Ravno zato nam bo natančen zapis véasi znal namigniti, kam naj krenemo, da najdemo početek pesni. Dijalektolog ne bo pesmi za svoje razprave nikdar brezobzirno porabljal, in kakor mene skušnja učí, stori najbolj, ako jih popolnoma pušča na strani, če ima drugega gradiva na razpolaganje. Zahtevanje natančnih zapisov torej ni kakor muha jezikoslovcev, češ, to hočejo, da dobé spet par orlovov za svoje čeljusti, — osnovano je uarivoč na pojmu narodnega blaga sploh. To se mi je zdelo potrebno povedati, ker véam, kako napučne misli inajo pri nas nekateri, ki bi se tudi radi glasili v stvaréh, katerih ne umejo.

Kar izmed narodnega blaga najprej pride na vrsto, to so narodne pesmi. Zbirka bo obsegala vse, kar mi je pri stopnega. Da nesramnih stvari ne bom vspecel, mislim, da ji ne bo nič škodilo; saj so šele nedavno s tujine prinesene in so navadno tudi tako oblačene, da bog pomagaj! Dobro sicer véam, da mi strogi moralisti bodo očitali, da preveč podajam. Ali zbirka ne bo za otroke in za mlečnozoba mladino; tudi narod naš ne poje vseh pesmi pred otroki. Da v tem ozirom ne bom vsem ustregel, vem torej že naprej, nič to me ne moti!

V pesmih publico najprej na vrsto tiste, ki so priložnostno vsebinske: balade, romane, legende; prvih izmed njih pesem žalostno simpatična. Objavila se bodo za temi družbo pesmi s skrbno na vznojni strani njih odgovornosti: take, ki jih poje mati otroku pri vstavi; take, v katerih se vrtlarja inladeni in deklet svoje ljubezenske in želje, veselje in žalost, ljubani sladkosti in bridkosti; take, v katerih tudi človek svojo lagubno. Tudi tiste bodo vzprejete, ki se pojavijo posebnih prilikah – na ljubovnjah, pri pletu, v veseli stiski družbi: — o raznih letnikih, o prijetih, o novem letu, o sv. trih kraljih, o pletu, v veliki noči, o sv. Jurju itd. Ne bodo pozabljene tudi pesmi, ki so pojo pri delu, o letvi, o trgatvi, — take ki jih pojejo razni stanovalci: kmet, delavec, pastir, rukuladec itd. Otravne pesmice, ki jih poje ljudi otroci pri igri in igranju, se ne bodo prezjele, tudi tiste, karne je sprostiti otroški humor, dolge svoje mesto.

Za pesmimi se upam tudi narodnih pregovorov in uganok.

Da ustrojem želja, naj bi bile vse te stvari kar se da popolne ustroje: za to se obračam s temi vrsticami na vse razpoložljive naj mi postojijo kar imajo zapisače, — naj započnejo, kar mislejo, ako se jim pridržijo pomisla! Če se najde marsikako lepo stvar, kakor sem se sam prepričal letos v cirkljanskih gorah na gorško-kravški noči. Res je seveda, da vpliv velikih in množnih mest s svojimi ustroji in ustroji, in omika, dandanes vedno bolj prodirajo v naše stanoje, — da ta dva faktora vsa, kar se je porodilo iz narodnega duha, ni nič več ali čisto bolj počivati v srcu. Vendar vidimo se širi vedno bolj neka usposobnost, da bi v skupnosti ljudem in dostojno čutili, kar je našim starim prijateljem. Zbiranje narodne slovenosti je zato dan danes tem pomembnejše, čim težavnejše je. Zbiranje si pridobiti zaslug ne le za slovensko slovstvo, ampak tudi za vero. Nevola in nedej tudi otroškim duhovom več umestnih, nujno potrebnih narodnih pesmi. Nekake miselni duhi se je narodnega slovstva poprijeli, onemli je nedejno fantazija, vsmoti ji vero v čustvo, vsmoti pa pomirno tako hitrejšo občudo, izkušniti se postavlja umestna literarna. Ta duh je bi po svojemu, ne pa tudi po svojih očitkih od katerega duha, ki avtoritativno občudo, vsej krepi, kateri so s tem vedno ali nevedno našim vagonerati. Tudi bi se se naše ustroje vse izpolnjeno, je se našim ljubi stvari vsmotilo in tako narodnega duha. Samo postati bi je treba.

Ta in drugi mi izpove reči: — Ti je vse prav; ne ta jino, da bi se ne malo nekaterih pesem, ki so vredne, da

so započne. Ali postojati so mi je drugi: pridni ljubavni strel nemo! Po svoji ljubi svoji misli, če pomislimo, leti je ustrojna pesmija. Ali se pesem, občudo občudena s metrom in miselnosti, ne sprinjajo od kroja do kroja, od debla do debla? Ali je vsak pesec ne svojih miselnosti in svoje in je on sam ne poje staj tako, zdeli tudi drugače? Le primerljivo tudi sobje vujate ote in sibi pesmi, potome da cela spomenoma vesnici besed Spornhalovih, kateri pedeset narodne pesmi različno v bistren poudarj, kakj jih vidi svoje oko v tej obliki, ali naslednje trinotek pokalo in šli drugače, o katereh ne moreš več reči, to je tudi različno, ki sama pa videl prej. Prigodilo se je, kakor Steinthal pripoveduje, da je na Laskom ista pevka prav tisto pesem zapovedovala pesni drugače. Ko so jo opomnili na to, je rekla: Kaj morem (ja za to, mi vica čosi). — Zato mislim, da je vredno se vedno zapovedati, ako se sploh kaka narodna pesem pojti, saj je tudi že drugod zapovedati in menda iskano. Saj sam dolo varjane prav pokazajo, kako globoko je naroden duh. Kdo ve, ali sam včas ne pomore zaslediti svojemu občudo, v kateri jo je najpomeni narodni pevci izročili svojim hlapci! Tudi so včas v varjane je fragmentarizacije, imajo v sibi nerazdelna lepote in čare, katerih ne nalagamo v zapisi, nam je anaisti.

Tudi dovolj! Kdor se hoče poučiti o teh stvarih bolj ustrojno, tega zavemam se lepo knjigo našega učnega rojaka, profesorja Kečka, „Einleitung in die slavische Literaturgeschichte“, in tudi na sestavki njegov „Nečniklo umišek o naših slovenskih narodnih pesmi“ (Glasnik IV. 96—140); tam izročeni načel hočem se z malimi spremembami držati tudi mi.

Kamre je mati, da Sloveni pokazalno sveto bogastvo našega tradicijsnega slovstva, kamur je to tem lahke, da stopimo tudi mi v tem našo, v sveto poleg drugih ljudskih narodov, ki dandanes s občudovanjem vredno marljivo svojega svojih folkloriz in odkrivajo, kar je narodov duh čutil in občudo in glavne protokolizni tega važni in prostini, saj se mi pridruži, saj mi pomaga, saj me podpira. Dajuste saj mi, kar je ustroje ustroje ustroje. V tem smislu mi narode največ pomembni, občudoji slovenskega naroda s čestiko in željo, katerim je dana prilika, da vedno hitro tudi njim su vse se torej je postojno občudim.

Kar mi kdo pošlje, temoj naj postavi kraj, kjer je stvar zapisa, in imaj povera ali prijavevalca; včas bi dober, poverilo miš, kako stvar je iz pesem, in jeli tam tudi reči, kjer ju kaj pel ali pripovedoval.

Dr. Karel Štrekelj

časnik slovenski — (1907) 116
(Wien, Österreich)

kakor prva. Dasi si jo hočemo ohraniti za poznejši čas, upamo vendar, da bomo v kratkem času mogli stopiti pred svoje rojake z navodom, kako imajo make stvari zapisovati in popisovati.

Štrekelj je izdelal navodila le za prvi del svojega programa, torej za t. i. *realno stran ustnega slovstva*.

Pojem *folklore*⁵⁰, ki se, kot pravi, *rabi za narodno blago in učenje o njem*, je prevedel kot *nauk ali veti o narodu*. Vsebino izraza *narodno blago*, ki naj bi ga tudi — a ne samo! — raziskovala t. i. *folklore*, je razložil podobno kot Krek⁵¹. Tudi glede obravnavanja narodnih pesmi in uredniških prijemov se je v grobem

⁵⁰ Prvi je uvedel besedo 'folklore' (ljudsko védenje) angleški starinoslovec William Thoms — v časopisu The Athenaeum 1846 — namesto dotedanjih izrazov 'ljudske starožitnosti', ljudska književnost. Prim: M. Terseglav, Ljudsko pesništvo. Literarni leksikon 32, Ljubljana 1987, str. 24.

⁵¹ Zanimivo je s tem primerjati njegov koncept pisma Gabrielu Majcnu iz leta 1907 (gl. leto 1907).

strinjal s Krekom, na čigar knjigo *Einleitung in die slavische Literaturgeschichte* in sestavek *Nekoliko opazek o izdaji slovenskih narodnih pesmi* opozarja na koncu svoje Prošnje in pravi: *tam izrečenih načel hočemo se z malimi premembami držati tudi mi.*

Vendar pa Štrekljeva delitev narodnega blaga na t. i. *realno stran ustnega slovstva* in na t. i. *formalno stran narodnega blaga*, priča prav gotovo o njegovi dokaj večji znanstveni usposobljenosti in širokem zastavljanju raziskovane teme, kot velja to za Kreka. Dobro se je namreč zavedal, da je potrebno t. i. narodov duhovni proizvod – oz. *realno stran ustnega slovstva* nujno obravnavati in razumeti samo v kontekstu z njegovim *formalnim ozadjem*. Torej, če hočemo spoznati narodovo 'dušeslovje', oz. narod v njegovem bistvu, se ne smemo zadovoljiti le z njegovim ustnim slovstvom oz. duhovnimi produkti, ampak moramo nujno spoznati tudi kontekst – tj. *formalno stran narodnega blaga* (pri čemer omenja Štrekelj na prvem mestu šege in običaje, šele nato narodno medicino, narodne igre, narodno pravo), s katero se njena realna stran neodvojljivo prepleta. Tudi v tem se Štrekljev program loči od Krekovega. Vendar pa te *male premembe* le niso bile tako neznatne, kar se jasno zrcali tudi na delu samem.

Med napotki, ki jih daje za zbiranje ustnega slovstva, katerih *se morajo zbiralci držati, če hočemo, da bo izdaja vseh teh raznovrstnih oddelkov narodnega slovstva kritična, to je taka, kakoršno zahteva metodika filologične vede, je na prvem mestu ta, da je vsak zapis, kolikor se da natančen in vesten. Zapisovalec naj napiše vse to in samo to, kar se mu pripoveduje ali poje, ... gleda naj dalje, da se kolikor mogoče poslužuje tudi tistih besed in oblik, v katerih se mu kaj pripoveduje; narečju posebne glasove naj zaznamuje s posebnimi znamenji. Pazi naj na naglas in zaznamuje naj vsaj zlog, kateri je naglašen, ako sicer ni vaje naglas podrobneje razločevati /.../ Naj se tudi melodija skuša ujeti. In utemeljuje: Vestni zapisi pa nam lahko pomorejo, sestaviti zgodovino tega in onega proizvoda, morejo nam pokazati pot, po kateri je prišel v kraj, kjer ga je zajela zapisovalčeva roka; morda nam tudi povedo, odkod je in kedaj je začel svoje potovanje po naši domovini, v našem narodu.*

Izločitev pohujšljivih pesmi utemeljuje z domnevo, da *so šele nedavno s tuji- ne prinesene.*«

Kar se tiče objave različnih variant ene in iste pesmi, je oprl svoje stališče na Heymanna Steinthala. Poudaril je tudi, naj se vsemu poslanemu pristavi kraj, kjer je bilo gradivo zapisano, in ime pevca ali pripovedovalca, po možnosti pa tudi njegovo starost in, ali je bil v kraju, kjer je pripovedoval, tudi rojen. Čas zapisa je Štrekelj izvedel že po tem, kdaj mu je bil poslan.

Kako je delo steklo naprej, lahko razberemo iz pisma, poslanega Levcu z Dunaja z dne 17. 11. 1887:

Lepa hvala za natisek in ponatisek 'Prošnje'; popolnoma brezuspešna ni, ker sem nekaj stvari že dobil. To delo me je zdaj poleg mojih predavanj popolnoma prevzelo, vendar ne vidim, da bi se že bližal sredi, a kajli šele koncu. Mnogo truda me stanejo tudi zgodovinska poročila o pevanju in pesmih pri Slovencih. Jagić v svoji 'Građi za slovansku narodnu poeziju' se ni oziral na nas, dasi imamo nekaj prič o pesmih iz starejših časov (npr. Nicoletti, Valvasor itd.).

Priporočam se Vam in Vas prosim, da bi me v mojem početju še nadalje podpirali.⁵²

V tem letu je bila ponatisnjena Štrekljeva disertacija *Morfologie des Görzer Mittelkarst-dialektes mit besonderer Berücksichtigung der Betonungsverhältnisse*. Zelo pohvalno oceno te knjige je napisal V. Oblak v Ljubljanskem zvonu 1887, medtem ko je Baudouin de Courtenay objavil svojo oceno v Archiv für Slawische Philologie 10.

Štrekelj se je konec leta 1887 potegoval za službo v ljubljanski knjižnici in sicer je želel priti na mesto pokojnega Levstika. V ta namen se je obrnil na Levca v pismu z dne 17. 11. 1887. Prošnjo je podprl s svojim težkim položajem:

Ker s privatno docenturo zdaj nič ni, čakati moramo še bogve koliko časa, preden bo kako mesto prazno. Vrhu tega bi se v ljubljanski knjižnici lažje pripravil za kako profesuro, nego tukaj, ko si moram z domačim podučevanjem težko služiti svoj kruh.

Štrekelj je tedaj namreč še vedno učil hčere grofinje Mansfeldove in istočasno je imel odprta predavanja kot privatni docent. To je lahko združeval, ker je bil na Češkem v glavnem le v poletnih mesecih.

20. decembra mu je Levec poslal razpis skriptorskega mesta, na katerega se je Štrekelj privajal, a službe ni dobil, čeprav sta se tako Miklošič kot grofinja Mansfeld zavzela zanj.

ŠTRELJEVA PREDAVANJA NA DUNAJSKI SLAVISTIČNI STOLICI: SLAVISCHE ALTERTÜMER (1886/87), SLAVISCHE ETHNOGRAPHIE (1887/88)

V letu 1886 je Štrekelj, kot rečeno, začel s svojimi prvimi predavanji na dunajski univerzi *Slavische Altertümer* (Slovanske starožitnosti). Rokopis hrani Pokrajinski arhiv v Mariboru, kopijo rokopisa pa Inštitut za slovensko narodopisje Znanstvenoraziskovalnega centra Slovenske akademije znanosti in umetnosti.

Štrekelj je sicer še kot študent leta 1882 v 5. semestru poslušal predavanja *Slavische Altertümekunde*, ki jih je imel Miklošič, kar mu je nedvomno olajšalo pristop k temi, ki jo je očitno s svojimi predavanji skušal razširiti in poglobiti. Razumljivo je, da so prva predavanja povzročala velike težave mlademu docentu, kar je razvidno tudi iz rokopisa, ki ga je očitno pisal v časovni stiski, pogosto celo v stenografski pisavi. Rokopis *Slavische Altertümer*, ki obsega 23 predavanj, ima 197 strani in dodatek na štirih, posebej oštevilčenih straneh. Pisan je delno v latinici, delno v gotici, mestoma v stenografiji, ki zlasti proti koncu, v zadnji petini, sploh prevlada. Kaže, da je avtorju zmanjkovalo časa. Glede same oblike pa tudi načina podajanja snovi izraža rokopis določene negotovosti. V prvih petih predavanjih svoja izvajanja na začetku vsakega predavanja s krat-

⁵² Prijateljjev prepis pisma hrani NUK 184 (Ms 973 VIII/B, št. 50).

Slavische Allertümer.

1. Vorlesung
 Slawische Altertümer!

Die vor uns liegende Vorlesung über die Allertümer der Slaven - genau
 liegt im ~~Wille~~ ^{Wille} über den Charakter und Kultur der Slaven in ihrer
 ältesten Epoche über Geschichte zu wichtiger Punkte Eingehend vor Sie
 durch die verpflichtend Sprachkenntnis zu Tage geförderter Resultate
 sehr wichtig ^{ist} Punkte vorzugsweise die bei allen Schriftstellern
 sowohl einheimischen als fremden) erhaltenen die ältesten Nach-
 richten zu prüfen, sie in Verbindung mit einander zu bringen
 und ihren wahren Wert festzustellen, erst dann zu werden von
 uns sie für unsere Zwecke gelöstig zu bringen in Stand
 sein.

Die Natur der behandelten Gegenstandes fragt es mit sich, dass oft
^{selbst durch} eine genaue Analyse, ein genaueres Ergebnis in die niederliegenden
 Zeugnisse das Bild des ganzen Allertums der Slaven nicht
 klarer wird, dass dabei ~~ich~~ ^{ich} auf meine eigene doch werden
 wie unserer Aufgabe vorzuziehen. Hierweise Genüge thun,
 was wir angeben können, was zu wissen wir in Stand
 sind, dass dies was nicht. Zu wissen, was man wissen kann
 was was nicht, das ist ja die eigentliche Anfang zu wissen
 wahrhaftigste Erforschung eines Gegenstandes.

Slavische Allertümer, predavanja na Dunaju 1886/87.

kim povzetkom naveže na prejšnjega. Pri šestem to opusti. Tekst zdaj piše kon-
 tinuirano, očitno kadar in kolikor more, in začetek vsakega predavanaj označi,
 vedno naknadno v že napisani tekst, kakor nanese. Pri paginaciji je Štrekelj
 omahoval. Sprva je številčil vsako poglavje posebej, nato ima nekaj predavanj,
 začeni z devetim, skupno tekočo paginacijo, pri petnajstem pa se je odločil, da
 bo štel strani od začetka, zato je vse dotedanje – skupaj jih je bilo 138 – prešte-

vilčil. Prejšnje štirinajsto predavnje – očitno prvo v letu 1887 – je namreč datiral naknadno na zgornjem robu, čeprav se začne sredi strani. Ta datum, 10. 1. 1887, je edini v celem rokopisu, če ne štejemo tistega pri tretjem predavanju (25. 10.), ki pa nima letnice. Po datumu 10. 1. 1887 pri 14. predavanju tudi lahko zanesljivo sklepamo, da je preostalih 9 predavnj – vseh je 23 – za zimski semester povsem zadostovalo. Torej je rokopis predavanj, kolikor ga je bilo, ves ohranjen, in je torzo le v vsebinskem smislu. Predavanj *Slavische Altertümer* v letnem semestru 1887 ni nadaljeval, v seznamu predavanj so že drugi naslovi. Verjetno pa se je ukvarjal z mislijo, da bi temo obdelal dalje. Štirje dodani in posebej numerirani listi so namreč nadaljevanje zadnjega predavanja – vsaj tako se zdi – se pa od tega in nekaj prejšnjih razlikujejo po tem, da ne kažejo nikakršne naglice. Stenografije npr., ki je prej že popolnoma prevladovala, tu sploh ni. Zadnji, četrti od dodanih listov, se konča sredi stavka. Koliko nadaljnjih je izgubljenih, pa ne moremo vedeti. Ali je misel, da bi delo nadaljeval, opustil ali ne, ne moremo reči.

V prvem predavanju najprej opredeljuje predmet svojih raziskav. Kot pravi, se je namenil predstaviti prvotno domovino oz. stara bivališča Slovanov ter njihovo kulturo v najstarejših obdobjih. Na osnovi primerjave in kritičnega ovrednotenja virov oz. poročil ter izhajajoč iz primerjalnega jezikoslovja se je namenil proučiti rezultate zgodovinskih raziskav oz. oceniti zanesljivost podatkov. Dalje ugotavlja, da se slovanske starožitnosti delijo na jezikovne, državne, verske (navadno označene kot mitologija), družbene in zgodovinske. Slednje preverjajo najstarejša poročila o določenih ljudstvih. Kot pravi, si je za predmet raziskav izbral zgodovinske starožitnosti, prek teh pa je želel predstaviti tudi druge slovanske starožitnosti. V svojih predavanjih se opira na številno literaturo, med katero izstopajo predvsem dela P. J. Šafařika, *Slavische Altertümer* (Praga 1837) in *Sabrané Spisy* I., II. (Praga 1862, 1863), K. Zeussa, *Die Deutschen und ihre Nachbarstämme*, O. Schraderja, *Sprachvergleichung und Urgeschichte. Linguistisch-historische Beiträge zur Erforschung des Indogerm. Altertums* (Jena 1883) in še nekatera druga. Začenja z vprašanjem pradomovine Indoevropcejev⁵³ in se odloča za najbolj zastopano mnenje, da je namreč njihova pradomovina v Aziji – in sicer v Indiji. To naj bi se dalo dokazati tudi s primerjavo sanskrta in ostalih indoevropskih jezikov. Primerjava namreč pokaže, da sanskrt vsebuje osnove vseh ostalih indoevropskih jezikovnih skupin. Opira se na mnenja raznih tedaj vodilnih strokovnjakov, kot so npr. Fr. Müller, Th. Benfey, in na delo Laz. Geigerja *Zur Entwicklungsgeschichte der Menschheit* (Stuttgart 1871) in R. G. Lathama, *The Native Races of Russian Empire* (London 1854) ter *Elements of Comparative Philology* (London 1862).

Nato govori o naselitvi Slovanov v Evropi. Pri tem privzema uveljavljeno mnenje, da je bila njihova prvotna evropska pradomovina ob Donu in Dnje-

⁵³ Namesto imena Indoevropcejev in ustreznih izpeljank je Štrekelj v obravnavanih predavanjih dosledno uporabljal izraz »Indogerman«, kar je v skladu z nemško strokovno literaturo.

pru, med Črnim in Baltskim morjem, vendar do morja niso segli. V zvezi z domnevami o kulturi Slovanov v prazgodovinskem času, ki jih omogoča lingvistična arheologija, opozarja (na str. 10) na G. Krekovo delo *Einleitung in die slavische Literaturgeschichte* (Graz 1872). Jezikovno delitev Slovanov je očitno podal iz Kreka in si je enostavno zabeležil (na str. 11) stran njegovega dela. Nadalje govori kar obširno o imenu Venedi, pod katerim so se Slovani, kot sledi iz virov, najprej pojavljali v zgodovini. Seveda je moral Štrekelj že tudi tedaj odločno posvariti pred zamenjavo Venedov z Veneti. Takole pravi:

Die Slaven tauchen in der Geschichte als Venedi auf, ein Name, der häufig mit dem Namen Veneti, dh. den Bewohnern Venetiens werwechselt wird, was indes sorgfältig hinlange halten werden muß, indem die Veneter ein ganz anderes Volk sind.

Zanimivo je, da je v tretjem predavanju, kjer je v začetku na kratko povzel vsebino drugega, to še enkrat eksplicitno ponovil in nato nadaljeval z natančno predstavitevijo dveh mest iz antičnih avtorjev, ki omenjata Venede. To sta Plinij (um. l. 79, spisal Naravoslovje v 37 knjigah – Hist. nat. lib. 4.c. 13. 97) in Tacit (um. po letu 116, *Germania*, c. 46). Ostali viri, ki jih v tej zvezi še omenja, ker se iz njih da posredno sklepati na prostor, ki so ga Venedi, to je Slovani, ob vstopu v zgodovino naseljevali, so vsi znani kot pomembni antični zgodovinski viri, tako Strabo, Plutarh, Polibij, Klaudij Ptolemej, Apian. Kot vir navaja tudi znano antično karto *Tabula Peutingeriana* in novce, če je bil napis na njih zgodovinsko poveden, dalje tudi nordijske sage. Tako vire kot njihove obdelave kritično pretrese.

V četrtem predavanju seznanili študente s Pavlom Diakonom (um. leta 799), to se pravi z njegovo Zgodovino Langobardov (*De Gestis Langobardorum*), tu le na kratko, nanj se vrača pozneje, dosti obširneje, dalje z Jordanesom (um. po letu 552), ki je spisal Zgodovino Gotov (*De Getharum sive Gothorum originibus et rebus gestis*) ter delo *De regnorum et temporum successionibus liber*. V njegovih delih so omenjeni Slovani že razdeljeni na rodove (Sclaveni, Antes). Nato preide na Jordanesovega sodobnika, bizantinskega avtorja Prokopija iz Cezareje (6. stol.), ki je spremljal vojskovodjo Belizarja na njegovih pohodih. Prokopiju je posvetil Štrekelj kar tri predavanja (peto, šesto in sedmo). Ta za najstarejšo zgodovino Slovanov izjemno važen pisec, čigar delo predstavlja najbogatejši vir tudi za poznavanje njihove kulture, je v svojih spisih poročal o prihodu Slovanov na Balkan, opisoval njihov značaj, življenjske navade, stanovanjsko kulturo (oz. nekulturo), način bojevanja, politični ustroj in družbeno ureditev, rod, prav tako pa tudi njihovo vero in mite. Mesta, ki o tem govorijo, Štrekelj vsa navaja in komentira. Pri tem se dotakne vprašanja uporabnosti pravljič in pripovedi kot vira za rekonstrukcijo mitov in verovanj. Ker je to mesto zanimivo z etnološkega vidika, še posebej za raziskovalce ljudskega pripovedništva, saj v njem zavzema kritično stališče do mitološke smeri v etnologiji (na str. 56), naj se ob njem ustavim:

Was die Mythologie und mythologische Forschung der Slaven betrifft, so werden heutzutage häufig nicht nur etwa die Nachrichten über die alten

Slaven, sondern auch Märchen als Quellen für die Mythologie benutzt.
Dagegen ist jedoch einiges einzuwenden.

Ugotavlja, da če se poglobimo v zgodovino pravljič, lahko spoznamo, da nimajo domačega izvora. Po hipotezi Theodorja Benfeya, razloženi v knjigi *Pančatantra* (1859), naj bi npr. izvirale pravljičice iz Indije. Zato bi bilo napačno, če bi poskušali tolmačiti slovansko pravljičico kot mit, v katerem lahko prepoznamo slovanske verske predstave, kajti kolikor je v pravljičici res mitološkega, je to težko pripisati slovanski mitologiji, pripada namreč ljudstvu, iz katerega pravljičica izvira.

Potem, ko na koncu sedmega predavanja omenja spopad Slovanov z Avari, preide v osmem na poročila Menandra in cesarja Mavricija, čigar delo Strategikon je bogat vir za poznavanje kulturne zgodovine in značaja Slovanov. V devetem predavanju se ukvarja s Theophylaktom. V nadaljnjih predavanjih pa še s celo vrsto drugih piscev, naj omenim samo Theophanesa, Nestorja, predvsem pa Konstantina Profirogeneta (um. leta 959), bizantinskega cesarja, ki poroča o Slovanih v svojem obsežnem delu *De administrando imperio*.

Od šestnajstega do triindvajsetega poglavja obravnava – tudi tu vseskozi po virih – predvsem zgodovino Hrvatov in Srbov, nato pa se v dodatku k predavanjem na štirih straneh še dalje ukvarja pretežno z bizantinskimi viri.

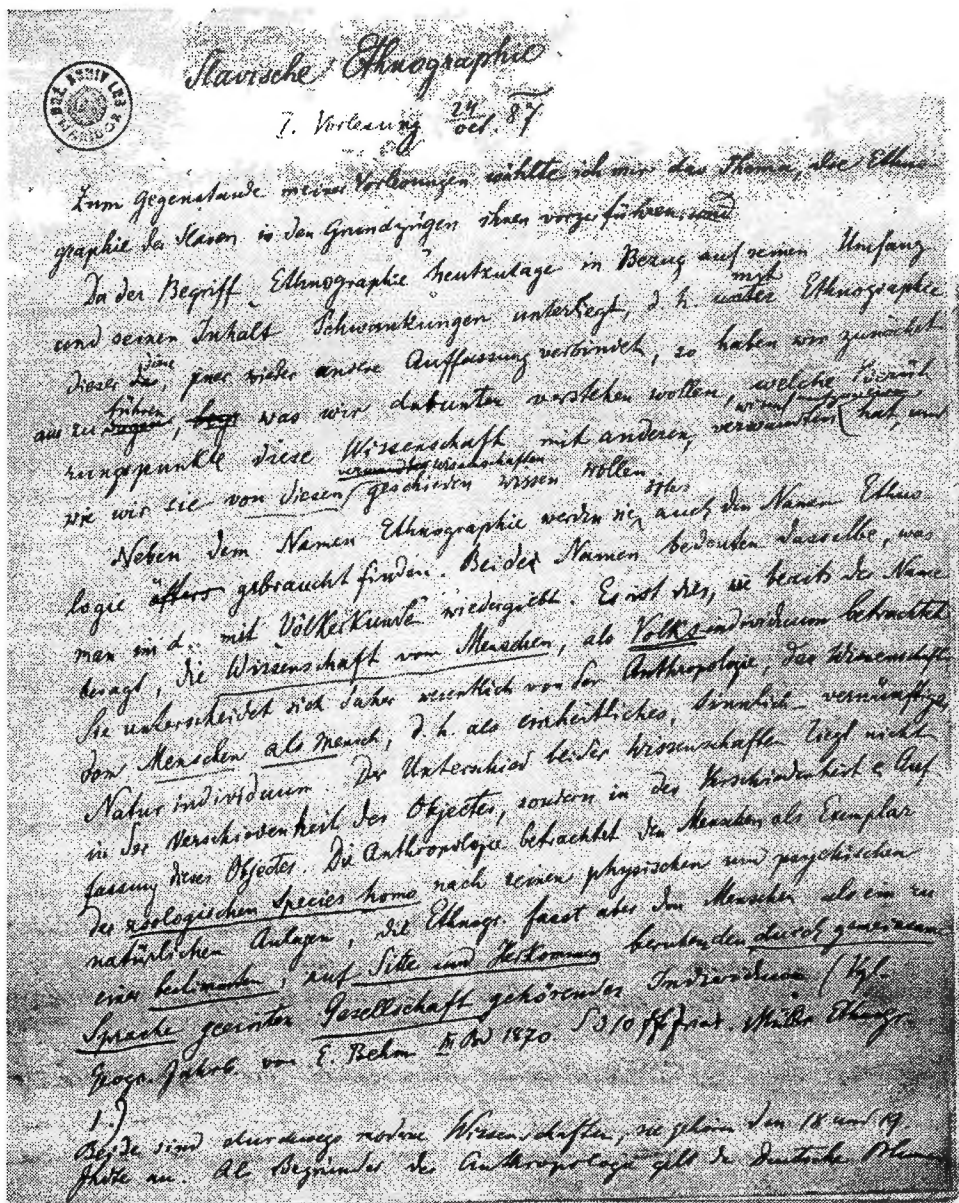
Čeprav je Štrekelj predavanja zasnoval z namenom predstaviti vsa slovanska ljudstva, je temeljiteje obdelal le Hrvate in Srbe. Tako lahko ugotovimo, da je tema *slovanske starožitnosti* nedokončana. Toda rokopis vseeno priča o Štrekljevem mojstrstvu. V prvem predavanju je dejal, da želi preko zgodovinskih starožitnosti predstaviti tudi ostale, torej jezikovne, državne, verske in družbene. Dejansko je znal zgodovinske vire obdelati tako, da mu je to tudi uspelo.

Drugi Štrekljev rokopis, ki se je prav tako delno ohranil v Pokrajinskem arhivu v Mariboru, vsebuje predavanja *Slavische Ethnographie*. Tu je datacija povsem jasna. Predavanja so vključena v program za zimski semester 1887/8. Imel jih je po dve uri na teden⁵⁴ in vsako predavanje je datirano.

Predavanja *Slavische Ethnographie* so nastala prav v času, ko se je intenzivno pripravljala na izdajo Slovenskih narodnih pesmi in je zbirko idejno in organizacijsko zasnoval. Zdi se, kot da je Štrekelj želel postaviti temelje stroki, na katere področje je posegel kot filolog. Zavedal se je, da veda, ki se je razvila pod okriljem filologije, pri nas ni niti znanstveno opredeljena, kaj šele podprta z osnovnimi raziskavami ali študijami, ki bi bile potrebne za resnejše delo na tem področju. Vse, kar smo Slovenci imeli, je bila Krekova poglobljena študija *Einleitung in die slavische Literaturgeschichte*, ki je, kot je bilo značilno za tisti čas, posegala na vsa slovanska kulturna območja, za katera so obstajali podatki.

Rokopis *Slavische Ethnographie* je zvezek s 66 listi, ki niso bili oštevilčeni. Pisani so delno v latinici, delno v gotici, stenografije pa je – v nasprotju z rokopisom *Slavische Altertümer* – zelo malo. Koliko predavanj rokopis obsega, je težko reči. Zadnje, ki se začne na strani 45, ni oštevilčeno, ima pa datum 14.

⁵⁴ V tem semestru je imel po eno uro na teden tudi predavanja »Das Slovenische Volklied«, ki pa, žal, niso ohranjena.

Slavische Ethnographie, predavanja na Dunaju 1887/88.

nov. 1887 in pod njim naslov *Sprache*. V njem sprva govori na kratko o začenjanju se diferenciaciji indoevropskega prajezika, nato pa o religiji oz. mitologiji in o tem, kako se ta zrcali v jeziku. Tekst je izjemno dolg, saj sega do konca zadnje ohranjene, tj. 66. strani zvezka, tu pa se konča ne le sredi stavka, ampak kar sredi besede. Za eno predavanje je 22 strani gotovo preveč. Na osemindeseti strani, katere zadnja četrtnina ni popisana, je na koncu besedila – od

njega ločeno – napisal: *Weiter siehe Schrader*, kar bi kazalo, da je tu konec predavanja. Ker se devetinštirideseta stran nikakor ne zdi nadaljevanje osemindesete, smemo morda upravičeno domnevati, da med listoma 48 in 49 nekaj manjka. Koliko manjka, seveda ne moremo vedeti. Vsiljuje se misel, da je bil na manjkajočem listu (ali na enem od manjkajočih listov, če jih je bilo več) začetek predavanja, ki se nadaljuje na naslednjih listih, katerih vsebina je povsem jezikovna. V tem primeru bi lahko rekli, da imamo v rokopisu sedem predavanj, s tem da v zadnjem manjkata začetek in konec. Ker pa je že brez začetka in konca preostalih strani kar 17, je skoraj gotovo, da gre med stranjo 49 in 66 za dvoje predavanj. Štrekelj je, kot se da videti, pri mnogih predavanjih 'Slovanskih starožitnosti' in pri petem predavanju 'Slovanske etnografije' pogosto naknadno, in včasih komaj opazno, zaznamoval, do kod je bral, oz. kje se začne naslednje predavanje. Zato smemo dopustiti domnevo, da je tu konec sedmega predavanja preprosto pozabil označiti. V tem primeru bi lahko govorili celo o osmih predavanjih, seveda nepopolnih. Kakor koli že, v vsakem primeru jih je bilo za zimski semester dokaj premalo, tako da je rokopis *Slavische Ethnographie* torzo ne le v vsebinskem, ampak tudi v formalnem smislu. Glede na datum 14. nov. pri 6. predavanju in glede na število listov – 66, medtem ko jih ima *Slavische Altertümer* 197 – se verjetno ne motimo, če ocenimo, da je ohranjena le nekako tretjina kurza.

Štrekelj v prvem predavanju z datumom 24. oktober 1887 na začetku ugotavlja, da pojem etnografija oz. etnologija – obe imeni pomenita isto, kot pravi, po nemško 'Völkerkunde' – tako glede na obseg kot glede na vsebino še ni ustaljen. Po definiciji, ki jo nato podaja, gre za znanost o človeku kot članu ljudske skupnosti oz. določene družbe, ki je osnovana na šegah in izročilu in jo povezuje skupni jezik. Ugotavlja tudi, da se v nasprotju z antropologijo, ki je znanost o človeku kot pripadniku prirodne vrste *species homo* in je znanstveno utemeljena, glede etnografije, tj. znanost o narodu, še vedno niso zedinili o principu raziskovanja, ker iščejo eni pojem naroda (*Volksbegriff*) v fizičnih značilnostih, medtem ko ga drugi bolj upravičeno postavljajo v območje duhovnega delovanja. Medtem ko antropologija klasificira ljudi v rase, jih etnografija deli v ljudstva, ki jih družijo isti jezik in šege. Rasa je torej strogo antropološki, ljudstvo pa strogo etnografski pojem. Človek ima dve strani: fizično in psihično. V prvem oziru je podvržen istim zakonom kot žival, kot razumsko-socialno bitje pa je človek podvržen zakonom družbe. Naravni zakoni delujejo pri tem le posredno. Kot družbeno-socialna bitja se ljudje delijo na vrste ljudstev in opis le-teh je stvar etnografov. Kot so pri živalih iz narave izvirajoče lastnosti prvotne, z udomačenjem pridobljene kvalitete pa drugotne, tako so pri ljudeh rasne značilnosti prvotne, etnološki značaj pa se razvije pozneje. Kot utemeljitelja antropologije je predstavil Nemca Johanna Friedericha Blumenbacha, ki je antropologijo opredelil v delu *De generis humani varietate nativa* (Göttingen 1795), medtem ko naj bi etnografiji prvi zastavil temelje Anglež James Cowles Prichard v delu *Natural history of Man* (London 1813). Ta naj bi tudi prvi podal prikaz človeštva po ljudstvih na prirodoslovni podlagi.

V nadaljevanju prvega poglavja se ukvarja z različnimi sistemi delitve ljudi v rase. Svoja izvajanja opira v prvi vrsti na Fredericha Müllerja oz. njegovo študijo *Allgemeine Ethnographie* (Wien 1873). Medtem ko naravoslovci praviloma niso upoštevali duhovno-socialne plati človeštva in so etnologi zanemarjali fizično stran, je Müller ubral pot združitve obeh smeri in pri delitvi človeštva poleg drugih značilnosti upošteval predvsem lase in jezik. Štrekelj sumarno predstavi njegovo razdelitev ras s pripombo, da se bo osredotočil na 'Sredozemce' – *Mittelländer*.

V drugem predavanju, datiranem s 26. oktobrom 1887, se ukvarja z vprašanjem nastanka ras in pri tem seže v same začetke razvoja človeštva in človeške kulture ter o tem na široko razpravlja, posebej tudi o pogojih za nastanek in razvoj človeštva. V zvezi s tem navaja vrsto avtorjev in njihovih del. Za etnografa je važno – tako nadaljuje – vedeti, v katerih lastnostih, tako fizičnih kot psihičnih, se rase in ljudstva ujemajo, v katerih razlikujejo, kajti le na ta način je mogoče utemeljiti in podpreti svoja spoznanja o njihovih značilnostih in njihovi kulturi. Potem ko našteje fizične lastnosti, spregovori še o psihičnih, to pa sta človeški razum in govorica. Podrobno govori o tem, kako se ene in druge kažejo. Konča z mislijo, da je najvažnejši znak različne nadarjenosti ras jezik.

Tretjega predavanja ni pisal, citiral je le strani 47 – 68 zgoraj omenjene Müllerjeve *Ethnographie*. Očitno je predaval kar po knjigi. O čem je govoril, zvedemo iz povzetka na začetku četrtega predavanja, namreč o svojstvih posameznih ras, o njihovem mešanju, o pogojih za razvoj kulture, o stopnjah kulture in o kulturnih žariščih človeštva. Na koncu se je ustavil pri selitvah ras in ljudstev. Temu in vprašanju skupne pradomovine Indoevropcejev posveti nato celo četrto predavanje (7. nov. 1887). Slušatelje opozori na delo O. Schraderja *Sprachvergleichung und Urgeschichte, Linguistisch-historische Beiträge zur Erforschung des indogermanischen Alterthums* (Jena 1883), kjer naj bi bila natančna analiza vseh do tedaj označenih hipotez o tem vprašanju. Pri podajanju Schraderjevih izsledkov in ob obravnavi celotnega vprašanja navaja še več avtorjev, zlasti A. Ficka: *Die Spracheinheit der Indogermanen Europas* (Göttingen 1873), K. Zeussa: *Die Deutschen und ihre Nachbarstämme* (München 1837), G. Curtiusa: *Zur Kritik der neuesten Sprachforschung* (Leipzig 1885) in druge. Poudarja tudi pomen jezikovnih izsledkov, ki podpirajo določene teorije.

Z vprašanjem, ali je Azija in Evropa pradomovina Indoevropcejev, se še dalje ukvarja v petem predavanju in navaja Schraderjeve razloge v prid ali proti eni in drugi teoriji. Nato sledi Schraderju pri poskusu predstavitve kulture Indoevropcejev v pradomovini, od živinoreje, poljedelstva, lova, prehrane do bivališč. Govori o družini in družinskih odnosih, dotakne se preje in tkanja. Opisuje družbene razmere in šege, zgolj omenja tudi izdelovanje vozov in gradnjo ladij ter zdravilstvo.

Šesto predavanje začne z razpravljanjem o indoevropskem prajeziku, ki naj bi bil že narečno diferenciran, vendar meni, da je to predmet primerjalnega jezikoslovja, zato se posveti religiji. Ugotavlja, da so imena božanstev pove-

ta po naravi oz. naravnih silah. Čaščenje je veljalo predvsem nebu. Ob tem se pomudi, nato pa s stavkom »Weiter siehe Schrader« obravnava verovanj konča in preide na področje slovanskih jezikov. Pri tem zelo natančno posreduje izsledke različnih raziskovalcev, J. Dobrowskega, P. J. Šafařika, Fr. Miklošiča, G. Kreka, M. A. Maksimovića, A. A. Kunika, F. Boppa in drugih. Navaja in izpodbi-ja razne teorije o praslovanščini. V obravnavo jezika pritegne še dognanja A. Leskiena v njegovem delu *Die Declination im Slavisch-Litauischen und Germanischen*, Leipzig 1876 in se mimogrede sklicuje tudi na Romana Brandta: *Grammatisch-keltische Sammelarbeiten*, Varšava 1882.

Štrekelj je s svojimi predavanji posegel v same začetke slovanske etnološke problematike, na področje nastanka in razvoja slovanskih ljudstev, torej na področje slovanske prazgodovine, ki ga danes v glavnem pokrivata arheologija in antropologija in katerim se sodobna etnologija bolj malo posveča. Ne vemo sicer, kaj je Štrekelj obravnaval v nadaljevanju svojih etnoloških predavanj, če pa sklepamo po vsebini zadnjih ohranjenih strani, smemo domnevati, da se je v nekaj sledečih poglavjih še posvetil etnolingvističnim vprašanjem in jezikovni arheologiji.

Nedvomno je, da je – tako kot še nekateri drugi, ki so se na prelomu 19. v 20. stoletje posvečali etnološkimi vprašanjem (npr. Krek, Murko, Valjavec, Mantuani, Mal) – združeval v svojih raziskavah filologijo, etnologijo oz. antropologijo in historične vede, predvsem arheologijo. Štrekelj je bil prepričan, da je za poznavanje etnološke podobe nekega naroda treba najprej temeljito poznati zgodovinski razvoj naroda od najstarejših obdobij dalje. To problematiko pa je mogoče spoznati z etnološkimi metodami in študijami najstarejših pisnih virov in materialnih spomenikov. Etnologija in arheologija se na tem področju torej tesno prepletata. Povezava antropologije, etnologije in prazgodovine je bila v splošnem značilna za drugo polovico 19. stoletja, še posebej v okviru nemškega jezikovnega področja, kjer je delovalo med drugim berlinsko društvo za antropologijo, etnologijo in prazgodovino.

O Štrekljevih predavanjih *Slavische Ethnographie* in *Slavische Altertümer* bi lahko rekli, da so bila za tisti čas povsem v skladu s tedaj najnovejšimi spoznanji na tem področju. Iz literature, ki jo je Štrekelj uporabljal, pa tudi po kritičnem stališču, ki ga je zavzel do pisnih virov, ter seveda natančnem poznavanju le-teh, je razvidno, da je bil široko razgledan ne le na jezikovnem in literarnem področju, ampak tudi na področjih najstarejše zgodovine Slovanov, slovanske etnologije ter antropologije. Dela Šafařika, Benfeja, Mommsena so na primer še danes pomembna, druga, ki jih citira (Müller, Schrader, Krek idr.), pa so bila v tistem času vodilna.

Vendar pa Štrekelj ni bil pristaš niti nemško-avstrijske teorije o kulturnih krogih (Fritz Gräbner, Bernhard Ankermann), niti evolucionizma (E. Tylor, L. Morgan). Delno je sprejel difuzionizem, zlasti glede difuzije pripovednih tipov in motivov (po Theodorju Benfeyu), sicer pa je bil njegov koncept etnologije še najbližji smeri, ki jo je pozneje kot zgodovinsko antropološko šolo utemeljil eno leto pred Štrekljem (1858) v Vestfaliji rojeni Fr. Boas.

Štrekljeva predavanja so zanimiva predvsem kot historičen dokument. Čeprav je Štrekelj v njih upošteval vse za tisti čas aktualne ugotovitve in študije, je povsem razumljivo, da so po več kot sto letih, ko je znanost na vseh področjih močno napredovala, mnoga njegova – sicer natančna izvajanja – presežena. Še posebej na področju antropologije so nekatere – tedaj vodilne, toda zmotne teorije – ki jih je Štrekelj kot aktualne tudi sprejel – že dolgo ovržene. Glede etnologije lahko rečemo, da so etnološki izsledki oprti na zgodovinske vire in se uvrščajo v okvir historične etnologije.

PREVAJANJE DEŽELNEGA ZAKONIKA ZA VOJVODINO KRANJSKO (1888–1891)

V letu 1888 je najavil eno samo predavanje na univerzi in sicer *Slavische Paläographie* (1), vztrajno pa je pripravljajl izdajo *Slovenskih narodnih pesmi*. 11. aprila je poslal prošnjo na 'Matico', da naj mu pošljejo na vpogled narodno blago, omenjeno v Letopisu Matice slovenske (1879, 233). Tako je 25. aprila 'Matičin' odbor zopet razpravljajl o Štrekljevi prošnji, naj mu 'Matica' pošlje vse rokopise iz svoje knjižnice, da jih pregleda v korist svoje zbirke. V odgovoru (30. 4. 1888) so mu sporočili (predsednik Josip Marn in odbornik A. Praprotnik), da naj se sam potruđi v Ljubljano in te stvari tukaj pregleda, kajti rokopisov in dragocnih knjig ne smejo poslati iz 'Matičine' knjižnice,⁵⁵ čeprav so Vrazovo ostalino, svoj najdragocenejši rokopis, lahko poslali v Haloze, Celovec, Maribor in Gradec in nazadnje vendarle tudi Štreklju na Dunaj.

Več uspeha je imel Štrekelj pri slovenskih rodoljubih, ki so mu na 'Prošnjo' poslali svoje zbirke. Ko je naletel na tak odpor pri Matici, je ponovno pozval slovensko javnost k zbiranju narodnega blaga v mariborskem Popotniku (Popotnik 9/1888, 5). Odzval se je celo Miklošič, ki mu je podaril neobjavljene zbirke slovenskih narodnih besed in pesmi.

Kar zadeva Štrekljevo strokovno delo, se je v tem letu ponovno ukvarjal z legendo sv. Aleša. K prejšnjima primeroma, objavljenima v *Archiv für slavische Philologie* 1887, dodaja v letniku 1888 še dve verziji iste pesmi in s tem dokazuje, da je v vseh evropskih literaturah priljubljen legendni motiv v pesniški obliki razmeroma široko razširjen tudi na Slovenskem. Prvo verzijo je leta 1873 zapisal Jožef Maligoj, dijak goriške gimnazije, v rojstnem kraju Kameno v Dolini Soče. Drugo verzijo ima od Janeza Murovca, ki jo je bil še kot dijak zapisal leta 1873 v svojem rojstnem kraju Podmelec pri Tolminu. Verjetno sta bili obe verziji zapisani še prek društva na goriški gimnaziji. Tretjo verzijo, ki jo je objavil, je dobil od g. J. Kokošarja, kaplana v Cerknem, ta pa od učitelja Josipa Kende iz Temljin iz fare Podmelec. Četrto varianto je dobil od g. Gašparja Križnika, trgovca iz Motnika, ki jo je slišal od mamke, ta pa od očeta, doma iz Komende. Po teh podatkih je Štrekelj lahko z gotovostjo lokaliziral razširjenost

⁵⁵ Glej: J. Glonar, SNP IV. Ljubljana 1908–23. Predgovor, 23.

motiva. Štrekelj je tedaj že izdelal svojo metodo in merila za znanstveno in realistično obdelavo narodne pesmi. Njegovo osnovno načelo je bilo zvesto zapisovanje narodnega blaga – brez popravljanja in preknjiženja – v narečju. Pesmi je ločeval na narodne in ponarodele in pri ugotavljanju njih izvora uporabljal predvsem historično-geografske raziskave, podprte z natančnim poznavanjem virov in literature. Da se je zavedal pomena, ki ga ima melodija pri narodni pesmi, je očitno, saj izvira edini notni zapis legende o sv. Alešu v dolini Idrijece prav izpod peresa Štreklja samega.

Prav tako v Archiv für slavische Philologie 1888 je objavil *Etymologische Miscellen*. V zanesljivosti in natančnosti svojih etimoloških študij se lahko kosa z najboljšimi jezikoslovci svojega časa.

Še iz Dobriša je poslal konec leta 1888 Levcu *Jezikoslovne mrvice*, ki so bile objavljene v Ljubljanskem zvonu IX. 1889. Za Ljubljanski zvon je napisal tudi nekrolog glavnemu zastopniku slavistike v Angliji – W. R. S. Ralstonu. V Ljubljanskem zvonu je objavil še kratko oceno Miklošičevega dela *Die slavischen, magyarischen und rumunischen Elemente im türkischen Sprachschätze*. V Archiv für slavische Philologie 1889 je objavil razpravo *Beiträge zur Slavischen Fremdwörterkunde* in nadaljevanje leta 1892. Štrekljeve etimološke študije tujih besed v slovenskem jeziku, kasneje pa tudi slovanskih besed v tujih jezikih, so izredno natančne in strokovno utemeljene. Tudi pri etimologiji krajevnih imen je bil najvišja avtoriteta, kar so mu priznali tudi zgodovinarji, kot so Milko Kos idr.⁵⁶ Še isto leto se je lotil iskanja slovenskih elementov v furlanščini in v ta namen prosil Levca, naj mu pošlje furlanski slovar.⁵⁷

V letu 1889 je umrl Cigale – prevajalec civilno pravnih zakonov⁵⁸, zato je naprosil kontrolni urednik državnega zakonika prof. Josip Stritar Štreklja, naj mu pomaga prevajati, česar se je Štrekelj z veseljem in dobro pripravljen lotil. O tem piše tudi v Avtobiografiji:

V ta namen sem proučil zadnja dva letnika državnega zakonika in več letnikov deželnega zakonika za vojvodino Kranjsko. Do zdaj sem v letošnjem državnem zakoniku preložil tele kose: XXIII., XXVI., XXVII., XVIII., XXIX., XXXII., XXXVI., XXXVII., XXXVIII., XXXIX., XL. in XLVIII.

S tem je končal svoj življenjepiš, ki ga je poslal Levcu 26. 10. 1889 kot prilogo k prošnji za službo prevajalca zakonika.

Več o njegovem delu poleti tega leta izvemo iz odlomka pisma, ki ga je poslal 20. 6. 1889 Levcu:

Do torka ostanem še na Češkem, potem pa moram na Dunaj zavoljo izkušnje, tam ostanem vse počitnice, ker me tudi Jagić prosi, da mu poma-

⁵⁶ M. Kos, Stanje in naloge slovenske kolonizacijske zgodovine. Časopis za zgodovino in narodopisje, Maribor 1940, 26–32.

⁵⁷ Prijateljjev prepis pisma hrani NUK 184 (Ms 973, VIII/B, št. 61).

⁵⁸ Levce mu je poslal informacije o »Deželnem zakoniku kranjskem«, da namreč tiska zakonik kranjska tiskarna Klein in Kovač v Ljubljani, tiskano polo po 2 kroni (NUK 184 Ms 973, VIII/B, št. 64).

gam prepisovati *Psaller Bononiensis*, kar sem delal že meseca maja. /.../ Z daljšimi spisi ste založeni, nekaj malega pa Vam pošljem v kratkem.⁵⁹

Preizkušnjo za urednika zakonika je opravil že julija. Kot poroča Levcu, sta na Dunaju delala poizkusne prevode dva – Janko Premeru in on.

Vendar pa Štrekelj še do konca leta 1889 ni vedel, ali je sprejet ali ne. Jurist Babnik je bil njegova najmočnejša opozicija. Levcu piše 8. 12. 1889:

Ponuja se mi prilika, da sprejemem dobro odgojiteljsko mesto in nerad bi obtičal med dvema stoloma.⁶⁰

17. 12. se zahvaljuje za ugodne vesti, da je Winkler na njegovi strani in ponuja za Ljubljanski zvon še en prispevek: *Ako Vam o Bežkovem spisu 'Jezik v Matije Ravnikarja Sgodbah' ni spisal ocene gosp. Oblak (kateri je sedaj v Celju bolan), jo lahko jaz.*⁶¹

Januarja 1890 je bil Štrekelj sprejet za urednika slovenske izdaje državnega zakonika na Dunaju, saj se že 24. 1. 1890 zahvaljuje Levcu za čestitke: *Upam, da se v nekaterih dneh poleže to hitenje in letanje, da bom potem mogel bolj zbrano delovati in pisati. Zadnja dva meseca mi duševni mir ni dal, da bi bil le za par uric na dan kaj večjega pričel, in še v tem času sem moral misliti le na svoja predavanja, katera mi delajo še zmerom precej preglavice.*⁶²

Ko je Štrekelj prevzel ugledno delo urednika in prevajalca državnega zakonika, lahko vesti o tem beremo tudi v tedanjih časnikih, npr. v Slovanskem svetu⁶³. Ljubljanski zvon obvešča takole:

Gospod dr. Karel Štrekelj, docent slovanskega jezikoslovja /.../, je bil imenovan za urednika slovenski izdaji državnega zakonika na Dunaju. Gospod dr. Štrekelj, tudi bralcem našega lista dober znanec, združuje s koristnim teoretičnim jezikovnim znanjem prijetno, prirodno in pozorno slovensko pisavo; zatorej smo preverjeni, da se 'Državni zakonik', ki je zadnja leta zlasti v stilističnem oziru močno opešal, pod njegovim uredništvom vzpne znova do svoje nekdanje slave in vsestranske veljave.⁶⁴

Po mnenju M. Murka⁶⁵ je

med poslednjimi Miklošičevimi učenci on ostal svojemu učitelju najbolj podoben. Kot gramatik je bil enako stvaren, kratkobeseden, teoretiziranju nenaklonjen in nekoliko konservativen, dasi je zasledoval in obvladal novejši razvitek slovanskega in primerjajočega jezikoslovja. Pri naštevanju in tolmačenju staroslovenskih spomenikov se je držal njegove filološke metode, poleg živega jezika narodovega ga je posebno zanimala etimologija in pa vsa ustna književnost. V duhu svojega velikega učitelja je ostal tudi vedno resničen slavist, ki se ni omejeval na svoj jezik. Porabil je

⁵⁹ Prijatelj prepis pisma hrani NUK 184 (Ms 973, VIII/B, št. 58).

⁶⁰ Prijatelj prepis pisma hrani NUK 184 (Ms 973, VIII/B, št. 62).

⁶¹ Prijatelj prepis pisma hrani NUK 184 (Ms 973, VIII/B, št. 63).

⁶² Prijatelj prepis pisma hrani NUK 184 (Ms 973, VIII/B, št. 64).

⁶³ Slovanski svet III/1890, št. 3, str. 48.

⁶⁴ Ljubljanski zvon X, 1890, 123.

⁶⁵ M. Murko, Karel Štrekelj. Veda 2, Gorica 1912, 529–542 (str. 530).

vsako priliko, da se je tudi praktično naučil slovanskih jezikov, npr. poljščine in maloruščine kot enoletnik v nekem graškem polku.

Da je bil Štrekelj res odličen prevajalec ne le iz slovanskih jezikov, ampak tudi iz nemščine, potrjuje tudi mnenje nekaterih sodobnikov,⁶⁶ da po stilni in jezikovni plati Državni zakonik ni mogel dobiti boljšega urednika. V Štrekljevem prevodu, za katerega je značilen izredno lep in bogat jezik, je izšlo vse gradivo civilno-pravnih zakonov.

Štrekelj je predaval v zimskem semestru 1889/90 *Lectüre und Erklärung der Monumenta serbica* (1) in *Russische Volksepik* (1), s katerim je hkrati s svojo razpravo v Archiv für slavische Philologie zopet posegel na področje narodnega pesništva. V letnem semestru 1890 je imel predavanja *Stammbildungslehre der slavischen Sprachen* (3).

V zimskem semestru 1890/91 je ponovno predaval *Über slavische Volksetymologie* (1) v letnem semestru 1891 pa *Über slavische Personen und Ortsnamen* (1).

V Archivu für slavische Philologie 1890 je objavil razpravo *Zur Kenntniß der slavischen Elemente im friaulischen Wortschatze*, pri čemer mu je prav dejstvo, da je aktivno obvladal furlanščino, ki se je je naučil v Gorici poleg italijanščine, pomagalo rešiti prenekatero vprašanje v zvezi z našim besediščem, zlasti pri iskanju tujih vplivov na slovenski jezik in seveda tudi narobe, v iskanju slovenskih prvin v besednem zakladu romanskih sosedov.

Semenovičevemu prispevku v Archiv für slavische Philologie 1886 – o ljudskem verovanju, da počiva zemlja na ribi, razširjenem v Malorusiji, vzhodni Galiciji in gornji Madžarski – ob rob je objavil prispevek *Zum Volksglauben, daß die Erde auf einem Fisch ruhe*. V članku razlaga Štrekelj podobno ljudsko kozmološko prepričanje – namreč, da nosi svet riba, izraženo v dveh slovenskih ljudskih pesmih, ki ju objavlja. Prvo verzijo je zapisal J. Kokošar, drugo pa J. Murovec. Štrekelj dalje ugotavlja podobno ljudsko verovanje tudi pri drugih, ne le slovanskih narodih.

Med študije starocerkvene slovanščine sodi razprava *Ein spätglagolisches Predigtfragment*, objavljena v Archiv für slavische Philologie 1891.

UREJANJE SLOVENSКИH NARODNIH PESMI (1892–1894)

Predavanj v zimskem semestru 1891/92 ni naznanil, v letnem semestru 1892 pa je predaval *Grundzüge der slavischen Etymologie* (2) in tako ponovno posegel na področje etimologije, kar napoveduje eno njegovih prihodnjih življenskih del.

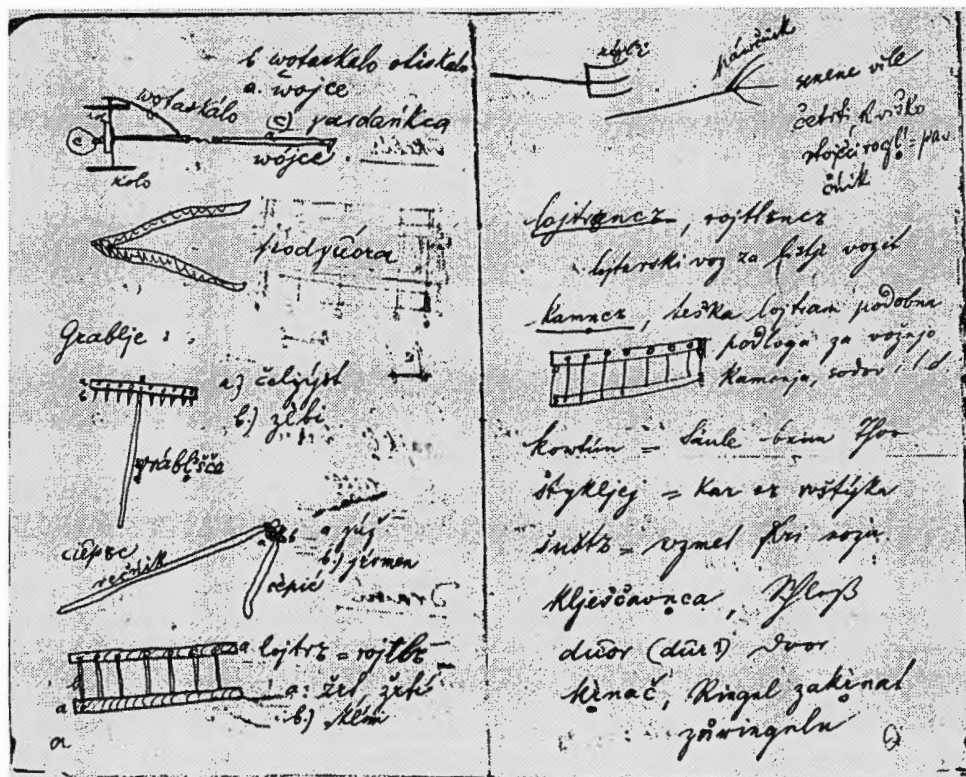
Tudi članki, ki jih je objavljal v Ljubljanskem zvonu, so postali strokovni. Ni se več toliko ukvarjal z informativno publicistiko. Tako prinaša Ljubljanski zvon v letu 1892 *Jezikoslovne drobnosti in oceno dela Bibliographische Übersicht über die slavische Philologie 1876–1891 Verfasst von Dr. Fr. Pasternek. Berlin 1892*. Izredno natančna in izčrpna ocena Oblakove razprave *Das älteste datirte slovenische*

⁶⁶ Ibidem.

Sprachdenkmal je bila objavljena v štirih zaporednih številkah Ljubljanskega zvo-
na. V Archiv für slavische Philologie 1892 je objavil še zadnje nadaljevanje član-
ka *Beiträge zur slavischen Fremdwörterkunde*, medtem ko je članek *Iz besednega za-
klada narodovega* objavil v Letopisu matice slovenske 1892. V njem podaja slo-
varsko urejeno besedno gradivo s Primorskega, katerega je zbral sam, pa tudi
njegovi znanci in prijatelji. Če je le utegnil, je odšel med ljudi, na deželo, kajti
učil se je rad od prvega in glavnega jezikutvorca, od naroda samega. Predvsem
je sam zbral besede med ljudmi, obširne zbirke pa je dobival tudi od raznih
strani.

Štrekelj je v tem in pozneje še podobnih delih, npr. *Slovarski doneski iz
živega jezika narodovega* – v Letopisu matice slovenske 1894 – po desetih letih
nadaljeval delo svojega gimnazijskega učitelja Fr. Erjavca, ki je v letih 1875, 79,
80, 82/3, prav tako v Letopisu matice slovenske, objavljaj obsežne, vestno zapi-
sane in abecedno urejene zbirke imen rastlin, živali in drugih besed, pregovo-
rov in rekov, ki jih je na svojih znanstvenih popotovanjih zlasti po Primorskem
nabiral sam ali pa so mu jih sporočili njegovi goriški učenci in prijatelji.

Od Erjavčevega se je to gradivo ločilo predvsem po tem, da Štrekelj zavest-
no in hote vključuje vanj tudi mnoge tujke, ki jih govori ljudstvo po Primor-

»Dialectica«, Štrekljev rokopis ljudskih besed. Hrani Pokrajinski arhiv v Mariboru.

skem. V tem se kažejo novi, širši in za tisti čas modernejši pogledi na besedni zaklad. To stališče utemeljuje v uvodu z naslednjimi besedami:

Kdor misli, da more jezik izhajati brez izposojenih besed, ta ne pozna življenja jezikovega. Kako naglo se pri nas daje slovo starim udomačenim besedam in kake mačehe se podstavljajo potem na njih mesto – in zakaj? Zato, ker je ta in ta slišal zvoniti, da je ta in ta beseda tuja – in že jo je obsodil!⁶⁷

Kot je bilo že Erjavčevo, je tudi Štrekljevo gradivo zapisano tako, da je porabno za vse vrste jezikovnih študij. Posebno dragocene so že v tej prvi študiji etimološke razlage, saj se v njih izkaže kot izvrsten interpret zlasti izposojenk iz nemščine in furlanščine.

Še vedno so bile Štrekljeve glavne naloge prevajanje zakonika, etimološke raziskave in priprava Slovenskih narodnih pesmi. Sedaj se je začelo nebo nad to zbirko nekoliko jasni, predvsem zato, ker je 27. 1. 1893 umrl tedanji predsednik Slovenske matice – J. Marn, ki ga je nasledil dotedanji podpredsednik Fr. Levec. Ne le da so bila sedaj na široko odprta vrata Štreklju in njegovim razpravam. Konec leta je dobil Štrekelj tudi glede svojega načrta o izdaji Slovenskih narodnih pesmi ugodnejši odgovor, kajti Matičin odbor je na seji 21. 12. sklenil načelno sprejeti njegovo ponudbo, da Matica izdaja njegovo zbirko narodnih pesmi, le rokopise mora dobiti v pregled in presojo. Prav tako so odobrili njegovo prošnjo, da mu narodno blago, ki ga hrani Matica, posodijo v uporabo.⁶⁸ Sedaj je imel Štrekelj na razpolago vse do tedaj zbrano gradivo in je lahko začel z vso resnostjo pripravljati rokopis prvega snopiča.

Tega leta mu je po rojstvu druge hčerke umrla žena, kar izvemo iz Stritarjevega (16. 1. 93) in Oblakovega (17. 1. 93) sožalja.⁶⁹ Samo domnevamo lahko, da mu je v prvih letih pri vzgoji otrok pomagala svakinja – sestra njegove rajne žene.

V zimskem semestru 1892/3 je predaval Karel Štrekelj na dunajski univerzi *Motion, Diminution und Comparison in den slavischen Sprachen* (1); v letnem semestru ni predaval.

V zimskem semestru 1893/4 je predaval *Die Comparison in den slavischen Sprachen* (1), v letnem semestru *Die Bildung der Verbalstämme in den slavischen Sprachen* (2).

V Letopisu Matice slovenske je objavil članek sorodnega značaja kot v istem glasilu leta 1892, namreč *Slovarski doneski iz živega jezika narodovega*. Ta druga Štrekljeva besedna zbirka ne pokriva le Primorske, ampak zajema tudi iz drugih slovenskih narečij. Vanjo ni bilo sprejeto nič, kar je bilo obseženo že v Pleteršnikovem in drugih slovenskih slovarjih, razen če je Štrekelj ugotovil še kak drug pomen že obdelane besede, ki dotlej ni bil poznan. Tako pomeni ta zbirka v nekem smislu dopolnilo Pleteršnikovega slovarja.⁷⁰

⁶⁷ Glej: M. Matičetov, Dr. Karel Štrekelj. Jezik in slovstvo. let. II, 1966/67, str. 122.

⁶⁸ Prijatelj prepis pisma hrani NUK I84 (Ms 973, VIII/B, št. 4), 28.12.1893.

⁶⁹ Ohranjena v prepisu P. Strmška v Mariborski univerzitetni knjižnici, Ms 229.

⁷⁰ Primerjaj: Tine Logar, Jezikoslovje, Slovenska Matica 1864–1964, Ljubljana 1964, str. 110.

Oktoberja je dobil od matice poziv, da pričakuje odbor 1. del rokopisa *Zbirke pesmi in pripovedk.*⁷¹

PRVI SNOPIČ SLOVENSКИH NARODNIH PESMI (1895)

Vendar se je delo tolikanj zavleklo, da je imel Štrekelj rokopis pripravljen šele pomladi 1895. Dne 4. aprila 1895 'Matica' potrjuje prejem rokopisa, ki ga *nameravajo pregledati trije gospodje*. Levec je pripisal, da so ti ocenjevalci: Franc Hubad, Josip Wiesthaler in dr. Evgen Lampe.

Štrekljeva izdaja Slovenskih narodnih pesmi je izstopala po svoji znanstveni metodi tudi v evropskem merilu, kar so ji priznavali predvsem tuji kritiki tistega časa, med njimi Aleksander Brückner (*Zeitschrift des Vereines für Volkskunde* 9/1899), Jiří Polivka (*Listy filologické* 24/1897), G. A. Iljinskij (*Živaja starina* 9/1899), kakor tudi Konstantin Jireček in František Pastrnec in drugi. Ne samo, da tekstov ni spreminjal v knjižno slovenščino, ampak je objavil tudi variante ter opremil delo s številnimi opombami, za katere mu moramo biti kot pionirju, ki je oral ledino na tem področju, samo hvaležni, kljub nekaterim pomanjkljivostim. Vrednost zbirki daje tudi navedba krajev oz. pokrajin. S stališča etnologa je napredno tudi to, da je pripisoval precejšen pomen pevcem. Opozoriti pa velja na njegovo razčlenitev pesmi, ki je z nekaterimi njegovim in nekaterimi poznejšimi dopolnitvami še danes veljavna.

Štrekljeva znanstvena metoda je temeljila mdr. na tedaj splošno veljavni delitvi pesmi na umetne, narodne in ponarodele. Štrekelj si je za razpoznavanje omenjenih treh kategorij kot odličen poznavalec zgodovine slovenskega slovtva kmalu pridobil tolikšno izurjenost, da je – kot pravi M. Murko – že skoraj instinktivno ločil umetno pesem od narodne. Priznaval je obe razvojni poti pesmi: tako umetne pesmi, ki ponarodi, kot

Prvi snopič Slovenskih narodnih pesmi, 1895.

⁷¹ Prijatelj prepis pisma hranu NUK 184 (Ms 973, VIII/B, št. 6), 27. 10. 1894.

narodne, ki ji da umetno lice šele zapisovalec oz. pesnik. Ker se je torej zavedal, da ljudstvo marsikatero umetno pesem prevzame, je predvideval svoji zbirki dodatek »umetnih ponarodelih« pesmi. Ni pa sprejel recepcijske teorije Johna Meierja (*Kunstlieder im Volksmunde*, Halle 1906), čeprav ga je poznal in si z njim dopisoval.

V mesecu juliju se je prek Levca obrnil na župnika Aljaža, ki mu je že pozimi pisal glede melodij, kajti zavedal se je, da so Vrazove, prirejene za gosli, premalo za monumentalno zbirlo ljudskih pesmi. Prosil ga je tudi za pripovedne lirične pesmi. *Naše lirične so žalibog precej umazano seme, da je res težavno prereševati, kaj je vredno objave, kaj ne; bojim se, da mi bodo očitali preširoko vest v tem oziru.*⁷² Ocenjevalci niso imeli posebnih zadržkov glede natisa prvega snopiča in 9. 8. 1895 mu je 'Matica' sporočila, da je šel rokopis v tisk. 22. 10. 1895 pošlje Štrekelj Levcu 'začasni predgovor za narodne pesmi' in pristavlja:

Mislim, da bo dovolj, ako ga preberete samo Vi in ne vsi ocenjevatelji. / .../ Jagiču sem dal v pogled prve štiri pole 'Narodnih pesmi'. On je ž njimi, t.j. z razvrstitvijo in načinom izdaje zelo zadovoljen in je rekel, da bi narodnih pesmi on sam ne hotel urejati po drugačnih načelih.

Plačilo, ki ga je Štrekelj dobil od Matice, je znašalo 35 glđ. za tipkano polo.

'Matica' je Štreklju 22. 1. 1895 poslala rokopis Vodnikovih pesmi iz Kastelčeve zapuščine. To je bil tudi povod za nastanek članka *Neznana Vodnikova pesem* – o planšarju. Objavil ga je v Letopisu matice slovenske 1895.

Kot izvemo iz pisma, v katerem pošilja Levcu ruski in angleški prevod svarila, za katerega ga je le-ta naprosil – in ga je Štrekelj skrbno pripravil, saj piše: *Rusko sem dal v pregled še prijatelju Glavackemu, angleško pa svakinji, ki je Angležinja* – je nameraval Štrekelj za nekaj dni oditi z Dunaja, *najbrž v Cerkno, kjer bom nadaljeval dialektološko študijo.*⁷³

V tem letu je objavil v Archiv für slavische Philologie razpravo *Zur Literatur über die Koleda bei den Slovenen*. V uvodu k članku pove, da ga je objavil s tako zamudo, ker je šele pred enim letom dobil zbirko Matije Majarja in njegov zapis koledniške pesmi iz Žabnic v Kanalski dolini na Koroškem, leta 1890 pa, ko je Oblak napisal notico o koledi pri Slovencih v Archiv für slavische Philologie, Štrekelj sam še ni imel celotnega pesniškega gradiva.

V zimskem semestru 1894/5 je ponovil predavanja *Über slavische Volksetymologie* (1), v letnem semestru 1895 pa *Über fremde Elemente in den slavischen Sprachen Thematologie* (1).

PROFESURA NA GRAŠKI SLAVISTIČNI STOLICI (1896)

Ob izidu prvega snopiča so se začele težave, ki so spremljale zbirko Slovenskih narodnih pesmi ves čas Štrekljevega urednikovanja. Prvi se je oglasil zaradi

⁷² Primerjaj: J. Glonar Slovenske narodne pesmi IV. Ljubljana 1908–23. Predgovor, str. 25.

⁷³ Prijatelj prepis pisma hrani NUK 184 (Ms 973, VIII/B, št. 67), 9. 7. 1895.

objavljenih spotakljivih pesmi urednik Vrtčeve priloge 'Angelček' Anton Kržič. Tako je pisal Levec v pismu z dne 9. 2. 1896 Štreklju, da ima zaradi njegovih narodnih pesmi pri 'Matici' veliko otepanja s črnuhi. Štrekelj se je branil z argumenti, ki jih je postavil že v Uvodu da namreč zbirka ni za narod in mladino, ampak za znanost in nadaljuje:

če mi Bog da zdravje in življenje, da jo srečno dokončam, napravim potem iz njega izdajo za narod, v kateri ne bo nič pohujšljivega. To bodo tudi Vrtčevim bravcem in otrokom v zibeli lahko dali v roke.⁷⁴

O prvem zvezku Slovenskih narodnih pesmi so poročali tudi v drugih časopisih, npr. Viktor Steska v Domu in svetu in Fran Vidic v Ljubljanskem zvonu.

27. 2. 1896 je poslal Levec Štreklju štiri rokopise raznih starejših pesmi, med njimi tudi Lepo Vido, in ob tem je pristavil: *Škoda, da je 'Lepa Vida' že tiskana. V knjižnici ribniške graščine sem našel nje prvi zapis, pisan s svinčnikom, najbrž za Rudeža.*

V marcu je poslala 'Matica' Karlu Štreklju pet iztiskov prvega snopiča. Kmalu nato je bil nared že drugi snopič, ki je naletel na še večji odpor in pohujšanje. Drugi snopič so dobili v oceno: J. Wiesthaler, ki je predlagal, naj se rokopis natisne v celoti, četudi je v njem mogoče nekaj spotakljivih mest; E. Lampe je zahteval, naj se iz rokopisa izloči 15 pesmi. M. Pleteršnik se je v načelu strinjal z Wiesthalerjem, glede na to pa, da so spotakljive pesmi le inačice in da celoti ne škoduje, ako se opuste, ni imel nič zoper to, da se opustijo. Pri glasovanju je bil sprejet Pleteršnikov predlog in Štreklju rokopis vrnjen. Drugi snopič je tako na škodo zbirke izšel v okrnjeni obliki.⁷⁵ Obdolžene pesmi je v Etnologu X–XI (1937–39) objavil Joža Glonar.

Kot predsednik in zastopnik Matičinih publikacij pa tudi kot njegov prijatelj je Levec Štreklja zaprosil, naj mu pošlje ocene Slovenskih narodnih pesmi, ki so jih zelo pohvalno zapisali o zbirki svetovno priznani strokovnjaki V. Jagić, J. Polivka, M. Murko in drugi že omenjeni strokovnjaki. Njihove ocene so bile izredno pozitivne in uvrščajo zbirko med najboljše urejene znanstveno predstavljene zbirke narodnih pesmi v svetovnem merilu nasploh. Te ocene je nameraval Levec uporabiti kot zaščito zbirki pred napadalci oz. puritanskimi odborniki. Vendar so bile te in še nekatere druge pohvalne kritike objavljene šele na platnicah sedmega snopiča Slovenskih narodnih pesmi, ki je izšel leta 1903.

V Letopisu matice slovenske 1896 je Štrekelj objavil članek *Prinos k poznavanju tujih besed v slovenščini*, kjer ga je njegovo široko jezikovno znanje in izredno poznavanje besedne etimologije ponovno vodilo do rezultatov, ki jih nihče drugi od sodobnikov na tem polju ne bi mogel bolje izvesti kakor on.

Na univerzi je naznanil odprto predavanje le v zimskem semestru 1895/6: *Ausgewählte Capitel aus der slavischen Thematologie* (1). Poleg tega predavanja pa je imel še kurz slovenskega jezika za poslušalce vseh fakultet: *Kurz za začetnike: Osnovna gramatika, jezik in vaje prevajanja* (3).

⁷⁴ Prijatelj prepis pisma hrani NUK (Ms 973, VIII/B, št. 69), 11. 2. 1896. Več o tem glej: J. Glonar, Slovenske narodne pesmi IV. Ljubljana 1908–23, str. 26–31.

⁷⁵ Več o tem glej: J. Glonar, Slovenske narodne pesmi IV. Ljubljana 1908–23, str. 26–31.

Gregor Krek

Tega leta je umrl docent graške univerze Vatroslav Oblak, še preden je bil imenovan za izrednega profesorja. Brez večjih zapletov – morda po Jagičevem nasvetu – ga je na stolici za slovenski jezik in slovstvo, ki so jo priborili slovenski poslanci in Vatroslav Oblak, na graškem vseučilišču, nasledil K. Štrekelj, čeprav sta na isto mesto kandidirala tudi M. Murko in J. Sket. Ker je bila stolica ustanovljena na pobudo slovenskih poslancev v državnem zboru, je veljala za politično profesuro in čeprav je Vatroslav Oblak uspel ta politični prizvok precej ublažiti, je preganjal še prvega izrednega profesorja Karla Štreklja. Morda je bil tudi to eden od razlogov, da mu toliko časa niso odobrili redne profesure.

Prof. Gregor Krek je Štreklja sicer sam predlagal (*unico loco*), a ga je sprejel tako nenaklonjeno, da bi bil Štrekelj *najrajši na Dunaj nazaj odšel*. Rojaka in edina zastopnika slovenske vede v tujem mestu se

nista več našla, kar je bilo seveda obema v škodo.⁷⁶ Murko, ki mu prof. Krek prav tako ni bil naklonjen, razlaga Krekovo odklonilno vedenje s tem, da se je *tedaj od raznih strani po nepotrebem in netaktno žalilo njegovo samoljubje, njegova razdražljivost pa je bila že znanilka bolezni, za katero je umrl*.⁷⁷

Štrekelj je bil imenovan **na novi stolici za slavistiko graškega vseučilišča za izrednega profesorja slovanskih jezikov, s posebnim ozirom na slovenski jezik in književnost**, s cesarskim sklepom z dne 4. 10. 1896, o čemer je poročalo tudi slovensko časopisje (npr. *Mir* XV, 1896). Svojo svojo službo je nastopil 1. 4. 1897. Delokrog mu je bil označen v naslovu. Njegova glavna dolžnost je bila, da ima vsako leto predavanja o slovenskem jeziku in slovstvu v obsegu 3–4 ure na teden, poleg tega pa, da ima predavanja iz drugih predmetov slovanske filologije, kot npr. iz staroslovenščine in srbohrvaškega jezika in slovstva.

Zadnje predavanje, ki ga je imel na dunajski univerzi, je bilo v zimskem semestru 1896/97: *Grammatik der slovenischen Sprache 1. Theil* (1).

⁷⁶ Primerjaj M. Murko, Karel Štrekelj. Veda II. Gorica 1912, str. 529–542.

⁷⁷ *Ibidem*, str. 532.

Da je bilo Štreklju v Gradcu v začetku zelo težko, potrjuje tudi M. Murko⁷⁸: Njegova stolica od začetka marsikomu ni bila simpatična zaradi njenega postanka in imena, smatrala se je za potrebno zlo in vsled tega se je naglašalo načelo, da v Gradcu ne more biti dveh rednih stolic za slovansko filologijo, dasi je slavistika na vseh avstrijskih univerzah tako urejena, da je poleg stolice za slovansko filologijo še druga stolica za dotični deželni jezik. /.../ Vendar pa je Štrekelj med svojimi graškimi tovariši zaradi svojih znanstvenih in učiteljskih zaslug užival spoštovanje in nikoli ni bilo slišati besede, ki bi kratila njegova strokovna prizadevanja. /.../ Iz 'Landesmannprofessur', za kar se je smatrala sprva njegova stolica, je on s svojim znanjem, vztrajnim delom in značajnostjo ustvaril polnopravno stolico za slovenščino.

Štrekelj je svojo učiteljsko dejavnost jemal z vso resnostjo, zato je posvečal veliko truda in časa pripravi svojih predavanj. Prvo leto, v letnem semestru 1897, je predaval *Grammatik der slovenischen Sprache 1. Theil (3)* in *Übersicht und Charakteristik der allkirchenslavischen Sprachdenkmale (2)* ter vodil praktične vaje v slovenski stilistiki.⁷⁹ Med njegove graške dejavnosti sodi tudi opravljanje tajniških poslov pri 'Podpornem društvu slovenskih visokošolcev v Gradcu' in predavanja, ki jih je imel občasno v 'Slovenskem delavskem društvu'.

Zaradi velikih obremenitev je to leto objavil le oceno Letopisa matice slovenske za leto 1895 v *Archiv für slavische Philologie 1897*.

Zbirko Slovenskih narodnih pesmi je kljub oviram, na katere je naletel pri izdaji te knjige, vztrajno in z vso svojo natančnostjo nadaljeval. Dobival je vedno več gradiva, kajti njegova akcija in tudi zbirka sama sta naleteli, kakor se zdi, med Slovenci, zlasti dijaki, učitelji, duhovniki pa tudi ljudmi z dežele na velik odmev⁸⁰.

Za tisk je pripravljal že tretji snopič. Kot izvemo iz pisma, ki mu ga je poslala Slovenska matica 7. 6. 1897, so pričakovali rokopis že v mesecu juniju. V pismu z dne 1. 7. 1897 mu sporoča Levec: *Vaš rokopis pojde s 1. avgustom t. l. v tiskarno. Naznanite Milicu zaradi korektur svojo adresu*. Torej je tretji snopič izšel brez večjih zapetljajev v letu 1897. Oceno tega snopiča je prinesel tudi časnik *Nova nada* 1898. Štrekelj je dobil zanj 438 gld. pisateljske nagrade.

Štrekelj si je kot znanstvenik, ki je živel za svojo stroko, ustvaril priročno knjižnico doma, zato ni čudno, da je želel odkupiti knjige tudi iz Raičeve zapuščine, saj ga je že od nekdaj spoštoval in cenil kot odličnega strokovnjaka. Levec ga v pismu z dne 1. 7. 1897 svari: *Vdova prof. Raiča živi v Ljubljani, Neugaße No. 5. Čujem, da ima še nekaj knjig, pa je draga in skopa ženska. Pišite ji nemški, ker ne zna slovenskega*.

Kot Miklošiča, ki je bil njegov neposredni vzornik, si je Štrekelj jemal za

⁷⁸ Ibidem, str. 532, 533.

⁷⁹ *Slowenistische Forschungsberichte Band 2*, Graz 1987.

⁸⁰ Gl: Monika Kropelj, Štrekljevi sodelavci. Zbiralci narodopisnega gradiva. *Traditiones* 17, 1988.

zglede tudi Jerneja Kopitarja. Svoje spoštovanje do njega je izkazal s tem, da je ob prenosu njegovih telesnih ostankov v domačo zemljo tega leta, položil na njegovo krsto venec in s tem darilom počastil spomin na velikega pokojnika.

V zimskem semestru 1897/98 je imel Štrekelj naslednja dva cikla predavanja: *Grammatik der slovenischen Sprache 2. Theil* (3) in *Ausgewählte Capitel aus der vergleichenden Grammatik der slovenischen Sprache* (1). Za poslušalce iz vseh fakultet je imel tedensko po eno uro praktičnih vaj iz slovenske stilistike. V letnem semestru 1898 pa je imel predavanja iz *Historične grammatike srbohrvaškega jezika 1. Theil* (3). S predavanjem *Über die fremden Elemente auf dem grammatischen Gebiete der slavischen Sprachen* (1) se je delno vrnil na svoje priljubljeno področje odkrivanja etimologij in tujega vpliva pri slovenskem jeziku. Ena uro tedensko je posvetil Slovenski narodni pesmi. Predaval je v slovenščini. O slovenskem jeziku in slovstvu je začel predavati slovensko po zgledu profesorja za italijanski jezik in slovstvo ter je svoja predavanja tudi slovensko oznanjal.

PRIZNANJA DELOVNIM USPEHOM, PREDAVANJA ZGODOVINA SLOVENSKEGA SLOVSTVA (1898–1899)

Leta 1898 je izšel četrty snopič Slovenskih narodnih pesmi in z njim je bila zaključena prva knjiga, obsegajoča pripovedne pesmi. Sedaj je Štrekelj sestavil tudi *Začasni predgovor*, v katerem je pojasnil obseg svojega dela, naštel porabljene natisnjene in rokopisne vire in razložil načela, ki jih je upošteval pri urejanju ljudskih pesmi.

Štrekelj se je na nekatere od svojih zbiralcev, ki jih je poznal že od prej, obračal tudi prijateljsko in v zvezi s svojim strokovnim delom. Takšno je bilo npr. poznanstvo z Luko Pintarjem, skriptorjem v študijski biblioteki v Ljubljani. Na njega se je pogosto obračal, kadar je želel dobiti literaturo, ki je v Gradcu ni imel na razpolago⁸². Vesel je bil njegovih pojasnil in pripomb in mu prav tako tudi sam nudil strokovno pomoč zlasti pri etimološki razlagi besed. V pismu 6. 10. 1898 mu je celo svetoval, naj se loti izpopolnjene izdaje bibliografije od Čopa in Šafarika do tedaj, in dodaja: *morda bi jo bilo treba popolniti v obliki srbske bibliografije Novakovičeve /.../ Vi ste mož za to! Premišlujte o tem!*⁸³

Odkar je odšel leta 1897 v Gradec, kjer je pod Krekom preživljal zelo težke čase, si je redno dopisoval tudi z Miklošičevim naslednikom Vatroslavom Jagićem. Njemu je posvetil svojo zbirko Slovenske narodne pesmi in ga pri tem imenoval *prvaka v slovanski filologiji*.

Spoštovanje je bilo obojestransko. Prav tako kakor Štrekelj Jagića je tudi

⁸² Npr. v pismu 25. 9. 1898, hrani NUK 184 (Ms 1060, B, št. 1) ga prosi za Slovenske večernice IV. zvezek 1861 Stare pesmi (59–64), VI. zvezek 1862: Šopek starih pesmi (67–74), VII zvezek 1862: Šopek starih in novih pesmi, Koledarček družbe sv. Mohorja za l. 1863: Šopek starih in novih pesmi.

⁸³ Prijatelj prepis pisma hrani NUK (Ms 1060, B, št. 2).

Zgodovina slovenskega slovstva.
Uvod. I.

Obseg predmeta... Obdelanost zgodovine slovenskega slovstva.

(Po Jagicu) Vprašanja slovenske zgodovine, preučevanje literatur ^{in etnografije narodnih} občin.

Pojem slovske zgodovine je moderen pojem. Kot unanja zgodovina pisateljstva nastopa (sic!) že v starh pisateljih in po njih mnenju se kaže razlika med njimi in po razliki v literaturi zapadni, ki se od renesanse (renaissance) po čvrsto razvijajočim preučevanju klasične starine, iznimka naposled tudi predstava literarne zgodovine kot celotne zgodovine poezije in umenosti in sploh umstvenega življenja naroda (Pyru 32). Kubens sodenjak in sploh ni pojavilo toliko pisatelj o vsebini in razvoju literaturne, kakor ^{naš} devetnajsto stoletje - in to glede njene celote, ko je obična literaturna ⁱⁿ kakor tudi glede njih delov, to je naravnih (nacionalnih) slovstev. Misel o občini literaturi, ki je sestavni del občinske predstave o literaturi vseh narodov - ⁱⁿ se je pod vplivom filozofsko-historičnih teorij izcimbalala tudi knjiga, ki je pod vplivom razvoja ena celotne poetične struje v vsem slovenskem ⁱⁿ ustanoviti razvoj ena celotne poetične struje v vsem slovenskem ⁱⁿ ta misel ni nikdar prej vzbujala znanostne vedljivosti v tako močni meri; prej se je ta misel in težnja celo ni bilo, kar do devetnajstega stoletja ni bilo nikakih skoraj ločnih poročil o dejanskem razvoju tega ogromnega množine raznoplemenskih literatur, nem gradivno tega znanstvenemu preiskovanju svetaj. Pod vplivom kakor črna se kaže znanstvenemu preiskovanju svetaj. Pod vplivom raznih pogledov, ki so delovali v našem stoletju in so bili deloma popolnoma neznan; prejšnji slo vekom, celo ⁱⁿ celoma ovlusu prebujenemu ⁱⁿ XVIII. stoletja, ⁱⁿ n. p. cela vrsta največjih narodnih preporočil, ⁱⁿ poetični romantizem, ki je skušal razširiti motive in pravila poezije, ⁱⁿ dalje mognani razvoj filologije, ki je odkrila popolnoma nove predmete in metode literaturno-kulturnega preiskovanja; ⁱⁿ ⁱⁿ naposled nenavadna razširba potovanja, ki so omogočila preiskovanje prej skoraj

Zgodovina slovenskega slovstva, predavanja v Gradcu 1898.

Jagić cenil Štreklja predvsem kot najboljšega etimologa in poznavalca historične gramatike in seveda kot izdajatelja Slovenskih narodnih pesmi. Štrekljevi članki so bili od leta 1888 dalje skoraj redno vključeni v Jagićevo strokovno glasilo Archiv für slavische Philologie, ki ga je izdajal v Berlinu že od leta 1876 naprej. Jagić se je namenil izdati obsežen priročnik (enciklopedijo) za slovan-

sko filologijo in med sodelavci naj bi bil tudi Štrekelj. O svoji nameri je pisal Štreklju februarja 1898⁸⁴:

Hochgeehrter Herr!

Den beigelegten Plan eines Grundrißes (oder wenn es Ihnen besser gefällt: Handbuchs oder Compendiums?) der slavischen Philologie bitte ich Sie gefälligst einer Prüfung zu unterziehen, Ihre Bemerkungen auf der Rückseite kurz niederzuschreiben, den Theil des Ganzes anzugeben, den Sie übernehmen wollten, sowie den Termin zu bestimmen, den Sie für die Vollendung für nothwendig erachten, endlich den Umfang zu nehmen, der Ihnen für die kurzgefasste Bearbeitung des Gegenstandes unentbehrlich als Minimum erscheint.

Sollte es gelingen für den ersten Theil eine genügende Anzahl von Mitarbeitern zu gewinnen, so folgt der Plan des II. und III. Theiles nach.

In der Erwartung, daß Sie dem schönen Unternehmen Ihre Theilnahme, sei es auch nur in guten Rathschlägen, nicht versagen werden, zeichne ich mich achtungsvoll erg(ebener)

V. Jagić

Plan eines Grundrisses der slav. Philologie

Einleitung

1. Geschichte der slav. Philologie
2. Ethnograph. statistische Übersicht des Slaventhums in Vergangenheit und Gegenwart.
3. Das Schriftwesen bei den Slaven: Runenfrage. Glagolitische, cyrillische und latein. Alphabet. Kurze Geschichte der dreifachen Grafik.

I. Theil: die slavischen Sprachen

1. Der slavische Sprachtypus innerhalb der indoeurop. Gesammtheit.
2. Die Verwandtschaftsverhaeltniße innerhalb des slavischen Sprachen. Die Classificationsversuche.
3. Die Beziehungen der slavischen Sprachen zu ihren Nachbarn beleuchtet durch die Lehnwoerter:
 - a) Einflüße der Germanen, Romanen, Griechen, Litauer, Finnen, Magyaren und Türken auf der Slav. Sprachschatz.
 - b) Einflüße der Slaven auf der Sprachschatz der Magyaren, Rumänen, Albanesen, Neugrichen und Litauer.
4. Die Lautphysiologie der Slav. Sprachen,
5. Allgemeinslavische vergleichende Lautlehre.
6. Laut- und formenlehre des Altkirchenslavischen mit geschichtlicher Einleitung.
7. Laut- und formenlehre des Russischen mit geschichtlicher Einleitung
 - a) Grossrussisch

⁸⁴ Pismo hrani Pokrajinski arhiv Maribor. Razčlenitve drugega in tretjega dela enciklopedije ni v njem.

- b) Weissrussisch
- c) Kleinrussisch (Ruthenisch).
- 8. Laut- und formenlehre des Polnischen mit geschichtlicher Einleitung
 - a) Polnisch
 - b) Kaschubisch
 - c) Polabisch
- 9. Laut- und formenlehre des Lausitzserbischen mit geschichtlicher Einleitung
 - a) Niederlausitzserbisch
 - b) Oberlausitzserbisch
- 10. Laut- und formenlehre des Böhmisches mit geschichtlicher Einleitung
 - a) Böhmisches
 - b) Slovakisch
- 11. Laut- und formenlehre des Slovenischen mit geschichtlicher Einleitung
 - a) Slovenisch
 - b) Horvatisch
- 12. Laut- und formenlehre des Serbokroatischen mit geschichtlicher Einleitung
 - a) Čakavisch
 - b) Štokavisch
- 13. Laut- und formenlehre der Bulgarischen mit geschichtlicher Einleitung
- 14. Die Wortbildungslehre der slavischen Sprachen
- 15. Die Syntax der slavischen Sprachen

Štrekelj je Jagiću obljubil, da bo za Petrograjsko slovansko enciklopedijo pripravil sestavek o slovenski grafiki, slovenski zgodovinski slovnici in prispevek o slovenskem jeziku z ozirom na dialektološko podobo in tuje elemente v njem.

V zimskem semestru 1898/99 je Štrekelj predaval *Historische Grammatik der serbokroatischen Sprache, 2. del* (2) ter *Altslovenische Grammatik* (2). Vodil je *Slavische Übungen* (1) in *Vadbe v slovenski stilistiki* (1) – v slovenskem jeziku – v letnem semestru 1899 pa *Das serbokroatische Volkslied* (1), *Zgodovina slovenskega slovstva, 1. doba* (3) in vaje *Slavische Übungen* (1).

Predavanja *Zgodovina slovenskega slovstva* so se v štirih rokopisnih knjigah ohranila na Slavističnem inštitutu na univerzi v Gradcu, kopijo pa hrani Inštitut za slovensko narodopisje Znanstvenoraziskovalnega centra Slovenske akademije znanosti in umetnosti v Ljubljani. To je bil prvi ohranjeni poskus slovenske literarne zgodovine, ki pa je ostal še do danes neovrednoten in neobjavljen. Štrekeljev pristop k snovi je zanimiv tudi z etnološkega vidika. Za razumevanje začetkov slovenske etnologije kot znanosti pa je najbolj pomembno uvodno poglavje njegovih predavanj o zgodovini slovenskega slovstva (ok. leta 1899). V njem je Štrekelj predstavil tedanje pojmovanje literarnozgodovinske vede in

zarisal njene naloge. Pri tem se jasno vidi prekrivanje z etnologijo. Ugotavlja, da se je *nenavadno razvilo preučevanje narodno-poetičnih elementov literature, zvezanih na eno stran s poezijo srednjega veka, na drugo stran pa z današnjo narodno tradicijo, za katero so pričeli rabiti angleško nazivalo folklore (znanje narodovo ne o narodu) /.../ To je bil nov podvig zgodovinsko literarnega preučevanja v malo poznano stroko poetičnega stvarjenja, kakor tudi narodnega bistva in psihologije.*

Kategorijo narodnega značaja je razvil že Hippolyte Taine. Štrekelj ga v uvodu pogosto omenja kot začetnika nove smeri v literarnozgodovinskem raziskovanju. Tainu pomeni narodni značaj eno temeljnih zgodovinskih konstant. Pozneje se je ta pojem preoblikoval v novoidealistično zlasti duhovnozgodovinsko kategorijo narodne duše oziroma duha, ki jo je tudi Štrekelj postavljal v središče svoje pozornosti. Pozitivizem je poskušal prestaviti to kategorijo iz metafizične filozofske sfere v empirično, znanstvenemu raziskovanju dostopno območje, večidel tako, da je sestavljal opise narodnih značajev z opazovanjem posameznih značilnosti narodovega realnega družbenega, kulturnega, duhovnega življenja in jih povezoval z empiričnimi ugotovitvami o značilnostih njegovega okolja. Razvoj in družbeni pomen te smeri pozitivizma je bil pomemben predvsem za male evropske narode brez samostojne države. Tu je literarna zgodovina, ki si je postavila v središče kategorijo narodnega ali nacionalnega značaja, odigrala pomembno vlogo pri utemeljevanju narodne zavesti.⁸⁵ Hkrati je čutiti pri Štrekeljevih literarnozgodovinskih izvajanjih vpliv Schererjeve šole in njene literarnozgodovinske biografije. Predvsem pa je čutiti vpliv Rusa Pypina z njegovo idejo o socialnopolitični in kulturni zgodovini kot podlagi za literarni razvoj. Njegove teoretične poglede je Štrekelj v uvodu v svojo Zgodovino slovenskega slovstva tudi podrobneje predstavil. O razlogih, ki so ga vodili k razlikovanju ljudskega slovstva, piše takole: »Preiskovanje poetične tradicije je neprenehoma imelo opraviti z brezimenskimi tvorbami, s predstavami, živimi v narodnih masah.« O predmetu literarnega raziskovanja pa piše:

Ne glede na dobesedni pomen 'literature' (po naše pismenstvo) moramo všteti vanjo vsč to, kar je zadobilo določeno obliko v jeziku in se je v tej obliki ohranilo in razširjalo, seveda predvsem narodne pesmi, pa tudi zdravilne in čaralne zagovore, juridične formule in najpreprostejše izdelke te vrste, kakor so pregovori, tekoče šale itd. Toda tudi takih del ne moremo izključiti, kjer je v celoti ohranjena samo kompozicija, medtem ko se njih izražanje v besedah bolj ali manj izpreminja: povedke, pravljice, anekdote in druge povesti, ki se priobčujejo v nevezani besedi. Pesmi za slučaj, kate-re so določene samo za dani trenutek in izginejo ž njim in zlasti improvizacija, bi bilo izključiti iz literature po ravnokar podanem pojasnilu tega pojma; vendar jih ni pustiti v nemar, kolikor morejo biti znane, ker se poslužujejo istih sredstev, kakor vsaka druga poezija. (str. 11, 12).

Ker so torej po tedanjem pojmovanju začetki literature v ljudskem ustvarjanju, in to ne le poetičnem in pripovednem, ampak v ljudskem ustvarjanju v širšem

⁸⁵ Prim.: Darko Dolinar, Pozitivizem v literarni vedi. Literarni leksikon, Ljubljana 1978, 50–52.

smislu, je Štrekelj v svojem prirojenem nagnjenju k sistematičnosti in redu posvetil svojo pozornost prav tem osnovam literature, ki so v svoji naravi etnološke.

ODMEVNOST SLOVENSКИH NARODNIH PESMI, DOPIŠNI ČLAN 'SPOLEČNOSTI NARODOPISNÉHO MUSEA ČESKOSLOVANSKÉHO' V PRAGI (1899–1901)

Štrekelj se je še naprej izredno predano posvečal urednikovanju Slovenskih narodnih pesmi, kljub oviram in napadom, ki jih je bil deležen s strani odbor-
nikov (zlasti Evgena Lampeta) katerim so se pridružili s svojimi pomisliki še nekateri drugi zastopniki slovenske javnosti, kot npr. Anton Aškerc.

Gradivo, ki se mu je vedno bolj kopičilo – 'Matica' mu je pošiljala vedno nove zbirke – je upošteval vse. Vsak primerek je bilo treba uvrstiti na svoje mesto in ga strokovno opredeliti. 5. 12. 1899 npr. mu je Slovenska matica sporočila, da je dijak Matija Rode izročil še 4. zvezek 'narodnih pesmi'. Rode namreč s Štrekljem ni imel neposredne zveze. Nasprotno pa je Anton Breznik, tedaj dijak 5. gimnazijskega razreda, poslal že svoje prve prispevke Štreklju osebno. Breznik je verjetno pod vplivom svojega profesorja Davorina Peterlina, morda tudi po Rodetovem zgledu, poleti 1899, ko je vedel, da Štrekelj pripravlja 5. snopič, ki bo prinašal *pesmi zaljubljene*, opravil veliko delo – nabral je okoli 200 izredno kakovostno zapisanih in izbranih pesmi. Prvi dopis je poslal Štreklju 20. 8. 1899.⁸⁶

Prosim odgovorite mi takoj po dopisnici, če je mogoče, da pride kaj pesni-
nj narodnih (zaljubljenih!) v peti snopič, če jih jaz takoj Vam pošljem. /
.../ Če jih ne bo mogoče sprejeti že letos, – potem jih bom še nadalje
nabiral in poslal pozneje! Tako, g. doktor!

Tako se je začelo Breznikovo sodelovanje s Štrekljem. Iz te povezave se je rodilo pozneje iskreno prijateljstvo, ki je bilo zlasti za Breznika velikega pomena.

Na 'Matičino' vprašanje, kdaj bo poslal 5. snopič, Štrekelj odgovarja:

Najtežavnejše delo je pri urejanju razvrstitev, ta me je tudi zadržala, da nisem mogel rokopisa prej končati. Po večkrat sem namreč izpremenil načelo razvrstitve in to mi je pri tolikem številu listov in lističev nakopalo vsakokrat po poldrugi mesec novega sitnega dela. Dalje je pri liričnih pesmih, kjer imamo opraviti z občutki in ne z dejanji, ki jih narod lažje ohrani v spominu, oblika mnogo bolj porušena kakor pri pripovednih in češče je vsled meglene vsebine po več pesmi spojenih v eno tako, da je prvotni tip le iztežka spoznati, kar seve da ne olajšuje razvrstitve. Načelo, ki sem se ga držal pri razvrščanju II. dela, pojasnujem na platnicah, pozneje pa v uvodu k II. zvezku.⁸⁷

⁸⁶ Pismo hrani Pokrajinski arhiv Maribor. Prim. Anton Breznik, *Življenje besed*. Priredil Jakob Šolar. Maribor, 1967, 12–15.

⁸⁷ Prijateljjev prepis pisma hrani NUK 184 (Ms 973, VIII/B, št. 72), 22. 12. 1899.

Štrekelj je sledil svoji prvotni zamisli glede izdaje narodopisnega gradiva in pesmi in od tega načrta ni odstopal, tudi na Levčev predlog – 10. 3. 1899 – naj bi v enem prihodnjih snopičev zbral otročje narodne pesmi in igre. Njuno prijateljstvo je ostalo trdno še naprej. Levec mu je iz Ljubljane pošiljal Učiteljskega tovariša, Slovenko in druge časopise, iz katerih je Štrekelj izpisoval tudi pravljice, povedke, šege, uganke, pregovore in besede.

V tem času je izšel Levčev 'Pravopis', ki je dvignil veliko prahu. Levec se je za pomoč obrnil na Štreklja, ker je videl v njem odličnega jezikoslovca. Štrekelj je zares že v prihodnjem letu začel objavljati polemiko *O Levčevem Slovenskem pravopisu in njega kritikah* v Slovencu. Z vso svojo natančnostjo se je poglobil v študij slovenske in drugih slovanskih slovnice in na podlagi svojega širokega znanja podal o njih znanstveno utemeljene sodbe, s katerimi je zavračal napačna stališča nekaterih sodobnikov. Ni mu bilo vseeno, kakor nekaterim drugim slavistom, ki so se posvetili izključno ozkim študijskim temam, kaj se dogaja z njegovim maternim jezikom.

S temi študijami pa je že posegel na področje, na katerem si je zastavil svoje življensko delo. V tem času je namreč začel pripravljati historično slovnico. V ta namen je začel pregledovati češke, ruske, poljske, bolgarske, ukrajinske /.../ slovnice, o katerih je izrazil svoje mnenje:

Čehi edini se smejo ponašati s slovnico, ki stoji na vrhuncu današnje znanosti in se skrbno ozira na zgodovino jezika!

Konec leta – 29. 12. 1899 – piše Levec Štreklju:

Preblagorodni gospod profesor! Vaš rokopis je dne 23. t. m. srečno dospel v Ljubljano. Tudi Vaši želji, da bi se izdal prihodnje leto dvojnati snopič, hoče odbor ustreči. Glede 'Jezičnika' sem naročil našemu tajniku, naj Vam ga pošlje iz 'matičine' knjižnice. Mislim, da ste ga prejeli. Jaz Vam svojega nisem mogel posoditi, ker ga vsak trenutek sam potrebujem.

Veseli me, da ste se spet polotili mojega 'Pravopisa'. Meni vsa stvar že tako preseda, da bi neizkončno rad še slišal od ministrstva končno sodbo, pa si bodi taka ali taka.

Od vsega srca bi Vam bil hvaležen, ako bi pozneje – kadar se enkrat ministristvo odloči – kjersibodi priobčili svoje mnenje. Zlasti bi rad videl, da bi se opirali na vse kritike in kritikastre in bi jim na vsa usta povedali, kar zaslužijo. Kadar se bo Vaša kritika tiskala, bi ji jaz rad pridejal epilog, da bi odgovoril na nekatere osebne napade, zlasti na 'Philotero philologico', ako si je že Vi ne privoščite. Povedati se mora vendar enkrat, kako je s približevanjem k Hrvatom. Vprašati moramo te ljudi, kako si to zblíževanje mislijo. Ali vzamemo vsako leto od Hrvatov nekoliko oblik, da naš jezik ne pride nikoli do miru in se sčasoma s Hrvati tako asimiliramo, kakor si to sanjari Milčetić? In tistega 'vladnega prevodilca' in tistega malika slovenskih učiteljev bi jim tudi rad plačal! Z deželnim zakonikom kranjskim sem se že 18 let pošteno trudil in, kakor kaže Pleteršnikov slovar, ne brez uspeha. Res je v njem mnogo Winklerjevih stvari, a še več je mojih. In Vi sami dobro veste, koliko truda stane človeka tako delo!

Podatke iz Pohlinove slovnice Vam pošljem takoj, ko bo licejska knjižnica odprta.

Jako ustrežete meni in Pleteršniku, ako bi nama hoteli pošiljati posamezne odstavke in pole svoje kritike. Morebiti se zadnji hip vendar še kaj pojasni.

Sicer pa srečno in veselo Novo leto. Bog Vas Živi! V naglici Vaš Fr. Levec.

Škrabec se dobro brani, a kaj, ko njegovo 'Cvetje' bere tako malo ljudi! Perušek in Ilešič imata pa na razpolago vsa trobila 'Narodne tiskarne'.

Težave so nastopile tudi zaradi tiskanja Slovenskih narodnih pesmi, kajti v 'Matičinem' odboru je naraščal odpor proti nemškutarju Miliču, ki je tiskal pesmi. Zato so izdajo petega snopiča, ki je – *o groza!* – prinašal zaljubljene pesmi, katere naj bi se na Štrekljevo željo (od pomladi 1898) še dalje tiskale pri Miličevi tiskarni, prenesli na leto 1900.

Štrekelj je medtem pripravljal že sporni šesti snopič. Takole piše Levcu: *Za 100 strani 'Narodnih pesmi' pošljem še v juliju, zdaj ne utegnem, ker imam dovolj dela s 'Pravopisom' in predavanji.*⁸⁸

Medtem se mu je kupček narodnih pesmi že zelo povečal. V Valjavčevi zapuščini je našel 11 listov narodnega blaga. Eden najbolj pridnih zbiralcev v tem letu je bil A. Breznik, ki mu je 23. 6. poslal nad 50 narodnih pesmi s pripisom: *Ker sem narodne pesmi, kar sem jih dobil o pustu in o veliki noči, že prepisal, Vam jih pošiljam. Te sem prepisal, kakor ste rekli, vsako večjo pesem na eno četrto pole.* Do konca šestega gimnazijskega razreda je torej Breznik nabral, zapisal in odpisal prof. Štreklju nad 350 pesmi iz Ihana.

Iz tujine, kjer so njegovo delo bolj cenili kot doma, so začela prihajati prva priznanja Štrekljevemu delu. Leta 1900 je bil imenovan za **dopisnega člana Društva Češkoslovanskega narodopisnega muzeja.**

V letu 1889/900 je študentom slavistike na graški univerzi predaval v zim. semestru: *Einführung ins Russische* (2) in *Zgodovina slovenskega slovstva, 2. doba* (3). V letnem semestru 1900 je nadaljeval s *predavanji Zgodovina slovenskega slovstva, 3. doba* (3) ter obnovil predavanje, ki ga je imel še kot privatni docent na dunajski univerzi *Über slawische Volks-Etymologie* (1); vodil je *Russische Übungen* (2).

Štrekelj je zelo cenil pesnika Franceta Prešerna, zato se je celo sam ponudil sodelovati pri **Prešernovi spomenici**, če se bodo stvari pri 'Matici' premikale tako počasi. Objavil je dva članka o Prešernu: *Prešeren in narodna pesem* v Zborniku matice slovenske 1901 in *Prešeren, določen za urednika slovenskemu listu* v Ljubljanskem zvonu 1900. Ta članek je napisal na prošnjo tedanjega urednika Ljubljanskega zvona Anton Aškerc, potem, ko ga je Aškerc prosil, da bi Ljubljanskemu zvonu odstopil članek, namenjen matičinemu zborniku in katerega je Štrekelj čital že v graškem Slovenskem delavskem društvu. Vendar Štrekelj z Aškercem ni imel prijateljskih stikov, že vsaj od leta 1899, ko se je Aškerc nepremišljeno oglašil v zvezi s spori, ki so nastali okoli Slovenskih narodnih pesmi⁸⁹.

⁸⁸ Prijatelj prepis pisma hrani NUK 184 (Ms 973, VIII/B, št. 74), 5. 6. 1900.

⁸⁹ Več o tem glej: P. Strmšek, Urednik Aškerc in prof. Štrekelj. Ljubljanski zvon LII. Ljubljana, 1932, str. 508–509 in P. Strmšek, Pesnik Aškerc in prof. Štrekelj. Ljubljanski zvon

Tega leta je izšla tudi Štrekljeva razprava *Pisma in zapiski iz Cafove ostaline* v Zborniku matice slovenske 1900.

Zaradi ostalih obremenitev je imel res malo časa za publiciranje. Celo za članek v Zborniku Matice slovenske je moral prositi prijatelja Luko Pintarja, naj posreduje, da njegovega prispevka še ne bi postavili v strani, ker bo dodal še nekaj opomb. Prijatelju Levcu pa piše: *Druga dela mi žalibog ne dopuščajo obdelati zanj* (za Zbornik) *še nekaj drugih razprav in razpravic, za katere imam gradivo že zbrano.*⁹⁰

Marsikatero informacijo je dobil od svojih prijateljev. Luki Pintarju se npr. zahvaljuje za opozorilo, da je Blaznik leta 1840 tiskal »Matička« v dvojni izdaji: v gajici in bohoričici. Po drugi strani pa daje on številna pojasnila drugim.⁹¹

Kot je nekoč Levec njemu, je sedaj Štrekelj posojal denar revnemu študentu, medicine Radu Murniku.⁹²

V zimskem semestru 1900/1 je predaval *Geschichte der serbo-kroatischen Literatur bis zum Ende des XVIII. Jahrhunderts* (2), *Historische Grammatik der russischen Sprache* (2) ter *Slovenske vadbe* (1) (*Coll. publ.*) v slovenščini in še *Russische Übungen* (1). V letnem semestru 1901 je predaval *Geschichte der serbokroatischen Literatur im XIX. Jahrhundert* (2) in *Zgodovino slovenskega slovstva, doba nova* (3).

V letu 1901 je končno izšel peti snopič Slovenskih narodnih pesmi, ki ni naletel na nikakršen odpor. Celo Evgen Lampe je v Domu in svetu napisal zelo lepo kritiko, prav tako Josip Tominšek v Ljubljanskem zvonu 1901.

Še vedno je Štreklju veliko pesmi pošiljal Anton Breznik. Profesor Štrekelj pa mu je dajal dosti dialektoloških in etnoloških nasvetov, za katere se mu je sedmošolec zahvalil pismeno⁹³:

Dovalite, da se Vam najiskrenejše zahvalim za poslani mi denar, veseleč se ne toliko denarja samega, kakor Vaše nenavadne naklonjenosti do mene, ubogega srednješolca! Udano bi se usojal prositi še nadaljnje naklonjenosti, posebno kadar bom potreboval pri svojih folklorističnih študijah dobrega in zanesljivega svetnika, kakor sem ga našel v Vas, gospod doktor. Ako si bom smel šteti v čast, da se bom smel obrniti v omenjenih zadevah do Vas, mi bo največje veselje študiranje folkloristike. Na listku pošiljam obrazec, na kakšen način da zbiram uganjke. Ako bi Vam ugajal način, mi ni treba nič odgovarjati, ker imate že sicer preveč opraviti z menoj.

Za študijo o slovenski narodni pesmi in njenem zapisovanju je Štreklju v tem času zelo prav prišla zapuščina Mihe Kastelica, kajti Kastelic je bil glavni Koryt-

LII. Ljubljana, 1932, str. 635–636. P. Strmšek, Iz korespondence A. Aškerca. Življenje in svet 1, Ljubljana, 1927, str. 83.

⁹⁰ Prijatelj prepis pisma hrani NUK 184 (Ms 973, VIII/B, št. 76), 24. 9. 1900.

⁹¹ P. Strmšek, Iz korespondence Jagić – Štrekelj. Časopis za zgodovino in narodopisje, Maribor, 1924, str. 28–36.

⁹² P. Strmšek, Tri pisma Rada Murnika. Življenje in svet, Ljubljana, 1932, str. 553.

⁹³ Prim. Anton Breznik, Življenej besed. Priredil Jakob Šolar. Maribor 1967, str. 18, 16.4. 1901.

kov korektor. Gradivo mu je poslal Luka Pintar iz ljubljanske licejske knjižnice. Takole se mu Štrekelj zahvaljuje:

Kastelčeva ostalina obsega ne samo mnogo interesantnih variant, ampak celo več pesmi, katerih snov ni bila do sedaj znana. Žal so nekatere nepopolne. Hrani tudi 4 in pol Vrazovih slovenskih pesmi. /.../ Dobro bi bilo, ko bi se Vrazove pesmi objavile v Zborniku, da bi se našim Štajercem, ki vidijo v njem bog ve kak talent, zaprla sapa in da bi spoznali, kako prav sta imela Prešeren in Kastelic, ki jih nista umela.⁹⁴

Pozneje je to storil Štrekelj sam. Vrazove pesmi je posodil Murku, kot piše Luki Pintarju 1. 8. 1902.

Dosti časa je Štrekelj izgubil tudi z zamudnimi kontrolami in primerjavami. Tako npr. je naprosil Luko Pintarja, naj mu poišče v licejski knjižnici Fr. L. Čelakovskega 'Slovanske narodne pesmi', katerih v Gradcu ni mogel dobiti, kajti vedel je, da sta v zbirki poleg nekaj poskočnic tudi dve pesmi, ki ju je Čelakovsky zapisal iz ust nekega Korošca – sošolca v Linzu – in sicer: *Ti moje dekletce lepa, lepo te jest prosim z'en birtild sena in Čej si hodiu, čej si biu?* Prosi ga, naj da pesmi prepisati, da vidi, *ali je zapisano 'tičeca' ali 'grlica' (kot imajo Vraz, Scheinigg, Mayar in Kleinmayer).*

Večina Štrekljevih člankov je bila posebej natisnjena, v glavnem pri 'Narodni tiskarni'. Vendar Štrekelj z njenim delom ni bil zadovoljen – prvič zavoljo številnih napak, ki so nastale kljub večkratnim korekturam, drugič pa se je jezil nad počasnostjo *Narodne (recite nerodne) tiskarnice. Najbrž so poslali stavce na deželo agitirat za prihodnje volitve v deželni zbor!* (Luki Pintarju 25. 8. 1901).

To leto je objavil še nekaj člankov literarnozgodovinskega in jezikoslovnega značaja. Kot dodatek k Šlebingerjevemu spisu *Prešeren med Slovani* v 'Prešernovem albumu', po katerem naj bi Poljaki do najnovejšega časa ne imeli nobene Prešernove pesmi prevedene v svoj jezik, je v Ljubljanskem zvonu 1901 objavil članek *Prešeren v poljščini*, kjer navaja med drugim Bronislawa Grabowskega, ki je Prešernove pesmi prevajal že leta 1871.

Spodbujal je tudi druge, da bi osvetlili še kak skriven kotic iz Prešernovega časa. Tako npr. je spodbujal prijatelja Luko Pintarja, naj objavi *svoje reminiscence, kar ste jih našli o Prešernu in Levstiku, stvar utegne marsikaj pojasniti in razložiti, česar danes še ne vemo.*⁹⁵

Mlademu Ivanu Prijatelju pa, ki se je nanj obrnil zaradi Grünove korespondence, ker je pripravljaj disertacijo o Prešernu, je obljubil, da bo šel sam poprašat o tem v graški nemški seminar, ko se vrne prof. Seuffert. O njem piše:

Mož je sicer nacionalec – to pa so tukaj (razen enega dveh) vsi!! – vendar kolikor vem, nima zoper mojo osebo nič, več pač zoper mojo stolico!⁹⁶

Štrekelj poudari pomen te korespondence in posebej opozori na Vrazovo pi-

⁹⁴ Pismo hrani NUK 184 (Ms 1060, B, št. 7), 7. 1. 1901.

⁹⁵ Pismo hrani NUK 184 (Ms 1060, B, št. 11), 25. 8. 1901.

⁹⁶ Pismo Ivanu Prijatelju hrani NUK 184 (Ms 895, št. 1), 8.9.1901.

smo, ki je v njegovi korespondenci ohranjeno le delno po prvotnem konceptu. Kot je razvidno iz naslednjega Štrekljevega pisma Prijatelju, je bilo do Grünove zapuščine precej težje priti, kot je predvidel:

moč izposoditi ali jo v pogled dobiti je samo po posebnem dovolilu akademičnega senata. Obsega pa blizu en zaboječek pisem, katerih je večino pregledal že L. Frankl.⁹⁷

Na jezikoslovnem področju so se nadaljevale polemike okoli Levčevega 'Pravopisa', zato je v Domu in svetu XIV, 1901 objavil oceno, s katero je zavrnil Bežkovo delo *Zaščitnikom Levčevega pravopisa v preudarek*. V Slovincu 1901 pa je še naprej zavračal nepravilno rabo slovenskega jezika v nadaljevanjih *O Levčevem 'Slovenskem pravopisu' in njega kritikah*. Pravilno uporabo besede »pesniti« namesto »pesnikovati« je dokazal na primerih, vzetih iz zgodovine našega jezika in drugih slovanskih jezikov, v članku *Ad vocem pesniti* v Ljubljanskem zvonu 1901.

KRITIKE SLOVENSКИH NARODNIH PESMI DOSEŽEJO VIŠEK; ŠTREKELJ POSTANE ČLAN 'IMPERATORSKE AKADEMIJE ZNANOSTI' V SANKT PETERBURGU (1902, 1903)

Leto 1902 je prineslo Štreklju vnovič težke boje z 'Matičinimi' moralisti. Njegov šesti snopič je izšel zaradi zamude brez cenzure Slovenske matice. Prinesel je pesmi na temo *Vasovanje in njega razne posledice*. Kritike so se zgražale nad neprimernostjo priobčenih pesmi.⁹⁸ Še celo Simon Gregorčič je Štreklju v pismu 22. 4. 1902 sporočil, da ne dovoli, da se omenja njegovo ime, *ko bi morda prišla še kaka 'moji' na vrsto*. Na 'Matičinem' občnem zboru so ga – E. Lampe, M. Opeka, R. Perušek, Fr. Ilešič in še drugi – popolnoma raztrgali in nato skušali preprečiti nadaljnje izhajanje pesmi po Štrekljevem konceptu. Takole so mu sporočili dne 14. 5. 1902: *Obžalujemo, da je med sloustvenimi publikacijami SM za l. 1901 tudi 6. snopič SNP, ki je izšel v tej obliki.*⁹⁹

Kljub organiziranemu in sistematičnemu odporu pripadnikov nekaterih taborov in strank – tistih, ki so na ljudske pesmi še vedno gledali romantično, tistih, s katerimi se je Štrekelj bojeval za Slovenski pravopis, in tistih, ki so hoteli potisniti Slovensko matico na raven Mohorjeve družbe – je bil na občnem zboru 4. 1902 po burni debati sprejet predlog dr. Ivana Tavčarja, ki je skupaj z M. Murkom branil znanstveni značaj Štrekljevega dela, in bilo je sklenjeno, da se občni zbor ne strinja z mnenjem, da je 6. snopič povzročil veliko nejevoljo ter izreka obenem prof. Štreklju polno zaupanje. Hkrati prosijo za rokopis 7. snopiča. Vest o tem so poslali Štreklju 30. 6. 1902.

Pet mesecev pozneje – 30. 11. 1902 – je Štreklej odposlal rokopis 7. snopiča. Kot piše Levcu, ga je bolezen za tri mesece privezala v posteljo.¹⁰⁰ Bolezen,

⁹⁷ Pismo hrani NUK 184 (Ms 895, št. 2), 22. 12. 1901.

⁹⁸ Več o tem glej: J. Glonar, 4. zvezek SNP, Ljubljana 1908–23, str. 35–38.

⁹⁹ Pismo hrani NUK 184 (Ms 973, VIII/B, št. 29).

ki je začela spodjedati Štrekljevo zdravje, so pospešili napadi, ki jih je doživljal kot urednik Slovenskih narodnih pesmi, kot zaščitnik pravičnega slovenskega pravopisa in še kot profesor na politično osumljeni slovenski stolici. Nadaljevali so se tudi nesporazumi s prof. Krekom, ki je tega leta sicer zapustil graško slavistično stolico.

Sedmi snopič je prinesel poskočnice, vendar se je Štrekelj zavaroval pred prehudo cenzuro s tem, da je dodal k rokopisu še 106 robotih in kosmatih poskočnic, ki jih je bil že sam izločil.

V tem letu se je pridružil krogu Štrekljevih informatorjev tudi četrtošolec France Stele, ki pa se je za razliko od Breznika na začetku podpisoval s psevdonomom *France Francetov*. Podobno kot Breznik je tudi on začel nabirati pesmi in povedke v domači hiši ob dedu Tomažu in očetu Francetu. Krog se je kmalu razširil še na ostale sorodnike, nato pa na celo tunjiško in kamniško okolico, kasneje tudi na druge kraje, kamor ga je zanesla strokovna pot. Tudi njemu je Štreklej odgovarjal v pismih z nasveti in mu dajal metodološko in usmerjevalno pobudo. Prav ti napotki so ga tudi spodbudili, da je 4 leta kasneje, kot osmošolec (28. 6. 1906) v duhu tistega časa predaval o narodopisno zbirateljskem delu. V tem predavanju lahko prepoznamo Štrekljevo še danes veljavno metodologijo in prakso.¹⁰¹

Kot vidimo, je zbirka naletela na izredno velik odmev. Sprejeli je niso le izobraženci, temveč se je močno širila med pismenim prebivalstvom. To je izrazil za podporo svojemu odklonilnemu stališču do sedmega snopiča član komisije M. Opeka:

Ko bi 'Slovenska matica' bila povse znanstvena akademija, katere dela bi prihajala le v roke znanstvenikov, bi s folklorističnega načela mogel pridružiti se načelom, po katerih ureja dr. Štrekelj svojo zbirko. Ker pa je priznано dejstvo, da 'Matičine' knjige izhajajo promiscue med ljudstvo, in si 'Matica' celo prizadeva, da bi si pridobila čim več članov med narodom sploh, zato izjavljam, da sem proti natisu predloženega rokopisa.¹⁰²

Izmed ostalih ocenjevalcev se je Wiesthaler brez kakega pridržka izrekel za natis, Pleteršnik pa je Štreklja opozoril, naj izloči iz rokopisa vsaj one štirivrstičnice, v primeri s katerimi so nekatere že od njega samega izločene *robate in kosmate* naravnost krotke.

V zimskem semestru 1901/2 je Štrekelj predaval *Altkirchenslavische Sprachdenkmäler* (2) in *Historično gramatiko slovenskega jezika I* (3), saj so bile njegove študije s tega področja že tako daleč, da je lahko začel s predavanji. V letnem semestru 1902 je nadaljeval s *Historično gramatiko slovenskega jezika II* (3) in predaval še *Über die fremden Elementen in den slavischen Sprachen* (2).

Že v zimskem semestru 1902/3 pa je začel na graški stolici za slovansko

¹⁰⁰ Pismo hrani NUK 184 (Ms 973, VIII/B, št. 78).

¹⁰¹ Glej: Emilijan Cevc, Steletovo predavanje o narodopisnem zbirateljskem delu (iz zapuščine). *Traditiones* 14, 1985, str. 123–134.

¹⁰² Več o tem glej J. Glonar, SNP 4, Ljubljana 1908–23, Predgovor, str. 38–39.

jezikoslovje predavati M. Murko. Štrekelj je predaval tedaj *Allkirchenslavische Grammatik* (4) in *Monumenta Frisingensia* (1), v letnem semestru 1903 pa *Historische Phonologie der serbokroatischen Sprache* (2) in v slovenščini *Historično morfolo-gijo slovenskega jezika* (3).

Po dolgih zapletih in napadih, ki jih je moral prenesti na račun svoje knji-ge – čeprav je bilo njegovo delo v tujini zelo dobro ocenjeno, in je bil leta 1902 imenovan za **častnega člana Imperatorske akademije znanosti v Sankt Peterburgu** – je Štrekelj podprl svojo željo, da bi se pričele njegove pesmi, ki jih je očistil *po Pleteršnikovem nasvetu*, tiskati takoj, z dejstvom, da namerava poslati 'Narodne pesmi' na razstavo v Sankt Peterburgu, in dodal: *Ker imam zdaj vsled bolezni še dopust, bom oskrboval korekturo kolikor moči naglo, da se tiskanje dokonča prej ko moči.*¹⁰³

Vendar je bil izid glasovanja njemu v škodo. O odporu, ki je nastal zoper Slovenske narodne pesmi, mu piše Levec 4. 2. 1903:

Duhovniki so zoper natisek zaradi njih vsebine. Druga stranka je osebna: Rector magnificus dr. Požar in Ilešič¹⁰⁴. Za Wiesthalerjev predlog, naj se pesmi natisnejo, so glasovali samo 4. Verjetno ima prste vmes tudi Krek. /.../ Jaz počakam še odločilne seje, potem se lepo cifrasto zahvalim za predstavo in odborništvu. Naj ti osli sami rigajo dalje, jaz nimam glasu ustvarjenega za to, da bi jim sekundiral. In taki ljudje hočejo imeti uni-verzo in hočejo postati na njej profesorji.¹⁰⁵

Po Tavčarjevi obnovi Pleteršnikovega predloga za natis sedmega snopiča mu poroča Murko o istih sporih, vendar pa je bilo na glasovanju marca meseca sklenjeno, da *pesmi pridejo v natisek za l. 1903, če ne bo novih zmešnjav.*¹⁰⁶ Tedaj je bil Murko že določen za Krekovega naslednika, kar je pomenilo Štreklju goto-vo olajšanje. Murko nadaljuje svoje solidarno pismo prijatelju:

Razmere v Ljubljani so res žalostne in človeka ne mika, da bi ostal tukaj le nekaj ur več, nego je treba. Popoldne se nameravam peljati v Zagreb, da poiščem nekaj knjig za seminar in zase in pogledam v knjižnice.

Natis sedmega snopiča je vendarle stekel. 9. 3. 1903 piše namreč Štrekelj Lev-cu¹⁰⁷, da je natisek 'narodnih pesmi' končan in prosi Levca, naj pregleda pred-govor. V Slovanu 2, 1903–4, piše Josip Tominšek o drugem delu *Slovenskih na-*

¹⁰³ Iz Štrekljevega pisma »Odboru Matice Slovenske« 7. 1. 1903. Hrani NUK 184 (Ms 973, VIII/B, št. 79).

¹⁰⁴ Disertacija Frana Ilešiča je bila prva, ki jo je dobil K. Štrekelj na graški univerzi v pregled in oceno. Verjetno izvira Ilešičevo nasprotovanje še iz tega časa. Štrekelj piše Levcu 4. 4. 1903 (NUK 184, Ms 973, VIII/B, št. 80): »Samo meni se ima zahvaliti, da je sploh dosegel doktorat, ker je njegova disertacija bila prva, ki sem jo dobil v pregled in oceno. Zatisnil sem obe očesi, češ, prisegel si, da ne boš predober pri preizkušnjah, pa tudi ne prestrog! /.../ Da sem seveda, četudi sem odobril nalogo, vendar dobro zasidral in dal svoj 'Apro-batur' samo po precej ostri kritiki, kdo mi bo to branil in za zlo vzel. Mož naj bi bil zadovoljen, da je bil pripuščen vsaj k preizkušnjam!«

¹⁰⁵ Prijateljjev prepis pisma hrani NUK 184 (Ms 973, VIII/B, št. 3).

¹⁰⁶ Pismo hrani NUK 184 (Ms 973, VIII/B).

¹⁰⁷ Prijateljjev prepis pisma hrani NUK 184 (Ms 973, VIII/B, št. 81).

Štrekljevo prvo stanovanje v Gradcu, Painlich G. 13 (foto: Engelbert Logar, 2000).

rodnih pesmi, ki je bil zaključen s sedmim snopičem. Na platnicah prinaša nekatere najodličnejše kritike: dr. Vatroslava Jagića z Dunaja, dr. Aleksandra Brücknera iz Berlina, dr. Jiří Polivke iz Prage, dr. Konstantina Jirečka z Dunaja, dr. Františka Pastrneka iz Prage in G. A. Iljinskega iz Sankt Peterburga.

Štrekelj je imel, kot smo že večkrat omenili, zaveznika tudi v Jagiću, ki ga je kot odličnega jezikoslovca angažiral tudi kot sodelavca pri 'Slovanski enciklopediji'. Podprl je Štreklja ne le z upravičeno pohvalnimi ocenami Slovenskih narodnih pesmih ampak se je tudi v pismih postavil na njegovo stran. V enem od teh se mu je utrnila podobna misel kot Levcu v zgoraj citiranem pismu z dne 4. 2. 1903: *I ti ljudi bi htjeli još, da dobiju svoju slovensku univrsitetu u Ljubljani! Več zagrebačka malo vrijedi, kakova bi istom bila ljubljanska!*¹⁰⁸

18. 3. 1903 je bilo na ustanovnem občnem zboru Znanstvenega kluba v Mariboru, na predlog Matije Murka, ustanovljeno Zgodovinsko društvo za slovensko Štajersko. V njegov delokrog je bilo vključeno tudi narodopisje, ki prvotno ni bilo predvideno. Predsednik pripravljalnega odbora Zgodovinskega društva za slovensko Štajersko je bil dr. Fran Kovačič, Kaspret in Štrekelj pa sta bila

¹⁰⁸ Glej: P. Strmšek, Iz korespondence Jagić – Štrekelj. Časopis za zgodovino narodopisja Maribor, 1924, str. 28–36.

osrednji znanstveni osebnosti.¹⁰⁹ Društvo je pripravilo temelje knjižnici, muzeju in arhivu ter pospešilo izdajo lastne publikacije, pri kateri sta bila prav Štrekelj in Murko pobudnika, da je glasilo že z naslovom prevzelo nalogo, da bo gojilo tudi etnografijo.¹¹⁰ Štrekelj je bil član odbora in vključen v krog sotrudnikov.

Raziskovanju in urejanju Slovenskih narodnih pesmi se je še dalje posvečal z isto natančnostjo kot doslej; 18. 4. 1903 npr. piše prijatelju Luki Pintarju, da bi rad poznal Konjškov rokopis (ductus), da bi mogel razsoditi o nekih rokopisnih narodnih pesmih, ali so njegove ali z njim v kaki zvezi.

Za 'Matičin Zbornik' je pripravjal Korytkovo obtožnico in preiskovalne spise. K temu ga je spodbudil prepis protokolov preiskovalnega sodnika in causa E. Korytko, ki mu jih je izročil prof. Gumpłowicz. Štrekelj je takoj spoznal v tem dober vir za spoznavanje njegovega življenjepisa, in tako se je odločil objaviti ga.

Živo se je zanimal za slovensko bibliografijo, ker se je zavedal velikega pomena, ki ga ima za slovensko znanost. O tem piše Luki Pintarju 11. 4. 1903:

Radoveden sem na bibliografijo, na Simoniča se ne zanašam preveč. Jeli nekoliko modernejša od navadnih šablonskih? Šteje li še format 4, 8, 12 in druge oblike katere hočejo dandanes odpraviti bibliografi? Se li ozira na velikost tiskane strani? Kaj z decimalnim indeksom? Ste li preiskusili njeno popolnost? Takih stvari ne moremo spravljati vsak dan na svetlo! Dokle sega?¹¹¹

Zbiranje in etimološko raziskovanje slovenskega besednega zaklada je teklo naprej. *Za slovarske doneske imam precej gradiva, pa ne vem, ali jih bom objavil doma ali kje na tujem.*¹¹²

Izšla pa je to leto Štrekljeva razprava *Die Ursache des Schwundes des prädikativen Instrumentalis im Slovenischen und Soerbischen* v Archiv für slavische Philologie 1903 – zopet prispevek s področja zgodovine slovnice.

Nadaljeval je polemiko o slovenskem pravopisu v Slovincu. Sam piše o tem delu takole:

Opomb k slovenskemu pravopisu je tiskano 112 strani, še blizu toliko jih pride. Rad bi se že iznebil tega dela, ki me muči in trapi kakor mora, da ne morem nič drugega začeti. Nadaljevanja pa ne bo v Slovincu, ampak natisne se posebe. Do oktobra upam dokončati stvar. Ako bom ž njo gotov, priredim kaj malega za Zbornik, morda Korytkovo pravdo.¹¹³

V pripisu k pismu pa razlaga še svoje nove načrte v korist slovenski etnologiji:

Silna potreba je, da bi naša Matica – ker drugega društva nimamo – spravila na dan navodila, kako je zbirati narodno blago, vse to, kar se dandanes imenuje folklore. Vsi drugi narodi skoraj imajo že take navode, edini

¹⁰⁹ Primerjaj: Franjo Baš, Prelat dr. Fran Kovačič. Časopis za zgodovino narodopisja, Maribor, 1939, str. 1–39.

¹¹⁰ Primerjaj: I. Grafenauer, Matiji Murku v spomin. Slovenski etnograf V. Ljubljana 1952, str. 197–207.

¹¹¹ Dopisnico hrani NUK 184 (Ms 1060, B št. 16).

¹¹² Ibidem.

¹¹³ Pismo Luki Pintarju, 12. 8. 1903 hrani NUK 184 (Ms 1060, B, št. 20).

mi ne! Spis naj bi bil prilično tako velik kakor je Radićeva 'Osnova za sabiranje i proučavane grade o narodnom životu'¹¹⁴, priobčena v II. zvezku 'Zbornika za narodni život i običaje južnih Slovena'. Seveda bi se bilo ozirati tudi na podobna navodila drugih narodov, zlasti na angleški George Laurencea Gomme-a. Prosim Vas, da sprožite to stvar v odboru Slov. Matice. Jaz bi bil pripravljen, sestaviti tako navodilo.«

Škoda je, da je ostalo le pri tem pismu, ostaja pa dejstvo, da je bil Štrekelj človek, ki je slovenski etnologiji želel dati (in če ga smrt ne bi prehitela, verjetno tudi bi) trdne strokovne temelje.

USTANOVITEV ČASOPISA ZA ZGODOVINO IN NARODOPISJE (1904)

V zimskem semestru 1903/4 je Štrekelj predaval: *Allkirchenslavische Grammatik* (4) in *Kirchenslavische Übungen* (1) ter *Zgodovino slovenskega slovstva do konca 16. veka*, katero je predaval tudi v letnem semestru 1904, ko je predaval še *Über slavische Volksetymologie* (1).

V letu 1904 so se spori okrog Slovenskih narodnih pesmi pomirili, kajti nad osmim snopičem, ki je kot prvi del tretjega zvezka izšel tega leta in prinesel koledniške in kresne pesmi, ni bilo nobene spotike.

Izšlo je več Štrekljevih znanstvenih prispevkov, med njimi prevladujejo etimološke raziskave, raziskave naših in sosednjih tujk: *Zur Kenntnis der slavischen Elemente im italienischen Wortschatze* v *Archiv für slavische Philologie* 1904, dalje: *Köse, Köser, Kosch* – objavi v *Zeitschrift für deutsche Wortforschung*. Po predavanju, ki ga je imel 18. 2. 1903 na dunajski akademiji znanosti, je izšla v *Denkschriften der Kaiserlichen Akademie der Wissenschaften in Wien* 1904 etimološka razprava *Zur slavischen Lehnwörterkunde*, kjer je v kazalu zbral svoje prispevke k fonologiji, morfologiji, tematologiji, sintaksi in semaziologiji slovanskih jezikov. Z odličnimi etimološkimi razpravami si je pridobil velik ugled na tem področju. Dr. Jos. Tominšek piše v Ljubljanskem zvonu 1904 v članku *Književne novosti Profesorja dr. Štreklja*:

Sploh pa, kdor bo odslej vprašal Miklošičev etimološki slovar ali tudi Pleteršnikov za izvor kake besede, treba se mu bo najprej prepričati, ne bi pisal kaj o njej naš prijatelj.

Štrekljeve študije o naših in sosednjih tujkah in krajevnih imenih, kakor je npr. tega leta objavljeni članek *Prispevki k poznavanju slovenskih krajevnih imen po nemškem Štajerju* v *Časopisu za zgodovino in narodopisje* 1903, predstavljajo važno gradivo za zgodovino naših naselbin v alpskih deželah, za zgodovino stikov z našimi sosedi, za naš kulturni in socialni razvoj. Matija Murko je v nekrologu¹¹⁵ mnenja, da bi nam Štrekelj z nadaljevanjem in poglobitvijo teh študij v to smer,

¹¹⁴ Anton Radić, *Osnova za sabiranje i proučavane grade o narodnom životu*. U Zagrebu 1897.

¹¹⁵ Matija Murko, *Karel Štrekelj*. Veda 2. Gorica 1912, str. 536.

lahko pokazal, kaj smo prinesli s seboj iz zakarpatske pradomovine, kaj smo sprejeli od sosedov kmalu po naselitvi in kaj v teku stoletij.

O zgoraj omenjenem članku in o prispevku *Slovensko cesarsko določilo iz l. 1657* v Časopisu za zgodovino in narodopisje 1904, v katerem Štrekelj ni le predstavil zgodovinski dokument, ampak tudi veliko novosti iz zgodovine slovenske slovnice, je pisal Anton Breznik v Dom in svet 1904. Breznik je Štreklju tega leta poslal precejšnjo zbirko narodnih, še ne zapisanih, psovk in v pismu prosil profesorja, da bi mu omogočil izposojlo strokovne literature iz Gradca.

Štrekelj je v glavnem objavljaj svoje kratke, a jedrnate etimološke razprave v Archiv für slavische Philologie. S širokega polja narodopisja je objavil članek *Helmold's Zcerneboch im angelsachsischen Olymp*. Gre za kratko notico, pravzaprav *ekskurz* na področju mitologije, pri čemer delno posega po etimoloških razlagah. Članek se navezuje na W. Nehringovo vprašanje o Belbogu (v AslPh XXV, str. 66). Pri tem navaja Štrekelj kot kuriozum, da je bil *Zcerneboch Helmold's* prav tako preseljen s svojega slovanskega 'Olimpa' (ali 'Tartarosa') med božanstva Anglosaksov. V navezavi na to dopušča Štrekelj možnost, da bi bil *Zcerneboch* prevzet kot demon tudi od Germanov, na kar bi kazal drugi del besede (bog – nem. Gott), iz katerega razlaga izpeljanki: *Bockshörnen* in *Bocksbart des Teufels*.

Tega leta je priporočil Jagić Štreklju Ivana Grafenauerja kot edinega sodelavca – poleg J. Baudouina de Courtenayja – pri sestavi dialektološke podobe Slovencev za petrograjsko slovansko enciklopedijo. Zato se je Grafenauer, ki je imel 'dialektološko podobo Koroške' za disertacijo, še istega leta povezal s Štrekljem in ga poprosil za strokovne napotke:

Velespoštovani gospod profesor! Ker mi je bila po g. dvornemu svetniku prof. Jagiću dana naloga, da nabere v bodočih počitnicah kolikor mogoče gradiva z slov. narečja na Koroškem za nameravano enciklopedijo, mi je potrebno, da dobim tudi od Vas, gosp. profesor, potrebnih navodil, po kakih ozirih naj gradivo nabere in uredim, da se bo moglo lahko uporabiti. Ker je čas, ki mi je na razpolago – kaka dva meseca – odmerjen precej tesno, mi gotovo ne bo mogoče v teh počitnicah že nabrati gradiva za vsa tri narečja, ker bi mogel v tem slučaju podati samo površno sliko, kar bi pa gotovo ne koristilo preveč. Za ziljsko in rožansko narečje upam pač, da se mi bo posrečilo biti kolikor mogoče popolen, toda za junjsko narečje mi to ne bo lahko, osobito ker je glasoslovje zelo komplicirano, in tudi naglas – ki je ekspiratoren, kolikor vem do sedaj – mej ne poznam še – bo delal najbrše težav.

Gledal bom tedaj pred vsem na to, da podam za ziljsko in rožansko narečje in razrečja kar mogoče veliko, da bo saj tukaj nekaj celotnega. Na junjsko narečje bi se pa koncentriral Kotnik, s katerim mislim kakih 14 dni delati okolu Pliberka, da spoznam osobine tega narečja saj toliko, da lahko označim prehode in meje proti rožanskemu narečju.

Ker mislim priti prihodnjo nedeljo v Gradec in ostanem tam tudi v ponedeljek, bi mi bilo jako ljubo, ako bi se mogel tedaj z Vami, gosp. profesor, o tem pogovoriti.

Prosil bi Vas tedaj, da bi mi naznanili, kje in kedaj bi Vas mogoč najti.¹¹⁶ Grafenauer je do leta 1906 dialektološko študijo Koroške tudi pripravil, vendar je ostala torzo, ker Štrekelj ni pripravil svojega dela za 'Petrograjsko' enciklopedijo.

UREDNIK SLOVENSKEGA DELA ZBIRKE AVSTRIJSKIH NARODNIH PESMI (1905 –1906)

Štrekljeva predavanja na graški slavistični stolici v letu 1904/5 so bila v zimskem semestru naslednja: *Historische Morphologie der serbokroatischen Sprache* (2), *Slavische Übungen* (1). V letnem semestru je nadaljeval s ciklusom predavanj *Zgodovina slovenskega slovstva od protireformacije do preporoda* (4). Oktobra leta 1905 je postal član izpitne komisije za srednje šole.

V zimskem semestru 1905/6 je predaval *Altkirchen Slavische Grammatik* (4) in nadaljeval v obeh semestrih *Slavische Übungen* (1). V letnem semestru je imel še slovenska predavanja: *Historična fonologija slovenskega jezika* (4).

Po osmem snopiču je izdajanje Slovenskih narodnih pesmi steklo. Matica je uvedla novo metodo cenzuriranja z glasovanjem 'za' ali 'proti' pesmim, ki so jih kot neprimerne predložili referenti. Za deveti snopič, ki je izšel leta 1905 in je prinesel nadaljevanje pesmi za posebne prilike, je bilo izločenih na ta način 21 pesmi.

Za Časopis za zgodovino in narodopisje 1905 je napisal Štrekelj prispevek *Dvoje glagoliških rokopisov na obhodnem listu kranjskem iz l. 1556*. V članku *Slavische Wortdeutung* v *Archiv für slavische Philologie* 1905 razlaga besede raznih slovenskih jezikov.

Tega leta je avstrijsko ministrstvo za uk in bogočastje na Dunaju na pobudo vseučiliškega profesorja klas. filol. (ministra za uk in bogočastje) Wilhelma Hartla sklenilo izdati Avstrijske narodne pesmi in za urednika slovenskega dela zbirke izbralo dr. Karla Štreklja. Poverilo mu je tudi sestavo nabiralnega oddelka. Seveda si je Štrekelj takoj zastavil vprašanje, ali naj nadaljuje z izdajanjem Slovenskih narodnih pesmi. O tem in še o prvih organizacijskih korakih, ki jih je nameraval storiti, piše Levcu 22. 5. 1905:

Častiti gospod deželni šolski nadzornik!

V prilogi Vam pošiljam načrt za zbiranje in izdajo narodnih pesmi, ki jo namerja prirediti za vse narode avstrijsko ministrstvo za bogočastje in nauk. S sestavo nabiralnega oddelka je poverilo mene. Ker se nameravana zbirka popolnoma sklada z mojo, po 'Matici' izvajano, s to edino izjemo, da zdaj jaz nisem pridejal že natisnjenih melodij, ker sem se bal pregrešiti zoper literarno lastnino, bo treba, da se z ministrstvom dogovorimo, kako bo

¹¹⁶ Pismo hrani Pokrajinski arhiv Maribor, K. Štrekelj, korespondenca I–II, K 305/2. Datirano 14. 7. 1904.

postopati glede nameravane zbirke nam Slovincem. Mogoče je troje: 1. ministrstvo začne vso akcijo in izdajo iznova, 2. ministrstvo podpre nadaljevanje 'Matičine' izdaje do konca in 3. ministrstvo izda samo dodatke k 'Matičini' izdaji, t. j., kar nabere na podstavi svojega poziva. Da se dodobra pogovorimo o korakih, ki jih bo v teh stvareh storiti, in da se sestavi od ministrstva zahtevani delovni odbor, pridem v četrtek o pol dveh v Ljubljano in zvečer se lahko kje snidemo v pogovor. Želeti je, da se udeležijo razgovora nekaj odbornikov 'Slovenske' in pa 'Glasbene matice', katerim je kaj na narodnih pesmih: Pleteršnik, Wiesthaler, Pintar (Levec, Zbašnik, Bartl, Šubic) /.../ Hubad, Štritof, morda tudi kak jurist. Zastran 'Glasbene matice' bom pisal tudi M. Hubadu. Kje bi se sešli, jaz tukaj seveda ne morem določati, ker Ljubljane toliko ne poznam, da bi vedel za pripravno izbo. Duhovnikov po mojem mnenju ni vabiti, ker bi utegnili hitro porabiti priliko, da se 'matičina' izdaja prekine, preden nam ministrstvo zagotovi, da res završi svojo. Jaz bom stanoval pri Lloyd. Upajoč, da Vas kmalu vidim zopet zdravega in veselega, ostajam Vaš hvaležni učenec.

Še to leto je Štrekelj sklical prvo sejo slovenskega delovnega odbora za publikacijo ministrstva za uk in bogočastje Avstrijske narodne pesmi in to v nedeljo 17. 12. 1905 v pisarnici Glasbene matice v Ljubljani.¹¹⁷

Ker se je 'Matica' odločila, da bo izdala Slovenske narodne pesmi do konca, je v letu 1906 izšel deseti snopič s '*Pobožnimi zdravicami*'.

Štrekelj se je začel s polno paro pripravljati za novo izdajo 'Slovenskih narodnih pesmi z napevi'. Po zgledu navodil dr. Josefa Pommerja za zbiranje in

¹¹⁷ Odborniki, izvoljeni na seji delovnega odbora za slovenske narodne pesmi, ki je bila v nedeljo 17. 12. 1905 od 9. zjutraj do 7. zvečer z dvehurnim opoldanskim odmorom, so bili naslednji: M. Hubad za Gorenjsko, Fr. Milčinski za Dolenjsko, prof. A. Štritof za Notranjsko, Josef Križman za Istro, J. Kokošar za Goriško, J. Scheinigg za Koroško, dr. Josef Tominšek za JZ Štajersko, Gabriel Majcen za SV del Štajerske. Za redaktorja muzikalnega dela zbirke je bil izvoljen M. Hubad; M. Murko je bil podpredsednik, L. Pintar blagajnik, Fr. Milčinski in dr. J. Tominšek pa tajnika.

Odborniki so sami skrbeli za zapisovanje in odkup obstoječih zbirk. Najtežje je bilo dobiti sposobne zapisovalce. Odborovo zbirko so pomnožili zlasti nakupi oz. prevzemi obstoječih zbirk. Od Glasbene matice so prevzeli tam shranjene pesmi, nadučitelj Jos. Vidic iz Sv. Pavla pri Preboldu je posodil svojo zbirko (ok. 500 cerkvenih pesmi), Fran Draksler s Primskovega na Dolenjskem je dal v uporabo zaboj starih cerkvenih pesmi, ki jih je bil zapisal njegov ranjki oče Matej. Izmed njih jih je Milčinski odbral nad 100. Ludvik Kuba je imel v svoji zbirki tudi 450 slovenskih pesmi, odbor je od njega odkupil 150 pesmi. Odkupili so tudi 311 narodnih pesmi (kranjskih) Janka Žirovnika (Gl: Josip Tominšek, Laibacher Zeitung 124/1905 in 125/1906; Josip Tominšek, Prvo sestavno nabiranje slovenskih narodnih napevov. ČZN št. 32, Maribor 1937, str. 308–321). Leta 1909 je zbirka obsegala že več kot 4000 pesmi, 17.6.1914 pa, ko je zapiske pregledal in oštevilčil na pobudo Matija Hubada slikar Iv. Franke, je štela kar 10.643 zapisov (Glej: Zmaga Kumer, Slovenske ljudske pesmi z napevi. SE XII 1959, str. 203–210. Dr. Kumrova je (prav tam) tudi natančno opisala nadaljnjo usodo tega gradiva vse do njegovega prihoda v arhiv Glasbeno narodopisnega inštituta, kjer se hrani še danes in se pripravlja za objavo v zbirki Slovenske ljudske pesmi.

zapisovanje ljudskih pesmi z napevi (*Das Volkslied in Oesterreich, Anleitung zur Sammlung und Aufzeichnung. Fragebogen*) je izdal bolj pregledna in krajša *Osnovna načela za publikacijo 'Avstrijske narodne pesmi'*. Iz teksta samega je najbolj razvidno, kakšna stališča je zavzel Štrekelj do ljudskih pesmi in kakšna so bila njegova metodična izhodišča. Tako npr. je opredelil predmet raziskave:

V sestavo take zbirke je predvsem potrebno, da se zaslede in zapišejo v nižjih slojih avstrijskih narodov nastale in pete pesmi, njih narodni plesi in drugačni glasbeni izrazi glasbenega življenja, ki še niso bili zabeleženi do zdaj. Prevzeti pak bo v to zbirko muzikalnega in pesniškega narodnega duha (to je pesmi vsake vrste in oblike, ritmične im. rimane recitacije, način vriskanja ali juckanja, plesne melodije itd.), ki so sicer že zapisani in natisnjeni ali objavljeni (n. p. v časnikih, na posameznih listih, v pisanih ali tiskanih zbirkah ali pesmaricah itd.), pa še niso bili do zdaj kritično uporabljeni in obdelani.

Njegovo stališče do ponarodelih pesmi je razvidno iz naslednjega odstavka:

Zapisati je torej najprej to, kar je izšlo iz naroda samega, to je pristno narodno pesem in pristno narodno glasbo v ožjem zmislu te besede, potem šele tudi tiste umetne izdelke (umetne pesmi, umetno muziko), ki jih je narod prevzel od drugod, pel po svoje iz glave (ne po notah) ter jih izročil potomcem ali pre naredil (tako zvano ponarodelo pesem itd.), oboje pak z vsemi razlikami v petju ali godbi, ki se dado zajeti in zapisati. Zbirati je potemtakem vse, kar v narodu še dandanes poje narod sam ali kar se je dokazno kdaj pelo v njem. /.../ Nepristne ali umetne pesmi bo zapisovati zategadelj, ker je za presojo narodnega značaja in ukusa važno, katere pesmi so se narodu zlasti prikupile. /.../ Tudi je zasledovati ljudi med narodom, kateri snujejo kot narodni pesniki in improvizatorji.

Kar se tiče raziskovanja in zapisovanja ljudske glasbe in besedila, so njegova stališča naslednja:

Pojem narodne pesmi se razširja tudi tako, da se strinja takorekoč s pojmom narodne glasbe ali muzike. /.../ Napevov pesmi ni harmonizirati niti jim pristavljati spremljevanja (na klavir itd.). Zapisati jih je prav tako, kakor jih prepeva narod, z vsemi razlikami v ritmu, taktu, zvokosledju in harmoniji, s katerimi jih poje narod sam. Ako poje narod pesem enoglasno, jo je tudi zabeležiti enoglasno, če se pa poje pesem dvoglasno, triglasno ali mnogoglasno, je kolikor moči natančno zapisati tudi te nadaljne glasove. Isto velja, če se pesem spremlja z narodnimi glasbili, kakor so žvegljice, svirale, dude, klarinet in druga pihala, gosli, citre, oprekelj, gitara, zvočna ali ustna harmonika itd. Besedilo (tekst) pesmi je zapisati natančno po narodnem izgovoru. Kakih 'debelih' ali sirovih izrazov ni črtati niti zamenjavati z nedolžnejšimi. V zapisu ne sme odločevati pravopis knjižnega jezika, ampak le živ narodni govor. Skrbeti je torej, da se glasovi narečja izrazijo v pismu, kolikor moči natančno in zvesto. /.../ Napeve in plese je zapisati v lahkem, priprostem glasbenem načinu po srednji višini, uporabljajoč kolikor moči malo predznakov, vendar je želeli, da se naznači absolutna višina glasu, v kateri poje narod. Pri kolora-

turah je natančno zaznamovati zloge, ki jih pevec vokalizira, včasih dajejo čudne, pa značajne besedne skupine (holidra, tralala itd.). /.../ Ime zapisovavca, imena oseb, katerim iz ust je pesem zabeležena, kraj, kjer je bila zapisana, – vse to je povedati kolikor moči vestno.

Skupaj z delovnim odborom je sestavil *Navodila in vprašanja za zbiranje in zapisovanje narodnih pesmi, narodne godbe, narodnih plesov in šeg, ki se nanašajo na to*, ki prinašajo razširjene in natančne napotke zbiralcem. Poleg poglobljenih in široko zasnovanih vprašanj – vsega skupaj 248 – še nauk, kako naj se zapisuje melodija – ta del je dodal M. Hubad – in besedilo pesmi. Pri tem se je držal praviloma istih načel kot že pri Slovenskih narodnih pesmih.

Kot tehnični pripomoček je Štrekelj nadalje izdal *Poprašalno polo*, ki je s sedemnajstimi vprašanji v strnjeni obliki posnela vsebino *Osnovnih načel*. V teku prvega leta je odbor razposlal 12000 izvodov vsem župnim uradom, županstvom, šolskim vodstvom ter mnogim posameznikom.

Prijatelja Luko Pintarja, ki je bil izbran za blagajnika delovnemu odboru, je Štrekelj sproti obveščal o dohodkih, ki jim jih je določilo ministrstvo za delo pri pesmih, in tudi o sprotnih izdatkih. Iz dopisnic lahko razberemo, da je bilo financiranje skromno. 20. 2. 1906 piše Štrekelj Luki Pintarju, da z ostankom denarja, ki so ga dobili od ministrstva, ko bodo poravnali dosedanje stroške, ne bo mogoče natisniti niti *Osnovnih načel* niti *Popraševalne pole*.

Predstavniki delovnega odbora, katerim so bila poverjena posamezna področja slovenskega ozemlja, so tudi začeli, eni bolj drugi manj vneto, nabirati pesmi. Za delo jim je blagajnik poslal pobotnice. To je razvidno iz Štrekljeve dopisnice Luki Pintarju:

Dragi prijatelj! Kokošarju sem že dvakrat pisal, naj pošlje pobotnico. Kakor vse kaže, ima mož mnogo denarja, ker se ne oglasi. Da Hubad nič ne pošlje, se mi ne zdi čudno, ker se menda za take reči ne briga. Pošljem torej samo pobotnico Majcenovo, da jo izplačate. Ostalo pa naložite v kaki hranilnici. Novega nič. Majcen je že poslal okoli 100 napevov. Okoli 400 jih je ponudil Ludvik Kuba.¹¹⁸

Publikacijo je prevzel Štrekelj kot častno nalogo in jo želel čim hitreje, a z vso skrbnostjo pripraviti. Zato je izkoristil vsako priložnost za dogovore in načrte o nadaljnjem delu, tudi kadar je šel z družino na dopust, npr. na Tolminsko:

Jutri v nedeljo pridem z družino v Ljubljano, ker pojdemo na Tolminsko. Veselilo bi me, če se zvečer snidemo, toda ne vem še, kam naj bi šel stanovat, ker v vaših hotelih povsod preveč piskajo in trobentajo. Najbrž pojdem k Štruklju. Zvečer v Unionu?¹¹⁹

Ko se je vračal – 13. 9. 1906, je prav tako sklical sestanek o *nadaljnjih korakih zastran narodnih pesmi* in povabil poleg Luke Pintarja še Hubada, Tominška, Štritofa in Milčinskega.

Za Časopis za zgodovino in narodopisje 1906 je pripravil članek *Razlaga*

¹¹⁸ Dopisnico hrani NUK 184 (Ms 1060, B, št. 27).

¹¹⁹ Prijateljev prepis pisma hrani NUK 184 (Ms 1060, B, št. 28), 11. 8. 1906.

nekaterih krajevnih imen po slovenskem Štajerju – v njem išče etimološko utemeljeno prvotno obliko nekaterih štajerskih krajevnih imen, ki so se v tujih ustih ali v domači govorici v teku let spreminjala tako, da jim danes le s težavo prepoznamo prvotno obliko. V razpravi se je mimogrede pri imenu »Žiče« – »Zajčki kloster« obregnil ob Aškerčevo pesem »Primož Trubar«, kar mu je pesnik zameril – in odtlej so se nerazumevanja med graškim profesorjem in pesnikom Aškercem nadaljevala. Prav tako s področja etimologije je njegova študija *Vermischte Beiträge zum slavischen etymologischen Wörterbuch*.

Kako odličen poznavalec strokovne literature je bil Štrekelj, ki je sam imel izjemno veliko lastno knjižnico, dokazuje tudi njegov komentar k Simoničevi slovenski bibliografiji – *Nekaj prispevkov k slovenski bibliografiji* – v Časopisu za zgodovino in narodopisje 1906, kjer po abecedi citira knjige, ki jih Simonič ni upošteval. Zraven navaja še stran in kazalko, kam je treba te bibliografske podatke dodati.

V Časopisu za zgodovino in narodopisje 1906 sta še oceni dveh knjig: V.A. Franceva, *Materialy dlja istorii slavljanskoj filologii*. Varšava 1905; in knjige I.Šašlja *Bisernice iz belokranjskega narodnega zaklada*, Ljubljana 1906. Štrekljeva ocena dokazuje njegovo globoko poznavanje tovrstnega gradiva, kar ni čudno, sa je

Štrekljevo drugo stanovanje v Gradcu, Rosenberg Gartel 21 (foto: Engelbert Logar, 2000).

nameraval izdati slovensko *folklore* v celoti in ne ostati le pri pesmih. Poleg uvodnih popravkov nekaterih Šašljevih napačnih razlag in izpeljav belokranjskih krajevnih imen – npr. Hinje, Dragatuš, Tušev – pripomb na besedni in jezikovni zaklad Belokranjcev, je pospremil tudi ostale rubrike Šašljeve knjige s pretehtanim, strokovno podprtim komentarjem človeka, ki pozna etnološko problematiko in strokovno literaturo. Nasveti in opombe, ki jih podaja Štrekelj tukaj, so še danes koristni in upoštevanja vredni. Štrekelj ne ugovarja Šašeljevi razvrstitvi pregovorov po abecednem redu, ker obseg zbirke ni ravno velik, vendar pa pristavlja, da bi vsaka večja zbirka morala biti urejena drugače, morda po vzorcu poljske zbirke Adalbergove ali maloruske Frankove. Hkrati dostavlja, da bi Šašelj moral pomen nekaterih pregovorov razložiti ali pa povedati, o katerih prilikah se rabijo. Šašljeve Bisernice so ena prvih etnoloških knjig, v kateri so pri dvojnikih ali inačicah ljudskih pesmi navedene ustrezne številke iz Slovenskih narodnih pesmi. To prakso, ki se je ohranila pri vseh pomembnih zbirkah do danes, je Šašlju prav gotovo svetoval Štrekelj. Predlaga tudi ustrežnejšo razporeditev gradiva v rubriki, kjer so zajete vraže, prazne vere in narodni običaji; oddelku pravljice in pripovedke upravičeno očita medlost in dodaja sam delček znanstvenega aparata, ki rubriki manjka.

Leta 1906 je bil Štrekelj imenovan za vodjo seminarja za slovensko filologijo.

ŠTREKELJ POSTANE DOPISNI ČLAN 'KRALJEVSKE AKADEMIJE' V BEOGRADU (1907–1910)

Na graški univerzi je v zimskem semestru 1906/7 predaval v slovenščini: *Historična morfologija slovenskega jezika* (4), v letnem semestru pa *Die fremden Elemente in den slavischen Sprachen* (2) ter *Historische Phonologie der serbokroatischen Sprache* (2). Vodil je tudi Seminar für slavische Philologie: *Übungen an altkirchenslavischen und südslavischen Texten nebst Besprechung jeweils einlaufender Seminararbeiten* (2).

V zimskem semestru 1907/8 je predaval *Altkirchenslavische Grammatik* (4) in še dalje vodil Seminar für slavische Philologie: *Übungen an altkirchenslavischen Denkmälern und südslavischen Texten nebst Besprechung jeweilig einlaufender Seminararbeiten* (2).

Na Štreklja, kot na strokovnjaka na področju narodopisja, so se pogosto obračali predvsem njegovi zbiralci narodopisnega gradiva, npr. Ivan Šašelj, Števan Kūhar in Gabriel Majcen, učitelj v Mariboru, ki mu je poslal svoj koncept za *narodopisno popisovanje* in ga prosil za pripombe. Štrekelj se je vestno poglobil v vprašanja in probleme in odgovarjal zelo stvarno. Odgovor je zanimiv še predvsem zaradi Štrekljeve definicije *folklore*, ki jo je enačil z narodopisjem oz. etnografijo:

Častiti gospod! Vaše navodilo za etnografično popisovanje našega naroda sem pregledal. Zdi se mi v več ozirih pomanjkljivo, zlasti z ozirom na to, da hoče biti kolikor toliko folkloristično, to je ozirajoč se na notranje

življenje narodovo. Folklore ali narodopisje (etnografija, v razliko od etnologije: narodoznanstva) se ozira bolj na mišljenje in verovanje, na šege in pripovedi človeka /.../ naroda brez kulture in pod vplivom kulture, kakor /.../ zunanje stvari; na te gleda le ona toliko, v kolikor so prvemu prilagojene in služijo v njega razumevanje. Ni se torej toliko ozirati na prirodo, ki je pri nas več ali manj enaka, ne na to, kako rastlinje, ali živali ali /.../ se kje nahaja, kakor na to, kaj narod misli ali pripoveduje ali ve o prirodi, o živalih, o rastlinah, o rudninah. Ni gledati na takozvano narodno racionalno vršbo kakega opravila, ampak na to, kako se sploh vrši, s kakim orodjem in pa zlasti s kakimi šegami. Premalo se mi zdi, če se bravcu samo namigne, naj zapiše verovanje ali mišljenje narodovo. Treba ga je na to opozoriti drugači, n.p. z vprašanjem 'ali pri vas ne mislijo, da je tako in tako?' ter povedati, kako se morda misli drugje. Premalo je tudi namigniti 'popišite vse, kar vidite'; bolje je n.p. vprašati, 'kakšne krampe, lopate, pluge... imate pri vas?' To je, bravca je tako rekoč za nos peljati pred dotično stvar, da si jo ogleda, ker jo bo le tako mogel popisati ali (kar je še bolj zahtevati) narisati.

Razdeliti bi bilo torej stvar (po vzoru Zawilinskega)

A Topografični del

I. Opis vasi, sela ali mesta v orografičnem in historičnem oziru (s pridelano mapko)

II. Opis

1) vrste zemlje (prsti) in rudnin.

2) dreves in rastlin a) divje rastočih, b) umetno gojenih.

B Demografičen del

I. Unanji značaj naroda:

1. fizične posebnosti:

etnična izvornost

fiziognomija

temperament

zdravost

2. Obleka:

a) moška

b) ženska

c) otroška

3. Stanovanje:

a) hiša od zunaj in znotraj

b) nje okoliš (gospodarska poslopja)

4. Jedi in pijače

5. Gospodarstvo in poslovanje:

a) domače

b) rokodelsko

c) vrtnarsko

d) bčelarsko

e) poljsko

f) ribiško in lovsko

II. Notranji značaj naroda:

1. glede razmerja družinskega, družabnega in narodnega;
2. glede moralnosti (domače in javne);
3. glede verskega naziranja:
4. v navadah:
 - a) skozi vse leto
kmetijskih
pravnih
 - b) v običajih:
družinskih
priložnostnih
 - c) v plesih
 - d) v zabavah in igrah:
otroških
starejših ljudi
5. glede na ustvarjajočo dušno silo:
 - a) pesmi
 - b) legende
 - c) pripovedi
 - d) pravljice o čudotvornih duhovih
hudobnih
dobrih
čarovnikih in čarovnicah
zakladih
 - e) anekdote
 - f) prislovice
 - g) zastavice
6. glede estetičnega čuta: v obleki
v plesu
v kinčanju
v slikanju in rezljanju.
7. glede znanosti:
 - a) prirodne (katere živali, rastline, rude zna ločiti narod)
 - b) medicinske (medicine naroda)
 - c) kosmologije in meteorologije
 - d) matematike
- 8 v posebnostih narečja in v slovarju ¹²⁰

Enajsti snopič Slovenskih narodnih pesmi s pobožnimi pesmimi je izšel brez težav.

Kljub nekoliko izboljššanemu položaju, ki ga je imel Štrekelj kot profesor na stolici za slovansko filologijo, še vedno ni bil imenovan za rednega profesor-

¹²⁰ Koncept Štrekljevega odgovora hrani Pokrajinski arhiv Maribor, Karel Štrekelj, korespondenca II.

ja. Leta 1907 ga je fakulteta sicer predložila za IV. razred. M. Murko piše v *Spominih*¹²¹:

Bilo mi je resnično neljubo, da je bil za dve leti od mene starejši Štrekelj poleg mene izreden profesor. Prizadeval sem si, da bi kar se da ublažil to razliko: prepustil sem mu poleg slovenščine staroslovenščino in iz znanstvenih in pedagoških razlogov tudi srbohrvaščino. Postavil sem ga za enakopravnega ravnatelja slovanskega seminarja in ga predložil tudi za izpraševalca pri državnih izpiti. S pedagoškim in znanstvenim delom je Štrekelj slovenistično stolico v Gradcu iz »Landesmannprofessur«, za kar se je smatrala izprva njegova stolica, povzdignil v drugim enakovredno profesuro.

Kljub njegovi delavnosti in zaslugam pa so šele dogodki v letu 1907 in pa Murkova intervencija premaknili položaj z mrtve točke. Leta 1907 je bil namreč z brzojavko bolgarskega ministrstva za prosveto povabljen na stolico za slovansko filologijo v Sofijo. Murko piše v *Spominih*, da je to priložnost takoj porabil, odpotoval na Dunaj in pridobil ministra Marcheta za pomoč. Tako je graška fakulteta dobila namig, naj zadrži tako znanstveno moč, kot je bil Štrekelj za Gradec. To je bilo za Štreklja zelo važno. Nič ga ni mikalo oditi v Sofijo, saj bi to pomenilo veliko oviro tako za njegovo družinsko življenje kot za njegovo delo. Ob tem je tudi prišlo do manjših nesporazumov s prof. Jagičem,¹²² vendar so se zadeve kmalu razčistile. Tudi Murkove intervencije so očitno imele pozitivne rezultate in Štrekelj je leta 1908 pod ministrom Marchetom končno postal redni profesor.

Leta 1908 je izšel dvanajsti – prav tanek snopič Slovenskih narodnih pesmi, ki je prinesel stanovske pesmi in tako začel četrti zvezek te monumentalne zbirke. Neozdravljiva bolezen – vodenica – je že začela počasi izpodjedati Štrekljevo zdravje, vseeno je, kolikor mu je bolezen dopuščala, uporno delal naprej. Za Archiv für slavische Philologie je napisal kratko jezikoslovno razpravo *Etymologisches*. V Časopisu za zgodovino in narodopisje pa je objavil rezultate večletnih raziskav o slovenskih elementih v drugih jezikih, in sicer prvi del razprave: *Slovenski elementi v besednem zakladu štajerskih Nemcev*. Štrekelj je odtis poslal tudi mlademu Brezniku, kateremu je že od leta 1905 dalje pošiljal vse svoje jezikoslovne razprave. Brezik, ki je o njih poročal v reviji Dom in svet, se je Štreklju za poslani separat takole zahvalil: *Ako dovolite, bom napisal poročilo o njem v DS, da izve o njem najširša slovenska javnost. Da bodo izvedeli (in se zobmi škripali) tudi Nemci, je več ko gotovo! Če Vam v Gradcu ne bodo oken pobili, bote lahko veseli!*¹²³

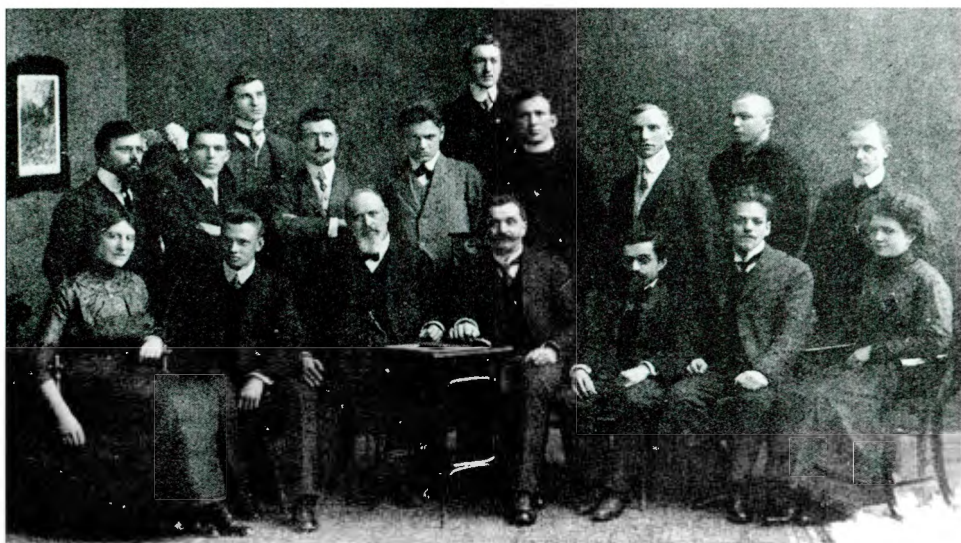
Poleti 1908 je odšel Štrekelj z družino na oddih v Fram – Račje – na Pohorju. Vendar iz korespondence izvemo, da je delal tudi tu. Iz pisma Ivanu Prijatelju z dne 30. 6. 1908¹²⁴, tik preden je odrinil na Fram, so razvidni nekateri

¹²¹ M. Murko, *Spomini*. Slovenska matica, Ljubljana 1951, str. 132.

¹²² Več o tem glej: P. Strmšek, *Iz korespondence Jagič-Štrekelj*. Časopis za zgodovino in narodopisje, Maribor, 1924, str. 28–36.

¹²³ A. Breznik, *Življenje besed*. Priredil Jakob Šolar. Maribor 1967, str. 18.

¹²⁴ Pismo hrani NUK 184 (Ms 895, št. 4).

Slavistični seminar v Gradcu 1911. V sredi sedita pri mizi profesorja dr. Karel Štrekelj in dr. Matija Murko, okoli z leve zgoraj proti desni slušatelji: Joža Lourenčič, Stojšič, Jebavy, Jože Puntar, Trontel, neznani Slovak, Anton Breznik, Janko Kotnik, Karel Oštir, Pinter, Miličevičeva, Tommaseo, Joža Glonar, Ivan Favai, neznana Dalmatinka.

Štrekljevi načrti, katere je nameraval izpeljati v tem poletju. Hkrati se Prijatelju zahvaljuje za seznam pesmi, ki jih je Vraz poslal Auerspergu, pa Grünu niso ugajale, ker najbrž ni razumel njih slovenščine. Takole piše:

Lepa hvala za poslane prepise 'Narodnih pesmi'. Jaz odrinem v soboto iz Gradca v Fram na Pohorju. Ilesiču sem obljubil majhen prispevek za Trubarjev zbornik; 'Narodne pesmi' in druga dela so me do zdaj odvrčala od njega. Podati mislim Dalmatinov poskusni list njegove biblije, ki ga je tiskal Mannel (Mandelc) 1580 in se hrani tukaj v Elzejevi zapuščini.

V Fram je bil pozimi 1908 namenjen tudi A. Aškerc¹²⁵. Naključje je hotelo, da je bil v decembru 1908 tam tudi prof. Štrekelj z družino. Ker je Pavel Turner želel pridobiti Aškercu, da bi podobno kakor *Jadranske bisere* ovekovečil *Pohorske cvetlice*, je bil zaradi nesoglasja med tema dvema možema zaskrbljen. 28. 12. 1908 piše Turner Vošnjaku:

V Framu biva sedaj na počitnicah s svojo obitelji prof. Štrekelj. Aškerc pa se zelo hujuje na Štrekeljna zavoljo neke opazke v 'Časopisu', torej še tudi ne vem, če mi bo mogoče 'prijateljsko' združiti v Framu ta dva moža.

Leta 1909 je izšel tanek – trinajsti snopič Slovenskih narodnih pesmi z nadaljevanjem stanovskih oz. vojaških pesmi.

Daljnosežni načrti, ki jih je Štreklej videl pred seboj, in pa obilica dela, ki ga je zaradi tega imel, vse to ga je sedaj, ko ga je napadla še bolezen, izčrpavalo.

¹²⁵ Glej: Janko Glaser, O Aškercčevih Pohorskih črticah. Časopis za zgodovino in narodopisje, Maribor 1927, str. 196–199.

A. Breznik, njegov mladi prijatelj, v katerem pa je Štrekelj že spoznal velikega jezikoslovca, ga je v pismu 27. 7. 1909 opominjal:

Želim g. profesor, da si dobro odpočijete, da uporabite več vode za kopanje nego črnila za pisanje, več časa za sprehajanje kakor za študiranje!
Odpočitek po delu je več vreden ko korec cekinov.

Na graški univerzi je Štrekelj kljub bolezni, ki ga je že začela ovirati pri delu, predaval v zimskem semestru 1908/9 *Slavische Paläographie* (2) in *Ausgewählte Kapitel aus der slavischen Syntax* (2). Še vedno je vodil *Seminar für slavische Philologie* z vajami: *Übungen an altkirchenslavischen Denkmälern und südslavischen Texten* (2).

V zimskem semestru 1909/10 pa je predaval: *Altkirchenslavische Grammatik* (4). S tem predavanjem je posegel na področje svojega raziskovanja historične slovnice slovenskega jezika, ki jo je pripravljal za samostojno izdajo, izvlečke pa za Jagičevo enciklopedijo. To leto je vodil seminar slovanske filologije in sicer z *Übungen an altkirchenslavischen Denkmälern und südslavischen Texten nebst Besprechung jeweils einlaufender Seminararbeiten* (2). V letnem semestru je predaval v slovenščini *Historično fonologijo slovenskega jezika* (4).

Dne 28. 4. 1909 je imel ožji vodilni odbor za pripravo avstrijskih ljudskih pesmi z napevi sejo, na kateri se je posvetoval in sklepal o pripravi in ureditvi prvega in nadaljnjih zvezkov. Obširno poročilo s predlogi sta podala Josip Pommer in A. Hauffen (*Grundzüge für die Herausgabe*). S pripombami na te predloge so se oglasili nemški in slovanski odborniki – slednji predvsem zaradi nemško-centralistične usmerjenosti ter zaradi strokovnih in narodnostnih nesoglasij. Podobno kot prof. Hostinsky pri Čehih, je tudi Štrekelj izdelal svoje pripombe in ugovore v dopisu z dne 22. 7. 1909. Obsegajo celih 10 in pol strani. V njih je razložil svoja stališča in pristop k nekaterim tehničnim in strokovnim problemom, ki bi jih morala tako obsežna zbirka rešiti.¹²⁶

Štrekelj je bil predsednik slovenskega odbora Avstrijskih narodnih pesmi, ki je veljal za enega najbolj uspešnih in delovnih odborov. Priznanje njegovega delu so izkazali tudi srbski jezikoslovci, saj so ga leta 1910 izvolili za **dopisnega člana Kraljevske akademije v Beogradu**.

Dopisoval si je s številnimi domačimi in tujimi slovečimi filologi. Stike je vzdrževal predvsem s tistimi strokovnjaki, ki so delovali na istih področjih kot on, v prvi vrsti dialektologiji, leksikografiji, pravopisu in slovnici ter narodopisju. Ker so Štrekljevi korespondenti že zbrani in predstavljeni,¹²⁷ naj omenim le še Luborja Niederleja, Ivana Koštiala, Rudolfa Meringerja in Graziadisa Isaia Ascolija. Bil je torej mednarodno priznan strokovnjak na področju slovanske filologije. Tega leta je postal na Jagičev predlog še soizdajatelj osrednje slovanskojezikoslovne revije *Archiv für slavische Philologie*, česar ni jemal kot for-

¹²⁶ Več o tem gl. Matija Murko, *Velika zbirka slovenskih narodnih pesmi z melodijami*. Etnolog III. 1929, str. 16. Štrekljev rokopis s pripombami na predloge o izdaji zbirke hrani Glasbenonarodopisni inštitut ZRC SAZU: ŠZ I, OSNP.

¹²⁷ M. Matičetov, *Štrekljeva zapuščina in korespondenca s Francem Kramarjem*. Slovenski etnograf XV (1962), 223–243.

malnost, ampak se je zavedal odgovornosti, ki jo je s tem prevzel, in svoje aktivno sodelovanje še povečal.¹²⁸

V Archiv für slavische Philologie je objavil članka s področja besedoslovja in etimologije: *Slavisches im friaulischen Wortschatze in Čechische und Polnische Wörter in Mikaljas Wörterbuch*.

Za Časopis za slovensko narodopisje 1910 je pripravil kratek članek *Drobnoti o Vrazovem delovanju*, v katerem utemeljuje domnevo, da je S. Vraz začel zapisovati narodne pesmi najkasneje leta 1832, da je zapisal več melodij, kot je ohranjenih (okoli 300). Objavil je tudi odlomka dveh Vrazovih slovenskih pesniških poizkusov in nepoznano Vrazovo hrvaško pesem ter Vrazov do tedaj neobjavljeni koncept, s katerim zagovarja gajico.

V Času IV je izšla Štrekljeva ocena I. Grafenauerjeve objave *Iz Kastelčeve zapuščine*¹²⁹, ki dokazuje Štrekljevo veliko znanje o pesništvu ter o delu in razmerah v obdobju, v katerem so delovali Kastelic in njegovi sodobniki.

V društvenem odboru Časopisa za zgodovino in narodopisje je v tem času prišlo do vidnih nesoglasij. Štrekelj je zaradi tega takoj po izdaji omenjene Vrazove številke izstopil iz odbora in iz kroga sotrudnikov, to pa predvsem zato, ker je pri društvenikih, ki so si želeli predvsem krajevnozgodovinskega gradiva, pa tudi pri nekaterih odbornikih, ki so prav tako bili mnenja, da naj bi zgodovinsko glasilo služilo v prvi vrsti izrazito zgodovinskemu proučevanju, prišlo do odpora proti njegovim jezikoslovnim razpravam. Tako se Štrekljevo ime pojavi v Časopisu za zgodovino in narodopisje le še v zvezi s prispevkom Števana Kūharja *Narodno blago vogrskij Slovincov. Spisao v prekmurskom narečji*. Števan Kūhar je narodno blago zapisoval v Bratonicih in okolici. Štreklju je poslal svojo zbirko tamkaj zapisanih narodnih pesmi. Štrekelj je v uvodu objubil, da jih bo objavil ob svojem času v dodatku k Slovenskim narodnim pesmim. Kūharju je dal tudi napotke za zapisovanje ljudskega pripovedništva in je menil, da je *cena teh zapiskov bolj v jezikovnem kakor v narodopisnem oziru*.

Istega leta je nameraval opraviti študijsko pot po nekaterih slovenskih območjih, da bi lahko iz živega pogovornega jezika izvajal v prvi vrsti dialektološke študije. Vendar je bila njegova prošnja za potno subvencijo zavrnjena.

Štrekelj ni rad nastopal v javnosti, raje se je gibal v ožjih prijateljskih krogih. Delno je bil to tudi razlog, da je njegova petdesetletnica ostala neopažena. Spomenica Ivana Koštiala, objavljena v Slovenskem narodu z enoletno zamudo, mu ni napravila veselja, zlasti pa ne njena oblika, ki je nepošteno diskreditirala Gregorja Kreka zato, da bi poudarila Štrekljeve zasluge. Bila je neumestna in Štreklju samemu zelo neprijetna. Takole piše ob tej priliki prijatelju Luki Pintarju:

Tisti nesrečni jubilej je napisal Ivan Koštial, profesor na učiteljišču v Gorici, jaz ga sploh nisem slavil, in če bi ga bil, bi bil moral to storiti pred

¹²⁸ Primerjaj: P. Strmšek, Iz korespondence Jagić-Štrekelj. Časopis za zgodovino in narodopisje, Maribor 1924, str. 28–36.

¹²⁹ I. Grafenauer, Iz Kastelčeve zapuščine, Čas 4, 1910, str. 120–145, 212–234, 270–284, 421–434, 469–486.

enim letom, 7 meseci in 18 dnevi, ker sem rojen 24. febr. 1859. leta. Nepotrebno je bilo zadiranje v Kreka in navajanje tega, česar še nisem spisal ali vsaj ne izdal. Ta jubilej mi je naklonil kopico nepotrebnih listov in celo beraških pisem, ker menda ljudje mislijo, da sem zares – Krez v dušnem in gmotnem oziru.

DELO IN ŽIVLJENJE PREKINE SMRT (1911, 1912)

V zimskem semestru 1910/11 je oznanil Štrekelj kljub napredujoči bolezni naslednja predavanja: *Historična morfologija slovenskega jezika* (4); v okviru seminarja za slovansko filologijo je vodil v zimskem semestru *Übungen an altkirchen-slawischen Texten* (2), v letnem semestru pa *Übungen an altkirchen-slawischen und südslawischen Texten* (2), predaval pa *Historische Grammatik der serbokroatischen Sprache* (4).

Tega leta je izšel štirinajsti snopič Slovenskih narodnih pesmi. Prinesel je nadaljevanje vojaških pesmi, ki se nanašajo na zgodovinske osebe in dogodke, in navidezno vojaške in zgodovinske pesmi. V drugem razdelku so pesmi o raznih nevojaških stanovih in njihovem delu, v tretjem pa otroške pesmi. To je bil zadnji snopič, ki je izšel pod Štrekljevim urednikovanjem. Štrekelj je leta 1911 ocenil dokončen obseg Slovenskih narodnih pesmi na kakih 18 snopičev z dodatki k I. in II. zvezku (okoli 15 – 20 pol) in z obsežnimi indeksi k celotni zbirki.¹³⁰ Spremenil je tudi prvotni načrt, da bi pesmim sledili pregovori in uganke, in je napovedal, kot naslednje 'pripovedke in pravljice', ki utegnejo zavzeti okoli 70 pol in jih je večinoma že prepisal iz tiskanih virov oz. iz njemu razpoložljivih rokopisov. Nameraval je že stopiti v zvezo z najboljšim slovenskim poznavalcem narodnih pravljič, kolegom J. Polivko v Pragi. O starejših knjižnih zapisih pa je bil mnenja, da nimajo niti dialektološke niti folkloristične niti leposlovne vrednosti.

Čeprav je jasno, da se – kot piše M. Murko¹³¹ – s pričkanjem o slovenskem pravopisu in s podobnimi razpravami ni mogel uveljaviti pred širokim znans-tvenim svetom, je Štreklej vendarle – poleg Škrabca – čutil za svojo dolžnost, da razčisti nekatera polemična vprašanja, ki so jih širili pisci v *Antibarbaru* in podobnih *prispevkih*. Čeprav je bil že sam sit teh polemik, ki so se vlekle na slovenskem jezikoslovnem polju vse od leta 1899, ko je izšel Levčev 'Slovenski pravopis', je z obširnimi in natančnimi razpravami o določenih problematičnih vprašanjih in s številnimi jezikoslovnimi drobtinami utemeljeno odgovarjal Levčevim nasprotnikom v podlistku Slovenca od leta 1900 dalje. Leta 1911 pa je v tiskarni 'Katoliška bukvarna' izšel ponatis teh člankov pod naslovom *O Levčevem slovenskem pravopisu in njega kritikah. Opomenje o slovenskem glasoslovju in rabi nekaterih oblik in besed*. Ker je bil Štrekelj v tem času pogosto za dalj časa privezan

¹³⁰ Glej: T. Logar, Slovenska matica 1864–1964. Ljubljana, 1964, str. 127.

¹³¹ M. Murko, Karel Štrekelj, Veda 2. letnik. Gorica 1912, str. 529–542.

na posteljo in svojih zadev ni mogel več ažurno urediti, se je zgodilo, kot piše Luki Pintarju, da je Katoliška tiskarna ponatiske teh člankov, ker jih predolgo ni terjal, porabila za zavijanje knjig.

Istega leta je začel izdajati v Ljubljanskem zvonu 1911 tudi razpravo *O nekaterih pobijanih pravih slovenske pisave*, ki pa je že ni mogel več dokončati. Matija Murko piše:

Posebno se je lotil dela, ki mu je vedno bilo pred očmi kot zadnji in najvišji cilj historične slovnice slovenskega jezika. Vsled tega je izkopal in dopolnil tudi svoje stare članke 'O Levčevem slovenskem pravopisu in njega kritikah' (1911) in napisal o njem utemeljeno mnenje naučnemu ministrstvu, kateremu ga je bil dolžan kakih deset let, za kar je pa imel poleg imenovanega še tudi druge vzroke.¹³²

Velika vrednost teh Štrekljevih študij leži prav v tem, da je, kjer je le mogel, izhajal iz jezikovne prakse živega govora in narečij.

15. septembra 1911 mu je Ministrstvo za kulturo in poučevanje odobrilo enkratno subvencijo v višini 800 kron za znanstveno študijsko potovanje, katerega namen je bilo dialektološko raziskovanje slovenskih področij Kranjske in Primorske. Štreklju pa zdravje ni več dopuščalo takih podvigov, saj se je že v oktobru istega leta moral obrniti na ministrstvo s prošnjo za denarno pomoč za kritje visokih stroškov za zdravniške storitve, ki jih je vedno pogosteje potreboval.

Maksim Gaspari: Karel Štrekelj, Matija Murko (hrani: Inštitut za slovensko narodopisje ZRC SAZU v Ljubljani).

¹³² M. Murko, Karel Štrekelj, Veda 2. letnik. Gorica 1912, str. 533.

Štrekelj je čutil bližajoči se konec že v začetku leta 1911. Brezniku, ki ga je na željo uredništva Doma in sveta prosil za njegovo fotografijo za Fr. Kotnikov članek *Ob petdesetletnici dr. Matije Murka (10. 2. 1911) in o dr. Karlu Štreklju (24. 2. 1909)*, je namreč ob sliki pripisal:

Tukaj Vam pošiljam zaprašeno senco, ki bo morda v resnici kmalu – prava senca. Priporočam se Vaši molitvi.

Bolezen mu je preprečila, da bi še delal. Najavil je sicer predavanja *Altkirchenslavische Grammatik* (4) v okviru seminarja pa *Grammatische Analyse von altkirchenslavischer Philologie: Grammatische Analyse von altkirchenslavischen Texten* (2), vendar v tem letu ni mogel več predavati.

Izdaja Historične gramatike slovenskega jezika je ostala le še njegova pobožna želja.

Vodenica ga je vrgla že v polovici junija 1911 leta na smrtno posteljo. Vstal je še, ko mu je vsled zdravniške pomoči odleglo, in takrat je urejal svoje »Slovenske narodne pesmi« in drugo zapuščino. Žalostno je bilo gledati njegovo potrpežljivo prenašano trpljenje, od katerega ga je rešila smrt.¹³³

Tu pa tam je zasijal še kanček upanja. Tedaj je zopet dobival svojo borbeno moč, kot je razvidno npr. iz dopisnice, 8. 2. 1912, kjer prosi Luko Pintarja, naj mu pošlje izostalo številko Slovenskega naroda za mesec januar, v kateri je poročilo o štirinajstem snopiču Slovenskih narodnih pesmi. Še tri mesece pred smrtjo je dal Luki Pintarju nasvete za denarno poslovanje odbora za Narodne pesmi Avstrije. Težko se je prej neumorna delavnost premagana umaknila bližajoči se smrti. Življenje odličnega graškega filologa, ki je vse svoje delo posvetil slovenskemu narodu, je ugasnilo 7. julija leta 1912.

Skoraj hkrati z življenjem profesorja pa se je končalo šolanje Antona Breznika, ki mu je od šestega razreda vodil korak in ga potrpežljivo uvajal v znansveno delo in jezikoslovne skrivnosti. V spominskem članku v Domu in svetu 1912 je ta takole prikazal poslednje dneve svojega učitelja in dragega prijatelja, katerega slika je stala vedno na njegovi pisalni mizi:

V sobi, kjer je imel svojo knjižnico, je prebil svoj prosti čas. Sredi dela sem ga našel vedno, kadar sem prišel k njemu/.../.

S kakimi čustvi se je moral sedaj ob bolezni odtrgati od svoje knjižnice, kjer se je bilo nagrmdilo toliko jezikovnih zakladov in kjer je prebil vse svoje življenje. Gospa soproga mi je pravila, da je silil v knjižnico, dokler je le še mogel s postelje. Kadar ga je pustila v njej samega, mu je šlo na jok in slišala ga je večkrat vzdihovati. Ko se je vrnila v knjižnico, ga je našla navadno pri skladih knjig, katere je le še po hrbtih in platnicah gladil, ko jih odpirati in prebirati ni več mogel/.../.

Dasi ni svojim domačim o smrti nikoli niti besedice črhnil, je vendar ukrenil vse potrebno. Uredil je natančno in premišljeno svojo rokopisno osta-

¹³³ M. Murko, Karel Štrekelj, Veda 2. letnik. Gorica 1912, str. 533.

lino. Zložil je vse listke in papirje po posameznih strokah in jih povil v posebne snopiče. Uredil je tudi vsa pisma in sploh vse gradivo, ki ga je smatral vrednim, da se shrani. Pred domačimi pa je vse to tako skrival, da ni gospa o tem ničesar vedela in smo spoznali vse to šele po njegovi smrti, ko smo pregledovali njegovo literarno zapuščino.¹³⁴

Ostanek nagrobnega kamna s Štrekljevega groba na pokopališču pri sv. Lenartu v Gradcu.

¹³⁴ A. Breznik, Karolu Štreklju za spomin. Dom in svet XXV. Ljubljana 1912, str. 452–455.

POMEN ŠTREKLJEVEGA DELA IN USODA NJEGOVIH NEDOKONČANIH IN NEOBJAVLJENIH ŠTUDIJ

Zanimanje za narodopisje in jezikoslovje je Karel Štrekelj pokazal že v rani mladosti, ko je zbiral ljudske zagovore in drugo izročilo za poljskega slavista Jana Baudouina de Courtenayja. Morda je prav to srečanje pozneje zanetilo iskrico, ki je vzpodbudila Štrekljevo posebno zanimanje za dialektologijo, etimologijo in še posebej za narodopisje. Tako je že za svoje prvo še poskusno predavanje ob habilitaciji leta 1886 predlagal tri teme, ki se vse bolj ali manj navezujejo na etnologijo: O velikoruskih bilinah, O razširjenosti in etnološkem položaju Slovanov v Benečiji, O nalogah in razčlenitvi slovanske filologije. Prva tema, ki je bila tudi sprejeta, napoveduje raziskavo s področja ruskega epskega pesništva. Druga tema napoveduje etnološko študijo, ki prerašča zanimanje zgolj za ljudsko slovstvo. Milko Matičetov je domneval, da je hotel Štrekelj v načrtovani razpravi kritično pretresti izvajanja Baudouina de Courtenayja: *Slované v Italii. Crta ethnograficka*, objavljeno v: *Slovansky Sbornik* 1 in 2, Praga 1884, 18–23; 82–90. Tudi tretja tema se – vsaj teoretično – dotika etnologije, saj je bila po tedanjih smernicah vključena v raziskovalno območje filologije. Kot docent slovanske filologije na dunajski univerzi je etnološko tematiko vključeval v svoja predavanja zlasti v prvih letih, npr. *Bolgarska ljudska epika* 1887, *Slovanska etnografija* 1887, *Slovenska ljudska pesem* 1888, *Ruska ljudska epika* 1890.

V ciklu predavanj *Slavische Ethnographie*, ki so se delno ohranila v rokopisu, je predstavil tedanja dognanja na področju ras in kulture Indoevropcejev, njihovo gospodarstvo, družbene razmere, verovanja in jezike, še posebej slovanske. Opredelil je tudi pojem etnografija in jo je postavil v jasno razmerje do antropologije. Obe vedi – kot piše – obravnavata človeka. Etnografija ali etnologija obravnava človeka kot posameznika, pripadajočega določeni družbi, ki je osnovana na šegah in izročilu in jo družijo skupni jezik; medtem ko naj bi bila antropologija veda o človeku kot pripadniku prirodne vrste 'species homo'.

Štrekelj je predstavil 'etnografijo Slovanov' izrazito historično in posvetil svoje raziskave starim slovanskim kulturam. Prve znanstveno zasnovane smerne naše etnologije so bile izrazito zgodovinsko, jezikoslovno in antropološko začrtane in usmerjene predvsem v raziskovanje ras, kulture in jezika. Pri tem se mu je zdelo pomembno ugotoviti predvsem, v katerih telesnih in duševnih lastnostih se ljudstva ujemajo, v katerih razlikujejo, kajti le na ta način je mogoče podpreti svoja spoznanja o njihovih značilnostih in njihovi kulturi.

Pozneje je v predavanjih sicer etnološke teme opuščal, vendar pa je prav v

tem času – leta 1887 – hkrati z zgoraj naštetimi predavanji začel pripravljati monumentalno zbirko *Slovenske narodne pesmi*, ki se ji je odtlej posvečal z izjemno vzdržljivostjo vse do svoje smrti. V svojem širokopotezno zasnovanem etnografskem programu, ki ga je objavil v *Prošnji za narodno blago*, si je zastavil za cilj najprej temeljito spoznati slovensko ljudsko kulturo. Kot je zapisal, je nameraval po končani izdaji ljudskih pesmi pripraviti še izdaje pravljic, pripovedi, anekdot, pregovorov in rekov, vraž zagovorov in kletvin. Na poznejši čas prelaga predstavitvešeg in navad, ljudske medicine, iger in prava. V tej zvezi je Štrekelj vpeljal v naše izrazoslovje besedo folklor – oz. *folklore*, kot jo imenuje – *ki se uporablja za narodno blago in učenje o njem*, in pomeni – kot pristavlja – *nauk ali vesti o narodu*. Iz zadnjega stavka, še posebej, če poznamo njegova dela, smemo sklepati, da si je Štrekelj zamišljal s tem pojmom etnologijo. V nadaljevanju omenja, da naj bi *folklor odkrivala duševnost naroda oz. demopsihologijo*. To misel potrди v predgovoru k prvi knjigi *Slovenskih narodnih pesmi* (str. VII), s katero želi, kot pravi, podati *kritičen prispevek k psihologiji slovenskega naroda /.../ prispevek k slovenskemu folkloru, tj. k znanosti o slovenskem narodu, kakor se nam ta kaže v svojih pesmih*. Čeprav so narodovo duševnost posebej in vedno poudarjali romantiki, ne bi bilo prav, če bi pripisovali Štreklju romantično gledanje, saj ima odkrivanje psihološke podobe oz. značaja ljudstva, t. i. karakterologija, kontinuiteto že od razsvetljenstva dalje. V času pozitivizma je v okviru filologije kot znanost o duhovnem življenju naroda dobila še večji poudarek. Odkrivanje narodnega značaja je tedaj postalo strogo racionalno, stremelo je po znanstveni natančnosti in objektivnosti.

Prepričanja, da poleg jezika naroda nič bolj ne označuje kakor duševno blago, je bil tudi Gregor Krek, ki pa je bil za razliko od Štreklja še do določene meje pod vplivom romantičnega mitologizma, česar pri Štreklju ni več čutiti. Seveda so pozneje Štrekljevo delo oblikovale izkušnje pa tudi razvoj vede, kar se kaže v rezultatih, ko je pri njegovem delu historičnogeografska primerjava kmalu prevladala psihološki moment. *Slovenske narodne pesmi* so največje Štrekljevo objavljeno delo ne le na etnološkem področju, ampak v celotnem opusu. Štrekelj sam se je tega dela lotil, ker se je zavedal, da je to potrebno ne le za nadaljni razvoj stroke, ampak tudi za slovensko narodno zavest. Da je prodrlo bogastvo njegove zbirke tudi v tedanjo slovensko literarno ustvarjalnost in vplivalo na naše pesnike, še poudarja kulturno in politično vlogo, ki jo je imela zbirka v svojem času.

Med etnološke študije lahko uvrstimo tudi nekatere Štrekljeve članke, objavljene v *Archiv für slavische Philologie*: K legendi o sv. Alešu (1888), O ljudskem verovanju, da počiva zemlja na ribi (1891), K literaturi o kolednicah pri Slovencih (1895), Helmoldov »Zcerneboch« na anglosaksonskem Olimpu (1904). Tudi nekatere Štrekljeve literarnozgodovinske objave posegajo na področje etnološke vede, tako npr. članki o Vrazu, Prešernu in narodni pesmi, Vodniku in Cafu.

Da je bilo Štrekljevo delo tesno povezano z etnologijo, in to ne le z ljudsko pesmijo, lahko razberemo iz njegove korespondence. Tako npr. izvemo iz pi-

sma¹³⁵ prijatelju Luki Pintarju, predstojniku licejske knjižnice v Ljubljani, dne 12. 8. 1903, da ima v načrtu izdati etnološko vprašalnico po zgledu A. Radičeve¹³⁶ na Hrvaškem.

Podobno ima etnološko zanimivo vsebino tudi korespondenca z Ivanom Šašljem¹³⁷, Števanom Kuharjem¹³⁸, posebej zanimivo pa je pismo Matiji Sili¹³⁹. Štrekljevo zavzeto etnološko delovanje pa zlasti jasno dokazuje koncept pisma Gabrielu Majcnu (Pokrajinski arhiv Maribor, januar 1907). Tu daje Štrekelj praktične nasvete, kako naj bi se etnološko gradivo zbiralo. Učitelj iz Maribora mu je namreč poslal svoj načrt za *narodopisno popisovanje* v svojem kraju. Za sestavo vprašalnice ga je namreč poprosil odbor Zgodovinskega društva za slovenski Štajer. Ob tem je prosil Štreklja za pripombe. Štrekelj mu je nato poslal natančen načrt za sestavo vprašalnice. Vprašanja je razdelil na dva dela: topografskega in etnografskega. V topografski del sodi orografski in hidrogrfski opis kraja; vrsta zemlje in rudnin, dreves, rastlin in živali. Etnografski del pa je razdelil na zunanji značaj naroda in na notranji značaj naroda, Dodal je še vrsto primerov za to, kako je treba spraševati. Tokrat je Štrekelj povsem jasno izenačil folkloro in etnografijo. Pri tem mu etnologija pomeni vendarle v znanstvenem smislu eno stopnjo več kot etnografija.

Zelo široko jezikoslovno znanje in poznavanje slovanskih in evropskih jezikov odsevajo njegove številne etimološke razprave in krajši prispevki o narodnem besednem zakladu kakor tudi članki o tujih elementih v slovenskem jeziku in o slovenskih elementih v drugih jezikih. Matija Murko – tedaj Štrekljev kolega na graški univerzi – je zapisal, *da bi Štrekelj lahko z nadaljevanjem in poglobitvijo teh študij pokazal, kaj smo prinesli s seboj iz zakarpatske pradomovine, kaj smo sprejeli od sosedov kmalu po naselitvi in kaj v teku stoletij, vendar pa, da je že s svojimi objavljenimi dognanji podal trden temelj za nadaljnje raziskave v tej smeri*¹⁴⁰. Štrekljevi etimološki izsledki so rezultal odličnega poznavanja zgodovinske slovnice in dialektologije obravnavanih jezikov. Prispevki k zgodovinski slovnici so zbrani v historični gramatiki slovenskega jezika. Na tem področju je bil priznana avtoriteta v svojem času. Tudi leksika je bilo področje, ki je pritegnilo Štrekljevo zanimanje. Zbiral je ljudsko besedje in ga objavljajl z bogato stvarno in jezikoslovno razlago. Proučeval je izvor tujk v slovenskem in drugih slovanskih jezikih, pa tudi slovenske prvine v furlanščini, italijanščini in nemščini ter etimologije krajevnih imen. V polemiki o pravopisu je zagovarjal napredna stališča pred naziranjmi, ki niso bila usklajena z naravnim razvojem jezika in leksike.

¹³⁵ Pismo hrani NUK, Rokopisni oddelek, 184, Ms 1060,b.

¹³⁶ A. Radić, Osnova za sabirane i proučavane građe o narodnom životu. Zagreb 1897.

¹³⁷ Prepose štirih Šašljevih pisem Štreklju hrani Inštitut za slovensko narodopisje ZRC SAZU.

¹³⁸ Gl. Vilko Novak, Opombe h Kuharjevemu *Narodnemu blagu vogrskij Slovencev*, Časopis za zgodovino in narodopisje, Maribor 1938, 108–110.

¹³⁹ Prepise treh Silovih pisem in enega Štrekljevega (z datumom 12. 12. 1906) hrani Inštitut za slovensko narodopisje ZRC SAZU. Izvirnik Štrekljevega pisma ima Župnijski arhiv v Tomaju.

¹⁴⁰ M. Murko, Karel Štrekelj. Veda 2, Gorica 1912, str. 536.

* * *

S smrtjo so bili Štrekljevi načrti pretrgani,¹⁴¹ nedokončana so ostala njegova življenjska dela. Zasnovano in le do polovice napisano zgodovinsko slovnico slovenskega jezika, v kateri je hotel popisati razvoj slovenščine v teku stoletij, od začetka do naših časov, je izdalo leta 1922 Zgodovinsko društvo v Mariboru z naslovom *Historična slovnica slovenskega jezika*. Veliko zaslug je imel pri tem Matija Murko.

Leto dni po Štrekljevi smrti je Arhiv für slavische Philologie (Bd. 35, 1913 na straneh 130–150) objavil Štrekljevo disertacijo *Phonologie des Görzer Mittelharst-dialektes I, Vokalismus*.

Med rokopisi dialektološkega značaja je obležal že davno končan spis *Lautlehre des Görzer Mittelharstdialektes* – nadaljevanje njegove prve znanstvene razprave.

Prav tako je ostalo neobjavljenega še mnogo gradiva o narečju v Cerknem,

J. Baudouin de Cortenay

ki ga je začel raziskovati že v študentskih letih. Ni bil namreč zadovoljen s tem, kar je o njem pisal J. Baudouin de Courtenay v Archiv für slavische Philologie.

Štrekelj je po sedmih letih izkušenj, ki si jih je pridobil kot urednik slovenske izdaje državnega zakonika – z njim je dobil slovenski jezik neka-ko državno sankcijo – spoznal, da pri ustvarjanju jezika ne more noben filolog presti posameznih besed iz sebe, kakor pajek nit. Jasno mu je bilo, da je pri jeziku najvažnejši družbeni dejavnik in da je treba iskati oz. iti vprašati tistega, ki je besedo ustvaril, torej narod sam. Prav zato si je tudi tako prizadeval za zapisovanje žive govorice.¹⁴² Med gradivo, ki ga je Štrekelj sam označil *Iz živega zaklada narodovega* spada tudi neobjavljeno terminološko slovarsko izrazoslovje iz raznih krajev, delno urejeno po skupi-

¹⁴¹ Joža Glonar je v nekrologu (Ljubljanski zvon 1912, str. 409–416) upravičeno zapisal: 'Malokdo se je julija 1912 na pokopališču pri sv. Lenartu pri Gradcu, kjer počivata že Josipina Turnograjska in Ivan Macun, jasno zavedal, kakšnega moža smo s Štrekljem izgubili.' Žal tudi danes njegov pomen in delo nista povsod zaslužno priznana oz. v celoti priznana.

¹⁴² Prim. J. Glonar, Dr. Karel Štrekelj, Ljubljanski zvon 1912, str. 409–416.

nah, ki obsegajo bodisi krajevna imena bodisi druge tematske vidike, najpogosteje pa so besede urejene kar po abecedi. Gradivo je Štrekelj nabral sam ali pa so mu ga dali drugi zbiralci. Danes ga hranijo Arhiv SRS, Inštitut za slovensko narodopisje in Pokrajinski arhiv Maribor. Pri pisanju svojih jezikoslovnih in primerjalnih študij se je Rajko Nahtigal – Štrekljev naslednik na graški stolici – delno že oprl na Štrekljeva skripta in študijsko gradivo; prav tako Fran Ramovš pri svojih dialektoloških študijah in Fr. Bezlaj z nasledniki pri pripravi Etimološkega slovarja slovenskega jezika.

Poleg Pleteršnikovega in Levčevega pravopisa so Štrekljevi in Škrabčevi spisi temelji slovenskega knjižnega jezika. Štrekelj je neprijetne polemike v zvezi z Levčevim pravopisom, ki so se vlekle skozi desetletje, nadaljeval, kot je poudarjal sam, *edinole iz ljubezni do jezika in naroda*. Njegova vloga v boju za pravilno pisanje je bila velika. V svoji zadnji razpravi proti Tominškovi reformi v Ljubljanskem zvonu je na koncu zapisal: *Druge napake popravljati mi brani bolezen, ki mi tudi ne dovoljuje, dokončati spisa že letos*. Dokončal ga ni nikoli, pero mu je vzela iz rok smrt¹⁴³. Štrekljevo delo na področju pravopisnih in slovničnih vprašanj je najtemeljiteje nadaljeval Anton Breznik.

K neobjavljenim Štrekljevimi člankom z jezikoslovnega področja lahko prištejemo tudi gradivo, ki ga je zbral za razpravo o jeziku na poskusnem listu za Dalmatinovo biblijo (1908).

V Štrekljevi etnološki zapuščini se omenja še ena razprava, ki ni bila natisnjena: *Eine Incestballade als Kinderspiellied*¹⁴⁴.

Matija Murko omenja, da so se med zapuščino ohranila še posebej važna rokopisna prdavanja v slovenščini o slovenski narodni pesmi, vendar jih v arhivih ni bilo več.

Na slovenske ljudske pesmi je Štrekelj gledal kot na delček evropske celote in v njegovi izjemno bogati knjižnici so bile zbrane poleg starih slovenskih pesmaric – npr. Kastelčevih Bukvic sv. Roženkranca, Repeževih pesmi – še številne zbirke narodnih pesmi raznih indoevropskih narodov. Vendar se je žal usoda Štrekljeve rokopisne zapuščine ponovila tudi pri Štrekljevi strokovni knjižnici. Ta je obsegala po katalogu¹⁴⁵, ki je izšel pri »Slavica« v okviru Rudolph Hönsch Buchhandlung und Antiquariat Leipzig, kar 3275 enot. Medtem ko so nemški del knjižnice takoj prodali v Lipsko, slovenski dolgo ni našel kupca. Nazadnje so odkupili knjige Narodni muzej (tedaj Kranjski deželni muzej) in različne druge javne ljubljanske knjižnice. Vse razprave (separata) J. Baudouina de Courtenayja, ki jih je ta znameniti rusko-poljski jezikoslovec s posvetili pošiljal Štreklju, je obdržal slavistični inštitut Univerze v Gradcu (tedaj Slavistična stolica).

Štrekljevi učenci so po zgledu svojega učitelja skoraj vsi po vrsti gojili zanimanje tudi za etnološko tematiko, zlasti za ljudsko pesem, kar kažejo tudi nji-

¹⁴³ Prim. J. Glonar, Dr. Karel Štrekelj, Ljubljanski zvon, 1912, str. 409–416.

¹⁴⁴ Gl. M. Murko, Karel Štrekelj, Veda 2. let. Gorica 1912, str. 529–542., str. 141.

¹⁴⁵ Hrani Rokopisni oddelek NUK, kopijo pa Inštitut za slovensko narodopisje ZRC SAZU.

hove naloge v okviru Štrekljevega seminarja, vendar v svojih kasnejših delih nihče med njimi etnologije ni zajel tako globalno kakor Štrekelj. Še najbližji svojemu učitelju je bil France Kotnik, ki je v okviru seminarja za slovensko filologijo pisal leta 1903/1904 o podjunskih narodnih pesmih in je tudi po končanem univerzitetnem študiju mnogo prispeval k slovenski etnologiji. Med drugimi Štrekljevimi učenci naj naštejemo še Martina Beraniča, Janka Kotnika, Vinka Zupana, Gregorja Čremošnika, Janka Bratino, Nikola Omerzo, Janka Glazerja, Jožo Lavrenčiča in Pavla Strmška. Ta se je poročil s Štrekljevo hčerko Milico in večkrat opozarjal na zapuščino svojega tasta. Tudi sam je objavljal drobce iz Štrekljeve zapuščine. Nekaj gradiva je uporabil tudi pri svojih razpravah in člankih. Večino zapuščine, ki je ostala pri družini, mdr. tudi Štrekljevo korespondenco, je z ženo odstopil Arhivu zgodovinskega društva v Mariboru. Danes ga hranita Pokrajinski arhiv Maribor in Univerzitetna knjižnica Maribor, precej gradiva pa se je izgubilo.

Najbolj pa je s Štrekljevim imenom na področju slovenskih narodnih pesmi povezano ime učenca Joža Glonarja. Ta je po Štrekljevi smrti, potem ko je Pleteršnik odbil prošnjo, s katero se je obrnil nanj in na Otona Župančiča Matičin knjižni odsek 30. 9. 1912, nadaljeval in izpeljal do konca zbirko Slovenske narodne pesmi. Uredil je 15. in 16. snopič. Po vzoru Johna Meierja, ki je začel pisati na podlagi podrobnih raziskav narodnih pesmi svoje teoretične spise o bistvu narodne poezije približno tedaj, ko je začel Štrekelj izdajati svojo zbirko, je Glonar prevzel načelo, da ponarodelih pesmi ni izločal. Prvotno zasnovo zbirke je skrajšal za precejšen del Štrekljevega znanstvenega aparata, npr. v zvezi s prvotnimi zapisi posameznih zbiralcev. Že iz njegove kritike prilog, ki jih je predvidel Štrekelj, je razvidno, da je obrnil pozornost od pevca izključno na pesem. Po drugi strani je Štreklju očital, da pesmi ni razporedil kronološko in jih ni časovnega določil. Vendar tega načela pri nadaljevanju izdaje tudi sam ni upošteval, kajti pri narodni pesmi je to izredno zamudno delo, velikokrat celo nemogoče ali zgolj hipotetično. S strokovno ne ravno neizpodbitnimi razlogi se je rešil tudi zamudnega dela, ki bi ga zahtevali številni dodatki, ki jih je predvidel Štrekelj, ter se omejil zgolj na Kazalo začetkov in tako dosegel, da se je zbirka zaključila z letom 1923, po najkrajši poti, toda žal na škodo njene vsebine in znanstvene namembnosti. Poleg tega, da je do konca izdal zbirko, je Glonar v Slovenskem etnografu objavil pesmi, ki jih je moral Štrekelj kot nespodobne izločiti¹⁴⁶; ter izdal pri akademski založbi v Ljubljani leta 1939 knjižico *Stare žalostne*, kot dodatek k Slovenskim narodnim pesmim. Neobdelano gradivo, ki ga je v zadnjih dneh svojega življenja, zavedajoč se neizprosne bližnje smrti, pospravljal in urejal, v upanju, da se bo našel nekdo, ki bo njegovo delo nadaljeval, je bilo le delno izkoriščeno. Uresničil je svoje načrte na področju slavistike, narodopisno gradivo pa, razen pesmi, ki jih je pripravljal za strokovno monumentalno objavo – Avstrijske narodne pesmi, namreč Sloven-

¹⁴⁶ Joža Glonar, Dodatek k »Slovenskim narodnim pesmim I.«. Etnolog 10–11, Ljubljana 1937–1939, str. 224–232.

ske ljudske pesmi, ki jih izdaja Glasbenonarodopisni inštitut doslej v glavnem še čaka na objavo.

Štrekelj je bil pionir slovenske etnologije, tokrat prvič osnovane na znanstvenih temeljih, pri čemer je bil bistvenega pomena prav Štrekljev odmik od romantičnega pojmovanja ljudske pesmi k realističnemu gledanju. Po njegovi smrti ni bilo človeka, ki bi znal ali hotel delo nadaljevati, ki bi videl potrebe in pomanjkanje etnološke vede tako jasno, kakor Štrekelj in bi s konkretnim delom to vrzel skušal zapolniti. Matija Murko, ki je bil Štrekljev sodobnik – bil je le dve leti mlajši od Štreklja – in kot njegov sodelavec na graški univerzi mu je bil najbližji. Ukvarjal se je tudi z etnologijo in je bil sourednik revije *Wörter und Sachen*. Kakor na Štreklja so tudi nanj vplivali Vatroslav Jagić, Rudolf Meringer, Jiří Polivka, Aleksander Brückner, František Pasternek, G. A. Iljinskij idr., vendar je usmeril svoje delo v ožje etnološke probleme, obsegajoče posamezne elemente slovenske in jugoslovanske etnologije (hiša, južnoslovanska ljudska epika ipd.) in tudi pripomogel k metodičnemu razvoju slovenske etnologije. Kot predsednik slovenskega odbora pri Avstrijskih narodnih pesmih, kjer je bil Štrekljev naslednik, pa ne glede na prvo svetovno vojno, ki je akcijo kmalu zavrla, ni delal tako zagnano in s srcem kakor njegov predhodnik.

Štrekljev naslednik na graški univerzi, imenovan leta 1913 za izrednega profesorja slovanske filologije s posebnim ozirom na slovenski jezik in literaturo, Rajko Nahtigal, v katerem je Matija Murko spoznal strokovnjaka za znanstveno delo na področju staroslovenščine in slovenskega primerjalnega jezikoslovja, pa se je etnologiji posvečal zgolj priložnostno.

ODMEVNOST ŠTREKLJEVEGA OPUSA

Štrekljeva rojstna hiša na Gorjanskem ob odkritju spominske plošče leta 1956 (foto: Milko Matičetov).

Minilo je že skoraj sto let, odkar je umrl Karel Štrekelj, naš odlični jezikoslovec in etnolog. V tem času je bil že nekajkrat obujen spomin nanj in na njegovo delo. Ob šestdesetletnici njegove smrti so mu sicer odkrili spominsko ploščo na rojstni hiši v Gorjanskem na Krasu.

Po njem so tudi poimenovali Osnovno šolo v Sesljanu/Sistiana pri Devinu v Italiji, ki je bila pozneje preimenovana in preurejena v 'Občinske otroške jasli Karel Štrekelj'.

V spomin na stoto obletnico graškega slavističnega inštituta so z enoletno zamudo (leta 1971) postavili razstavo, kjer je bil predstavljen tudi Karel Štrekelj in njegov prispevek k razvoju inštituta.

Štrekljevi sorodniki ob odkritju spominske plošče. Med njimi: hčerka Milica, zet dr. Pavel Strmšek in domači sorodniki (foto: Milko Matičetov).

Dvojezične Občinske otroške jasli / Asilo nido comunale / Karel Štrekelj v Sesljanu v Italiji (foto: Monika Kropelj, 2000).

Tako Karel Štrekelj kot Matija Murko sta bila priznana utemeljitelja slovenskega etnološkega znanstvenega raziskovanja. Leta 1995 ju je Slovensko etnološko društvo ob stoletnici izida prvega snopiča *Slovenskih narodnih pesmi* in Murkovega narodopisnega programa¹⁴⁷ tudi temu primerno počastilo s slovesnostjo in kongresom *Razvoj slovenske etnologije. Od Štreklja in Murka do sodobnih etnoloških prizadevanj*, ki ga je organiziralo od 24. do 27. oktobra 1995 v Ljubljani.

V Komnu pri Gorjanskem so po tem dogodku leta 1996 pripravili Štrekljeve dneve (23–29. 3.). Takrat je bilo v Komnu tudi organizirano 'Kulturno društvo Karel Štrekelj'. Društvo organizira med drugim vsako leto Štrekljeve večere in vodi kulturno življenje ter domačo pevsko in plesno skupino. S Štrekljevimi večeri želijo na Krasu spodbuditi delovanje folklornih skupin, ki predstavljajo izvirno ljudsko glasbo, ples in igro. Društvo želi spodbuditi posameznike in skupine tudi k raziskovalni dejavnosti oz. zapisovanju in ohranjanju ljudskega izročila. Prvi Štrekljevi večeri so bili organizirani septembra leta 1999 v Štanjelu, na Svetem in na Gorjanskem. Večere prirejajo po raz-

¹⁴⁷ Razvoj slovenske etnologije. Od Štreklja in Murka do sodobnih etnoloških prizadevanj. Ljubljana 1995.

SLOVENSKO etnološko DRUŠTVO
Slovene ETNOLOŠKO svetila

KONGRES

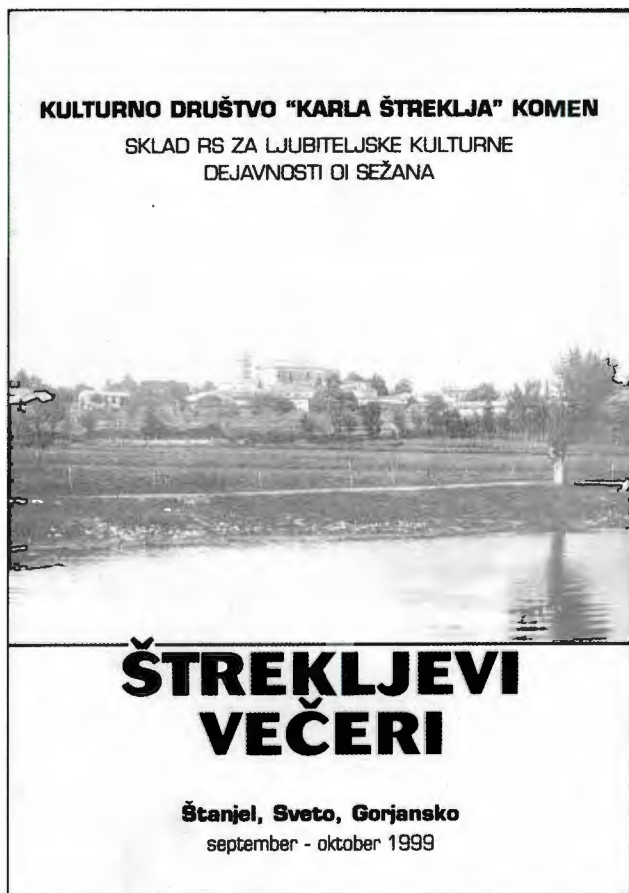
Razvoj slovenske
etnologije od Štreklja in
Murka do sodobnih
etnoloških prizadevanj

CONGRESS

*The Development of
Slovene Ethnology from
Štrekelj and Murko to
Modern Ethnological
Efforts*

Ljubljana, Cankarjev dom,
24. - 27. 10. 1995

Program ob kongresu »Razvoj slovenske etnologije od Štreklja in Murka do sodobnih etnoloških prizadevanj« Slovenskega etnološkega društva v Ljubljani 1995.

»Štrekljevi večeri«, spremljajoča knjižica za leto 1999.

ličnih domačijah v kraških borjačih. V letu 2000 so bili organizirani septembra in oktobra v Kobjilju.

V letu 1999 je izšel tudi prvi zvezek kraških ljudskih pesmi v seriji 'Pesmi naših non' z naslovom *Tam v starodavnih časih*. Pripravili sta ga Herta Sorta in Jasna Peršolja. Da bi spodbudili kulturno delovanje posameznikov, načrtujejo nagrado Karla Štreklja (Štrekljevo nagrado), ki jo bodo podeljevali za življenjsko delo ali izjemne dosežke na področju zbiranja in ohranjanja slovenskega ljudskega izročila v besedi in pesmi. V ta namen so že imenovali odbor, ki bo izbral nagrajence in skrbel za podeljevanje nagrad. Ureditev Štrekljeve dvorane v njegovi rojstni hiši na Gorjanskem pa je daljnoročni cilj.

Nikakor pa ne smemo pozabiti odmevnosti, ki jo imajo in so jo imele Slovenske ljudske pesmi v literarnem, likovnem, pesniškem in glasbenem ustvarjanju od časa moderne pa vse do današnjih dni.

NARODOPISNO GRADIVO IZ ŠTREKLJEVE ZAPUŠČINE

Štrekelj se je lotil izredno obsežnega projekta – namreč izdati slovensko »folklore«, kakor je sam poimenoval ljudsko izročilo. Za ta načrt in za projekt Avstrijske narodne pesmi se je pri njem zbralo bogato gradivo¹⁴⁸, ki so mu ga pošiljali marljivi zapisovalci in zbiralci širom po Sloveniji, delno pa ga je tudi sam zbiral ali prepisoval iz raznih časopisov in revij. Veselilo ga je, da so – kot je zapisal sam leta 1903 v prdgovoru k drugem zvezku na str. XII – sodelovali pri nastanku zbirke ne le duhovniki, uradniki, profesorji, učitelji in dijaki, ampak tudi trgovci, kmetje in delavci, »kar se mi ne zdi slabo znamenje za prebujenost narodovo«.

Štrekljeva »Prošnja za narodno blago« (1887) je nenavadno močno odmevala med Slovenci. Rezultati tega izjemnega odmeva in nenehnega naraščanja števila zbiralcev v času izdajanja Slovenskih narodnih pesmi, so omogočili, da je Štrekelj lahko zajel v svojo zbirko *Slovenskih narodnih pesmi* celotno slovensko etnično ozemlje.¹⁴⁹ Posegel je tudi na področje kajkavsko govorečega prebivalstva za hrvaško mejo. Iz zemljevida, na katerem so označeni kraji, od koder so Štreklju njegovi zbiralci gradivo pošiljali, je razvidno, da je bilo v večji ali v manjši meri zajeto praktično vse ozemlje, ki ga danes pokriva Slovenija. Številčno je vodila osrednja Slovenija, takoj za njo Primorska – delno po zaslugi prijateljskih vezi, ki jih je Štrekelj kot Primorec imel s svojimi rojaki, nato Štajerska in Dolenjska. S Koroškega in iz Bele Krajine je ohranjenih manj zapisov, a med njimi so nekateri zelo zvesti izvornim pripovedim.

Štrekelj je imel gotovo še več zbranega gradiva, saj je na njegovi osnovi in na osnovi starejših rokopisov, ki jih je imel na razpolago, ter seveda že objavljenih virov, nameraval izdati še zbirko ljudskih povedk in pravljic. Zanašal se je na nadaljnjo podporo svojih zvestih zbiralcev. Po Štrekljevi smrti je prišlo to gradivo v Slovensko matico, ki ga je nameravala v celoti, še dopolnjenega, izdati kot svojo publikacijo. Vendar ta načrt ni bil uresničen. Sčasoma je gradivo prišlo v pozabo ali pa je bilo strokovnjakom nedostopno, tako da rokopisi iz

¹⁴⁸ Gradivo hranita Inštitut za slovensko narodopisje in Glasbenonarodopisni inštitut pri ZRC SAZU v Ljubljani.

¹⁴⁹ Štrekljeva organizacijska sposobnost je prišla najbolj do izraza pri Avstrijskih narodnih pesmi z napevi, kjer je s pomočjo odbornikov izdelal gosto mrežo informatorjev po vsej Sloveniji. Gl: Zmaga Kumer, Slovenske ljudske pesmi z napevi. Poročilo o glasbenem gradivu, nabranem 1906–1914 pod Štrekljevim vodstvom, zdaj v Glasbenonarodopisnem inštitutu v Ljubljani. *Slovenski etnograf* XII. 1959, str. 203–210.

Štrekljeve zapuščine niso vključeni v številne zbirke ljudskih pravlji in povedk, ki so izšle po Štrekljevi smrti do l. 1942, niti v J. Keleminove *Bajke in pripovedke slovenskega ljudstva* (Celje 1930) in V. Möderndorferjeva *Verovanja, uvere, običaje Slovencev* (Celje 1946).

Šele ko je prišla ta zapuščina leta 1942 v tedanjo 'Vseučiliško knjižnico' v Ljubljani (danes Narodna in univerzitetna knjižnica), od tu pa l. 1957 v Inštitut za slovensko narodopisje Znanstvenoraziskovalnega centra Slovenske akademije znanosti in umetnosti¹⁵⁰, je bilo gradivo bolj izkoriščeno. Rokopise ljudskih pesmi je iz Slovenskega etnografskega muzeja prevzel Glasbenonarodopisni inštitut Znanstvenoraziskovalnega centra Slovenske akademije znanosti in umetnosti. Poleg M. Matičetovega, I. Grafenauerja in morda še koga, ki so odslej povedke in pravlji iz Štrekljeve zapuščine redno upoštevali pri svojem delu, naj omenim še N. Kureta, ki je npr. pri pisanju Prazničnega leta Slovencev prav tako zajemal – kolikor je bilo mogoče – iz Štrekljeve zapuščine. Volčičeve rokopise ljudskih pesmi in povedk so do nedavnega uporabljali predvsem sodelavci zagrebškega Zavoda za istraživanje folklorne, zlasti Maja Bošković–Stulli.

Štreklju je smrt preprečila uresničiti zamisel, da bi izdal po *Slovenskih narodnih pesmih* še zbirke slovenskih ljudskih pravlji, povedk, ugank, pregovorov in rekov, ljudskega vraževerja, prava in medicine. Gradivo še vedno čaka na objavo. To je tudi eden od dokazov za veličino dela, ki ga je opravil Štrekelj z izdajo Slovenskih narodnih pesmi.

¹⁵⁰ Več o tem gl: M. Matičetov, Štrekljeva zapuščina in korespondenca s Francem Kramarjem. *Slovenski etnograf* XII. 1962, str. 224.

ŠTREKLJEVI SODELAVCI, ZBIRALCI NARODOPISNEGA GRADIVA

V predgovoru k prvemu zvezku Slovenskih narodnih pesmi (1898), v katerem Štrekelj med drugim razloži svoja stališča in cilje, ki se jih je namenil z zbirko doseči, je kot dopolnilo oz. pripomoček za lažjo rabo zbranega gradiva predvidel šest prilog, kot zadnjo kazala, in sicer: 1. kazalo vseh začetkov, 2. kazalo važnejših razvidnejših motivov, 3. kazalo v pesmih imenovanih oseb in krajev, 4. kazalo deželanstva vseh pesmi, 5. kazalo zapisovalcev, 6. kazalo pevcev in pevk, 7. kazalo, kjer je kaka drugje tiskana pesem natisnjena ali omenjena v zbirki. Poleg naštetih kazal dopušča možnost še za katero, če bi se v prihodnje zdelo potrebno (SNP I, str. IV). V celotni zasnovi dela kakor tudi v nadrobnostih, kot je npr. zgoraj navedeni seznam kazal, in če upoštevamo čas, v katerem je zbirka nastajala, moramo občudovati Štrekljevo znanstveno natančnost in njegovo, z narodopisnega stališča napredno usmeritev. Že samo predvideno kazalo motivov je npr. predhodnik motivnega kataloga ljudskih pesmi.

Joža Glonar, ki je celotni opus po Štrekljevi smrti dokončal, ni obravnaval problematike z očmi etnologa v toliki meri kakor Štrekelj, marveč predvsem kot slavist. V marsikaterem Štrekljevem načrtu ni videl pravega smisla ali se mu ni zdelo vredno napornega dela, ki bi ga zahtevala posamezna poglavja. Navajamo npr. njegovo mnenje o 4., 5. in 6. kazalu, katera je predvidel Štrekelj (SNP IV, str. 55–56):

Kazalo deželanstva vseh pesmi, kazalo zapisovalcev, pevcev in pevk so vse kazala, katerih znanstveni sad bi ne bil v prav nikakem razmerju z velikim delom in stroški, ki bi jih bilo treba porabiti za njih. Povrh pa zadevajo vsa ta kazala samo zunanjo plat naše narodne pesmi, ki je v večini slučajev brez kakoršnekoli zveze z nje bistvom. Namesto kazala zapisovalcev teh pesmi bi bila potrebna razprava o njih, v kateri bi bilo njih delo ocenjeno: za človeka, ki študira narodno pesem, je važno, ali je kaka varijanta iz dobre ali slabe roke. In za to vendar v prvi vrsti gre. /.../ Smisel ima pri Hrvatih in Srbih, kjer je pevec po poklicu naravnost strokovnjak in umetnik, pri nas pa, kjer poje 'ore rotundo' takorekoč ves narod, bi s takim kazalom dobili samo kopico gluhih imen, ki so popolnoma slučajno prišla do tega odlikovanja in nam, posebno če so že davno mrtva, ne vedó nič več povedati.

Da se je Glonar v nekaterih pogledih nekoliko prenaglil, ni dvoma. Če ostane mo le pri kazalu zapisovalcev, ki nas tu posebej zanima, je napačno že to, da se mu ga ni zdelo vredno sestaviti zgolj zaradi raziskovanja zgodovine nabiranja naše narodne pesmi. Poleg tega je pesem obravnaval s strogo literarnega vidika. Zanj je bila pomembna le pesem kot taka, ne glede na njene nosilce in okoliščine, v katerih je živela. Za današnjega etnologa Glonarjevo stališče ni sprejemljivo, zato je sestava seznama zapisovalcev upravičena.

V Slovensko matico, tedaj osrednji slovenski kulturni zavod, je začelo na-

rodopisno gradivo dotekati kmalu po njeni ustanovitvi leta 1864. Prvi, ki je Slovenski matici nasvetoval zbiranje in izdajanje slovenskih ljudskih pesmi in pripovedk, je bil koroški slovničar in književni organizator Anton Janežič. O njegovem predlogu so razpravljali na seji 19. 12. 1867 in ga odklonili. Šele ko je Ferdo Kočever v Slovenskem gospodarju (21. 5. 1868) poročal o Vrazovi zapuščini, katero je po naključju našel v zagrebški Matici ilirski, je Slovenska matica kot predstavnica slovenske kulturne javnosti začela resneje razmišljati o izdaji ljudskih pesmi. Odsek za nabiranje narodnega blaga, ustanovljen leta 1868, je v Novicah (4. 11. 1868) objavil »Poziv« za zbiranje. Spričo vse obilnejšega gradiva je bilo treba najti urednika. Na odborovi seji (1. 8. 1870) je bil določen odbornik prof. Gregor Krek, da pregleda in pripravi za tisk tisti del Vrazove zapuščine, ki je prišel v Slovensko matico (brez Vrazovih umetnih pesmi, ki so ostale pri Macunu). Po Krekovem odstopu od izdaje je prišlo gradivo leta 1882 v roke Jožefu Pajku, leta 1884 pa ga je dobil v pregled Jakob Sket. Istega leta je o izdaji ljudskih pesmi začel razmišljati Karel Štreklj.

Štreklj je prošnjo za Vrazovo zapuščino naslovil na Slovensko matico leta 1886. Odbor mu je svetoval, naj se za Vrazovo zbirko dogovori s Sketom, ki jo je tedaj še imel pri sebi. Tisto, kar je ostalo v Slovenski matici, pa naj si o priložnosti pogleda in izbere. Leta 1887 se je naklonjenost izdaji Slovenskih narodnih pesmi zaradi polemike, ki jo je sprožil predsednik Slovenske matice Josip Marn s člankom v Jezičniku (24. zv.), ohladila. Tedaj je namreč še vedno strašila bojazen pred 'pesemsko kugo' pohujšljivih pesmi. To je Štreklju za nekaj časa preprečilo vpogled v narodopisno gradivo, ki se je nabralo pri Slovenski matici. Kljub temu je istega leta objavil v Ljubljanskem zvonu *Prošnjo za narodno blago*. Od tedaj so začeli zbiralci narodopisnega gradiva pošiljati svoje zapise ne le Slovenski matici, ampak tudi Štreklju. Njegovemu povabilu je odgovorilo okoli 300 Slovencev. Natančnega števila zbiralcev in kaj vse so Štreklju poslali v okviru te akcije, verjetno ne bo nikoli mogoče ugotoviti, ker je v Štrekljevi zapuščini mnogo zapisov, ki so prišli vanjo na drug način.

Med zbiralci je bilo največ učiteljev, duhovnikov in študentov oz. dijakov, ker so bili ti med najbolj vnetimi v kulturnem in političnem vrtincu ob koncu 19. stoletja. V šolah so ponekod celo učiteljem zaupali nalogo zbrati za pouk domoznanstva čim več ljudskih pravlji, povedk in pesmi (glej v katalogu Josip Vidic). Navsezadnje so bili ti, kot izobraženci, tudi formalno najbolj usposobljeni, čeprav je njihova težnja po esteticizmu pogosto botrovala popraviljanju in neavtentičnemu zapisovanju besedil. Mnogi med njimi so se zanimali za ljudsko kulturo tudi sami, jo raziskovali in objavljali prispevke s področja narodopisja.

Poleg gradiva, ki so ga pošiljali Štreklju njegovi zbiralci, so mu služili kot vir rokopisi, ki so se že pred njegovim nastopom nabrali v Slovenski matici in pa starejše zapuščine oz. rokopisni viri, ki so bili Štreklju poslani, ko je že začel z delom, npr.: Mihe Kastelca, Janeza Antona Suppantschitscha (Zupančič), Stanka Vraza, Oroslava Cafa, Matije Valjavca, Matije Ravnikarja – Poženčana, Radivoja Poznika in drugih. Nekateri, ki sami sicer niso zbirali, so odgovorili

na Štrekljevo prošnjo tako, da so poslali zapise oz. zapuščine drugih.¹⁵¹ Med njimi, npr.: Fran Ilešič, Vatroslav Jagič, Fran Levec in njegov sin Vladimir Levec, Fran Miklošič, Karel Ozvald, Ivan Prijatelj, Stanislav Škrabec, Jožef Wester in Fran Wiesthaler.

Da moramo presojati nekatere zapisovalce in njihove zapise kritično, je naravno, saj so bili, kar zadeva terensko delo, povečini samouki ali so se v najboljšem primeru trudili slediti Štrekljevim navodilom. Pri tem gotovo niso bili vsi natančni. Na način zapisovanja je poleg socialnega izvira¹⁵² lahko vplivala tudi pesniška žilica zapisovalca.

Štrekelj na platnicah posameznih snopičev oz. v uvodu k posamičnim knjigam ni omenil vseh zbiralcev, tudi gradivo in korespondenca nista ohranjena v celoti. Marsikomu od sotrudnikov ni mogoče priti na sled, ker so bodisi pošiljali gradivo anonimno ali pod kratico oz. šifro. Vseh teh, razen izjem, kjer je znan vsaj njihov socialni izvir, seznam ne zajema. Osnovni viri pri iskanju podatkov so mi bili Slovenski biografski leksikon, predvsem pa Štrekljeva zapuščina. Viri podatkov so bili tudi Cerkveni šematizmi (*Catalogus cleri*), gimnazijska letna poročila in Popotnikov koledar za slovenske učitelje (1888–1897). Podatki iz teh virov so skromni (letnica in kraj rojstva, morebiti smrti in kraj tedanje zaposlitve). Če nisem imela nobenega drugega podatka za primerjavo, jih nisem mogla z gotovostjo pripisati zapisovalcem, čeprav se ujemata ime in priimek. Tako mnogi še vedno ostajajo neprepoznani. Kjer je mogoče, navajam letnico in kraj rojstva in smrti, nekaj osnovnih biografskih podatkov in pri tistih, ki so samostojno objavljali, za zgled le en ali dva bibliografska podatka, po možnosti iz narodopisne publicistične dejavnosti. Kjer drugega ni bilo mogoče dobiti, sta navedena posameznikov družbeni položaj in kraj zapisa ali delovanja, če ju Štrekelj ali arhivski vir posredujeta, če pa tudi tega ni, so navedene samo arhivske številke, pod katerimi so registrirani njihovi zapisi.

¹⁵¹ Opiram se na Poročilo o društveni knjižnici: Narodno blago, Letopis Matice slovenske 1887, str. 345 s., ki ga omenja Štrekelj na platnicah prvega snopiča, ne da bi rokopise navajal. Pove le, da je spustil Volčičev rokopis Istrskih narodnih povesti, ker vsebuje samo hrvaško narodopisno gradivo.

¹⁵² Prim.: M. Teraseglav, Odsev socialnega porekla zapisovalcev v njihovem delu. Zbornik 24. kongresa jugoslovanskih folkloristov, Piran 1977, str. 220-225.

KRATICE

ČZN	Časopis za zgodovino in narodopisje
DiS	Dom in svet
Et	Etnolog
LMS	Letopis Matice slovenske
LZ	Ljubljanski zvon
Mb. ŠZ	Štrekljeva zapuščina v Pokrajinskem arhivu v Mariboru
NUK	Narodna in univerzitetna knjižnica v Ljubljani
OSNP	Odbor za nabiranje slovenskih narodnih pesmi za zbirko Avstrijske narodne pesmi
SBL	Slovenski biografski leksikon
SE	Slovenski etnograf
SN	Slovenski narod
SNP	Slovenske narodne pesmi. 1895–1923
ŠZ	Štrekljeva zapuščina
ŠZ IV. a	Arhivska številka, pod katero so evidentirani zapisi ljudskih pesmi v Glasbenonarodopisnem inštitutu ZRC SAZU.
ŠZ 1/1	Arhivska številka pod katero je evidentirano narodopisno gradivo (primer) v Inštitutu za slovensko narodopisje ZRC SAZU.

KATALOG ZBIRALCEV

1. ANDERLIČ Ivan. V ŠZ so ohranjeni njegovi zapisi treh ljudskih pesmi (ŠZ IV. a, 1). Drugih podatkov o njem nimamo.
2. ANDREJKA Rudolf (1880–1948), rojen v Ljubljani. Ko je poslal Štreklju svojo zbirko pesmi, je bil okrožni komisar v Postojni (SNP IV). V rokopisu je ohranjenih nekaj otroških pesmi (ŠZ IV. a, 2) ter zapis pravljice in otroške igre iz Postojne (ŠZ 7/25–26).
Pravo je študiral na Dunaju, se nato zaposlil v državni službi in bil končno vladni svetnik v Ljubljani. Objavljal je tudi članke s področja ljudskega izročila, npr. v Vrtcu (1913) *Nekaj nar. pripovedk iz kamniške okolice*.
Gl. SBL 1.
3. ANDROJNA Jožef, zidar z Rake, je zapisoval ljudske pesmi. V ŠZ je ohranjenih 32 pesmi (ŠZ IV. a, 3), zapisanih z roko, nevesčo pisanja, a vendar skrbno, brez olepšav.
4. ANTOLIČ Janez (1822–1895), duhovnik, rojen v Veliki Nedelji, umrl na Ptujski gori. Od njegovih zapisov se je ohranila ena pravljica (ŠZ 10/10). Ali je bilo gradiva več, ne moremo ugotoviti.
5. ANTONČIČ Ivan, dijak. Svojo zbirko ljudskih pesmi (ŠZ IV. a, 4) in zapis pravljice (ŠZ 7/77) z Vinice v Beli krajini je podaril svojemu profesorju Fr. Levcu. Po njegovi prerani smrti jo je Levec poslal Štreklju. Omenjen je v SNP I.
6. ARNEJC Ivan, gimnazijski profesor v Mariboru. Štrekelj se mu je zahvalil za zbirko v SNP IV., vendar gradiva in drugih podatkov nimamo.
7. A. V. – dijak. Kdo je bil, ni bilo mogoče ugotoviti. V SNP IV. je naveden le s kraticama. V ŠZ je ohranjenih 5 pesmi (ŠZ IV. a, 5) in pregovori (ŠZ 6/209) iz Gameln pod Šmarno goro.
8. BABŠEK Ferdinand. V ŠZ so ohranjene 3 ljudske pesmi, zapisane v Ljubljani (ŠZ IV. a, 6). Drugih podatkov o njem nimamo.
9. BALOH Ivan, kooperator v Mengšu, je poslal pesmi, ki sta jih zapisala neimenovana kmečka fanta. Štrekelj se mu je zahvalil v SNP III.
10. BARLE Janko (1869–1941) je začel nabirati za Štreklja le kot osmošolec. Ohranjene so zbirke z njegovimi zapisi ljudskih pesmi, večinoma objavljene v SNP (ŠZ IV. a, 7), povedka in 3 uganke iz Bele krajine (ŠZ 7/27, 9/146; 156, 8) in zapisi hrvaških pesmi (Mb. ŠZ). Štrekelj se mu je zahvalil v I. in II. zv. SNP. Rodil se je v Budanjah pri Vipavi očetu učitelju. Leta 1872 se je družina preselila v Podzemelj. Po končanem študiju teologije je postal kaplan v Garešnici na slavonski meji. Kasneje je delal v nadškofijski pisarni v Zagrebu. Ukvarjal se je z zgodovino in narodopisjem. Objavljal je v Dolenjskih novicah, Vrtcu, Angeljčku, DiS (1822, 99: narodopisni prispevki), Izvestju Muzejskega društva za Kranjsko, Letopisu Matice slovenske (1889, 1893). Od leta 1895 je pisal v hrvaške časopise in postal urednik lista Sv. Cecilija. Prvi je opozoril na ljudske pesmi in glasbo Hrvatov na Madžarskem.
Gl. SBL I.
11. BENEDIČIČ J. je svoje zapise pesmi dal Francetu Steletu, ta pa jih je s svojo

zbirko vred poslal Štreklju. Njegove pesmi so objavljene v SNP IV.

12. BENEDIK Janez, verjetno doma v okolici Kranja, je kot upokojeni župnik v Gradcu izročil Štreklju svoj rokopis ene pesmi iz Šentjošta pri Kranju. SNP III.

13. BENKOVIČ Josip (1869–1901) iz Kamnika. Kot župnik v Gročani je poslal Štreklju zapis ene pesmi, za kar se mu je Štrekelj zahvalil v III. zv. SNP. Po njegovi smrti je 16 pesmi iz njegove zapuščine posredoval Štreklju Viktor Steška. Štrekelj se mu je tudi za te zahvalil v III. zv. SNP. V ŠZ je ohranjenih 5 zapisov ljudskih pesmi iz Bele krajine (ŠZ IV. a, 8).

Še kot dijak je začel pesniti in pisateljvati. Postal je kaplan v Dobrničju, Novem mestu, Naklem. Znanstveno je deloval na področju slovstvene zgodovine. Od njegovih spisov so pomembnejše črtice o rokovnjačih, ki so izšle v DiS leta 1890, in daljša razprava *Slovenski koledarji in koledniki*, objavljen prav tam leta 1895. Gl. SBL I.

14. BERCER (Berzer) Jože je poslal *Šopek raznih narodnih pesmi v okolici Št. Rupertu na Dolenjskem* 1874 (ŠZ IV.a, 9). Pozneje je poslal še drugo zbirko: *Šopek raznih narodnih pripovedk* (ŠZ 7/200). Bil je preprost kmečki človek, kakor lahko sklepamo iz opombe, ki jo je pripisal k svoji drugi zbirki: »Zadnič sim Vam poslal en šopek narodnih pesmic za katere sim tud od Vas zahvalo prejel. A zdej Vam pošlem drugi mali šopek – katerega pa sami popilite, kar je nepotrebniga odstranite in polikajte. Z'pravopisjam nisem posebno veden z'ložilam in preponam to pa Vam prepustim. Če je muje vredno prosim odgovor, če ste prejeli in če Vam strezam, bom še pri priložnosti kej skupej spravil.«

15. BERLAN Fran je bil organist na Ilovi gori. Ohranjena je samo pravljica z Ilove Gore, ki jo je poslal Štreklju leta 1910 (ŠZ 7/28).

16. BERLEC (Brlec) Franjo, posestnik iz Kandije pri Novem mestu, je poslal Štreklju leta 1904 in 1908 narodne pesmi in vraže iz okolice Kamnika in Globočic pri Kostanjevici (ŠZ IV.a, 10 in ŠZ 6/173–175). Omenjen je v SNP III. in IV.

17. BERLOT J., župnik na Vogrskem (»Ogrskem«) pri Šempasu. Pesmi je zbiral kot goriški dijak. Njegovo zbirko je Štreklju poslal dr. Frančišek Sedej (gl. katalog s. v.). V rokopisu sta se ohranili le povedki iz Kanalske doline (ŠZ 7/29–30). Štrekelj ga je omenil v SNP I., kjer se je zahvalil F. Sedeju.

18. BERTHOLE Franc, nadzornik finančne straže, je zapisoval v prvi polovici 19. stoletja. Štreklju je rokopisno knjižico, spisano že med letoma 1837 do 1847 v Brežicah, Podčetrtku, Kapelah in drugod po Štajerskem, izročil dr. Pirnat, vzgojitelj v Gradcu. Za knjižico se mu je Štrekelj zahvalil leta 1911. Vsebovala je tudi prerokovanje o koncu sveta. V ŠZ je ohranjenih 18 zapisov ljudskih pesmi (ŠZ IV. a, 11).

19. BIZJAK Emil iz Trsta. Od njegovih zapisov je v rokopisu ostalo 6 ljudskih pesmi, nabranih v okolici Trsta in na Goriškem (ŠZ IV.a, 12), in nekaj pregovor iz Novakov pri Cerknem (ŠZ 9/154, 22). Štrekelj se mu je v SNP III. zahvalil za »24 pesmi iz goriških gor«.

20. BOBŠEK Ferdinand, učiteljiščnik. Njegovo zbirko je poslal Fr. Ilešič. Kaj je obsegala, ne vemo, ker ni ohranjena. Štrekelj se je zanjo zahvalil Fr. Ilešiču v SNP III.

21. **BOLE** Ivan, gimnazijec v Ljubljani. Njegovo zbirko osmih pesmi iz Laz pri Planini je Štreklju posredoval Jos. Wester, profesor v Ljubljani (ŠZ IV. a, posebni zapisi).

22. **BRANDSTÄTTER** Valentin je kot gimnazijec iz Bistrice v Ziljski dolini nabral za Štreklja zbirko pesmi, ki se v rokopisu ni ohranila. Omenjen je v SNP IV.

23. **BRATINA** Janko (1882–1920) je kot študent slavistike v Gradcu nabral za svojega profesorja Štreklja – ta se mu je zahvalil v SNP III. – 50 pesmi (ŠZ IV. a, 13) z rojstne Otlice na Primorskem. Po končanem študiju je postal bibliotekar v licejski knjižnici v Gorici, tam je tudi poučeval in izdal svojo povest *V znamenju miru* (Gorica, 1905); objavljal je beletristične podlistke.

Gl. SBL 1.

24. **BREZNIK** Anton (1881–1944). Za Štreklja je začel zbirati ljudske pesmi že kot gimnazijec v Ljubljani. Poslal je več obsežnih zbirk narodopisnega gradiva iz Ihana, kjer je bil rojen (ŠZ IV. a, 14 in ŠZ 6/197–198, 9/7, b). Štrekelj se mu je zahvalil v SNP II. Potem ko je dovršil bogoslovje v Ljubljani, je študiral v Gradcu in opravil doktorat iz slavistike. Postal je profesor na Škofjski gimnaziji v Šentvidu nad Ljubljano. S svojim delom se je zapisal v zgodovino slovenskega jezikoslovja.

Gl. SBL I.; A. Breznik, *Življenje besed*. Maribor 1967, priredil Jakob Šolar.

25. **BREZOVNIK** M. V. je zapisoval kot študent medicine. Njegovo zbirko pesmi, zapisanih v Braslovčah, je posredoval Štreklju Joža Glonar.

26. **BURCAR** J. Verjetno je bil Mikloši-

čev študent na Dunaju, kajti njegovo zbirko iz Ščavniške doline je Štreklju poslal Fr. Miklošič, zanjo se mu je Štreklej zahvalil v 1. snopiču (1895).

V rokopisu je ohranjenih 18 pesmi (ŠZ IV. a, 15), pregovori in uganke, prav tako iz Ščavniške doline (ŠZ 4/45).

27. **CAF** Oroslav je spisal *Slovenske narodne pesme* v dveh zvezkih (Fram 1855). Štrekelj ju je med viri označil kot CO IV. Leta 1899 mu je študent filozofije Avgust Žitek izročil še štiri zvezke, ki jih je bil dotlej hranil njegov oče, nekoč profesor na Ptujju. V dveh zvezkih so zbrane povečini Cafove lastne pesmi, v dveh pa so narodopisni zapisi, ki jih je Caf dobil od drugih. Cafove zapise iz let 1841–1845, ki so sestavljali XII. del Vrazove zpuščine, je Štrekeli iz nje izločil in jih pod oznako CO I–III uvrstil med vire.

O. Caf (1814–1874), slovenski jezikoslovec, doma iz Ročice pri Sv. Trojici, je bil dolga leta kaplan v Framu. Zbiral je gradivo za slovenski slovar in slovnico in dialektološko gradivo vseh slovenskih narečij in se ob tem predvsem posvetil prekmurščini in rezijanščini. (Prim.: M. Matičetov, »*Te dve ste rozevnskihi*«. *Cafov zapis 1844*. *Traditiones* 10–12, 1984, 233–243).

Gl. SBL I.; Zmaga Kumer, *Cafova zbirka slovenskih ljudskih pesmi*. *Traditiones* 10–12, Ljubljana 1984, 145–151; Karel Štrekeli, *Pisma in zapiski iz Cafove ostaline*. *Zbornik Matice slovenske* 2, Ljubljana 1900.

28. **CAJNKO** A. Njegovo zbirko pesmi, zapisanih v Marija Reki pri Preboldu, je poslal Štreklju vadniški učitelj Gabriel Majcen iz Maribora (SNP III). V ŠZ sta ohranjena pesem in pismo z dne 15. 6. 1904 (ŠZ IV. a, 16).

29. **CEJAN** Jožef iz Vrtojbe je poslal Štre-

klju več zbirk za SNP II., III. in IV. kot gimnazijec v Gorici in kasneje kot železniški uradnik na Savi, pozneje v Trziču (it. Monfalcone). Zbirke so obsegale pesmi (ŠZ IV. a, 17), pa tudi nekaj vraž pravljič in basni (ŠZ 6/2, 7/31–32, 9/20) z Goriškega. Poleg tega je posredoval Štreklju še zbirko ljudskih pesmi Jožefa Sobana in Jožefa Sokola.

30. CVIRN L. Njegovo zbirko je poslal Štreklju učitelj v Mariboru Gabriel Majcen. Za njegovo in še nekaterih drugih »gospodov« zbirko se je Štrekelj zahvalil Majcnu v SNP II. Ohranjenih je 8 pesmi iz Stoperc (ŠZ IV. a, 18).

31. ČASL Janko, učitelj na Gorici pri Celju. Njegovo zbirko je Štreklju (SNP II.) poslal F. Praprotnik, nadučitelj v Mozirju. V rokopisu je ohranjenih 75 pesm (ŠZ IV. a, 19 in ŠZ 10/3) iz Gornje Savinjske doline.

32. ČAVKO Ivan, od leta 1876 učitelj, nato nadučitelj v Borovljah na Koroškem, je poslal Slovenski matici svojo zbirko koroških ljudskih pripovedi in pesmi. Ohranjen je njegov dopis z dne 4. 5. 1920 in gradivo (ŠZ 8/172–185), ki ga je poslal zraven. Predvsem pripovedi je pesniško predeloval in se na rokopisih predstavljal s psevdonimom Črni kos.

33. ČERV (Črv oz. Cherev) Anton (1846–1891), rojen na Koritnici pri Grahovem, zgodovinar in nabožni pisatelj. Opisal je Trento (Glas 1874). Bil je duhovnik na Sveti Gori pri Gorici. Njegovo zbirko je iz zapuščine prof. Štefana Kocijančiča poslal Štreklju F. Sedej skupaj z drugimi zbirkami dijakov. Pesmi, ki jih je zbral na Grahovem na Primorskem, so ohranjene v rokopisu (ŠZ IV. a, 21), prav tako pravljičice in povedke (ŠZ 7/124–125, 9/16–17).

GI. SBL I. in Primorski SBL.

34. ČRNIČ Peter, ohranjenih je 14 zapisov ljudskih pesmi, ki jih je zapisal za župnika Ivana Šašlja iz Adlešičev (ŠZ IV. a, 20). Štrekelj se je Šašlju zahvalil v SNP I. za »dve zbirki učenca Črničiča«.

35. ČUČEK Fran, gimnazijec na Ptuj, je poslal staro pesmarico, za katero se mu je Štrekelj zahvalil v 5. snopiču (1900).

36. ČULK I. Njegovo zbirko, ki se v ŠZ ni ohranila, je poslal Štreklju F. Praprotnik, nadučitelj v Mozirju. Kdo je bil I. Čulk, ne vemo; iz Štrekljeve zahvale Praprotniku v SNP II., kjer je omenjen, ni razvidno, da bi bil Praprotnikov učenec.

37. ČUVAN Ana. Omenjena je v 14. snopiču (1911), kjer se je Štrekelj zahvalil F. Praprotniku za 20 pesmi, ki jih je zapisala.

38. DAMIŠ Eva. Njene zapise pesmi, po večini s Svetinj pri Ljutomeru, je poslal Štreklju dr. Fr. Mohorič. Ohranjenih je 34 pesmi (ŠZ IV. a, 22).

39. DEBEVEC Josip (1867–1944) je kot dijak nabral za gimnazijskega profesorja Wiesthalerja zbirko ljudskih pesmi iz Begunj pri Cerknici (ŠZ IV. a, 23), kjer je bil rojen. Študiral je klasično in slovansko filologijo na Dunaju in bogoslovje v Ljubljani. Postal je kaplan v Breznici. Služboval je med drugim v Ljubljani in Kranju. Že kot dijak je prevajal, pisal povesti in jih tudi objavjal v raznih literarnih časopisih. Štrekelj se je v SNP I. zahvalil F. Levcu za Debevčev zbirko, ki mu jo je ta poslal hkrati z zbirkami nekaterih drugih nekdanjih dijakov Ljubljanske gimnazije.

GI. SBL I.

40. DEDIČ Matevž, učitelj v Bočni, rojen leta 1847 v Št. Andražu (zdaj Andraž) pri Polzeli, je svojo zbirko izročil F. Praprotniku, nadučitelju v Mozirju, ta pa jo je poslal Štreklju, ki se mu je zanjo zahvalil v SNP III.
41. DOBNIK Anton. V ŠZ je ohranjenih 33 pesmi iz Braslovč (ŠZ IV. a, 24).
42. DOBRAVEC Janez, študent prava iz Bohinjske Češnjice. V rokopisu je ohranjenih 20 pesmi (ŠZ IV. a, 25) in pregovor (ŠZ 9/154, 21). Omenjen je v SNP IV.
43. DOLENC France, eden tistih Wiesthalerjevih učencev, katerih zbirko je poslal Štreklju F. Levec. V ŠZ sta ohranjena 2 zapisa ljudskih pesmi iz Bitenj pri Kranju (ŠZ IV. a, 26), pesem in otroška igra (ŠZ 6/195–196). Omenjen je v SNP I., kjer se je Štrekelj zahvalil Levcu.
44. DOLINAR (Dolliner) Jurij. Njegovo pesmarico, pisano okoli leta 1840, je Štreklju izročil Ivan Prijatelj. Štrekelj se mu je zahvalil v 12. snopiču (1908). V ŠZ je ohranjenih 10 ljudskih pesmi z Dolenjskega (ŠZ IV. a, 27).
45. DOLINAR Milan iz Trsta. Ohranjenih je 31 pesmi iz Velike Doline (ŠZ IV.a, 28). Omenjen je v SNP IV.
46. DREKONJA Ciril (1896–1944), učitelj, pisatelj in narodopisec, rojen na Temljinah pri Kneži. Zapise pesmi je poslal kot gimnazijec. Omenjen je v SNP IV. Ohranjenih je 15 pesmi s Temljin (ŠZ IV. a, 29). Nabiral je pravljice po Tolminskem in jih izdal skupaj s Kendovimi (gl. katalog s. v.) in Šavlijevimi v Trstu l. 1932.
Gl. Primorski SBL.
47. DROBNIČ Josip (1812–1861), doma iz Sv. Eme kraj Sotle, je bil pisatelj, kaplan, od 1849 do 1851 pomožni učitelj v Celju, kjer je ustanovil čitalnico, vodil gledališke igre, leta 1850 je ustanovil Slovensko Čbelo, prvi leposlovnopoučni list v slovenskem jeziku. Štrekelj je njegovo zbirko *Narodne pjesme slovenske iz različnih krajev*, 23 listov, dobil v zapuščini Matije Majarja.
Gl. SBL I.
48. DROFENIK Rok – Gorski, (1869–1903) politik in publicist, samouk, doma iz Ljubljane. Ohranjenih je 18 pesmi iz Celja in okolice Ptuja (ŠZ IV. a, 30). V SNP I. je omenjen kot urednik v Trstu, v SNP II. kot pisatelj v Ljubljani.
Gl. SBL I.
49. DRUZOVIČ Jože, rojen leta 1842 pri Sv. Antonu v Slovenskih goricah, v SNP I. je omenjen kot nadučitelj pri Sv. Juriju ob Pesnici (danes Jurski Vrh). Njegovo zbirko je poslal Štreklju F. Praprotnik. Ohranjeni sta 2 pesmi iz Suše na Štajerskem in 20 pesmi, ki mu jih je zapela pevka Lenčka Esih (ŠZ IV. a, 31).
50. EKAR A., urednik Mira v Celovcu, je poslal Štreklju, kakor piše v SNP III, popis plesa, ki pa se ni ohranil.
51. FABJAN Jožef, veleposestnik in župan v Kobdilju, zastopnik deželnega odbora za šolski okraj Sežana. Zapisal je 3 pesmi iz domačega kraja in jih poslal Štreklju (ŠZ IV. a, 32).
52. FAŠALEK Rasto. Njegova zbirka ljudskih pesmi s Štajerskega, ki jo je poslal Štreklju Štefan Rojnik, (Štrekljeva zahvala v SNP II.), se ni ohranila, zato pa je v ŠZ ohranjen njegov zapis pripovedi iz Žetincev (Sicheldorf) v Radgonskem kotu (ŠZ IV. a, 9/27).

53. F. B. iz Kostanjevice na Dolenjskem je poslal Štreklju 33 pesmi, za kar se mu je Štrekelj zahvalil v 8. snopiču (1904), ki se v ŠZ niso ohranile.
54. FERLAN Ivan, cden Wiesthalerjevih učencev, katerih zbirke je Štreklju postal F. Levec. Temu se je Štrekelj zahvalil v SNP I. Ohranjenih je 10 pesmi, zapisanih okoli leta 1877 na Štajerskem in v Poljanski dolini na Gorenjskem (ŠZ IV. a, 33), povedke in besede iz Gorenje vasi v Poljanski dolini (ŠZ 7/70–75).
55. FLISZ Andrej, p. d. Mačkec. Njegov rokopis iz Laškega je poslal Štreklju F. Levec.
56. FUKS Marija. V ŠZ je ohranjen njen zapis pesmi iz Majšperka (ŠZ IV. a, posebni zapisi).
57. FURLANI Josipina, učiteljica ženskega ročnega dela v Divači, Povirju, Škocjanu in Rodiku, je poslala, kakor omenja Štrekelj v SNP I., 2 zbirki iz Ilirske Bistrice, ki v ŠZ nista ohranjeni.
58. GABROVČAN Frančišek je z Dunaja poslal eno pesem, kakor je omenjeno v SNP II.
59. GABRŠČEK Ivan. V ŠZ je ohranjenih 16 pesmi iz Kobarida (ŠZ IV. a, 34).
60. GLONAR Joža (1885–1946) od Sv. Barbare pri Mariboru (danes Zgornja Korena) je kot študent slavistike in klasične filologije v Gradcu nabral za Štreklja, ki, je bil njegov profesor, 4 zbirke ljudskih pesmi iz domače vasi (ŠZ IV. a, 35). Za pesmarico, pisano v okolici Slovenj Gradca, in za rokopis narodopisnega gradiva iz okolice Maribora se mu je Štrekelj zahvalil v SNP III, v 14. snopiču (1911) pa za 2 zbirki pesmi, med katerimi so bili tudi prepisi Stanka Brezovnika in Micke Glonar. Po Štrekljevi smrti je izpeljal izdajo SNP do konca. Služboval je v licejski, nato študijski knjižnici, pozneje v rokopisnem oddelku NUK v Ljubljani. Literarnozgodovinske in narodopisne članke je objavjal v ČZN, LZ, in Slovincu.
- Gl. SBL I.
61. GOBEC Jože, bogoslovec v Mariboru, rojen leta 1871 v Rogatcu. V ŠZ je ohranjena pesem, ki jo je poslal Štreklju (ŠZ IV. a, posebni zapisi).
62. GOLOB Andrej, učitelj pri Sv. Marjeti (danes Marjeta na Dravskem polju), rojen v Krčevini leta 1850. Ohranjen je njegov zapis pravljice in povedke s Štajerskega (ŠZ 7/118–119).
63. GOSTIŠA Ivan iz Logatca. Štreklju je poslal ljudske pesmi, ki jih je nabral med fanti v Logatcu in sosednjih vaseh. V ŠZ je ohranjenih 7 pesmi (ŠZ IV. a, 36). Omenjen je v SNP IV.
64. GOSTIŠA Jože, študent medicine v Gradcu, je Glonarju med urejanjem 15. snopiča izročil zapise ljudskih pesmi. Omenjen je v SNP IV.
65. GOESTL (Göstl) Franjo Kot dijak v Ljubljani je bil sošolec Josipa Samotorčana (gl. katalog s. v.). V ŠZ je ohranjen zapis dveh vraž iz Šmartnega pri Kranju (ŠZ 7/33).
66. GRADNIK V., IPAVEC, FON Štefan. V ŠZ je ohranjenih 14 zapisov v mapi »ljudske pesmi iz Ročinja« (ŠZ IV. a, 44), od koder izvirajo vse, razen Gradnikovih, ki so iz Medane. Drugih podatkov o njih nimamo.
67. GRAFENAUER Ivan (1880–1964) je

poslal za Štrekljevo zbirko 26 pesmi in pravljico (prim.: Grafenauer Ivan, *Iz Kastelčve zapuščine*, Čas 4, 1909/10, str. 120–145, 212–234, 270–284, 421–434, 469–486). Poslano gradivo se ni ohranilo. Bil je profesor na gimnaziji v Ljubljani. Omenjen je v SNP IV. Rodil se je v Veliki vasi pri Brdu v Ziljski dolini, študiral je slavistiko in germanistiko na Dunaju. S svojim delom se je zapisal v zgodovino slovenskega narodopisja in slavistike. Bil je med ustanovitelji Inštituta za slovensko narodopisje pri Slovenski akademiji znanosti in umetnosti.

Gl. SBL I.; Ivan Grafenauer, *Kratka zgodovina starejšega slovenskega slovstva*, II. izdaja, Celje 1973, z dodatkom Boga Grafenauerja: *Življenje in delo*, str. 225–314; prim.: Jožc Pogačnik, Ivan Grafenauer, *Literarnozgodovinski spisi*. Ljubljana 1980.

68. GRANČNIK J. V ŠZ je ohranjen njegov zapis ljudske pesmi iz Štalenj na Zilji (ŠZ IV. a, posebni zapisi).

6. GRBEC Ivan (1889–1966) učitelj, skladatelj in zborovodja v Ščedni pri Trstu, kjer je bil rojen. Nabral je ljudske pesmi iz Ščedne, Vipave, Rojana in Postojne (ŠZ IV. a, 37) in pregovore, reke in zbadljivke (ŠZ 6/176, 188, 9/151, 152, 154, 10/13). Omenjen je v SNP IV.

Gl. Primorski SBL; P. Merku, *Grbčeva zbirka ljudske pesmi*, uvod h knjigi *Ivan Grbec, Ljudske pesmi*, Trst 1971.

70. HACIN Janko, doma iz Češnjevka pri Cerkljah na Gorenjskem (roj. 1884), je zapisoval v rojstni vasi in okolici. Kot absolvent prava v Pragi je poslal Štreklju 215 pesmi (ŠZ IV. a, 38). Bil je odvetniški kandidat v Ljubljani, ko je leta 1914 odšel kot rezervni častnik na fronto, od koder je pobegnil v Rusijo. Po prvi svetovni vojni je služboval v raznih časnikarskih ura-

dih kot poročevalec. Objavljal je v Domačem prijatelju, Slovenskem narodu, Domovini. Omenjen je v SNP IV. Gl. SBL I.

71. HAUPTMAN (Hauptmann) Svitoslav, rojen leta 1864 pri Sv. Križu nad Mariborom (zdaj Gaj pri Mariboru), učitelj na Kozjaku. V ŠZ je ohranjenih 119 pesmi (ŠZ IV. a, 39), ki jih je nabral okoli Kozjaka, poleg tega vraže, besede, pregovori in povedke prav tako s Kozjaka (ŠZ 4/89, 6/5–10, 122, 9/31, 10/14–16). Omenjen je v SNP I.

72. HREN Andrej, kmečki fant. *Nekaj pesmi* iz njegove zbirke je poslal Štreklju redovnik Anton Šalamun (Oče Bernardin, gl. katalog s. v.), kateremu se je Štrekelj zahvalil v SNP II.

73. HRIBERŠEK Franc. Ohranjeni sta 2 pesmi iz Savinjske doline, zapisani leta 1875 (ŠZ IV. a, 41). Hriberškov rokopis je poslal Štreklju Fr. Praprotnik.

74. HROMEČ Janez. V dijaški zbirki, ki so jo za gimnazijskega profesorja F. Wiesthalerja sestavili njegovi učenci, je prispeval svoje zapise, od katerih je v ŠZ ohranjenih 6 pravljič (ŠZ 8/147–152). Iz podatkov v šematizmu vzemo, da je bil rojen leta 1886 v Kamniku in je študiral teologijo.

75. HUDOVERNIK Aleksander je poslal svojo zbirko *Narodne pesmi in pripovedke*, 3 zvezki, Novo mesto 1878. V ŠZ je ohranjenih 32 pesmi z Dolenjskega (ŠZ IV. a, 40), nadalje povedke, uganke, pregovori in opisi šeg (ŠZ 6/13–29, 8/118–145, 9/154, 10/12). A. Hudovernik je bil notarski koncipient v Kranju.

76. HUMARJ., goriški dijak z Banjšic. V rokopisu je ohranjenih 97 ljudskih pe-

smi, ki jih je zapisal v Banjšicah na Primorskem (ŠZ IV. a, 42). Poslal jih je Fr. Levec, Štrekelj se mu je zanje zahvalil v SNP I. (ime dijaka navaja v oklepaju z vprašajem).

77. HVALA Anton. V ŠZ je ohranjen zapis ljudske pesmi iz Gorice (ŠZ IV.a, posebni zapisi). Drugega o njem ne vemo.

78. HUDOKLIN. Za zbirko tedaj že rajnega Hudoklina se je Štrekelj zahvalil v SNP I. K. Stazinskemu, minoritu pri Sv. Trojici v Halozah (danes Gorca).

79. INKRET Amalija. V ŠZ je ohranjenih 35 ljudskih pesmi, ki jih je zapisala v Mestinju in Št. Petru (zdaj Kristan vrh) (ŠZ IV. a, 43).

80. IVANETIČ A., vojaški kurat. Njegovo zbirko ljudskih pesmi, zapisanih na Primorskem, je poslal Štreklju Ivan Kokošar (gl. katalog s. v.). Štrekelj se mu je zanjo zahvalil v SNP III. Ohranjenih je 36 pesmi (ŠZ IV. a, 45 in ŠZ 9/154, 2).

81. JAGER Ivan (1871–1959) iz Bistre. Kot gimnazijec v Ljubljani je okoli 1. 1888 poslal Štreklju svojo zbirko. V rokopisu so ohranjene 4 pesmi iz Ivanjega sela (ŠZ IV. a, 47) in pregovori (ŠZ 4/44). Študiral je arhitekturo na Dunaju. Po letu 1901, ko je odšel v Peking in nato v Ameriko, je delal v tujini. Gl. SBL I.; Zmago Šmitek, *Išči staro, najdi novo* (Potovanje arhitekta Ivana Jagra na Kitajsko, Japonsko in v ZDA, 1901–1902), Naši razgledi 1987, št. 12, str. 379.

82. JAMNIK Karol, dijak državne gimnazije v Ljubljani, doma iz vasi Brankovo pri Velikih Laščah na Dolenjskem, je prispeval rokopis ljudskih pesmi iz leta 1828, ki ga je Štreklju poslal profesor J.

Wester 18. 6. 1909. Spremna dopisnica je še ohranjena v Glonarjevi zapuščini (NUK, MS 1200). Rokopis je obsegal, kot piše Štrekelj: »Nekaj svetih pesmi (Kozma in Damjan, Božično), potem 2 iz francoske vojske in prepirko med možem in ženo«, zapisal pa jih je neki B. B. v dolenskem narečju.

83. JAN Ferdinand, rojen leta 1837 v Ljubljani, je kot duhovnik služboval v Sv. Petru pri Savinji (zdaj Šempeter). V rokopisu je ohranjen njegov zapis ljudske pesmi iz leta 1894 (ŠZ IV. a, posebni zapisi).

84. JANC Rožica iz Kožentavre (Kirschen-theuer) v Rožu, od koder je poslala 4 ljudske pesmi. Omenjena je v SNP III.

85. JANEŽIČ Konrad, odvetnik v Pulju, je poslal Štreklju svojo zbirko, od katere sta se ohranili 2 pesmi iz rokopisne pesmarice (ŠZ IV. a, Janežič). Omenien je v SNP I.

86. JANŽEKOVIČ Martin. Njegova zbirka s Štajerskega iz leta 1861, ki vsebuje 1. *Špil ajngelski*, 2. *Tih 24 vür trpljenja Jezusa Kristusa* in 3. *Pasijon »Molitva od Jezusa in Marije«*, je ohranjena v ŠZ (ŠZ IV. a, 46.). Kdo in kdaj jo je poslal, ni bilo mogoče ugotoviti.

87. JARC Valentin, učitelj, rojen leta 1844 v Šentjurju. Poučeval je v Šentjurju pri Celju, kasneje v Braslovčah. Štreklju je poslal zbirko ljudskih pesmi, nabranih leta 1887 in 1898 v Parižljah, Orli vasi in Šentjurju, od katere je v rokopisu ohranjenih 8 pesmi (ŠZ IV. a, 48). Poleg svoje je poslal še zbirki Zinke Kavčičeve iz Šentjurja in kmečkega fanta J. Koželja. Štrekelj se mu je zahvalil v SNP I. V Glonarjevi zapuščini (NUK, MS

1200) je ohranjenih več pisem iz leta 1887, ki jih je poleg gradiva pošiljal Štreklju.

88. JAZBINŠEK Frančišek, dijak v Mariaboru. Štrekelj se mu je v SNP III. zahvalil za 33 pesmi. V ŠZ je ohranjenih 5 pesmi iz Planine na Štajerskem (ŠZ IV. a, 49). V zapuščini J. Glonarja (NUK, MS 1200) pa še njegov dopis: *Nekoliko opomb k narodnim pesmim*, ki ga je poslal Štreklju skupaj s pesmimi.

89. JEGLIČ Anton. Od njegove zbirke *Narodne pesmi iz begunjske okolice na Gorenjskem*, 9 listov, Ljubljana 1870 je ohranjenih 37 pesmi iz okolice Begunj (ŠZ IV. a, 50).

Škof A. B. Jeglič (1850–1937) je slovstveno deloval že kot dijak. Bil je soustanovitelj Domačih vaj in ustanovitelj Govorniških vaj. Objavljal je v LMS, nabiral ljudske pesmi, kasneje pisal povesti, religiozne in slovstveno kritične članke. Gl. SBL I.

90. JERAJ Marija. V rokopisu sta ohranjena njena zapisa dveh ljudskih pesmi iz Bočne (ŠZ 4 a, 51).

91. JERIN Lavoslav iz Zagorja ob Savi je poslal svojo zbirko 23. 3. 1906 Slovenski matici. Od tod so jo – kakor tudi druge, ki so prišle na njen naslov – posredovali Štreklju. V pripisu piše: »V smislu poziva 'Slovenskemu narodu' Vam pošiljam prilogi pesmi, katere so se oziroma se še prepevajo v Zagorju in okolici. Ker se jih lahko še nekaj dobi, prosim blagohotnega obvestila, kake Vam bolj ugajajo. Pisal sem jih tako, kakor so mi jih različni večinoma stari ljudje, narekovali.« (ŠZ, Korespondenca in ŠZ IV. a, 52). Štrekelj se mu je za zbirko zahvalil v SNP III.

92. JESENEK Fran iz Celia je zapisal po-

vedki iz Škofje vasi pri Celju. Štrekelj ju je dobil po posredovanju Vekoslava Spindlerja z njegovim pripisom: »Fr. Jesenek, Glinsko 5 – Škofja vas pri Celju, star mož pravi, da ima še mnogo takih starih pripovedk in resničnih dogodb v spominu, in da bi jih napisal, če bi se kje objavile.« (ŠZ 9/40). Omenjen je v SNP IV.

93. JURČIČ Josip (1844–1881), slovenski pisatelj. V ŠZ je ohranjenih 32 pesmi z Muljave (ŠZ IV. a, 53). Iz Jurčičeve zapuščine jih je Glonarju poslal Ivan Prijatelj. Glonar se mu je zahvalil v 16. snopiču (1923).

Gl. SBL. I.

94. JURKO Blaž, učitelj v Razboru pri Zidanem mostu. Rodil se je v Škalah leta 1859. Ohranjenih je 32 njegovih zapiskov ljudskih pesmi (ŠZ IV. a, 54) in spremno pismo z dne 24. 4. 1899 (ŠZ, Korespondenca), kjer piše takole: »Preblagorodni gospod! Evo Vam šopka duhteče narodne poezije! Imam jih še in če Vam všeč, jih tudi dam. – Napevi so z večine z 'Überschlagom' (= čez peti), ker se tukaj tako pojo. Napisal sem jih, kakor so 'viže' same na sebi. Seveda, kaligrafovat ne vtegnem, a mislim, da najslabeje niso, kar ste rokopisov dobili. Gotovo ste 'musicus' pri vsej temeljiti veleučenosti, torej Vam ne bode težko 'to pravo pogruntat'. Nameravam sam čez čas izdati nekaj Žirovnikovi (gl.: katalog s. v.) podobno zbirčico a kdaj pride do tega, to ne vem. Odlagam na stare dni, da bom bolj vtegnil. Sedaj nimam 'Sitzlera'. Srne, lisice in zajci me ne pripuste. – Ako se Vam, preblagorodni gospod teh nobena ne zdi uporabna, tudi nič ne de, akoravno za požrešen papirkorb ne delam rad. Če mi zvezek kdaj vrnete, mi bo prav. Sicer pa brez zame-re. Bog Vas živi in podpiraj v pretežkem,

a nehvaležnem podjetju. Z vsem spoštovanjem ves Vaš občudovalec B. Jurko.« Štrekelj je objavil večino njegovih pesmi in pripisal melodije pod črto. V SNP II. se mu je zahvalil za dve zbirki.

95. KAJTNA Micka. V ŠZ je ohranjen njen zapis povedke iz Trbovelj (ŠZ 7/136).

96. KAPLER Vinko. Njegovo zbirko je poslal Štreklju Fr. Levec. Štrekelj se mu je zanjo zahvalil. V rokopisu je ohranjenih 37 pesmi, nabranih leta 1888 v okolici Krškega, na Velikem Trnu oz. Sv. Duhu na Dolenjskem (ŠZ IV. a, 55).

97. KARBAŠ Franc, učitelj s Hajdine pri Ptujju. Njegovo zbirko je poslal Glonarju Josip Tomišek, kar je omenjeno na platnicah 15. snopiča SNP leta 1913. V rokopisu je ohranjenih 37 pesmi (ŠZ IV. a, 56). Ljudske pesmi je zbiral tudi za slovenski odbor pri izdaji Avstrijske narodne pesmi.

98. KASTELEC Miha (1796–1868) iz Gornje vasi pri Stični, pesnik, ustanovitelj in urednik Kranjske čbelice. Med Kastelčevimi rečmi v starini na Šentjakobskem nabrežju je našel Ivan Vrhovnik 27 prepisov ljudskih pesmi. V ŠZ je ohranjenih 6 (ŠZ IV. a, 57).
Gl. SBL. I.

99. KAVČIČ Zinka iz Šentjurja pri Celju. Njeno zbirko je poslal Štreklju učitelj Valentin Jarc (gl. katalog s. v.), kateremu se je Štrekelj zahvalil v SNP I. Iz pripisa zvemo, da je umrla pred letom 1898. V rokopisu je ohranjenih 45 ljudskih pesmi (ŠZ IV. a, 58).

100. KELEMINA Jakob (1882–1957) iz Brebrovnika pri Ormožu. Kot študent germanistike v Gradcu je poslal Štreklju

3 ljudske pesmi. Omenjen je v SNP IV. Rokopisi pesmi so ohranjeni (ŠZ IV. a, 59). Študij je nadaljeval na Dunaju, bil je profesor, nazadnje na Univerzi v Ljubljani. Uveljavil se ni le na področju germanistike in literarne teorije, temveč tudi s svojimi narodopisnimi prispevki v raznih revijah in s knjigo *Bajke in pripovedke slovenskega ljudstva*, Celje 1930. Gl. SBL I.

101. KELEMINA Štefan, kmet pri Sv. Miklavžu pri Ormožu (danes Miklavž pri Ormožu), je Štreklju poslal zbirko pesmi in stare zapise dveh pesmi in treh pravljic. Štrekelj se mu je zahvalil v SNP II.

102. KENDA Josip (1859–1929), rojen na Temljinah pri Kneži, učitelj v Tolminu in drugih krajih, nazadnje na Ljubinjju. Na vseh službenih mestih je zapisoval narodopisno gradivo. Sam je objavljajl pravljice v Vrtcu in LZ (1889). Za Štreklja je nabiral pesmi, ljudske besede (primerjaj Štrekljev članek v LMS 1892, str. 1–50) in drugo narodopisno gradivo. V ŠZ je ohranjen le zapis psovke (ŠZ 9/153, 7). Štreklju je pomagal pri dialektoloških študijah tudi, kadar je ta prihajal na Cerkljansko. Pesem o sv. Alešu, ki jo je objavil Štrekelj v časopisu *Archiv für slavische Philologie* (1887), je zapisal Kenda. Mdr. je objavil Kenda v Gabrščkovi Slovenski knjižnici v 47. snopiču leta 1896 skupaj z A. Gabrščkom *Narodne pripovedke v Soških planinah*, v Koledarju goriške Mohorjeve družbe pa leta 1928 *Tolminske pregovore in reke*.

Gl. SBL I.; Primorski SBL.

103. KLEINMAYR Julij (1847–1913) iz Višnje gore. Kot profesor v Gorici je izročil Štreklju svojo zbirko in zbirke svojih dijakov (ŠZ IV. a, 60). Pesmi so spod Jep-

ce (Kepa) na Koroškem in iz Podjune, Roža, Kobariškega in Goriškega. Štrekelj se mu je zanje zahvalil v SNP I.

Zgodovino in slavistiko je študiral na Dunaju in v Gradcu. Postal je suplent na gimnaziji v Celovcu, potem pa profesor na učiteljski šoli v Kopru, v Gorici in zopet v Kopru. Priredil je drugo izdajo Janežičevega slovensko-nemškega slovarja, a pri tem žal ni izločil »ilirsko in Pohlinovo navlako«.

Svoje prispevke je objavljal v raznih časopisih, mdr. je objavil v Stritarjevem Zvonu (1879, 114) članek o lipi v slovenski narodni in umetni poeziji, v Kresu (1881) pa del narodnih pesmi, nabranih na Koroškem. Drugi del je poslal Štreklju.

Gl. SBL I.; Primorski SBL.

104. KLEMENČIČ Josip iz Gornjega Grada (roj. 1862), učitelj pri Sv. Antonu v Slovenskih goricah. Štreklju je poslal 2 zvezka ljudskih pesmi, za katere se mu je ta zahvalil v SNP II. Ohranjenih je 10 pesmi (ŠZ IV. a, 61) od Sv. Antona v Slovenskih goricah.

105. KLEMENČIČ Svoimir. Ohranjeni so njegavi zapisi pravljic in povedk iz Stanincev (ŠZ 7/34–35).

106. KNAFELJC Štefka. V ŠZ je ohranjenih 24 pesmi iz Jurišča pri Pivki na Notranjskem (ŠZ IV. a, 62).

107. KOCIJANČIČ Ivan iz Lipnice pri Radovljici (roj. 1878). Kot nadučitelj v Bučeči vasi pri Krškem je poslal Štreklju 3 pesmarice s Kranjskega, večinoma nabožnih pesmi, nadalje *Razodenje sv. Brigite* in *Sveto pismo* (odlomek) z *Jamnika pri Selcih* in zbirko pesmi, ki jih je nekaj sam zapisal v Lipnici, Mengšu, Tržiču in Bučeči vasi pri Krškem, nekaj pa prepisal iz drugih pisanih zbirk. Omenjen je

v SNP IV. V ŠZ je ohranjenih 75 pesmi (ŠZ IV. a, Kocijančič).

108. KOCIPER Matija. Njegovo rokopišno knjižico je poslal Štreklju dr. Fran Simonič, kustos dunajske vseučiliške knjižnice.

109. KOCJANC Franc, posestnik v Preseki pri Mozirju, je zapisal 69 pesmi, ki jih je pel Blaž Grabner, delavec v Kolo vratu okoli leta 1908. Njegovi zapisi so ohranjeni (ŠZ IV. a, 63).

110. KOČEVAR Ferdo – Žavčanin je zbral *Narodne fraze, pesmi, pripovedke ipd.* I zv. in več listin, Zagreb 1876.

F. Kočevar, publicist iz Žalca (1833–1878), je objavljal v številnih slovenskih časopisih in poudarjal potrebo po zblizanju slovenskega in hrvaškega knjižnega jezika. Ko se je v Zagrebu seznanil z Vrazovo zapuščino, je postal pobudnik izdaje slovenskih ljudskih pesmi. Na podlagi do tedaj natisnjenih ljudskih pesmi in Vrazovega gradiva je napisal razpravo *Naše narodne pesmi* (Slovenski gospodar 1868, št. 28–50 s presledki).

Gl. SBL I.

111. KOFOL Anton, kmečki fant, doma na Pečinah na Tolminskem. Štrekelj se mu je zahvalil v SNP I., toda njegova zbirka se ni ohranila.

112. KOKALJ Matija, Štrekelj je njegovo zbirko *Narodno blago*. (*Pesmi, pravljice, pripovedke, legende itd.*), v *Kropi 1868* med svojimi viri označil s kratico NB. Gradivo so nabrali člani društva »Narodova ušesa« (gl. Poznik), ustanovljenega 1863 v Kropi: Matija Kokalj, Oroslav Pirec, Radivoj Poznik, Ana Skul, Martin Zarnik in Simon Zupan. V ŠZ so ohranjene pravljice (ŠZ 6/290–292, 7/202–212).

113. KOKOŠAR Ivan (1860–1923) iz Hudajužne. Kot mestni župnik v Gorici je poslal svoje zbirke Štreklju, ki se mu je zanje zahvalil v SNP I, pozneje pa še več zbirk vojaškega kurata Ivanetiča, za kar se mu je Štrekelj zahvalil v SNP III. V ŠZ je ohranjenih 8 pesmi iz Hudajužne, Cerknega, kjer mu je pela Pagonova Mica, dalje iz Podmelca, Sorice in s Kranjskega (ŠZ IV. a, 65) in povedke s Primorskega (ŠZ 7/57).

Gimnazijo in bogoslovje je obiskoval v Gorici, postal je kaplan v Cerknem, župnik v Šebreljah in Gorici, zadnja leta vikar na Grahovem. Bil je glasbenik in je nabral nad 700 ljudskih pesmi. Objavljal je v Cerkvenem glasbeniku, Slovenskem narodu in Soči. Leta 1906 ga je Štrekelj izbral za poverjenika za Primorsko pri Odseku za nabiranje slovenskih narodnih pesmi, osnovanem za izdajo Avstrijske narodne pesmi.

Gl. SBL I.; Primorski SBL.

114. KOLŠEK Fran z Vranskega. Njegovo zbirko je Štreklju poslal Franc Praprotnik, kar je omenjeno v SNP III. Gradivo se v ŠZ ni ohranilo.

115. KOLŠEK Josip, odvetnik na Laškem, je poslal za SNP I., kjer se mu je Štrekelj zahvalil, svoje zapise ljudskih pesmi. V SNP III. se mu je Štrekelj zahvalil še za 6 pesmi. V ŠZ so ohranjene 3 (ŠZ IV.a, 64).

116. KONEC – posestnik, Štrekelj se je zahvalil za njegove 3 zvezke ljudskih pesmi Fr. Praprotniku v 14. snopiču (1911).

117. KORENINI Aleksander. V rokopisu so ohranjene 3 pravljice iz Maribora (ŠZ 7/56).

118. KOROŠEC Alojz, rojen leta 1874 v Sv. Križu pri Ljutomeru (danes Križev-

ci pri Ljutomeru). Bogoslovje je študiral v Mariboru. V ŠZ se je ohranil njegov zapis pripovedi iz Sv. Križa pri Ljutomeru (SZ 9/7).

119. KOS Milko (1892–1972), rojen v Gorici, sin zgodovinarja Franca Kosa, je kot študent nabiral ljudske pesmi. Omenjen je v SNP IV. V rokopisu je ohranjenih 9 pesmi iz Batuj v Vipavski dolini, Gorice in iz Selc pri Škofji Loki (ŠZ IV. a, 66).

Na Dunaju je študiral zgodovino in geografijo. Bil je profesor zgodovine na ljubljanski univerzi in s svojim delom mnogo prispeval k razvoju slovenske zgodovinske vede.

Gl. SBL I.; Primorski SBL.

120. KOS Roža. Omenjena je v Štrekljevi zahvali v SNP II. kot »učiteljeva soproga« s Homca pri Radomljah, od koder je poslala eno ljudsko pesem.

121. KOSI Anton, gimnazijski profesor v Celju v pokoju, je izročil Štreklju sveženj lističev, popisanih s »kolednicami, prigodnicami, satiričnimi in zabavljivimi pesmimi«, zapisanimi po večini v Sv. Tomažu pri Ormožu v 60. in 70. letih 19. stoletja. V ŠZ je od 79 ohranjenih 54 pesmi s Štajerskega (ŠZ IV. a, 67). Omenjen, je v SNP IV. Ali je bil v sorodu z Antonom Kosijem (1864–1945) iz Godemarcev pri Mali Nedelji, mladinskim pisateljem, pulicistom in glasbenikom, ki je objavil mdr.: *Narodne legende za slovensko mladino* (3 zvezki, Ptuj 1890/91), *Sto narodnih legend slovenski mladini in preprostemu ljudstvu v pouk in zabavo* (Ljubljana, 1897), ne moremo z gotovostjo trditi.

122. KOSI Josef, rojen leta 1877 v Pernožavcih na Štajerskem. V ŠZ so ohranjene 3 pravljice iz ljutomerskega okraja (ŠZ 7/38).

123. KOŠIR Fran, učitelj na Hajdini pri Ptujju, je za SNP IV. poslal Štreklju pesem iz benediške župnije (ŠZ IV. a, posebni zapisi) in zbirko narodnih kletvic in rekel ter zabavljic iz studeniške župnije (ŠZ 6/189, 9/154, 18). Tri njegove povedke je Štrekelj dobil v Wiesthalerjevi dijaški zbirki (ŠZ 8/153–155). Omenjen je v SNP IV.

124. KOŠIR (Koschier) Pavel (1878–1925), doma v Loga vasi na Koroškem. Kot učitelj v Krasnici (Gresnitz) pri Jablancu (Aflenz) na Gornjem Štajerskem je poslal 71 pesmi s Koroškega, za katere se mu je Štrekelj zahvalil v SNP III. V rokopisu je ohranjenih 6 pesmi (ŠZ IV. a, 70). Učiteljskiče je končal v Celovcu. Služboval je v osnovnih in meščanskih šolah v krajih po Koroškem. Bil je šolski nadzornik in upravitelj na Prevaljah. Napisal je dve nemški razpravi: *Transplantation, ein Beitrag zur Volksmedizin in Kärnten*; *Zur Volkskunde in Kärnten*, v: Carinthia (1912). V Koledarčku učitelj, doma 1914 je objavil *Pregovore iz Slovenskega Korotana*. Bil je urednik Mlade Jugoslavije, nabiral je narodopisno gradivo in izdal zbirko koroških pravljič *Gor čez izaro* (Ljubljana, 1922). Skupaj s T. Gasparijem je priredil zbirko koroških popevk *Sijaj, sijaj solnčece* (Ljubljana 1923) (gl.: F. Kotnik, ČZN 1925, 103–105). V ČZN je od leta 1922 naprej objavljajl članke o ljudski medicini na Koroškem. Gl. SBL I.

125. KOTNIK Franc (1882–1955) je kot študent v Gradcu nabiral za Štreklja, svojega profesorja, ljudske pesmi iz Guštanj (danes Ravne na Koroškem) in okolice ter iz Leš nad Prevaljami. Štrekelj se mu je v SNP III. zahvalil za 15 pesmi. V rokopisu je ohranjenih 6 pesmi (ŠZ IV. a, 68). Rojen na Dobrijah pri Ravnah na Ko-

roškem (takrat: Guštanj) v znameniti kmečki družini Kotnikov je končal gimnazijo v Celovcu. V Gradcu je študiral slavistiko, postal profesor na gimnaziji v Celovcu, Velikovcu, nato inšpektor v Mariboru in pri banski upravi v Ljubljani. Uveljavil se je kot književni kritik, predvsem pa je pomembno njegovo narodopisno delo. Njegove objave – npr.: *Slovenske starosvetnosti* (1943), članki v ČZN, prispevki o slovenskem bukovniku Andreju Schusterju-Drabosnjaku, članki v Narodopisju Slovencev – so le delček iz njegovega narodopisnega opusa.

Gl. SBL I.; Vilko Novak, *Raziskovalci slovenskega življenja*, Ljubljana 1986, str. 260–280.

126. KOTNIK Janko (1885–1975), brat Franca Kotnika. Kot dr. phil. v Gradcu je dal Štreklju več pesmi, ki so jih peli pri svatbah v tolstovrški okolici na Koroškem (88 štirivrstičnic). Omenjen je v SNP IV. V rokopisu je ohranjenih 8 pesmi (ŠZ IV. a, 69). Študiral je slavistiko in romanistiko v Pragi, Gradcu in Parizu. Služboval je na realki v Gorici in Mariboru. Pozneje je bil profesor na ljubljanski univerzi. Objavljajl je podlistke v številnih revijah, članke v ČZN, mdr. knjigo Lisičjak, ljudski pesnik. Posebej znan je po vrsti slovarjev, ki jih je sestavil. Gl. SBL I.

127. KOVAČ Ana. V ŠZ je ohranjenih 5 pravljič, ki jih je zapisala v Bučah (ŠZ 7/131–135).

128. KOVAČIČ Maks, visokošolec v Gradcu. Glonar ga omenja v SNP IV. oz. že na platnicah 15. snopiča (1913). Gradivo se ni ohranilo.

129. KOVAČIČ Anton (pseudonim: Ognjeslav Kotnik), doma pri Sv. Emi pri Šmarju (roj. 1869), je študiral bogoslov-

je v Mariboru. V času, ko se mu je Štrekelj v SNP I. zahvalil za zbirko, ki jo je poslal, je bil kaplan pri Mali Nedelji. Od njegove zbirke so v ŠZ ohranjeni le pregovori in pravljice z Donačke gore (ŠZ 6/1, 9/39).

130. KOŽELJ Jožef, kmečki fant. Njegovo zbirko je poslal Štreklju Valentin Jarc in Štrekelj se mu je zanjo zahvalil v SNP I. V rokopisu je ohranjenih 10 pesmi iz Šentjurja pri Celju (ŠZ IV. a, 71).

131. KRAGELJ Jožef (1845–1917) iz Volč, tolminski dekan in Štrekljev osebni prijatelj. Štrekelj ga je večkrat omenil v pismih Levcu (npr.: 18. 2. 1883 in 7. 7. 1884, NUK, 184). Štrekelj se je v SNP I. zahvalil Fr. Sedeju (gl. katalog s. v.) za njegovo zbirko, od katere je v rokopisu ohranjenih 41 pesmi iz Volč, nabranih okoli leta 1862 (ŠZ IV. a, 72), ter uganke, pravljice, vraže in pregovori z Goriškega (ŠZ 7/ 42–44).

Bogoslovje je študiral v Gorici in postal župnik, nato dekan v Tolminu. Objavljal je verske prispevke.

GI. SBL I.; Primorski SBL.

132. KRAJNC Franc, rojen leta 1865 v Šentjurju pri Celju, kjer je tudi učiteljeval. Štrekelj se je za njegovo zbirko, ki jo je poslal Gabriel Majcen, učitelj v Mariboru; (gl. katalog s. v), zahvalil v SNP II.

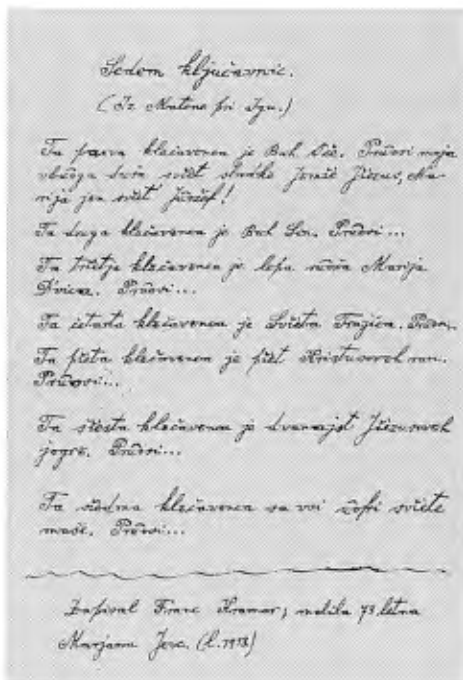
133. KRAJNC Jožef iz Male Nedelje (roj. 1876). Štrekelj se mu je v SNP II., kjer ga omenja kot bogoslovca v Mariboru, zahvalil za »12 zbirk in več starih pesmaric«. V ŠZ je ohranjenih 65 pesmi iz Sv. Jurija ob Ščavnici (zdaj Videm) in iz Sv. Tomaža pri Ormožu (ŠZ IV. a, 73). Bil je kaplan v Žetalah.

134. KRALJ Alojzij je kot kaplan v Veliki dolini poslal 36 pesmi z Dolenjskega,

za katere se mu Štrekelj zahvaljuje v SNP III.

135. KRALJ Frančišek, bogoslovec v Ljubljani. Štrekelj se mu je kot bogoslovca v Ljubljani zahvalil v SNP I.

136. KRAMAR Franc (1890–1959) iz Matene pri Igu, organist v Tomišlju, je prispeval svoje zapise pesmi za SNP IV., kjer je omenjen. Vendar je možno, da so nekateri od ohranjenih 616 zapisov pesmi (ŠZ VI. a, 74) in ljudskih pripovedi (ŠZ 5/1–226) prišli v ŠZ pozneje. Pesmi izvirajo z Iga in iz okolice, pa tudi iz drugih krajev po Sloveniji, med njimi: Matena pri Igu, Ljubno na Dolenjskem, Iška vas, Škocjan, Orehovica, Pijava gorica, Tomišelj, Strahomer, Škofljica, Kompolje, Konfin, Tuštanj, Kleče, Vinje, Predgrad, Gorenja Javoršica, Kranj, Kravje Brdo, Podklanec, Bohinjska Bistrica, Bočna, okolica Ptuja. Poz-

Rokopis Franca Kramarja.

neje je nabiral pesmi z napevi tudi za publikacijo Avstrijske narodne pesmi. Bil je eden najuspešnejših nabiralcev narodopisnega gradiva. Zbiranje ga je tako navdušilo, da je hotel izdati knjigo – *Ižansko narodno blago* – že leta 1914. Rokopis je izročil SM, v pregled ga je dobil Fr. Milčinski, ki se je odločil priporočiti natis. Izdajo knjige je preprečila prva svetovna vojna. O svojem nabiranju je pod naslovom *Kako in kje sem nabiral slovenske narodne pesmi* pisal v nadaljevanjih v Cerkvenem glasbeniku v letnikih 45 (1922) do 49 (1926).

Gl. SBL I; M. Matičetov, Štrekljeva zapuščina in korespondenca s Francem Kramarjem, SE 15 (1962), 223–243; Z. Kumer, V spomin Francu Kramarju, Glasnik SED 1959/60. II/2, 14.

137. KRAMARŠIČ Alojzij, kaplan na Remšniku. Štrekelj ga je omenil na platnicah 14 snopiča (1911). V rokopisu so ohranjene 4 pesmi z Remšnika (ŠZ IV. a, 76).

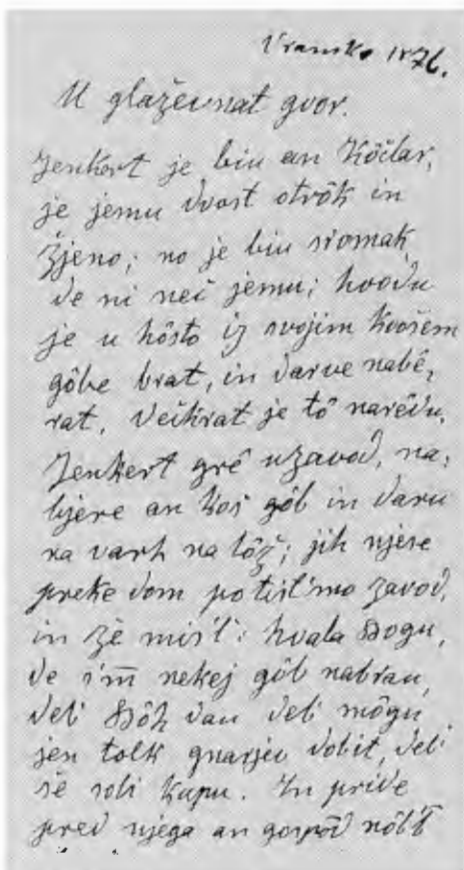
138. KRAMBERGER, v Štrekljevi zapuščini je ohranjenih pet ljudskih pravljic oz. povedk (ŠZ 7/201, 1–5), zapisanih – po jeziku sodeč – na Štajerskem.

139. KRANJC Franc in Minka. Franc je bil nadučitelj pri Sv. Barbari v Slovenskih goricah in je Štreklju za SNP IV. poslal zbirko svoje žene Micke, ki je obsegala 11 pesmi, nadalje zbirko Marije Lesjak, pevke iz Šentruperta v Slovenskih goricah s 87 pesmimi in še 34 pesmi na posameznih listkih od neznanih zapisovalcev s 13 melodijami. (ŠZ IV. a, 77). Omenjen je v SNP IV.

140. KREMŠEK Ivan. Njegovo zbirko je poslal Fr. Levec, Štrekelj se mu zanjo zahvaljuje v SNP I. Ohranjenih je 9 pe-

smi iz Planine in okolice, nabranih okoli leta 1876 (ŠZ IV. a, 78).

141. KRIŽNIK Gašpar – Podšavniški (1848–1904) iz Motnika je poslal svoje zapise ljudskih pesmi in pripovedi *Narodno blago iz motniške okolice*, 4 zvezki in več listin, Motnik 1878 med drugim tudi Štreklju, ki se mu je zanje zahvalil v SNP I., v SNP II. in v SNP III., kjer ga je omenil že kot pokojnega. Ljudsko izročilo je zbiral že pred Štrekljevo akcijo. Sestavil je tudi slovar motniškega narečja, ki ga hrani skupaj z nekaterimi zapisi ljudskih pripovedi Leningrajska akademija znanosti. V ŠZ so ohranjene 4 zbirke ljudskih pesmi iz Motnika (ŠZ IV. a,

Rokopis Gašparja Križnika.

79, 80) in krajepis Motnika, pravljice in povedke, ljudsko znanje, pregovori, vraže in uganke iz Motnika (ŠZ 1/1–47, 2/1–31, 3/1–150, 9/5, 9/36, 9/100, 9/102). V J. Glonarjevi zapuščini (NUK, MS 1200) je ohranjenih še več pisem, ki jih je G. Križnik pošiljal »Matičinemu odboru« skupaj z gradivom.

G. Križnik je bil sprva čevljar, nato trgovec v Motniku. Narodopisno gradivo je začel zapisovati leta 1869. Pošiljal ga ni le Slovenski matici in Štreklju, pač pa tudi v Zagreb in Baudouinu de Courtenayju. Številne ljudske povedke, igre, šege in vraže je objavljaval v različnih časopisih, leta 1874 je v Celovcu izdal *Slovenske pripovedke iz Motnika*.

Gl. SBL I.; Gašpar Križnik, Zbomik za narodni život i običaje VIII, 1903, 103; Milko Matičetov, *Dva južnoslovenski folkloristi samouci: Marko Cepenkovi i Gašper Križnik*, Simpozium posveten za životot i deloto na Marko Cepenkovi. Skopje 1981, str. 129–134; Marija Stanonik, Križnik, Gašper, *Enzyklopädie des Märchens*, Bd. 8, 2/3, Berlin – New York 1995.

142. KRONVOGEL Jože, svetnik deželne sodnije v Št. Lenartu v Slovenskih goricah. Poslal je pesmarico svoje matere, za katero se mu je Štrekelj zahvalil v SNP III.

143. KRŽIŠNIK Jožef (1872–1927) iz Predmosta pri Poljanah nad Škofjo Loko. Kot Wiesthalerjev učenec je nabral zbirko pesmi, ki jo je Fr. Levec poslal Štreklju. Štrekelj se je Levcu zanjo zahvalil v SNP I. Ohranjenih je 10 pesmi iz Poljanske doline na Gorenjskem (ŠZ IV. a, 81).

Kržišnik je študiral na Dunaju zgodovino in geografijo, v Ljubljani bogoslovje. Bil je kaplan v Črnem Vrhu in Tržiču, pozneje profesor zgodovine in zemljepisa v Škofjiski gimnaziji v Šentvidu.

Uveljavil se je kot zgodovinar in geograf. Gl. SBL I.

144. KÜHAR Števan (1882–1915) iz Bratonec pri Beltincih je poslal Štreklju svojo zbirko, obsegajočo 183 pesmi, in nekaj pravljic in vraž v času, ko je Štrekelj urejal IV. knjigo SNP, kjer ga je tudi omenil. V rokopisu je ohranjenih 53 pesmi iz Bratonec, Odranec in Lipovec (ŠZ IV. a, 82) in povedka iz Bratonec (ŠZ 7/76). Štrekelj je odkril v njem odličnega zbiralca s pretanjenim posluhom za domače narečje, zato ga je spodbudil k izdaji *Narodnega blaga vogrskij Slovencev* v ČZN 1910, 1911 in 1913.

Števan Kühar je vstopil v sombathejsko bogoslovje, a je študij zaradi jetike opustil in do smrti živel v rodni vasi, kjer je nabiral narodopisno gradivo. V J. Glonarjevi zapuščini (NUK, MS 1200) je ohranjen njegov dopis Štreklju z dne 19. 9. 1911).

Gl. SBL I.; Vilko Novak, Opombe h Küharjevemu Narodnemu blagu vogrskij Slovencev, ČZN 1938, 108–110; Števan Kühar, Ljudsko izročilo Prekmurja, Murska Sobota 1988 (izbral in uredil Vilko Novak).

145. KUNŠIČ Ivan (1874–1899) iz Mevkuža pri Gorjah. Svojih zapisov ni sam poslal, ker je zelo mlad umrl. Štreklju sta jih poslala Vladimir Levec in Stanislav Škrabec. Vsakemu posebej se je Štrekelj v SNP I. zahvalil za »zbirko pokojnega Ivana Kunšiča«. Ohranjenih je 176 pesmi iz Gorij pri Bledu in iz Škocjana pri Novem mestu, zapisanih okoli leta 1889 (ŠZ IV. a, 83), ter vraže iz Gorij (ŠZ 4/21–26).

Po maturi v Ljubljani je bil eno leto v celovškem bogoslovju. Nato je študiral slavistiko v Pragi in na Dunaju, kjer je umrl. Bil je nadarjen jezikoslovec, deloval pa je tudi v narodopisni smeri.

Gl. SBL I.; V. Novak, Raziskavalci slovenskega življenja, Ljubljana 1986, Ivan Kunšič, 252–256.

146. KUPLJEN Anton (1841–1902) iz Žihlave. Študiral je v Mariboru in Varaždinu in postal notar v Črnomlju, od koder je poslal Štreklju svojo zbirko. V ŠZ je ohranjenih nekaj njegovih zapisov pregovorov, pravljič, povedk in šeg iz Bele krajine (ŠZ 7/42–44). Objavljal je članke v Slovenskem narodu in Slovanu, kjer je leta 1887 izšel članek: *Narodno blago v belokranjskonarodnem kroju*. Izdal je tudi Odlomke iz narodnega gospodarstva, Ljubljana 1895.

Gl. SBL I.

147. KUSTER Franc. V ŠZ je ohranjen njegov zapis pesmi iz okolice Škofje Loke (ŠZ IV. a. 10/2).

148. LAH Avgust, učitelj pri Sv. Antonu v Slovenskih goricah. Štreklju je poslal svojo zbirko pesmi, za katero se mu je Štrekelj zahvalil v SNP II. V rokopisu je ohranjenih 7 pesmi od Sv. Antona v Slovenskih goricah (ŠZ IV. a, 84 in ŠZ 4/27).

149. LASBAHER Jakob. V ŠZ so ohranjene povedke, ki jih je zapisal v Mariboru in Sv. Juriju na Ščavnici (ŠZ 7/126–138).

150. LEDENIK Milka od Sv. Duha na Ojstrem vrhu (zdaj Duh) je poslala Štreklju 60 pesmi. V ŠZ je ohranjenih 11 pesmi iz okolice Šoštanja (ŠZ IV. a, 85). Omenjena je v SNP IV.

151. L. D. iz Šmartnega v Tuhinju. Njegovo ime ni znano. V ŠZ je ohranjenih nekaj vraž iz Šmartnega v Tuhinju (ŠZ 6/177–178).

152. LENASI Pavel. V Wiesthalerjevi di-

jaški zbirki je ohranjen njegov zapis pravljič (ŠZ 8/156).

153. LENDOVŠEK Mihael – Rogacki (1844–1920), doma iz Rogatca, je študiral bogoslovje in postal duhovnik. Služboval je po raznih krajih, pisal v časopise in objavil Slomškove spise. Za Štreklja je zapisoval uganke in pravljič. V ŠZ je ohranjenih 11 ugank in 12 pravljič oz. povedk (ŠZ 6/3, 7/3, 5–8, 14–15, 188–192).

154. LESSIAK Primus, germanist, dialektolog, profesor v Freiburgu v Švici, je pred letom 1911 postal Štreklju Drabosnjakovo igro o Amanu in Esteri, kot piše F. Kotnik v Času 5 (1911), str. 143.

Rodil se je l. 1878 v Kotmari vasi, umrl l. 1937 v St. Martin am Techelsberg. Raziskoval je nemška in slovanska narečja na Koroškem, ob Sorici, na Tolminskem in v Furlaniji.

Gl. SBL I.

155. LESJAK Davorin (1872–1946), rojen v Slivnici pri Celju. Bil je učitelj v Rušah in eden tamkajšnjih vodilnih narodnih delavcev, ki je mdr. objavljajl v Slovenskem gospodarju, Südsteir. Presse, Domovini, Popotniku in Planinskem vestniku. Štreklju je poslal za IV. knjigo (kjer je omenjen) svojo zbirko ljudskih pesmi. V rokopisu je ohranjenih 20 pesmi, zapisanih okoli leta 1908 v Rušah (ŠZ IV. a, 86).

Gl. SBL I.

156. LOGAR Max. V Wiesthalerjevi dijaški zbirki sta ohranjena njegova zapisa pravljič (ŠZ 8/157–158).

157. LONČARIČ Josip iz Središča ob Dravi (roj. 1876) je kot kaplan pri Sv. Juriju ob Taboru (zdaj Tabor) poslal za 14. snopič (1911) – v katerem se mu je

Štrekelj zahvalil – 3 molitvice in anekdoto, ki se v ŠZ niso ohranile.

158. LONČARIČ Max. V ŠZ je ohranjena povedka (ŠZ 9/32) in pesmi iz Grab pri Središču (ŠZ IV. a, posebni zapisi).

159. LORBEK Janez. V ŠZ sta ohranjeni pravljici (ŠZ 7/45). Po vsej verjetnosti je bil kaplan pri Sv. Marjeti (zdaj Marjeta na Dravskem polju), rojen leta 1870 pri Sv. Lenartu v Slovenskih goricah (zdaj Lenart).

160. LOVRAČ Ivan, kmečki fant. Njegove 3 zbirke je poslal Fortunat Lužar, učitelj iz Izlak, za kar se mu je Štrekelj zahvalil v SNP I. V rokopisu je ohranjenih 16 pesmi iz Podlipovice pri Izlakah (ŠZ IV. a, 87).

161. LOVŠE Anton, učiteljiščnik. Njegovo zbirko je poslal Fr. Ilešič. Njemu se je Štrekelj zanjo zahvalil v SNP III. V rokopisu je ohranjenih 11 pesmi (ŠZ IV. a, 88), zapisanih pri Devici Mariji v Polju (danes Polje v Ljubljani).

162. LOVŠIN Ivan, rojen leta 1868 v Dolnji vasi pri Ribnici, duhovnik in šolski inšpektor pri Sv. Vidu pri Cerknici, je poslal Štreklju, ki se mu je v SNP I. zahvalil, svojo zbirko. V ŠZ se ni ohranila.

163. LULEK Jurij, učitelj pri Sv. Venčeslavu pri Slovenski Bistrici (zdaj Venčesl), je poslal Štreklju za SNP III., kjer se mu je ta zahvalil, 90 pesmi z melodijami in pesmarico Neže Sierčeve s Suhe na Koroškem in Lojze Šalamonove iz Makol. V ŠZ je ohranjenih 91 pesmi (ŠZ IV. a, 89). Ohranjeno je njegovo pismo Štreklju z dne 2. 6. 1905 (Mb, ŠZ) in dve pismi v J. Glonarjevi zapuščini (NUK, MS 1200) z dne 15. 1. 1905 in 8. 4. 1905.

164. LUŽAR Fortunat, rojen v Velikih Laščah leta 1870, je kot učitelj služboval mdr. tudi v Izlakah, od koder je poslal Štreklju za SNP II., kjer se mu je Štrekelj zahvalil, 2 zbirki ljudskih pesmi iz Izlak, stare pesmarice in 3 zbirke kmečkega fanta Ivana Lovrača. V ŠZ se je ohranilo 19 pesmi (ŠZ IV. a, 90). V prvih letih učiteljevanja je nabiral ljudske besede kot dopolnilo k Pleteršnikovemu slovarju in jih objavil v Zborniku Slovenske matice (1900).

Gl. SBL I.

165. MACUN Ivan (1821–1883). Od njegove zbirke *Narodne pesme iz okolice sv. Bolfenka na Pesnici in krog Zavrča pri Dravi na Hrvaški meji*, 2 zvezka, 1847 je v ŠZ ohranjenih 9 pesmi (ŠZ IV. a, 91).

I. Macun iz Trnovcev v župniji Sv. Bolfenka v Slovenskih goricah (danes Kog) je bil gimnazijski profesor, slovstveni zgodovinar. Dopisoval je v številne časopise. Mdr. je v Gradcu leta 1883 objavil *Književno zgodovino Slovenskega Štajerja*, ki jo je sam založil in posvetil Miklošiču. Po Vrazovih navodilih je zbiral narodopisno gradivo, predvsem pesmi.

Gl. SBL II.

166. MAJAR Matija – Ziljski (1809–1892), kaplan, narodopisec in jezikoslovec iz Videnč pri Goričah v Ziljski dolini. Njegov rokopis *Sbornik, narodnih pesnij, zagadek i poslovic ilirsko-slovenskih i neholiko horvatskih. Zbral in uredil Matija Majar* 1869 (Štrekelj je krajšal: MR) je Štreklju prinesel leta 1898 Vatroslav Jagić. Štrekelj se mu zahvaljuje v SNP I. Tudi F. Miklošič je poslal Štreklju Majarjevo zbirko z narodopisnim gradivom. Štrekelj se mu je zahvalil v l. snopiču (1895). V ŠZ je ohranjenih 16 pesmi (ŠZ IV. a, 92) in pregovor (ŠZ 4/8). Gl. SBL II; Čurkina I. V., Matija Majar-

Ziljski, Razprave VIII. Ljubljana 1974, 75–191.

167. MAJCEN Gabriel (1858–1940) od Marije Snežne v Slovenskih goricah (zdaj Zgornja Velka) je kot učitelj v Mariboru poslal Štreklju za SNP II. svojo zbirko in zbirke A. Potočnika, S. Piliha, F. Krajnca, J. Strelca, Ivana Tomažiča, A. Cajnka, L. Cvirna, Antona Peska in Zmagoslava Tkalca. Ko je leta 1906 stekla akcija za Avstrijske narodne pesmi, je bil pri odseku za nabiranje slovenskih pesmi poverjenik za Štajersko, koder je tudi sam nabiral pesmi z melodijami. Uveljavil se je na področju pedagogike kot kmetijski pisatelj in krajevni zgodovinar. Gl. SBL II.

168. MAJCEN Peter. V ŠZ je ohranjenih 7 ljudskih pesmi, ki jih je zapisal pri Sv. Tomažu pri Ormožu (zdaj Tomaž pri Ormožu) (ŠZ IV. a, 93).

169. MAJHEN Janko. Ljudske pesmi, ki jih je zapisal v Radomljah, je poslal Štreklju skupaj s svojo zbirko F. Stele. V rokopisu niso ohranjene, pač pa jih je Štrekelj nekaj objavil v SNP.

170. MALGAJ Franjo od Št. Jurja pri Celju (zdaj Šentjur) – pozneje znan kot Majstrov borec – je kot dijak v Celju pošiljal Štreklju ljudske pesmi. Ohranjeno je pismo z dne 4. 3. 1912 (Mb. ŠZ). Omenjen je v SNP IV. Prepisal je tudi 50 pesmi iz pesmarice Janeza Oseta, te je Štreklju poslal dr. Josip Tominšek, tedaj ravnatelj gimnazije v Gorici (gl. katalog s.v.). V ŠZ ohranjene pesmi so iz Št. Jurja pri Celju, iz Kroke, Polhovega Gradca, Št. Jošta pri Vrhniku in Grahovega na Tolminskem (ŠZ IV. a, 94) ter iz Hrušovca in Kladja (Mb. ŠZ).

171. MALGAJ Miroslav. Kot Štrekljev

študent v Gradcu je Štreklju izročil zapisa dveh ljudskih pesmi, ki se v rokopisu nista ohranila. Štrekelj se mu je zahvalil v SNP II., ko je bil Malgaj že gimnazijski profesor v Št. Pavlu v Labotski dolini.

172. MALI Anton je bil v skupini dijakov, ki so zbirali narodno blago za svojega profesorja Wiesthalerja. V ŠZ so ohranjeni njegovi zapisi 5 pravljic (ŠZ 8/159–163).

173. MALIGOJ Jožef. Zbirko svojega nekdanjega goriškega dijaka je poslal Fr. Sedej (gl. katalog s. v.), kateremu se je Štrekelj zahvalil v SNP I. V ŠZ je ohranjenih 23 pesmi iz Kamnega pri Kobaridu (ŠZ IV. a, 95).

174. MALNAR Jožef, študent filologije v Gradcu, kasneje gimnazijski profesor v Ljubljani, je poslal 8 pesmi iz Osilnice, za katere se mu je Štrekelj zahvalil v SNP III. Ohranjeni sta dve (ŠZ IV. a, 96).

175. MALNERIČ Martin (1885–1958) iz Črnomlja. Kot kandidat prava v Gradcu je poslal Štreklju 3 pesmi z Vrha pri Črnomlju, ko je Štrekelj pripravljaval IV. knjigo, v kateri ga je tudi omenil. Služboval je kot koncipient v Trstu, Ljubljani in na Dunaju, nato kot odvetnik v Ljubliani, Kotorju in Dubrovniku, kjer je tudi umrl. Zbiral je narodopisno in predzgodovinsko gradivo. Proučeval je zgodovino Bele krajine in razne pojave ljudske umetnosti in kulture. Izdal je *Tobolček, knjižni almanah Bele krajine* (1925) in kot dodatek objavil Nado v Času XX (1925) št. 6, 92–94 z bibliografijo o Beli krajini in belokranjskih piscih. Gl. SBL II.

176. MEDEN Frančišek. Njegova zbirka se je ohranila v zapuščini Simona Rutarja (gl. katalog s.v.). V ŠZ je danes 26

pesmi iz Senožec (in okolice) na Primorskem (ŠZ IV. a, 99).

177. MENCEJ Josip. V ŠZ se je ohranil njegov zapis pesmi z Iga pod Krimom (ŠZ IV. a, posebni zapisi). Drugega o njem ne vemo.

178. MEŠKO Ivan, gimnazijec v Ljubljani. Za njegovo zbirko se je Štrekelj v 12. snopiču (1908) zahvalil Josipu Tominšku, tedaj gimnazijskemu profesorju v Ljubljani. Verjetno je bil Ivan Meško njegov dijak. Zbirka je vsebovala 7 pesmi.

179. MIKLAVC Peter iz Ribnice na Pohorju. Štrekelj se mu je v SNP II. zahvalil za njegovo zbirko, ki pa se v rokopisu ni ohranila.

180. MIKLAVČIČ Dragoslav. Od njegove zbirke *Narodne pesmi od sv. Križa poleg Turna*, 1876 se je v ŠZ ohranilo 10 pesmi (ŠZ IV. a, 100) iz Sv. Križa pri Litiji (danes Gabrovka), kjer je bil Miklavčič doma (r. 1859). Postal je duhovnik in služboval tudi v Trbovljah pri Kranju.

181. MIKLAVEC Filip (Lipe) (1863–1910), posestnik iz Orlice pri Ribnici na Pohorju. V ŠZ je ohranjenih 83 pesmi s Pohorja (ŠZ IV.a, 101) in dva pregovorja (ŠZ 4/28–29), prav tako s Pohorja. V Glonarjevi zapuščini (NUK, MS 1200) je ohranjeno njegovo pismo Štreklju z dne 10. 1. 1888.

Po očetu je prevzel kmetijo in se sam naučil več slovanskih jezikov. Prispevke s področja živinoreje in sadjarstva, dopise krajevnega značaja in narodopisno gradivo, nabrano na Pohorju, je objavljaj v raznih časopisih in koledarjih. Gl. SBL II.

182. MILČINSKI Fran (1867–1932), rojen v Ložu na Notranjskem. Kot sodni

tajnik v Ljubljani je poslal Štreklju nekaj zagovorov, za katere se mu je Štrekelj zahvalil na platnicah 9. snopiča (1905). Poleg tega je posredoval tudi marsikatero zbirko drugih zbiralcev.

Znani slovenski mladinski pisatelj, humorist in pravnik je sodeloval s Štrekljem tudi, ko je bil ta predsednik OSNP. Bil je član odbora in poverjenik za Dolenjsko.

Gl. SBL II.

183. MISLETA Franz. V ŠZ je ohranjen njegov zapis pravljice (ŠZ 7/46). Več o njem ne vemo.

184. MLADIČ J., uradnik v finančnem ministrstvu na Dunaju, je poslal Štreklju prepise iz tiskanih zbirk, ki so jih hranili na Dunaju. Štrekelj se mu je zahvalil v SNP I. V ŠZ je ohranjenih 88 pesmi (ŠZ IV. a, 88).

185. MODIC Izidor, rojen leta 1884 v Lahovem pri Blokah, padel 19. 12. 1911 v Renčah na Goriškem. Kot študentu slavistike in germanistike na Dunaju se mu je Štrekelj v SNP III. zahvalil za 154 pesmi, 11 pravljic, 35 vraz in nekaj pregovorov in rekov z Blok. Gradivo je pošiljal tudi pozneje kot profesor na učiteljskišči v Ljubljani. Omenjen je tudi v SNP IV. V ŠZ so ohranjene pesmi (ŠZ IV. a, 103, 104) in ljudsko pripovedno gradivo (ŠZ 7/227–270).

Gl. SBL II; Ivan Grafenauer, Izidor Modic, DiS 29, 1916, 50.

186. MOHORIČ Fran (1866–1928) iz Stročje vesi pri Ljutomeru. Štreklju je poslal svojo zbirko, ko je služboval kot sodni pristav v Ormožu, ko je Štrekelj sestavljaj SNP III. Napeve njegovi zbirki ljudskih pesmi je zapisal Domicijan Serajnik (ŠZ IV. a, 105). Poslal je tudi zbirki pesmi, zapisanih iz ust igrica (= godca) Fr.

Tuška (ŠZ IV. a, 156) in Eve Damiš (gl. katalog s. v.). Tudi tem pesmim je napisal napeve Serajnik. Študiral je pravo v Gradcu in nato služboval v raznih krajih, nazadnje v Ljubljani. Že od dijaških let se je ukvarjal s pesništvom in petjem. Gl. SBL II.

187. MOHORKO Tili. V ŠZ so ohranjene 3 ljudske pesmi izpod njenega peresa (ŠZ IV.a, posebni zapisi). Več o njej ne vemo.

188. MUHA Ivan, delavec. Za njegovo zbirko se je Štrekelj zahvalil v SNP III. Fr. Ilešiču, ki mu jo je poslal.

189. MUNDA Vincencij od Sv. Tomaža pri Veliki Nedelji (zdaj Tomaž pri Ormožu) (roj. 1892) je kot vojak v Trstu za razvedrilo zapisoval ljudske pesmi iz domačega kraja. Ohranjenih je 81 pesmi iz Savcev pri Sv. Tomažu (ŠZ IV. a, 106). Študiral je bogoslovje v Mariboru.

190. MURNIK Radoslav (1870–1932), slovenski humorist. Kot kandidatu medicine v Gradcu se mu je v SNP III. Štrekelj zahvalil za »2 rokopisa raznega narodnega blaga in vojaških zaljubljenih pisem«. Bil je Štrekljev prijatelj (prim.: Pavel Strmšek, *Tri pisma Rada Murnika*, Življenje in svet 1932, knj. 12, št. 21, str. 553). Študij je opustil in se posvetil književnosti in časnikarstvu. Gl. SBL II.

191. MUROVEC Ivan (1859–1917), rojen v Podmelcu, je služboval kot duhovnik v Breginju, nato kot dekan v Cerknem in Črničah. Bil je Štrekljev sošolec v goriški gimnaziji. Iz Cerknega je Štreklju, ki se mu je v SNP I. zahvalil, poslal zbirko narodnega blaga. Ohranjena so njegova 3 pisma Štreklju iz let 1886, 1892, 1906 (Mb, ŠZ). Njegova družina

je ohranila mnogo ljudskega izročila, pri njegovi materi je zapisoval Ivan Kokošar (gl. katalog s. v.), pri nečaku pa Tončka Marolt. Gl. Primorski SBL II.

192. MUTH Franc. Omenjena je njegova zbirka *Ukupsbiralshe štajerskih Brambouzou prut Franzosam. 1814, Zatičina* (Stična) 1870.

193. NOVAK Zdravko. V ŠZ je ohranjenih 16 pesmi, ki jih je zapisal na Trojanah in v Blagovici (ŠZ IV.a, 107).

194. OMERSA Nikolaj (1878–1932) iz Kranja je študiral slovansko in klasično filologijo na Dunaju in v Gradcu, kjer je bil Štrekljev študent. Tu je izročil Štreklju, ko je ta pripravljaval 12. snopič, tri ljudske pesmi. Omenjen je v SNP IV. Kot gimnazijski profesor je poučeval v raznih krajih, leta 1930 je bil dodeljen prosvetnemu oddelku banske uprave v Ljubljani. Objavljal je večinoma v ČZN in LZ. Gl. SBL II.

195. OSE Janez. 50 pesmi, ki jih je iz Osetove zbirke prepisal Franjo Malgaj, je poslal Štreklju Josip Tominšek, tedaj ravnatelj gimnazije v Gorici. Štrekelj se mu je zanje zahvalil v 14. snopiču (1911).

196. OZMEC Jožef (1866–1923), iz Obreža pri Središču. Kot gimnazijec v Celju je nabral zbirko ljudskih pesmi, ki jo je poslal Štreklju med urejanjem SNP II. Fr. Praprotnik, nadučitelj v Mozirju. V rokopisu so ohranjene 4 pesmi iz Velike Nedelje (ŠZ IV. a, 108). Teologijo je študiral v Mariboru. Nekaj časa je bil župnik pri Lovrencu na Dravskem polju, nato dekan v Ljutomeru. Uveljavil se je kot organizator in politik. Gl. SBL II.

197. OZVALD Karel, kasneje profesor pedagogike na ljubljanski univerzi, je poslal Štreklju pesmarico Franca Schweigla.

198. PAJEK Jožef (1843–1901), duhovnik na Prežigalu pri Konjicah. Pesmi iz njegove zapuščine je Štrekelj po posredovanju Fr. Ilesiča dobil v uporabo leta 1909 (zahvalil se je v 13. snopiču). V ŠZ je ohranjenih 8 pesmi (ŠZ IV. a, 109). Gl. SBL II.

199. PARAPAT Janez. Omenjena je njegova zbirka »Pregovori in reki« (1 zvezek različnih v abecednem redu, 1 zvezek vremenskih).

J. Parapat (1838–1879), kaplan po poklicu, po zanimanju pa zgodovinar, je bil numizmatik in nabožni pisatelj. Od leta 1874 do smrti je bil odbornik Slovenske matice, kjer je deloval v odseku za izdajanje knjig. Gl. SBL II.

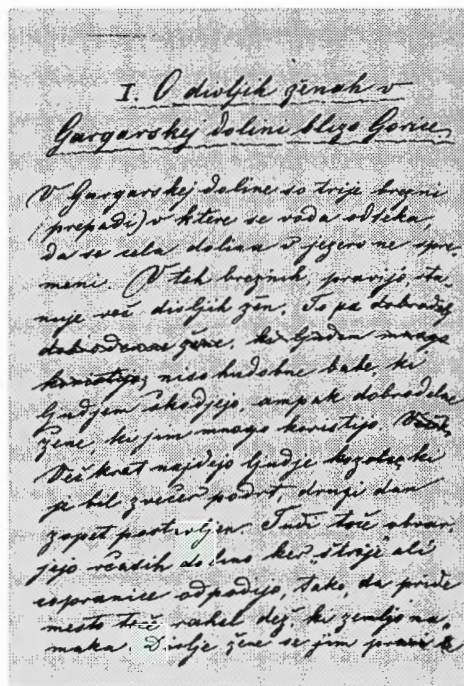
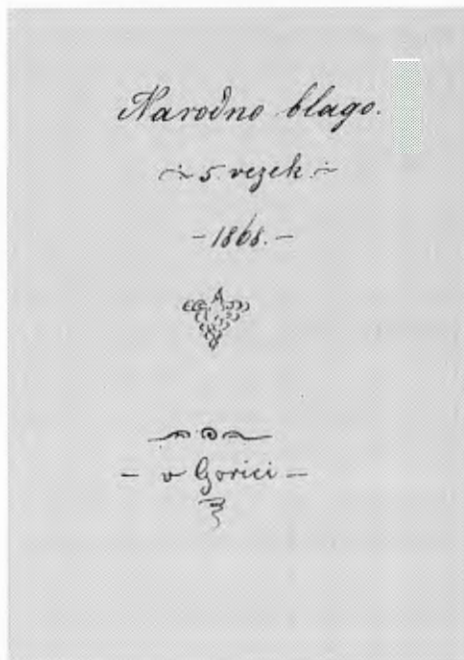
200. PAVLINIČ Andrej. V ŠZ so ohranjene igre, šege, vraže in besede, ki jih je zapisal v Jelšanah v Istri (ŠZ 6/213–216).

201. PEČAR Štefan in K. Za 15 pesmi, ki sta jih napisala v Juriščih, se je Štrekelj zahvalil na platnicah 14. snopiča (1911) Rudolfu Andrejki, okr. komisarju v Postojni.

202. PEČJAK R., učiteljišnik v Ljubljani. Njegovi prepisi ljudskih pesmi so se ohranili v zbirki Izidorja Modica in so z njo prišli v roke Štreklju.

203. PEČNIK Francišek iz Gornjega Grada (roj. 1860). Bil je duhovnik v Podgorju, kjer je umrl leta 1930. Njegovo zbirko je poslal F. Praprotnik, kateremu se je Štrekelj zahvalil v SNP III.

204. PEGAN Anton. *Narodno blago* (pe-

Rokopisa Antona Pegana.

smi, pravljice, vraže itd.), 12 zvezkov (1868), ki ga je zbiral tedaj še kot 18-leten fant v okolici Vipave in Gorice, se je ohranilo (ŠZ VI. a, 110 in ŠZ 8/1–117).

Rodil se je v Vipavi leta 1850, učil je na Planini pri Vipavi in pozneje na Suhorju.

205. PESEK Anton. Njegovo zbirko, za katero se mu je Štrekelj zahvalil v SNP II., je poslal Štreklju učitelj v Mariboru Gabriel Majcen (gl. katalog s. v.).

206. PESSERL Franc Ks. V ŠZ je ohranjenih 16 pesmi (ŠZ IV. a, 111). Drugega o njem ne vemo.

207. PETELIN Davorin. Njegovo zbirko je skupaj z nekaterimi drugimi izročil Wiesthaler Levcu, ta pa Štreklju, ki se mu je zanjo zahvalil v SNP I. V ŠZ je ohranjenih 13 pesmi iz ljubljanske okolice (ŠZ IV.a, 112) in nekaj pravljic, pregovorov in vraž, prepisanih iz dijaškega glasila Domače vaje.

208. PETERLIN Fran Sreboški. Od njegove zbirke *Pripovedke slov. naroda, nabrane med Laščami in Ribnico*, 6 zv. 1870–1871 so ohranjene pravljice in povedke (ŠZ 6/307–308), pesmi, vraže in šege (ŠZ 7/217, 1–223, 8) z Dolenjskega.

209. PETKOVŠEK Ivan iz Hotedrščice. Njegovo zbirko ljudskih pesmi je izročil Slovenski mativci Matija Rode. Štrekelj se mu je zanjo zahvalil v SNP II.

210. PFEIFER Rezika. Njenih 8 zapisov ljudskih pesmi iz Mozirja (ŠZ IV. a, 113) je poslal Fr. Praprotnik, kateremu se je Štrekelj zahvalil v SNP III.

211. PILIH Ivan. Njegovo zbirko ljudskih pesmi je poslal Gabriel Majcen, kateremu se je Štrekelj zahvalil v SNP II. V

rokopisu je ohranjenih 5 pesmi iz Savinjske doline (ŠZ IV. a, 114).

212. PINTAR Luka (1857–1915) iz Hotavelj v Poljanski dolini. Štrekelj je dobil njegove mladostne zapise ljudskih pesmi v Wiesthalerjevi dijaški zbirki. Zanje se je zahvalil F. Levcu v SNP I. Za narodopisno gradivo, ki ga je Pintar pozneje poslal (kot skriptor v licejski knjižnici v Ljubljani), in za pesmi iz Kastelčeve ostaline se mu je Štrekelj zahvalil v SNP II. V rokopisu je ohranjenih nekaj pregovorov in rekov (ŠZ 6/4, 11 in NUK, s.f. 102).

V Gradcu je študiral klasično filologijo in slavistiko pri Kreku, leta 1898 je bil imenovan za skriptorja v licejski knjižnici v Ljubljani, leta 1909 je postal njen kustos in nato ravnatelj. Uveljavil se je kot jezikoslovec, slovstveni zgodovinar in prešernoslovec. Bil je Štrekljev osebni prijatelj in je kot odbornik in blagajnik sodeloval tudi v OSNP.

Gl. SBL II.

213. PLEŠKO Karol, sodni svetovalec. Štrekelj se je za njegovo zbirko, ki mu jo je poslal F. Levce, zahvalil v SNP I. V ŠZ zbirka ni ohranjena.

214. POBEC Jože. V ŠZ je ohranjen zapis povedke iz okolice Konjic (ŠZ 9/14). Več o njem ne vemo.

215. PODBEVŠEK Jernej, kaplan iz Vranje Peči. Dve knjižici njegovih zapisov izštevank in otroških iger (skupaj 20) ter 26 vraž, nabranih okoli leta 1911, je poslal A. Breznik, kateremu se je Štrekelj zahvalil v 14. snopiču (1911) (ŠZ IV. a, 116 in ŠZ 4/30–96).

216. POKA Ludvik, realec v Idriji, je poslal Štreklju, ko je ta urejal 14. snopič

- (1911), dve zbirki pesmi, nabranih v Žužemberku in okolici (ŠZ IV. a, 117).
217. POŠEPL Terezija. V ŠZ sta ohranjeni vraža in povedka, ki ju je zapisala v Središču (ŠZ 6/167. 9/15).
218. POŠNAR Anton. V ŠZ je ohranjenih 14 pesmi, ki jih je zapisal na Koroškem (ŠZ IV. a, 118).
219. POTOČNIK A. Na platnicah 6. snopiča (1901) se je Štrekelj za njegovo zbirko zahvalil Gabrielu Majcnu, ki mu jo je poslal skupaj z nekaterimi drugimi zbirkami. Rokopis ni ohranjen in razen imen nimamo nobene opore, da bi ga identificirali kot Alojzija Potočnika, krajevnega zgodovinarja iz Ljubljane.
220. POUŠE Pepca. V ŠZ so ohranjene 3 pesmi, ki jih je zapisala v Uršnih Selih (ŠZ IV. a, posebni zapisi).
221. POZNIK Radivoj – Jošt (1850–1891) iz Kroke. Že kot dijak je začel zbirati narodopisno gradivo in ustanovil leta 1868 v Kropi društvo »Narodova ušesa«. *Narodno blago*, ki so ga zbrali člani tega društva, je dobil Štrekelj že med Matičinimi zbirkami (gl. Kokalj s.v.). Zbirko R. Poznika *Svele pesmi iz začetka XIX. stoletja, v Kropi 1868*, ki je nastala v okviru društva »Narodova ušesa« in jo je nameraval sam izdati, je po njegovi smrti poslal Štreklju njegov sin Slavoj Poznik, gimnazijec v Dunajskem Novem mestu. V Glonarjevi zapuščini (NUK, MS 1200) je ohranjeno še njegovo spremno pismo z dne 8. 6. 1898. Štrekelj se mu je zahvalil v SNP I. V ŠZ je ohranjenih 43 pesmi (ŠZ IV. a, 119). Gl. SBL II.; Zmago Šmitek, *Življenje in delo Radivoja Poznika*, Snovanja (priloga) Glas Gorenjske, 28. 6. 1972, 21–22.
222. PRAPROTNIK Fran (1849–1933), rojen pri Št. Andražu pod goro Oljko (zdaj Andraž). Gimnazijo je končal v Celju in učiteljišče v Mariboru. Služboval je kot učitelj v raznih krajih, nazadnje kot nadučitelj v Mozirju. Štreklju je poslal svoje zapise narodnega blaga. V rokopisu so ohranjene pesmi iz Savinjske doline, Sv. Jakoba v Slovenskih goricah (zdaj Jakobski dol), Sv. Martina na Paki (zdaj Šmartno ob Paki), Sv. Andreja pod Oljsko goro (zdaj Andraž), iz Saleške doline in Selnice ob Dravi (ŠZ IV. a, 120) ter besede in pregovori iz Mozirja (ŠZ 6/200). Poleg tega je poslal Štreklju več starejših zapisov in pesmaric in zbirk drugih zbiralcev, npr. Jerneja Pavliča, Mihe Novaka in Blaža Ranca. Štrekelj se mu je za poslano gradivo zahvalil v vseh štirih knjigah SNP. Praprotnik je spodbujal učitelje k zbiranju narodopisnega gradiva in pisanju krajevnih kronik. Mdr. je organiziral med učitelji na Gornjegrajskem zbiranje narodnih pesmi za Štreklja in domačih izrazov za Pleteršnika. Bil je soustanovitelj Popotnika, kjer je mdr. objavil vrsto pohorskih narodnih pravljic. Za Fr. Erjavca je zbral rastlinska imena, za SM imena za sadno drevje. Gl. SBL 11.
223. PRELOŽNIK Mihael. V ŠZ so ohranjeni njegovi zapisi ljudskih pesmi iz Črešnjic pri Frankolovem (ŠZ IV.a, 221), med njimi tudi »ohcetni« nagovori. Prav tako je v rokopisu ohranjenih nekaj povedk, opisov šeg in pesmi (ŠZ 7/61).
224. PRIMIC Janez Nepomuk (1785–1823), prvi profesor slovenskega jezika na graškem liceju. Prepise štirih zapisov ljudskih pesmi iz Primičeve ostaline je Štreklju poslal iz dvorne knjižnice na Dunaju Ivan Prijatelj. Štrekelj se mu je zahvalil v 12. snopiču (1908). Gl. SBL II.

225. PUCIHAR Marica iz Ljubljane je poslala Štreklju pesem, za katero se ji je zahvalil v SNP II.
226. PULKO Valentin s Hajdine pri Ptujju (roj. 1871). Postal je učitelj pri Sv. Marjeti niže Ptujja (zdaj Gorišnica), pozneje nadučitelj v Dobju, nato Dolenju, od koder je Štreklju, ko je urejal 14. snopič (1911), poslal 11 pesmi.
227. PUNTAR J. iz Mozirja. Njegovo zbirko je Štreklju poslal F. Praprotnik, kateremu se je Štrekelj zahvalil v SNP III.
228. PUŠENJAK Tomo, nadučitelj na Cvenu. Za njegovo zbirko se je Štrekelj v SNP I. zahvalil Fr. Praprotniku.
229. RABUZA Anton, gimnazijski profesor v Trstu. Štrekelj se mu je zahvalil za zapis ljudske pesmi v SNP III.
230. RADOJČIČ Nikola, vseučiliški profesor v Ljubljani. Omenja ga Glonar v 16. snopiču (1923). Kaj je prispeval, ne vemo.
231. RAHNE Ivan (1860–1928). Kot gimnazijec, rojen v Rači pod Sv. Trojico (pri Moravčah), je zbiral ljudske pesmi, ki jih je njegov profesor Wiesthaler sktupaj s pesmimi, ki so jih nabrali drugi dijaki, izročil F. Levcu, da bi jih objavil v Zvonu. Levce jih je namesto tega izročil Štreklju. V rokopisu je ohranjenih 8 ljudskih pesmi iz Doba na Gorenjskem (ŠZ IV. a, 122 in ŠZ 6/191). Pravo je študiral v Pragi in na Dunaju. Zaposlil se je na Brdu pri Janku Kersniku. Več let je bil župan v Lukovici. Bil je publicist. Kot leposlovec se je uveljavil zlasti s humoreskami. Gl. SBL III.
232. RAJH Jurij iz Dramelj. Kot gimnazijec v Celju je nabral zbirko pesmi, ki jo je poslal Štreklju – ko je ta urejal 12. snopič (1908) – Josip Tominšek, profesor v Ljubljani. Zbirka je obsegala 27 pesmi iz Dramelj pri Celju, v rokopisu jih je ohranjenih 10 (ŠZ IV.a, 123). Pozneje je zapisoval ljudske pesmi z melodijami tudi za OSNP.
233. RAKOVEC Lovro (1832–1903), rojen v Zabukovju. Študiral je bogoslovje in bil kaplan v raznih krajih slovenske in hrvaške Istre. V ŠZ je ohranjen njegov zapis ljudske pesmi iz Istre (ŠZ IV. a, 124). Objavljal je podlistke v SN. Gl. SBL 111.
234. RANC Blaže, poštni uradnik v Beljaku. Njegovo zbirko ljudskih pesmi je posredoval F. Praprotnik. Štrekelj se mu je zanjo zahvalil v SNP I. F. Kotnik pa mu je pozneje poslal prvotni rokopis zbirke, za kar se mu je Štrekelj zahvalil v SNP III. V ŠZ je ohranjenih 37 pesmi s Prevalj (ŠZ IV. a, 125).
235. RASTISLAV C. V ŠZ so ohranjeni njegovi zapisi vraž in ljudske medicine iz Vrtojbe (ŠZ 7/60).
236. RAVNIKAR Matija – Poženčan (1802–1864). Njegova zbirka je obsegala: 1. *Stare medljudne pesmi, zložene pred 19. stoletjem*, 3 zvezki, Na Gori 1838; 2. *Povasne pesmi složene u devetnajstim stoletji*, 1 zvezek; 3. *Pesme iz samote*, 1 zvezek Na Gori, Kersnika 1838; 4. *Zerkvene pesme*, 1 zvezek, Na Gori, 6. Kimavza 1838; 5. *Pesme*, 1 zvezek 1843; 6. *Slavenske narodne pesme*, 1 zvezek, Na Selih pri Kamniku 1845; 7. *Više pesme in povasne (poljudne) popevke*, 5 zvezkov; 8. *Noviješe slovenske pesmi*, 1 zvezek. Njegova zapuščina obsega 14 zvezkov. V ŠZ so pod njegovim imenom ohranjeni 3 zvezki pesmi (ŠZ IV. a, 126) in 16 pravljic iz Poženka pri Cerkljah (ŠZ 7/172–187). M. Ravnikar iz Poženka pri Cerkljah na

Rokopis Matije Ravnikarja – Poženčana.

Gorenjskem je bil župnik v Železnikih, Semiču, Selih pri Kamniku. Bil je tudi pesnik, k nabiranju narodopisnega gradiva ga je spodbudil Metelko. Bil je eden prvih, ki je nabiral slovenske ljudske pravljice in povedke in jih objavljaj, npr. v zagrebški Danici l. 1843.

Gl. SBL III.

237. RAZTOČNIK P., organist (»orglar«) v Mozirju. Za njegovo zbirko se je v 5. snopiču (1900) Štrekelj zahvalil Fr. Praprotniku, nadučitelju v Mozirju.

238. REGGI Lojz, doma iz Brnice, železniški uradnik na Grahovem, je v času priprave 12. snopiča (1908) nabral ljudske pesmi, otroške igre, pregovore ipd. iz okolice Beljaka (SZ IV. a, 127 in SZ 6/217, 9/151, 7/154, 23–29).

239. ROBIDA Adolf (1885–1928) je kot študent iz Ljubljane v času urejanja 10. snopiča (1906) poslal Štreklju zapis ljudske pesmi. Postal je dramatik in kritik. Pomagal je zgodovinarjem, posebno Ivanu Vrhovniku (gl. katalog s. v.). Priredil je več ljudskih iger. Njegova knjižnica je v lasti SAZU.

Gl. SBL III.

240. RODE Matija (1879–1961), rojen v Domžalah, je začel nabirati ljudske pesmi že kot dijak v Ljubljani in je pošiljal svoje zbirke SM še potem, ko je študiral pravo. Iz SM je Štrekelj dobil vseh njegovih 12 zbirk ljudskih pesmi iz okolice Ljubljane, Škofje Loke, Kamnika, Višnje gore, Hrašč pri Postojni, iz Sv. Marjete pri Ptujju (danes Gorišnica), Toplic pri Novem mestu in še od kod (SZ IV. a, 128), prav tako tudi njegove zapise vraž in pregovorov iz okolice Ljubljane (SZ 4/48, 6/12, 10/4). Za zbirke se mu je Štrekelj zahvalil v SNP II. in III., v SNP II. tudi za zbirko Ivana Petkovška (gl. katalog s. v.), ki jo je posredoval Rode.

Potem ko je končal pravo na Dunaju, se je Rode zaposlil kot odvetniški uradnik in solicitor. Skupaj z I. Tavčarjem je bil urednik SN, nato poslovodja narodne knjigarnje. V letih 1909–39 je bil uradnik Mestne hranilnice v Ljubljani. Bil je publicist in ustanovitelj Šentjakobske ljudske knjižnice (danes Mestna knjižnica v Ljubljani).

Gl. SBL III.

241. ROŽMANČIČ Tereza. Njeno knjižico prepisov ljudskih pesmi je v času 14. snopiča (1911) poslal Franc Simončič iz Gornje Radgone, upokojeni kustos dunajske vseučiliške knjižnice.

242. RUTAR Simon (1851–1903), rojen v Krnu pri Tolminu. Kot gimnazijski profesor v Ljubljani je poslal Štreklju za

SNP I. zapise ljudskih pesmi, nabranih na Primorskem in v drugih krajih Slovenije (Tolminsko, Dutovlje, Cerkno, Kropa, idrijski hribi, Grahovo, Kleče, Vrankso, Ziljska dolina, Podčetrtek). Po njegovi smrti so nekatere zbirke iz zapuščine – med njimi tudi zbirko Frančiška Medena – poslala Štreklju SM (8. snopič, 1904). V ŠZ so se ohranile 3 zbirke ljudskih pesmi (ŠZ IV. a, 129).

Rutar je študiral zgodovino, zemljepis, historične pomožne vede in filologijo v Gradcu. Učil je na gimnazijah v raznih krajih (Gorica, Kotor, Split), nazadnje v Ljubljani. Imenovan je bil za konservatorja I. sekcije na Kranjskem. Veliko je objavljajl s področja zgodovine, arheologije, zemljepisa in narodopisja, npr.: *Dve stari slovenski pesmi* (LZ 1894, 62–4), *Narodne pesmi* (LZ 1883, 529, 93), *Kralj Matjaž v slovenskih narodnih pesmih in pripovedkah* (Zvon, 1879, Kazalo), *Slovenske pripovedke o morju* (Zvon 1880, 294–8), *Knez Pes-Marko* (LZ 1883, 252–3). Ocenil je Scheinigove *Narodne pesmi horoških Slovencev* (LZ 1889, 735–44).

Gl. SBL III; Goriški letnik 3 (1976), 4/5 (1977/78); Primorski SBL.

243. RŽENOPOLJSKI R. V ŠZ je ohranjenih 9 pesmi iz Skrilj na Vipavskem (ŠZ IV. a, 130). Več o njem ne vemo.

244. SAJEVEC France. Od njegove zbirke *Narodne pesmi, pregovori, pripovedke, običaji, vraže in imena*, 1 snopič, 1869 so ohranjene pesmi, vraže, šege, pregovori in imena iz Motnika (ŠZ 7/79–89).

245. SAMOTORČAN Josip (1862–1897), pravnik, doma od Sv. Jošta nad Vrhniko (danes Šentjošt), je bil Wiesthalerjev učenec. Njegovo zbirko iz leta 1876 je Šteklju poslal F. Levec. Štrekelj se mu je zahvalil v SNP I. V rokopisu je ohranjenih 12 pesmi (ŠZ IV. a, 131),

pregovori, povedke in 12 pravljič (ŠZ 6/202–207, 9/164–165) iz Šentjošta nad Vrhniko. V 6. letniku gimnazije je Samotorčan s sošolci izdajal list Brstje, objavljajl je v Vrvcu (pod psevdonomom »Gradačan«). Leta 1884 je izdal v samozaložbi knjigo *Mlada leta*.

Gl. SBL III.

246. SCHNEIDER Frančišek iz Ljutome-
ra (roj. 1863) je bil učitelj na Cvenu in je nato služboval kot nadučitelj v Cezanjev-
cih, od koder je prispeval 2 pesmi, za kateri se mu je Štrekelj zahvalil v SNP II.

247. SCHWEIGL Fran. Njegovo zbirko je poslal dr. K. Ozvald. Pesmi je nabral v okolici Ptuja in drugod po Štajerskem.

248. SEDEJ Frančišek Borgia (1854–1931), rojen v Cerknem na Goriškem, je kot profesor bogoslovja izročil Štreklju (ko je ta pripravljajl SNP I.) svojo zbirko in zbirke nekdanjih goriških dijakov: Jožeta Maligoja, M. Skočirja, Jan-
ka Berlota in zbirki Jožefa Kraglja in A. Črva iz zapuščine prof. Š. Kocijančiča. Od njegove zbirke pesmi, nabranih na Goriškem, je v rokopisu ohranjenih 38 pesmi, ki so skoraj vse objavljene v SNP (ŠZ IV. a, 132 in SZ 6/192–194).

Po končanem študiju bogoslovja v Gorici je študiral na Dunaju biblične vede in orientalske jezike. Že kot gimnazijec je sodeloval pri domačem listu Lipa (psevdonom Matic). V počitnicah je s Štrekljem po vaseh nabiral pesmi in pravljič ter pesmim pripisal napeve. Svoje zapise je pošiljal tudi Baudouinu de Courtenayju (objavljeno v Archiv für Slavische Philologie 1884, 1885). Bil je narodnostno globoko zaveden, zanimal se je za socialna vprašanja, deloval na raznih področjih kulture in bil ugleden teološki pisec. Leta 1906 je postal goriški nadškof in ostal na tem mestu do je-

seni 1931, ko se je zaradi pritiska fašističnih oblasti umaknil.

Gl. SBL III.

249. SERNEC Josip (1844–1925), doma iz Slovenske Bistrice, je na Dunaju študiral pravo in nato v Celju odprl odvetniško pisarno. Sodeloval je v slovenskem narodnem in političnem življenju. Objavljal je v SN. V ŠZ so ohranjene 3 pravljice, ki jih je zapisal na Štajerskem (ŠZ 7/55).

250. SEVAR Hinko je kot trgovec v Moravčah pri Litiji poslal svojo zbirko Štreklju, ko je ta pripravljala SNP I. Kot zasebni uradnik v Ljubljani je poslal še eno zbirko; Štrekelj se je zanjo zahvalil v SNP II. Ljudske pesmi je Sevar začel zbirati okoli leta 1895 v Zagorju ob Savi, Dobu pri Domžalah, na Verdu, v Žabnici pri Škofji Loki, v Rovtah na Tolminskem, v Juršincih pri Št. Petru na Krasu (zdaj Pivka) ter v Litiji in okolici (ŠZ IV. a, 133). Nazadnje je imel antikvariat na Starem trgu v Ljubljani.

251. SEVŠEK Marija. V ŠZ so ohranjeni njeni zapisi ljudskih pesmi iz Obreža pri Središču ob Dravi (ŠZ IV. a, 134).

252. SIMONIČ Fran iz Gornje Radgone. Kot upokojeni kustos dunajske vseučiliške knjižnice je poslal poleg knjižice Tereze Rožmančič (gl. katalog s. v.) in Matije Kocipra (gl. katalog s. v.) tudi sedem rokopisnih knjižic iz Ljutomera. Omenjen je v SNP IV.

253. SINGER Štefan (1871–1945), rojen na Strugi pri Železni Kapli v Rožu, je bil duhovnik v Železni Kapli in Logivesi, od koder je poslal Štreklju več starejših cerkvenih pesmaric in pesmi iz Železne Kaple. Poleg tega tudi več pobožnih in cerkvenih pesmi in rokopis pasijonske igre.

Štrekelj se mu je zahvalil v SNP I. Ohranjen je le del rokopisnega gradiva (ŠZ IV. a, Štefan Singer in NUK, s.f. 102).

Poleg duhovniškega poklica se je uveljavil tudi kot krajevni zgodovinar in na vseh službenih mestih skrbno pisal župnijske kronike. V Carinthii 1934 je objavil članek *Romanische Kirchen im Bleiburger Dekanate*. Kot zavedenega Slovenca so ga med 2. svetovno vojno odpeljali v taborišče, in se še po tem, ko so ga odpustili iz Dachaua, ni smel vrniti na Koroško.

Gl. SBL III.

254. SKOČIR Mihael je zapisoval ljudske pesmi kot dijak v Gorici. Njegovo zbirko je Štreklju poslal F. Sedej (gl. katalog s. v.). V ŠZ je ohranjenih okoli 100 ljudskih pesmi (ŠZ IV. a, 135) – večina je objavljenih v SNP – in 5 ugank (ŠZ 9/149) iz Starega sela pri Kobaridu. Skočir je postal častnik avstrijske armade in je služboval kot stotnik v Celju.

255. SLAPŠAK Julij (1874–1951), doma v Rogačicah na Dolenjskem, je kot nadučitelj v Vodicaх poslal Štreklju v času pripravljanja 13. snopiča (1909) 113 ljudskih pesmi in molitvic iz Mokronoga in okolice, iz Trebelnega na Dolenjskem in iz Leš pri Trziču; zapisal jih je okoli leta 1897 (ŠZ IV. a, 136).

Slapšak je poučeval na šolah v Trebelnem, Lešah, Vodicaх, Radovljici in Ljubljani, deloval je v raznih društvih (čebelarskem, gasilskem ipd), bil je tudi mladinski pisatelj, mdr. je napisal: *Spisi Mišjakovega Julčka*, Ljubljana 1909–13; *Turki pred Sv. Tilnom*, 2 zv., Ljubljana 1910, 1915, *Dedek je pravil*, Ljubljana 1910.

Gl. SBL III.

256. SLEKOVEC Matej (1846–1903), rojen v Kunovi pri Negovi, je svojo zbirko, ki se v rokopisu ni ohranila, poslal Štre-

klju, medtem ko je urejal SNP I. Štrekelj se mu je zahvalil in ga imenoval »župnik pri sv. Marku (danes Markovci pri Ptujju). Pred tem je služboval kot kaplan v Središču, Cirkovcih, pri Sv. Lovrencu na Dravskem polju (danes Lovrenc na Dravskem polju). Zbiral je gradivo po raznih arhivih in napisal številne kronike. Pomagal je Josefu Zahnu sestavljati seznam krajevnih imen na Spodnjem Štajerskem. Objavljaj je v različnih časopisih, mdr. tudi v Izvestju muzejskega društva za Kranjsko.

Gl. SBL III.

257. STAJNKO Josip. V ŠZ je ohranjena ljudska pesem, ki jo je zapisal v Logarovicah (ŠZ IV. a, posebni zapisi).

258. STAMOLENK -. V ŠZ je ohranjena pesem, zapisana leta 1874 (ŠZ IV. a, posebni zapisi).

259. STEGENŠEK Mara. V rokopisu je ohranjenih 6 pesmi (ŠZ IV. a, 137), naberanih leta 1898 v Celju. Štrekelj se ji je zahvalil v SNP I.

260. STELE France (1886–1972), rojen v Tunjiški Mlaki pri Kamniku, je kot dijak v Kranju pod psevdonomimom 'France Francetov' poslal Štreklju 4 zbirke ljudskih pesmi, za katere se mu je ta zahvalil v SNP II. V SNP III. se mu je kot »abiturientu v Kranju« zahvalil za 62 pesmi; tu ga omenja že s pravim imenom. Pesmi je pošiljal še tudi kot študent na Dunaju, saj se mu je Štrekelj v 12., 13. in v 14. snopiču (1911) znova zahvalil za poslane zbirke pesmi in nekaj legend. Omenjen je tudi v SNP IV. V rokopisu je ohranjenih 10 zbirk pesmi (ŠZ IV. a, 138) iz Kamnika, Stražišča pri Kranju, Poljanske doline nad Škofjo Loko, Tunjic, Radomelj in Podgorja pri Kamniku. Ohranjeni so tudi njegovi zapisi pre-

govorov in ugank iz Kamnika in okolice (ŠZ 9/151, 156, 4–5, 7, 9). S Štrekljem si je tudi dopisoval in dobil od njega navodila in nasvete za zbiranje. France Stele je študiral na Dunaju umetnostno zgodovino, slovansko filologijo in zgodovino, postal je član inštituta za avstrijsko zgodovinsko raziskovanje, kasneje pa profesor za umetnostno zgodovino na univerzi v Ljubljani. Bil je prvi slovenski poklicni konservator.

Gl. SBL III; Emilijan Cevc, *Steletovo predavanje o narodopisnem zbirateljskem delu*, Traditiones 14, Ljubljana 1985, str. 123–135; France Stele, *Izročilo Tomaža Steleta*, Et. X–XI, Ljubljana 1937–39, str. 327–43.

261. STEPIŠNIK Lovro (1834–1912) iz Vojnika pri Celju je bil kot zapisovalec samouk. Zanimanje za slovenščino sta mu zbudila župnik K. Križ in izobraženi kmet Milha Rušnik. Od leta 1850 je popisoval vreme, letino, zbiral ljudske vremenske pregovore in zapisoval pohorske povedke in uganke. Objavil je: *Pohorske pripovedke* (v Novicah 1864, 227–8); *Oče svojega sinčka proda* (v Besedniku 1869, 115); *Ženitovanjski običaji v slovenjebistriški okolici* (v Slovenskem gospodarju 1883, 2–3); *Ženitne ali svatbine navade in napitnice z godčevskim katekizmom iz slovenskobistriške okolice na Štajerskem*, Maribor 1884, 1885, 1888; *Ljudsko blago vzhodne Štajerske* (v Slovenskem glasniku 1889, št. 4). Neobjavljeno je ostalo mdr.: *Zlati venec – zbrano ljudsko blago*; *Ahasver*, pripovedka v Slovenski Bistrici, zapisana leta 1908. V ŠZ je ohranjenih 31 ljudskih pesmi s Štajerskega, ki jih je zapisal okoli leta 1868/9 (ŠZ IV. a, 139 in ŠZ 6/199).

Gl. SBL III.

262. STIBLER Janez, rojen v Puščavi leta 1861, je kot učitelj pri Sv. Antonu na Po-

horju poslal Štreklju 10 ljudskih pesmi, ki jih je zapisal okoli leta 1904 v domači vasi (ŠZ IV. a, 140). Štrekelj se mu je zahvalil v SNP III.

263. STOKLAS Marija je bila kmečko dekle iz Šmarij pri Jelšah. Njeno zbirko je poslal Francišek Zopf, učitelj v Ljutomeru, in Štrekelj se mu je zanjo zahvalil v SNP I. Ohranjenih je 69 pesmi iz Dvora pri Šmarju pri Jelšah (ŠZ IV. a, 141).

264. STRELEC Ivan (1864–1914) iz Nove vasi pri Markovcih na Ptujskem polju je bil učitelj v Markovcih, Vidmu, Vitomarcih in drugod v Slovenskih goricah. Njegovo zbirko je Štreklju poslal učitelj v Mariboru Gabriel Majcen, gl. SNP II.

Kot narodopisec in krajevni zgodovinar šolstva je največ objavljajal v Popotniku. Njegova predavanja na zborovanjih 'Ptujskega učiteljskega društva' so bila namenjena sprva agitaciji za zbiranje narodopisnega gradiva (Popotnik 1886, 62), pozneje vzgojnim težavam otrok in domoznanstvu (Popotnik 1887, 28), naposled šolskim kronikam in narodno-gospodarskim vprašanjem.

Gl. SBL III.

265. STRGAR Jožef ml. iz Celovca je poslal za SNP Slovenski matici 2 pesmi. Omenjen je v SNP IV.

266. STRMŠEK Fran, visokošolec v Gradcu, je izročil svojo zbirko Glonarju, ko je ta urejal 15. snopič (1913).

267. STRMŠEK Vekoslav (1864–1907) iz Dogoš pri Mariboru, učitelj pri Sv. Petru na Medvedjem selu (danes Kristanvrh), je kot narodni delavec organiziral na šoli zbiranje ljudskih pesmi. Zbirko 47 pesmi, ki so jih nabrali učenci – Mica Dolšak, Mica Hajnšek, Ciril Ogrizek,

Franc Kolar, Katarina Korun, Ana Kovačič, Mica Kregar ml., Mica Kregar st., Ema Mahajne, Ana Mastinšek, Jurij Strašek, Terezija Škorc, Mica Tramšak, Julia Tramšak, Franc Vehovar, Mica Vrbovšek, Matilda Vrbovšek – je po očetovi smrti Štreklju poslal sin Pavel Strmšek (1891–1965). Štrekelj se mu je zahvalil v 14. snopiču (1911).

Gl. SBL III.

268. STRMŠEK Pavel, sin Vekoslava Strmška. Postal je gimnazijski profesor na Češkem, v Mariboru in Celju. Napisal je več dramskih tekstov in članke s področja literarne zgodovine, zgodovine, zemljepisa in narodopisja. Kot Štrekljev zet je objavil marsikaj iz Štrekljeve zapuščine.

Gl. SBL III.

269. SUPPANTSCHITSCH (Zupančič) Janez Anton (1785–1833). Prvi, ki je pri nas pod Herderjevim vplivom prevzel miselnost, da so ljudske pesmi dragoceno staro izročilo. Med Štrekljevimi viri je bila tudi pesem iz njegove zapuščine. To pesem je Štrekelj navedel v 13. snopiču (1909).

Gl. SBL III.

270. SUŠNIK Janez, rojen 1861 v Ljubljani. V Wiesthalerjevi dijaški zbirki je ohranjen njegov zapis pravljice (ŠZ 8/166).

271. SVETLIN Gašper. V ŠZ je ohranjenih 7 ljudskih pesmi, ki jih je zapisal v Domžalah (ŠZ IV. a, 142).

272. ŠALAMUN Anton (1866–1939), rojen na Mestnem vrhu pri Ptujju. V SNP I. se mu je Štrekelj zahvalil kot o. Hijacinthu (»sedaj kapucin v Sv. Križu vipavskem«), v SNP II. pa za nekaj pesmi in zbirke kmečkega fanta Andreja Hrena o.

Bernardinu minoritskemu kaplanu pri Sv. Trojici v Halozah (zdaj Podlehnik). Leta 1900 je namreč prestopil iz kapucinskega v minoritski red. V rokopisu so ohranjene 3 pesmi s Štajerskega (ŠZ IV. a, 144). Bil je zgodovinski in nabožni pisec. Pisal je o ptujski zgodovini, objavil zbirko narodopisnih drobcev iz okolice Ptuja: Ptujski okoličani (DiS 1897, 18–20, z dodanima ljudskima pesmima: *Nevesta Ančika, Tri hčere*, ib., 20–1).

Gl. SBL III.

273. ŠALAMON Lojza. V ŠZ je ohranjenih 118 pesmi, ki jih je zapisala v Makolah okoli leta 1896 (ŠZ IV. a, 143). Njeno pesmarico je Štreklju poslal učitelj Jurij Lulek (gl. katalog s. v.). Štrekelj se mu je zahvalil v SNP III.

274. ŠAŠEL Josip (1883–1961) je kot študent prava v Pragi (takrat se je pisal še Wieser) poslal Štreklju 36 poskočnic iz Slovenjega Plajberga, kjer je bil rojen. Štrekelj se mu je zanje zahvalil v SNP III. Bil je pravnik, a se je uveljavil tudi kot narodopisec in kulturnoprosvetni delavec. Mdr. je objavil *Narodno blago iz Roža* (Maribor 1936–7), ki ga je fonetično redigiral F. Ramovš.

Gl. SBL III; Monika Kropelj, *Josip Sašel etnograf. Ob stoletnici rojstva*, Traditiones 10–12, 1984, 191–196.

275. ŠAŠELJ Ivan Feliks (1859–1944) iz Mokronoga je bil župnik v Adlešičih. Štrekelj se mu je v SNP I. zahvalil za njegovo zbirko in 2 zbirki učenca Črnič, v SNP II. za 10 pesmi, v SNP III. za 31 pesmi. Šašel je s Štrekljem navezal strokovne stike. V ŠZ je ohranjenih 26 zapiskov ljudskih pesmi iz Tribuč, Adlešičev, Šentlovrenca na Dolenjskem in Mokronoga (ŠZ IV.a, Sašel – Črnič).

Objavljal je predvsem s področja cerkvene zgodovine in narodopisja, npr.:

Zgodovina Adlešičke fare na Belokranjskem (*Zgodovina fara ljubljanske škofije IV.*, 1887), z adlešičkimi lokalizmi in uvodom o ljudskem življenju in jeziku; *Doneski k zgodavini zvonarjev in zvonov po Kranjskem* (Zgodovinski zbornik 1889, 62; 1890, 129; 1891, 263; 1895, 458). Objavljal je ljudske pesmi, pregovore, reke in drugo narodopisno gradivo v SN, LZ, DiS in Et. Zbiral je gradivo o divjih živalih, vremenu in slovarsko gradivo.

Gl. SBL III.

276. ŠAŠELJ Miko (Emil), župnik (kurat) in pomožni učitelj v Vatovljah pri Divači, je omenjen v SNP I.

277. ŠEBAL A. V ŠZ so ohranjeni zapisi 5 pravljic iz Maribora (ŠZ 9/38).

278. ŠLEBINGER Janko (1876–1951) je že kot gimnazijec v Mariboru začel pošiljati Štreklju ljudske pesmi in ostal s Štrekljem v stiku tudi pozneje, ko je študiral slavistiko in germanistiko na Dunaju.

Rojen na Ledinku pri Zg. Ščavnici je postal priznan bibliograf, leksikograf in literarni zgodovinar.

Gl. SBL III.

279. ŠMELCAR Jurij (Shmelzer Georg), kmet iz Guštanja (danes Ravne na Koroškem). Med številnimi pesmaricami, ki jih je prejel Štrekelj, je ta ena redkih ohranjenih. Ljudske pesmi so bile zapišane med leti 1815 in 1818. Hrani jih NUK (sf. 102). Štreklju je pesmarico poslal F. Praprotnik, učitelj iz Mozirja (gl. katalog s. v.).

280. ŠMUC Jože, realec. Njegovo zbirko je Štreklju poslal F. Levec, zahvala zanjo je objavljena v SNP I.

281. ŠNUDERL Makso (1895–1979), ro-

jen v Rimskih Toplicah, je kot ginmazi-
jec v Mariboru poslal SM zbirko ljudskih
pesmi in pravljic iz Rimskih Toplic. Glo-
nar ga je omenil v 15. snopiču (1913).
V rokopisu so ohranjene pesmi in 7 prav-
ljic iz Rimskih Toplic (SZ IV. a, 145 in
SZ 7/193–199).

Na Dunaju je študiral romanistiko, nato
pravo v Gradcu. Bil je član organizacije
»Preporod« (1913–14). Objavljal je iz
svoje stroke. Bil je član Glasbene mati-
ce in redni član SAZU.
Gl. SBL III.

282. ŠPENDAL Jožef. V SZ je ohranje-
nih 26 pesmi iz Kamne gorice na Go-
renjskem (SZ IV. a, 147).

283. ŠTEPEC Nace. Njegovo zbirko je
Štreklju poslal F. Levec kakor vse druge
zapise Wiesthalerjevih dijakov. Ome-
njen je v SNP I. V rokopisu je ohranje-
nih 5 pesmi iz Šentvida pri Stični (SZ
IV. a, 148).

284. ŠTRITOF Anton (1859–1917), ro-
jen v Starem trgu pri Ložu, je kot štu-
dent klasične filologije in nemščine na
Dunaju poslal Štreklju pesmi iz Starega
trga pri Ložu in drugih krajev »starotrš-
ke doline«. Omenjen je v SNP I. V ro-
kopisu je ohranjenih 11 pesmi (SZ IV.
a, 149).

Bil je profesor v Kranju in Ljubljani in
je kot dober pevec postal vodja pevске-
ga zbora v Glasbeni matici. Sestavil je
berila in učbenike in objavljaval pedagoš-
ke članke.
Gl. SBL III.

285. ŠTREKELJ Andrej je bratu Karlu
izročil svoj rokopis ljudskih pesmi z Gor-
janskega na Krasu.

286. ŠTRUKELJ Janez iz Šentvida pri
Ljubljani (roj. 1869) je bil duhovnik v

Zgor. Tuhinju. F. Levec je Štreklju v pi-
smu z dne 19. 7. 1898 omenil, da mu
pošilja Štrukljevo zbirko, vendar se ta v
SZ ni ohranila.

287. ŠTUHEC (Stuhec) Anton (1884–
1948), rojen v Sv. Jurjiju ob Ščavnici, je
kot študent prava na Dunaju poslal Štre-
klju 6 pesmi. Štrekelj se mu je zahvalil v
9. snopiču (1905) in ga navedel kot
»stud. iur. v Studencih pri Mariboru«. Kot
pravnik je služboval v Gradcu, na
Ptuj, pozneje je bil odvetnik v Ljublja-
ni. Objavljal je članke v raznih pravniš-
kih časopisih.

Gl. SBL III.

288. ŠTUHEC Josip. V SZ je ohranjenih
10 pesmi (SZ IV. a, 150) ter več prego-
vorov, vraž in uganka (SZ 4/7, 6/51, 9/
139), ki jih je zapisal v Ljutomeru in oko-
lici.

289. TERČEK M. je poslal zbirko *Narod-
ne pesmi iz idrijskih hribov*, 1 list, 1870.
Ohranjenih je 5 ljudskih pesmi iz idrij-
skih hribov (SZ IV. a, 151).

290. TERNOVEC (Trnovec) Matej
(1842–1913) iz Grgarja je kot dvorni
svetnik pri najvišjem sodišču na Dunaju
poslal Štreklju pesmi, ki jih je zapisal v
Grgarju ter po raznih krajih na Goriš-
kem in Beneškem *Narodne pésmi po Go-
riškem in Beneškem*, 1 snopič. Štreklju je
postal 2 pesmi tudi pozneje z Dunaja
(SZ IV. a, 153). Štrekelj se mu je v SNP
II. zahvalil za 1 pesem, v SNP III. pa po-
novno za 1 pesem iz Grgarja.

M. Ternovec je bil pravnik, publicist in
prevajalec ter narodni buditelj primor-
skih Slovencev. Sodeloval je pri ustano-
vitvi čitalnic v Sežani in Solkanu. Bil je
govornik na ljudskih shodih. Njegove
prve objave v različnih časopisih segajo
na področje narodopisja in leposlovja,

- za kar ga je navdušil njegov učitelj J. Trdina. V Slovenskem glasniku je objavljala narodopisno gradivo iz Lokvice, Čepovana in Grgarja.
Gl. SBL IV.
291. THEUERSCHUH Ivan, bogoslovec v Ljubljani. V ŠZ je ohranjenih 6 pesmi, ki jih je zapisal v Tržiču in Begunjah na Gorenjskem (ŠZ IV. a, 152). Štrekelj ga je omenil v SNP I.
292. TKALEC Zmagoslav. Njegovo zbirko je Štreklju poslal Gabriel Majcen, učitelj v Mariboru. Zahvala zanjo je v SNP II.
293. TOMAN Ivan. V zbirki Wiesthalerjevih učencev so ohranjeni njegovi zapisi treh ljudskih pravljic in ene pesmi (ŠZ 8/168–171).
294. TOMAŽIČ Ivan, učitelj v Tinju na Pohorju, rojen leta 1860 v Čadramu. Njegovo zbirko je poslal Štreklju, ki se mu je zanjo zahvalil v SNP II. učitelj Gabriel Majcen iz Maribora.
295. TOMAŽIČ Tona. V ŠZ sta ohranjeni pravljici, ki ju je zapisala v Hrastniku (ŠZ 7/129–30).
296. TRAMPUŽ Franjo iz Kostanjevice na Krasu. V ŠZ je ohranjena uganka, zapisana na goriškem Krasu (ŠZ 9/157, 5).
297. TRATNIK Davorin, učitelj v Godoviču, je Štreklju prispeval 7 ljudskih pesmi, zahvala zanjo je v SNP II.
298. TROBEVŠEK Leopold. V ŠZ je ohranjen njegov zapis ljudske pesmi iz Vrhpolja nad Kamnikom (ŠZ 10/1).
299. TROŠT Janko (1894–1975), rojen v Razdrtem pri Postojni. V ŠZ so ohranjeni njegovi zapisi besed, vraž in povedk iz Tomišlja (ŠZ 120–123). Po poklicu je bil učitelj in se je uveljavil tudi kot narodopisec, topograf, muzealec in lutkar. V Idrji in Ribnici je bil soustanovitelj muzejev, na Kočevskem je zbiral topografsko gradivo.
Gl. SBL IV.
300. TRSTENJAK Alojzij (1887–1964) iz Pušencev pri Ormožu je kot gimnazijec v Mariboru poslal Štreklju 37 pesmi, ki jih je zapisal sam, in 8 pesmi, ki jih je zapisala njegova sestrična Frančiška Trstenjak z Obreža pri Središču (gl. SNP III.). V rokopisu je ohranjenih 31 pesmi (ŠZ IV. a, 154) in pregovor iz Pušencev (ŠZ 9/154, 20). Trstenjak je v Gradcu študiral pravo in bil že med študijem pomožni uradnik v Celju. Kot krajevni zgodovinar je napisal članke o zgodovini Ormoža, ukvarjal pa se je tudi z ljudskim pravom, kot dokazujejo članki, npr.: *Klada – nekdanji sramotilni les v Prekmurju* (Topoli 1956, št. 1); *Lendavske drobtine k zgodovini agrarnega prava* (Svet ob Muri 1957, 53–5) in s šegami, npr.: *Za pusta* (Ptujski tednik 1958, št. 4).
Gl. SBL IV.
301. TRSTENJAK Frančiška: gl. Trstenjak Alojzij.
302. TUŠAK Jožef je bil trgovski pomočnik pri Sv. Antonu v Slovenskih goricah. Prispeval je 3 zbirke ljudskih pesmi (zahvala je v SNP II.). V rokopisu je ohranjenih 13 pesmi iz Sv. Antona v Slovenskih goricah (ŠZ IV. a, 155) in pregovori, vraže in povedke prav tako iz Slovenskih goric (ŠZ, 4/92–109, 7/1).
303. TUŠEK Franc: gl. Mohorič Fran.
304. URATNIK Filip (1889–1967), rojen v Podlogu v Savinjski dolini, je še kot

gimnazijec v Ljubljani zapisal 10 pesmi. Štreklju jih je poslal niegov profesor Josip Wester. V rokopisu je ohranjenih 5 pesmi iz Savinjske doline (ŠZ IV. a, 157). Pozneje je na Dunaju študiral pravo in bil zaposlen v Mostarju, Ptuju ter Ljubljani. Objavljal je članke o pravi in agrarni ekonomiji.

Gl. SBL IV.

305. VALENČIČ Fran (1878–1916), pesnik, rojen v Ilirski Bistrici, padel pri Doberdobi v 1. svetovni vojni. V rokopisu je ohranjenih 18 zapisov ljudskih pesmi (ŠZ IV. a, Valenčič).

Kot dijak v Ljubljani je bil v prijateljskih stikih z Ivanom Cankarjem. Pravo je študiral na Dunaju in bil nato odvetniški pripravnik v Gorici.

Gl. SBL IV.

306. VALJAVEC Matija (1831–1897), pesnik, folklorist in jezikoslovec. Zbirko je poslal Štreklju F. Miklošič, kateremu se je Štrekelj zahvalil v 1. snopiču (1895).

Gl. SBL IV.

307. VAUDA Stanislav, doma pri Marjeti na Dravskem polju, od koder je po Štrekljevi smrti poslal ljudske pesmi Glonarju. Omenjen je v SNP IV.

308. VAUPOTIČ Mathias. V ŠZ so ohranjene pravljice in povedke, zapisane v Mariboru (ŠZ 7/170–171). Iz niegove opombe na koncu rokopisa lahko razberemo, da je bil dijak: »Prosim jih visoko častivredni gospod, naj mi ne zamerijo kaj sem ni več pripovedkov spiso, da sem se mogo tudi slovenščino in druge predmete učiti.«

309. VELIKONJA Jože, rojen 11. 12. 1898 v Štandrežu pri Gorici, je bil učitelj, nekaj časa na Strmecu pri Logu pod Mangartom (SNP IV: »Na Strmcu pri

Logeh v Soški dolini«), od koder je poslal Štreklju ljudske pesmi. V rokopisu sta ohranjeni zbirki pesmi s Strmca (ŠZ IV. a, 158). Dalj časa je služboval v Pragerskem, kjer je bil šolski upravitelj, predsednik Družbe sv. Cirila in Metoda in Olepševalnega društva, mdr. je bil tudi starosta Sokolov. Po letu 1940 je prišel v Ljubljano. Od leta 1955 pa do svoje smrti (6. 6. 1966) je kot zunanji sodelavec inštituta za slovenski jezik SAZU zbiral in urejal gradivo za slovar slovenskega knjižnega jezika.

310. VIDIC Anton, tedaj gojenec drugega letnika moškega učiteljskega v Ljubljani, doma z Leš pri Ljubnem na Gorenjskem. V ŠZ je ohranjen njegov opis božičnih šeg (ŠZ 6/211).

311. VIDIC Josip, rojen v Libojah leta 1843, oče literarnega zgodovinarja Frana Vidica. Kot učitelj v pokoju v Št. Pavlu pri Preboldu (danes Prebold) je leta 1910 začel pošiljati ljudske pravljice in povedke F. Milčinskemu, ta pa jih je posredoval Štreklju. Ljudsko pripovedno gradivo je nabral sam oz. prepisal iz zbirke pravljic posavskih krajev. Te pravljice so nabrali učitelji na njegovo pobudo in jih uporabljali tudi pri pouku domoznanstva. To jim je namreč priporočil Vidic kot načelnik »Savinjskega učiteljskega društva«. Vidic piše, da mu je pravljice, ki so jih nabrali učitelji: I. Brinar, I. Knapič in A. Skalovnik v »celem Posavskem okraju« izročila učiteljica Štefanija Cimperšek iz Trbovelj. Ohranjenih je le nekaj povedk iz Savinjske doline (ŠZ 7/138–163). Pesmi, ki jih omenja v pismu (23. 4. 1910), da jih je poslal skupaj s pravljico »0 prstanu Mater božje v Petrovčih«, se niso ohranile.

312. VIZOVIŠEK Fran. V ŠZ je ohranjen niegov zapis pravljice (ŠZ 9/36, 1).

313. VOLČIČ Jakob, duhovnik. Rojen leta 1815 v Gorenji vasi pri Ratečah (danes Andrej nad Zmincem), umrl leta 1888 v Zarečju na Hrvaškem. Zbiral je ljudske pesmi, povedke, šege, besedišče in drugo gradivo predvsem v Istri. Objavljal je v slovenskih in hrvaških časopisih. V ŠZ je ohranjen zvezek z zapisi pesmi (GNI IV. a, 159; kopije: ŠZ 10/17). Večino narodopisnega gradiva pa hrani zagrebška akademija znanosti.

Gl.: SBL IV.; Jakob Volčič in njegovo delo. Zbornik prispevkov in gradiva, uredil Jurij Fikfak, Pazin – Ljubljana 1988.

314. VOUK –. Ohranjen je njegov zapis pregovora iz Višnje gore (ŠZ 4/5).

315. VRABL Nikolaj Ivan. Kot gimnazijec v Mariboru in nato kot študent prava v Gradcu je prispeval ljudske pesmi iz Središča in iz Podvincev pri Ptujju ter rokopis o Kristusovem trpljenju v štajerskem narečju. Štrekelj se mu je v SNP III. zahvalil za obširnejšo zbirko, za omenjeni rokopis in za 12 pesmic. Omenjen je tudi v SNP IV. Ohranjenih je 12 pesmi (ŠZ IV. a, 160).

316. VRAZ Micka. V ŠZ je ohranjen njen zapis ljudske pesmi (ŠZ IV. a, posebni zapisi).

317. VRAZ Stanko. Štreklj se je oprl na njegovo zbirko narodnega pesništva (21 zvezkov). Vrazovo zapuščino hrani NUK, kopije pa Glasbenonarodopisni inštitut ZRC SAZU v Ljubljani.

Gl.: SBL IV.; Branko Drechsler, Stanko Vraz. Studija, Zagreb 1909.

318. VRHOVNIK Ivan (1854–1935), rojen v Ljubljani, je kot trnovski župnik v Ljubljani poslal Štreklju zapise ljudskih pesmi (zahvala v SNP I., IV.). V ŠZ je

ohranjenih 42 pesmi iz Liubljanke, Dvora pri Polhovem gradcu, Trnovega in Naklega, nabranih v letih 1893–95 (ŠZ IV. a, 161).

Klasično gimnazijo in bogoslovje je končal v Ljubljani. Služboval je mdr. v Sori, Naklem, Dobu in Trnovem v Ljubljani. Zanimanje za slovensko preteklost so mu zbudili prof. L. Vončina, J. Smrekar in T. Zupan. Bil je kulturni in krajevni zgodovinar. Pisal je pod različnimi psevdonimi. Objavil je npr. *Gostilne v stari Ljubljani* (1926), *Trnovska župnija v Ljubljani* (1933), *Slovenska imena ljubljanskih ulic pred 100 leti* (Izvestja muz. društva za Kranjsko 1896).

Gl. SBL IV.

319. VRHOVSKI Lipe s Pohorja. Štrekelj ga je omenil v SNP III., kjer se je za njegovo zbirko zahvalil Slovenski matici, ki mu jo je posredovala.

320. VUGA Alojz iz Solkana. Kot četrtošolec na slovenskem učiteljišču v Gorici je poslal SM 2 pesmi iz Solkana. Štrekelj se mu je zanj zahvalil na platnicah 14. snopiča (1911).

321. WANG Jakob, gimnazijski profesor v Beljaku. Štrekelj se mu je za poslani 2 zbirki ljudskih pesmi in cerkveno pesmarico zahvalil v SNP II. V rokopisu je ohranjenih 123 njegovih zapisov ljudskih pesmi (ŠZ IV. a, 163).

322. WEISIAK. V ŠZ je ohranjen njegov zapis ljudske pesmi (ŠZ IV. a, posebni zapisi).

323. ZABRED Natalija iz Gradca je posredovala zbirko neimenovane z Velikega Brda. Štrekelj se ji je zahvalil v SNP II.

324. ZABUKOVEC Janez (1868–1946) iz Loža je poslal Štreklju zbirko ljudskih

pesmi. V rokopisu je ohranjenih 6 pesmi iz Metlike in Drašičev (ŠZ IV.a, 162). Bil je duhovnik v raznih krajih po Slovenskem. Kot kaplan v Metliki (1891 do 1894) je nabiral ljudske pesmi in jih pošiljal Štreklju. Ta se mu je zahvalil zanje v SNP I. kot kaplanu v Podbrezjah. Bil je krajevni zgodovinar in nabožni pisec. Pod Koblarjevim vodstvom je napisal obsežno knjigo *Slavina, prispevek k zgodovini župnij* (1910).

Gl. SBL IV.

325. ZALAR Franc. V ŠZ je ohranjen njegov opis šeg, nastal pri Sv. Vidu nad Cerknico (danes Žilce) iz leta 1911 (ŠZ 6/210).

326. ZEMLJIČ Franc (pozneje im. Branko), učitelj v Lučah pri Solčavi (»v solčavskih Lučah«), rojen v Radencih leta 1861. Njegove zbirke ljudskih pesmi je Štreklju poslal F. Praprotnik (SNP I., II., III.). V rokopisu je ohranjenih 55 pesmi iz Luč in z Ljubnega (ŠZ IV. a, 165).

327. ZLOZNA Tonca. V ŠZ je ohranjena pravljica, ki jo je zapisala okoli leta 1884 na Gorjanskem (ŠZ 7/52).

328. ZOBEC Anton, Wiesthalerjev učenec. Njegovo zbirko je skupaj z drugimi dijaškimi zbirkami Štreklju poslal F. Levac (SNP I.). V rokopisu je ohranjenih 29 ljudskih pesmi iz Ribniške doline na Dolenjskem (ŠZ IV. a, 166) ter pravljice, vraže in pregovori, nabrani okoli leta 1876 prav tako v Ribniški dolini (ŠZ 7/47–51).

329. ZORE Janez (1875–1944) iz Trebelnega na Dolenjskem. V ŠZ je ohranjen njegov zapis pravljic iz Lašč (ŠZ 7/52). Doktoriral je iz teologije in bil leta 1905 imenovan za prefekta v Škofovih zavodih v Šentvidu. Od leta 1911 je bil

profesor cerkvene zgodovine. Pri Mohorjevi družbi je začel objavljati zbirko *Življenje svetnikov*. Zaradi bolezni je spisal le 4 zvezke.

330. ZOREC Anton. Ohranilo se je njegovo *Narodno blago iz Škocjana na Dolenjskem*, 3 listi narodnih pesmic, 1876 (ŠZ IV. a, 167).

Gl. M. Matičetov. Iz slovenskih ljudskih pesmi. Sv. Jožef ne more plačati štibre, Jezik in slovstvo 1979/80, št. 1, 18–21.

331. ZUPANČIČ Hinko. V ŠZ je ohranjen njegov zapis šeg iz Gorenje vasi (ŠZ 6/212).

332. ŽAKELJ Anton, župnik v Ljubljani. 6 pesmi iz njegovega rokopisa je poslal Ivan Vrhovnik (gl. katalog s. v.). Štrekelj se mu je zanje zahvalil v 14. snopiču (1911).

333. ŽEHEL Jožef, učitelj v Gornjem Gradu. Štrekelj se je za njegovo zbirko zahvalil Fr. Praprotniku v 5. snopiču (1900). V rokopisu je ohranjenih 11 pesmi iz Gornjega grada (ŠZ IV. a, 168).

334. ŽELKO Mici. V ŠZ je ohranjen njen zapis ljudske pesmi (ŠZ IV. a, posebni zapisi).

335. ŽEKAR Jožef iz Olimja (roj. 1871). Postal je kaplan pri Sv. Martinu na Pohorju (danes Šmartno na Pohorju). V ŠZ je ohranjen njegov rokopis pravljic iz Olimja (ŠZ 7/53).

336. ŽEPIČ Sebastjan (1829–1883), jezikoslovec iz Križev (Gozd) pri Trziču. Njegovo zbirko je dobil Štrekelj od Fr. Miklošiča in se mu je zanj zahvalil v 1. snopiču (1895). V ŠZ je ohranjenih 69 pesmi iz Trziča na Gorenjskem (ŠZ IV.

a, 169) in pregovori, prav tako iz Tržiča (ŠZ 4/80, 6/208).

337. ŽIROVNIK Janko (oz.: Jožef) iz Kranja (1855–1946). Štrekelj se mu je kot nadučtelju v Gorjah zalivalil za 14 ljudskih pesmi v SNP II. V rokopisu sta ohranjena zapisa dveh pesmi z Bleda oz. okolice (ŠZ IV. a, 170). Učil je v Ložu, Ljutomeru, Gorjah pri Bledu, Kranju. Povsod je organiziral društva in tečaje. Zbiral je ljudske pesmi in izdal več zbirk ljudskih pesmi, prirejenih za zborovsko petje.

338. ŽLOGAR Anton (1850–1931) je zbral 5 snopičev narodnega blaga, večinoma iz metliške okolice, 1869–70. Ohranjeni so 4 zvezki ljudskih pesmi iz Suhorja in Prevoj pri Brdu na Gorenjskem (ŠZ IV. a, 171), prav tako tudi zapisi vraž, ugank, ljudskih besed in pravljic iz Suhorja (ŠZ 7/224–226, 9/141). A. Žlogar iz Bušinje vasi je nabiral narodopisno gradivo še kot bogoslovec. Pozneje je postal kanonik novomeškega kapitlja, sodeloval je v društvu Sv. Cirila in Metoda in več let urejal Dolenjske novice.

339. ŽUNTER Franc. Njegovo zbirko ljudskih pesmi je poslal Štreklju Fr. Praprotnik (SNP III.). V ŠZ je ohranjenih 12 pesmi iz Mozirja, od teh 10 v Ljubljani (ŠZ IV. a, 172), 2 v Mariboru (Mb, ŠZ).

340. ŽUPANČIČ Oton (1878–1949), pesnik, rojen na Vinici. Štreklju je za 13. snopič (1909) posredoval 21 zapisov otroških pesmi, nagajivk in dveh ugank iz Bele krajine Fr. Ilešič, profesor na učni-

teljišču v Ljubljani. V rokopisu je ohranjenih 22 pesmi iz Dragatuša (ŠZ IV. a, 173) in uganka, prav tako iz Dragatuša (ŠZ 9/156).

Na Dunaju je študiral zgodovino in zemljepis, postal mestni arhivar v Ljubljani, nato upravnik Slovenskega narodnega gledališča. Po Štrekljevi smrti je Slovenska matica naprosila njega in M. Pleteršnika, naj bi izdala SNP do konca. Ker je Pleteršnik ponudbo odklonil, je Slovenska matica zaupala to nalogo Joži Glonarju.

Gl. B. Gerlanc, Oton Župančič, zapisovalec ljudskih pesmi. SE 11, 1958, 179–182.

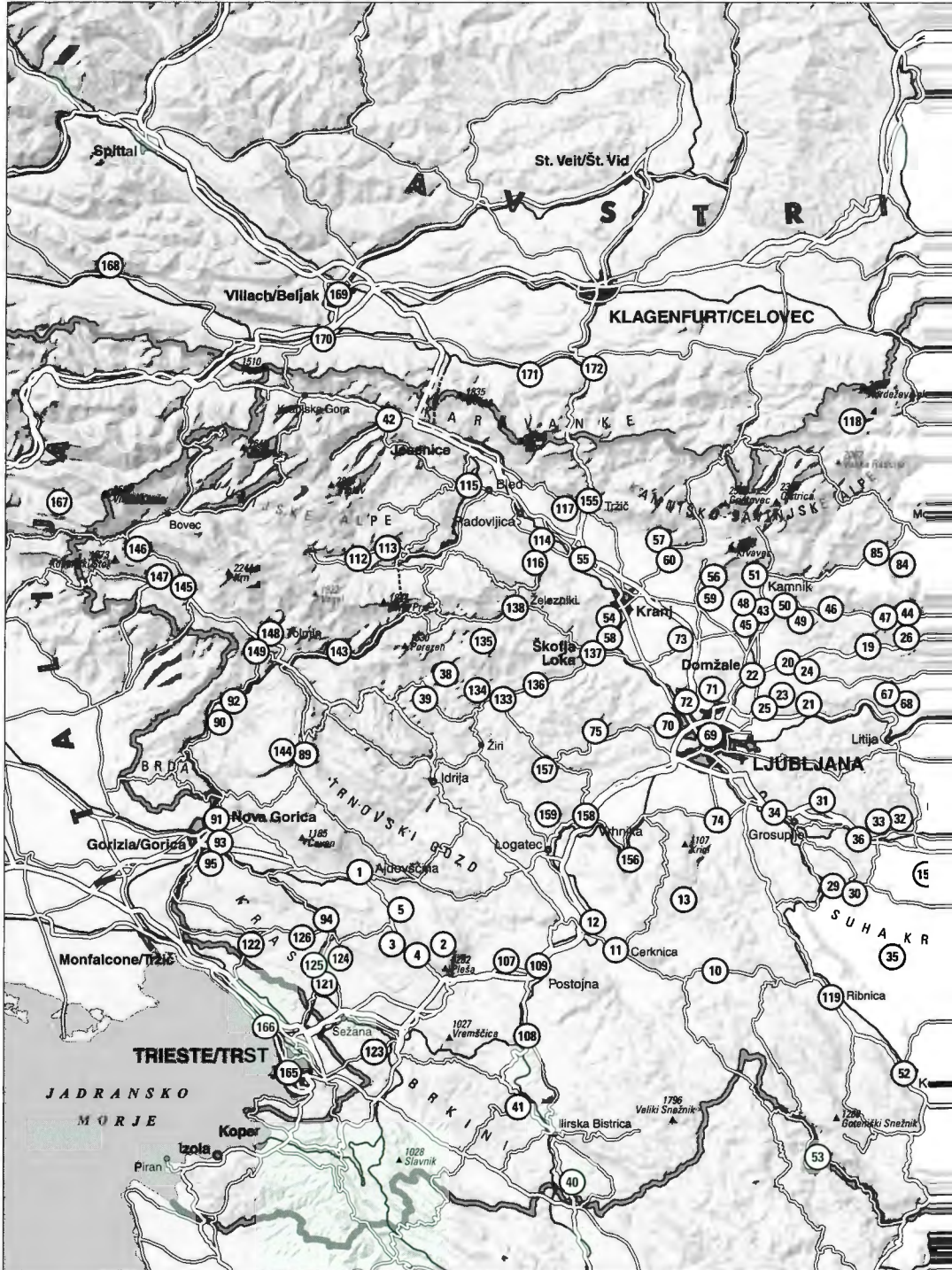
341. ŽUŽEK –. V ŠZ sta ohranjeni uganki z goriškega Krasa s tem podpisom (ŠZ 9/157, 6–7).

342. ŽVAB Lovro (1852–1888), rojen v Dutovljah. Štrekelj se mu – tedaj že rajnemu – zahvaljuje na platnicali 1. snopiča (1895). V rokopisu so ohranjene 4 zbirke ljudskih pesmi, nabranih v Dutovljah in v Tupelčah okoli leta 1874 (ŠZ IV. a, 174), in zapisi pravljic, povedk, vraž in pregovorov prav tako iz Dutovelj (ŠZ 7/57, 213).

Šolal se je v Gorici in Trstu, učil je jezike na trgovski šoli v Ljubljani. Zaradi bolezni je odšel v Trst za nadzornika otroškega vrtca Družbe sv. Cirila in Metoda. Po smrti Viktorja Dolenca je postal urednik Edinosti. Narodopisne drobce je objavjal v LZ. Umril je v Dutovljah na Krasu, star 36 let. Njegove *Zapise* je objavil F. Erjavec.

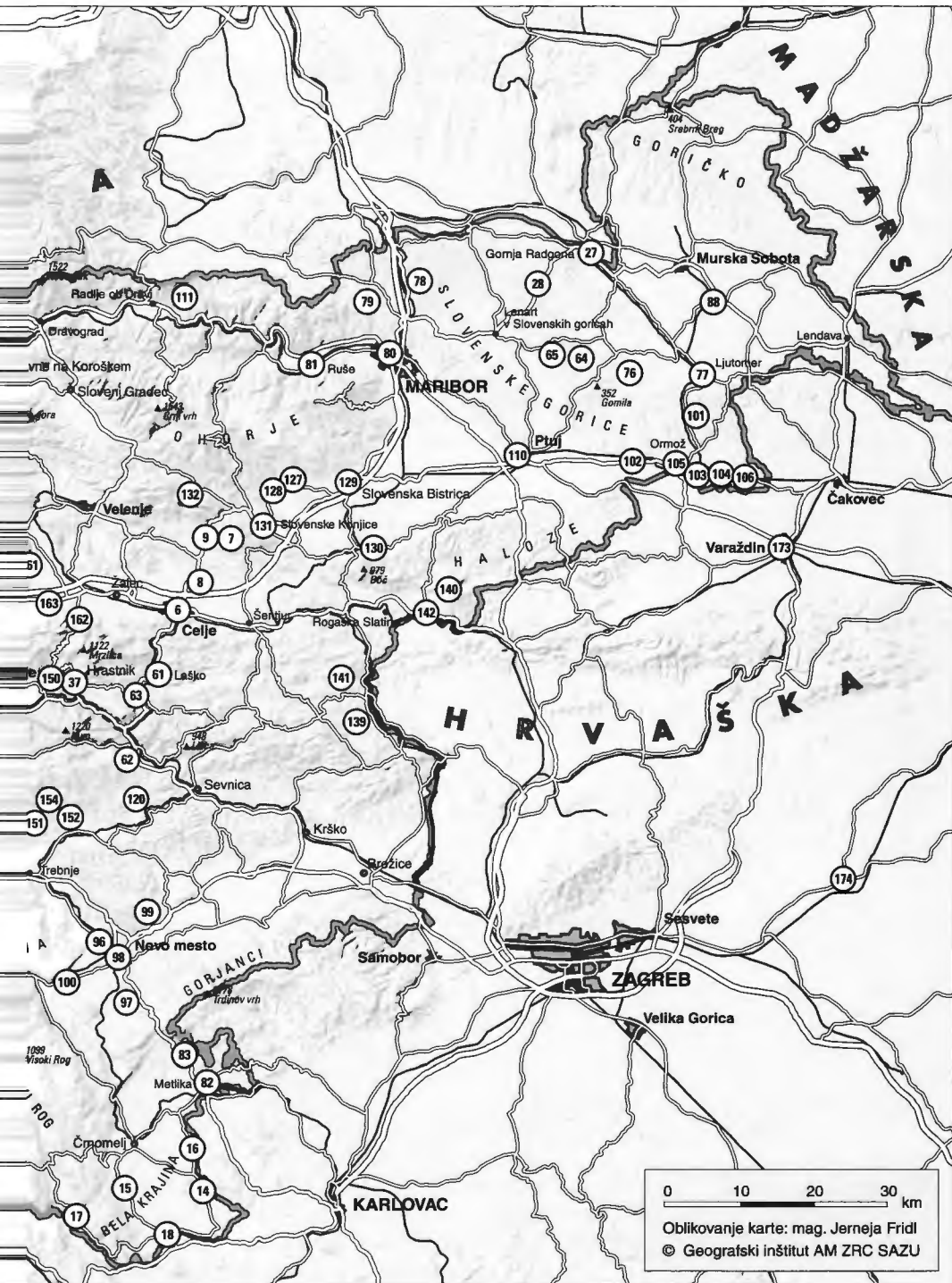
Gl. Nekrolog v LZ 8 (1888) 573–574.

KRAJEVNI IZVIR LJUDSKIH

* Ker so ljudske pesmi že objavljene, so na zemljevidu označeni le kraji, od koder so

PRIPOVEDI IZ ŠTREKLJEVE ZAPUŠČINE*

zbiralci pošiljali tudi ljudsko pripovedno izročilo.

Ajdovščina

- 1 Ajdovščina
- 2 Nanos
- 3 Podraga
- 4 Šentvid pri Vipavi (danes: Podnanos)
- 5 Vipava

Celje

- 6 Celje in okolica
- 7 Črešnjice pri Frankolovem
- 8 Škofja vas pri Celju
- 9 Frankolovo

Cerknica

- 10 Bloke
- 11 Cerknica
- 12 Ivanje selo
- 13 Sv. Vid

Črnomelj

- 14 Adlešiči
- 15 Dragatuš
- 16 Griblje
- 17 Sodevci
- 18 Vinica

Domžale

- 19 Blagovica
- 20 Dob
- 21 Dolina
- 22 Domžale
- 23 Ihan
- 24 Krtina
- 25 Mala loka pri Ihanu
- 26 Šentožbolt

Gornja Radgona

- 27 Gornja Radgona
- 28 Sp. Ščavnica

Grosuplje

- 29 Ilova Gora
- 30 Krka
- 31 Polica
- 32 Pristavlja vas
- 33 Stična
- 34 Šmarje – SAP
- 35 Višanjski vrh
- 36 Višnja gora

Hrastnik

- 37 Hrastnik

Idrija

- 38 Novaki
- 39 Planina pri Cerknem

Ilirska Bistrica

- 40 Jelšane
- 41 Prem

Jesenice

- 42 Mojstrana

Kamnik

- 43 Kamnik
- 44 Motnik
- 45 Podgorje
- 46 Šmartno v Tuhinju
- 47 Špitalič
- 48 Tunjice
- 49 Vranja peč
- 50 Vrhpolje pri Kamniku
- 51 Županje njive

Kočevje

- 52 Kočevje
- 53 Osilnica

Kranj

- 54 Bitnje
- 55 Podbrezje
- 56 Poženik
- 57 Preddvor
- 58 Žabnica
- 59 Šmartno
- 60 Tupaliče

Laško

- 61 Laško
- 62 Radeče
- 63 Rimske Toplice

Lenart

- 64 Sv. Anton v Slovenskih goricah
- 65 Stanetinci

Litija

- 66 Gradišče
- 67 Slivna
- 68 Vače

Ljubljana

- 69–72 Ljubljana z okolico
- 70 Glince
- 71 Gameljnc
- 72 Vižmarje
- 73 Torovo
- 74 Ig in okolica

- 75 Polhov Gradec
Ljutomer
 76 Bučkovci
 77 Ljutomer, Ljutomerske gorice
Maribor
 78 Jarenina
 79 Kozjak nad Pesnico
 80 Maribor
 81 Ruše
Metlika
 82 Metlika
 83 Suhor pri Metliki
Mozirje
 84 Bočna
 85 Gornji Grad
 86 Kokarje
 87 Mozirje
Murska Sobota
 88 Bratonci
Nova Gorica
 89 Čepovan
 90 Kanal, Kanalska dolina
 91 Nova Gorica in okolica
 92 Ročinj
 93 Šempeter
 94 Štanjel
 95 Vrtojba
Novo mesto
 96 Hudo
 97 Jurna vas
 98 Novo mesto in okolica
 99 Šmarješke Toplice
 100 Vavta vas
Ormož
 101 Cerovec Stanka Vraza
 102 Cvetkovci
 103 Frankovci
 104 Grabe
 105 Ormož in okolica
 106 Središče ob Dravi
Postojna
 107 Hrašče
 108 Pivka
 109 Postojna
Ptuj
 110 Ptuj in okolica
- Radlje ob Dravi**
 111 Remšnik
Radovljica
 112 Bohinj
 113 Bohinjska Češnjica
 114 Dobrava pri Kropi
 115 Gorje
 116 Kropa
 117 Leše
Ravne na Koroškem
 118 Koprivna
Ribnica
 119 Ribnica
Sevnica
 120 Kamenica
Sežana
 121 Dutovlje
 122 Gorjansko
 123 Lokev
 124 Ponikve
 125 Skopo
 126 Tupelče
Slovenska Bistrica
 127 Čadram
 128 Oplotnica
 129 Slovenska Bistrica in okolica
 130 Studenice
Slovenske Konjice
 131 Slovenske Konjice
 132 Vitanje
Škofja Loka
 133 Gorenja vas
 134 Hotavlje
 135 Martinj vrh
 136 Poljane nad Škofjo Loko in okolica
 137 Škofja Loka in okolica
 138 Železniki
Šmarje pri Jelšah
 139 Buče
 140 Donačka gora
 141 Olimje
 142 Rogatec
Tolmin
 143 Grahovo ob Bači
 144 Hudajužna
 145 Kobarid

146 Srpenica	Zagorje ob Savi
147 Staro selo pri Kobaridu	160 Čemšenik
148 Tolmin	Žalec
149 Volče	161 Dobrovlje
Trbovlje	162 Prebold
150 Trbovlje	163 Šentrupert
Trebnje	164 Vransko
151 Cirknik	
152 Kamnje	165 Trst in okolica (Rojan, Ščedna)
153 Šumberški grad	166 Prosek
154 Zabukovje	167 Rezija
Tržič	168 Ziljska dolina
155 Tržič	169 Beljak
Vrhnika	170 Brnca
156 Borovnica pri Vrhniku	171 Rož
157 Šentjošt nad Horjulom	172 Borovlje
158 Vrhnika	173 Varaždin
159 Zaplana	174 Vrbovec
	175 Kastavština (Adlešiči, Črnomelj)

ABECEDNI SEZNAM KRAJEV Z ZAPISOVALCI

- Ajdovščina (Ajdovščina) 1 / A. Pegan
 Beljak 169 / A. Reggi
 Bitnje (Kranj) 54 / Fr. Dolenc
 Blagovica (Doinžale) 19 / M. Rode
 Bloke (Cerknica) 10 / I. Modic
 Bohinj (Radovljica) 112/ I. Kunšič
 Bohinjska Češnjica (Radovljica) 113 /
 J. Dobravec
 Borovlje 172 / I. Čavko
 Borovnica pri Vrhniku (Vrhnika) 156 /
 Fr. Kramar
 Bočna (Mozirje) 84 / Fr. Kramar
 Bratenci (Murska Sobota) 88 / Št.
 Kühar
 Brnca 170 / A. Reggi
 Buče (Šmarje pri Jelšah) 139 / A. Kovač
 Bučkovci (Ljutomer) 76 / J. Štuhec
 Celje in okolica (Celje) 6 / M. Rode, D.
 Trstenjak, S.P. Vijanski
 Cerknica (Cerknica) 11 / Fr. Sedej
 Cerovec Stanka Vraza (Ormož) 101 /
 S. Vraz
 Cirknik (Trebne) 151/ Fr. Kramar
 Cvetkovci (Ormož) 102 / Fr. Tušek
 Čadram (Slovenska Bistrica) 127 / D.
 Trstenjak
 Čemšenik (Zagorje ob Savi) 160 / G.
 Križnik
 Čepovan (Nova Gorica) 89 / A. Pegan
 Črešnjice pri Frankolovem (Celje) 7 /
 M. Preložnik
 Dob (Domžale) 20 / I. Rahne
 Dobrava (Radovljica) 114 / Fr. Stele
 Dobrovlje (Žalec) 161/ Fr. Poznik
 Dolina (Domžale) 21 / J. Podmilšak
 Domžale (Domžale) 22 / M. Rode
 Donačka gora (Šmarje pri Jelšah) 140
 / A. Kovačič, L. Cvirn
 Dragatuš (Črnomelj) 15 / O. Župančič
 Dutovlje (Sežana) 121 / L. Žvab, I. Kokošar
 Frankolovo (Celje) 9 / M. Preložnik
 Frankovci (Ormož) 103 / A. Trstenjak
 Gameljne (Ljubljana Šiška) 71 / dijak
 A.V.
 Glince (Ljubljana Vič Rudnik) 70 / Fr.
 Šuštaršič
 Gorenja vas (Škofja Loka) 133 / H. Zupančič.
 J. Ferlan
 Gorjansko (Sežana) 122 / K. Štrekelj,
 T. Zložna
 Gorje (Radovljica) 115 / I. Kunšič
 Gornji Grad (Mozirje) 85 / G. Križnik
 Grabe (Ormož) 104 / J. Lončarič
 Gradišče (Litija) 66 / Fr. Kramar
 Grahovo ob Boči (Tolmin) 143 / J. Črv
 Griblje (Črnomelj) 16 / J. Barle
 Hotavlje (Škofja Loka) 134 / L. Pintar,
 J. Ferlan
 Hrastnik (Hrastnik) 38 / T. Tomažič
 Hrašče (Postojna) 107 / R. Andrejka
 Hudajužna (Tolmin) 144/ I. Kokošar
 Hudo (Novo mesto) 96 / A. Hudovernik
 Ig in okolica (Ljubljana Vič Rudnik) 74
 / Fr. Kramar
 Ihan (Domžale) 23 / A. Breznik, Fr. Kramar
 Ilova Gora (Grosuplje) 29 / Fr. Berlan
 Ivanje selo (Cerknica) 12 / I. Jager
 Jarenina, (Maribor) 78 / S. Hauptman
 Jelšane (Ilirska Bistrica) 40/ A. Pavlinič

- Jurna vas (Novo mesto) 97 / Fr. Kramar
 Kamenica (Sevnica) 120 / Fr. Kramar
 Kamnik (Kamnik) 43 / Fr. Stele, J. Hromec, D. Petelin
 Kamnje (Trebnje) 152 / J. Bercer
 Kanal, Kanalska dolina (Nova Gorica) 90 / J. Berlot
 Kastavština 176 / J. Volčič, I. Šašel
 Kobarid (Tolmin) 145 / »Kobarisk postopač«
 Kokarje (Mozirje) 86 / G. Križnik
 Koprivna (Ravnice na Koroškem) 118 / B. Sušnik
 Kozjak nad Pesnico (Maribor) 79 / S. Hauptman
 Kočevje (Kočevje) 52 / Fr. J. Štrukelj
 Krka (Grosuplje) 30 / neznani zapisovalec
 Kropa (Radovljica) 116 / Fr. Poznik, S. Zupan, M. Kokalj
 Krtina (Domžale) 24 / Fr. Kramar
 Laško (Laško) 61 / D. F. Ripšl, Št. Kociančič
 Leše (Radovljica) 117 / A. Vidic
 Ljubljana (Ljubljana) 69 / K. Ozvald
 Ljutomer, Ljutomerske gorice (Ljutomer) 77 / J. Štuhec, M. Slekovec, A. Kos, M. Valjavec
 Lokve (Sežana) 123 / L. Žvab
 Mala loka pri Ihanu (Domžale) 25 / Fr. Kramar
 Maribor (Maribor) 80 / M. Vaupotič, A. Korenini, J. Lesbaher, A. Šebal, J. Gombarov
 Martinj vrh (Škofja Loka) 135 / J. Tušek
 Metlika (Metlika) 82 / J. Kobe-Sodevski
 Mojstrana (Jesenice) 42 / J. Majciger
 Motnik (Kamnik) 44 / G. Križnik, Fr. Sajevec
 Mozirje (Mozirje) 87 / Fr. Praprotnik
 Nanos (Ajdovščina) 2 / A. Pegan
 Nova Gorica in okolica (Nova Gorica) 91 / A. Marušič, A. Pegan, J. Kragelj, Fr. Trampuž
 Novaki (Idrija) 38 / E. Bizjak
 Novo mesto in okolica (Novo mesto) 98 / A. Hudovernik, Fr. Kramar, L. M. Podgoriški, Fr. Berlec
 Olimje (Šmarje pri Jelšah) 141 / J. Žekar
 Oplotnica (Slovenska Bistrica) 128 / neznani zapisovalec
 Ormož in okolica (Ormož) 105 / D. Trstenjak
 Osilnica (Kočevje) 53 / »Sevčan«
 Pivka (Postojna) 108 / T. Domicel-Pivčan
 Planina pri Cerknem (Idrija) 39 / Fr. Kramar
 Podbrezje (Kranj) 55 / J. Novak
 Podgorje (Kamnik) 45 / Fr. Stele
 Podraga (Ajdovščina) 3 / A. Pegan
 Polhov Gradec (Ljubljana Vič Rudnik) 75 / J. Samotorčan
 Polica (Grosuplje) 31 / neznan zapisovalec
 Poljane nad Škofjo Loko in okolica (Škofja Loka) 136 / J. Šubic, L. Pintar
 Ponikve (Sežana) 124 / L. Žvab
 Postojna (Postojna) 109 / I. Grbec, R. Andrejka
 Poženik (Kranj) 56 / M. Ravnikar Poženčan, A. Cajnko
 Prebold (Žalec) 162 / J. Vidic
 Preddvor (Kranj) 57 / M. Valjavec
 Prem (Ilirska Bistrica) 41 / neznani zapisovalec
 Pristavlja vas (Grosuplje) 32 / A. Hudovernik
 Prosek 166 / Fr. Ivanetič
 Ptuj in okolica (Ptuj) 110 / M. Rode, I. Antončič
 Radeče (Laško) 62 / D. Trstenjak
 Gornja Radgona (Gornja Radgona) 27 / M. Majar
 Remšnik (Radlje ob Dravi) 111 / neznani zapisovalec
 Rezija 168 / neznani zapisovalec

- Ribnica (Ribnica) 119 / Fr. Sreboški-Peterlin, A. Zobec
- Rimske Toplice (Laško) 63 / M. Šnuderl
- Rož 171 / M. Majar, I. Čavko
- Rogatec (Šmarje pri Jelšah) 142 / Rešek, M. Lendovšek-Rogacki
- Rojan (Trst in okolica) 165 / I. Grbec
- Ročinj (Nova Gorica) 92 / A. Pegan
- Ruše (Maribor) 81 / J. Sernec
- Skopo (Sežana) 125 / L. Žvab
- Slivna (Litija) 67 / Fr. Kramar
- Slovenska Bistrica in okolica (Slovenska Bistrica) 129 / L. Stepišnik, F. Kač
- Slovenske Konjice (Slovenske Konjice) 131 / J. Pobec
- Sodevci (Črnomelj) 17 / J. Kobe
- Sp. Ščavnica (Gornja Radgona) 28 / J. Burcar
- Središče ob Dravi (Ormož) 106 / T. Pošep
- Srpenica (Tolmin) 146 / A. Žnidaršič
- Stanetinci (Lenart) 65 / S. Klemenčič
- Staro selo pri Kobaridu (Tolmin) 147 / M. Skočir
- Stična (Grosuplje) 33 / A. Hudovernik, L. M. Podgoriški
- Studenice (Slovenska Bistrica) 130 / Fr. Košir
- Suhor pri Metliki (Metlika) 83 / A. Žlogar
- Sv. Anton v Slovenskih goricah (Lenart) 64 / J. Tušak, A. Lah
- Sv. Vid (Cerknica) 13 / I. Modic, Fr. Zalar
- Ščedna (Trst) 165 / I. Grbec
- Šempeter (Nova Gorica) 93 / J. Cejan
- Šentjošt nad Horjulom (Vrhnika) 157 / J. Samotorčan
- Šentožbolt (Domžale) 26 / G. Križnik
- Šentrupert (Žalec) 163 / A. Hudovernik
- Šentvid pri Vipavi (Ajdovščina) 4 / A. Pegan
- Škofja Loka in okolica (Škofja Loka) 137 / Fr. Kuster
- Škofja vas pri Celju (Celje) 8 / Fr. Jesenek
- Šmarje – SAP (Grosuplje) 34 / Fr. Kramar
- Šmarješke Toplice (Novo mesto) 99 / J. Androjna
- Šmartno (Kranj) 59 / Fr. Goestl
- Šmartno v Tuhinju (Kamnik) 46 / A. Mali
- Špitalič (Kamnik) 47 / Fr. Kramar
- Štanjel (Nova Gorica) 94 / A. Pegan, Št. Kocjančič
- Šumberški grad (Trebncje) 153 / A. Hudovernik
- Tolmin (Tolmin) 148 / K. Štreklej, J. Fonovski
- Torovo (Ljubljana Šiška) 73 / Fr. Stele
- Tržič (Tržič), 155 / S. Žepič
- Trbovlje (Trbovlje) 150 / M. Kajtna
- Trst in okolica 165 / J. Godina-Verdelški
- Tunjice (Kamnik) 48 / M. Rode
- Tupaliče (Kranj) 59 / I. Kokošar
- Tupelče (Sežana) 126 / L. Žvab
- Varaždin 173 / J. Volčič, M. Valjavec
- Vavta vas (Novo mesto) 100 / Fr. Kramar
- Vače (Litija) 68 / A. Umek-Okiški
- Vinica (Črnomelj) 18 / I. Antončič
- Vipava (Ajdovščina) 5 / I. Grbec, A. Pegan, J. Barle
- Vitanje (Slovenske Konjice) 132 / J. Vijanski
- Višanjski vrh (Grosuplje) 35 / J. Jurčič
- Višnja gora (Grosuplje) 36 / A. Hudovernik, Vouk
- Vižmarje (Ljubljana Šiška) 72 / M. Rode
- Volče (Tolmin) 149 / J. Kragelj
- Vranja peč (Kamnik) 49 / J. Podbevšek
- Vransko (Žalec) 164 / G. Križnik
- Vrhnika (Vrhnika) 158 / »Podlipski«
- Vrhpolje pri Kamniku (Kamnik) 50 / L. Trobevšek
- Vrtojba (Nova Gorica) 95 / J. Cejan, Rastislav C.
- Zabukovje (Trebncje) 154 / Fr. Kramar

NARODOPISNO GRADIVO IZ ŠTREKLJEVE ZAPUŠČINE

Zaplana (Vrhnika) 159 / neznani zapisovalec

Ziljska dolina 168 / M. Majar, J. Grančnik

Žabnica (Kranj) 58 / neznani zapisovalec

Železniki (Škofja Loka) 138 / J. Levičnik

Županje njive (Kamnik) 51 / Fr. Berlec

GRADIVO

1

Davorin Petelin, okolica Ljubljane, ŠZ 7/36

NARODNI PREGOVORI, REKI IN VRAŽE

Denar ima spolzek rep.
Tvoja glava, tvoj svet. (Sam s seboj se posvetuj.)
Pri brodu vodo brede.
Bog že ve, komu perje lomi.
Dvema pastirjema volk ložje ovco vzame kot enemu.
Sv. Jurij mora imeti zeleno suktnjo.
O kresi se dan obesi.
Velik gospod velik strah naredi, pa tudi dosti odpusti.
V petek smeh, v soboto in nedeljo pa jok.
Glad volka celo do hleva prižene.
Toliko ga je sram, kot volka strah.
Ako te kdo na posodo prosi, gre po blatu zraven tebe, ako ti pa vrača, se te na lepem ogiba.
Kdor se na tujo pomoč zanaša, v situ vodo prenaša.
Kdor ima strgano sleme, prosi za lepo vreme.
Mu prst pomoli, pa za celo roko prime.
Nov gospod, nova pravica.
Sršeni, ose in čebele bodo vedno prepir imele.
Kdor poslom da, kar jim gre, mu nikoli hudo zanje ne gre.
Kadar se na mizi kroji pogača in na ognjišči pečenka obrača, je prijaznost trša kot kamen in kost.
Kdor se dela brani, kmalu strada.
Nikdar ni noč tako dolga, da bi dan ne prišel. (Človeško stanje je vedno spremenljivo.)

* * *

Ko kokoš póje, hišnega gospodarja spoje. (Hišni gospodar umrje.)
Ako sova blizu kake hiše vpije, bo v tist hiši kmalu mrlič.
Ako ura med zvonjenjem bije, ti je znamenje, da bo v tisti vasi mrlič.
Ako lastovica pod kako streho gnezdi, je ne smemo preganjati, da ne bo v tisto
poslopje strela udarila.
Če kdo pri jedi z nogami miga, hudičevega otroka ziblje.
Ako se nož tako položi, da je klinina ostrina na vrhu, pravijo, da si hudič kremplje
brusi.
Kdor je rad repo, bo imel ženo lepo.
Ako kdo po jedi žlico narobe na mizo položi, je to znamenje, da je še lačen.
Kdor pomladi prvokrat kukavico peti sliši, naj posluša, kolikokrat bo zapela,
kajti ravno toliko let bo še živel.
Kadar se mlademu človeku sanja, da plava visoko v zraku in nato na tla pade,
pa se ne pobije, pravijo, da raste.
Kdor s palico po zemlji tolče, mater božjo po glavi bije.
O Veliki noči potresejo lupine okolo poslopja, da kače blizu hiše ne pridejo.
Otroci ne smejo skakati drug čez drugega, sicer ne odraščajo lepo.

Anton Kupljen, Črnomelj, ŠZ 7/40

»IZREKI IN POSLOVICE«

Zvit kot lisjak.
Črn kakor gavran.
Hiter kakor blisk.
Pohleven kakor ovca.
Srčen kakor duša.
Tečen kakor pečen kostanj.
Pitan kakor puran.
Se vrti kakor krava na orehu.
Redek kakor tičje mleko.

* * *

Dva lešnika orehu vojska.
Kakršno življenje, takšna smrt.
Sila kola lomi, v sili Bog se moli.
Kakor posodiš, tako se ti vrne.
Če žena hlače nosi, si mož gotovo kruha prosi.
Mali tič, veliki krič.
Ima toliko denarja, kakor žaba dlake.
Roka roko umije, obe pa lice.
Boljše je v svoji hiši biti zadnji, nego v tuji prvi.
Goste službe, pa redke suknje.
Boljša je kratka sprava nego dolga pravda.
Komu Bog, temu tudi vsi svetci.
Ena garjeva ovca celo čredo okuži.
Kjer osel leži, dlako pusti.
Vrana vrani oči ne izkljuje.
Več je vreden dober glas, kakor srebrn pas.
Kakor se koscem streže, tako jim kosa reže.
Bolje verjeti svojim očem, nego tujim ušesom.
Kakor se gode, tako se pleše.

Gašpar Križnik, Motnik, ŠZ 1/25

ZAGOVORI

Za vogn von uzet

*Ta voda ta vogn pogasi.
Koker je o potoki Jordan,
Jovanex Jezusa kerstu,
je velik vogn pogasu.*

To sturi (reci) trikrat in usakokrat z vodo pomoč (pokropi); nazadne moli Vere.

Za p̄rti zagovorit*

*Vsi božji svetniki, vas prosem na pomoč za tega človeka,
u imenu svetega Falantina, svetega Boštjana, svetega Urha,
ko t̄rdno verujem, de je Boh usemogočen, da bo ta moja prošna pomagala.
Ker vi p̄rti, vas zagovorim,
u imenu Boga očeta, Boga sina, Boga svetega Duha.*

Potem se moli usakimo svetniku po en Očenaš.

Za strup zagovorit

*Strup, jaz te zagovorim u tem djani,
ko prosim na pomoč svetega Urha in sveto Marjeto.
Te zagovorim pred živim Bogom,
de moreš ti strup nezaj uzet use strupne živali.
Ako ti nisi živ, naj ga uzame tvoj žlahtnik.*

Prekrižaj kruh in vanj dihni in vtem ga z nožem trikrat pikni. Tako naredi. Potem se moli pet Očenašov in tri Češčena si Marija.

* Protin.

Ivan Kunšič, Gorje, ŠZ 4/21

SNOČƏ SEM NA VASE BIL

*Snočə sem na vase bil,
na gunmo kraj potoka,
zaslišou sem an mili gvas,
k'se moja dekle joka.*

*Oj dekelca precartana!
Nikar se tok ne jokej,
de tvoje drobno srčice
od žalosti ne poče.*

*An pisence spisava bom,
de on naju poroču bo,
de bova vħəp živeva.*

Franc Kuster, okolica Škofje Loke, ŠZ 10/2

NUNA URŠIKA

*Stoji, stoji tam pod goro
lep klosterček Velesovo,
v njem lepih nunic je devet,
med njimi lepa Uršika,
najlepša nunca klosterska.*

*Pod kloštrom pobič je oral,
ki je mlado deteljo sejal.
Pri oknu stala Uršika,
najlepša nunca klosterska.
Na ravno polje gledajoč,
zlat prstan s prsta snemajoč,
jo pobič ugleda in ostrmi.
Tako ji pravi, govori:
»Oj doli, doli Uršika
najlepša nunca klosterska!«*

*»Kaj vas prosim, nune ve,
ki v kloštru gospodinjite?
Naj dol iz kloštra pohitim,
da se od ljubga poslovim,
naj grem saj eno urico
na ravno polje zeleno,
na tratico med rožice,
da spletem si tri venčke.
Dva venčka za ljubega
in zase tudi enega.«*

*Najvišji nuna govori,
ji govori, jo zaroti:
»Nikar, nikar, oj Uršika,
najlepša nunca klosterska!«*

»Oj, kaj vas prosim, nune ve,
 ki v kloštru gospodinjite:
 Naj grem, naj grem saj ure pol,
 saj majhen časek, ure pol.
 Moj ljubi bi slovo jemal,
 zlat prstan mi v slovo dajal.«

Najvišji nuna govori,
 ji govori, jo zaroti:
 »Nikar, nikar, oj Uršika,
 najlepša nunca klošterska!
 Ne hod slovesa mi jemal
 in v nemar pusti prstan zlat.
 Tvoj ženin je zdaj Jezus svet,
 krvavih ranic ima pet.
 Iz njih je svojo kri prelił,
 da b' te nebesom pridobil.
 Oj, v nemar pusti ljubega,
 mar ljubi z nami Jezusa!«

Kaj mi stori zdaj Uršika,
 najlepša nunca klošterska.
 Ne prosi in ne toži več,
 popade srebrn nož bodeč,
 zarine si ga v prsice,
 oj, v prsice in v srčice.
 Se tako pravi, govori:
 »Oj, teci, teci gorka kri,
 saj me iz kloštra ne puste,
 slovesa dati ne dade.
 Vsem starišem v znamenje,
 ki hčere v kloštre silijo.
 Če bi bili dali v klošter me,
 ko sem bla majhna dekle še,
 ko sem bla stara dvanajst let,
 ko nisem bla nič za svet.
 Al dal mene v klošter so,
 oj, v klošter lep Velesovo,
 ko sem bla stara petnajst let,
 ko sem bla že poznala svet.
 Oj, teci, teci gorka kri,
 s krujo pa zleti duša ti!«

Ivan Jager, Ivanje selo, ŠZ 4/44

KAJ SE TI ČLOVEK NA SVET' VESELIŠ?

*Kaj se ti človek na svet' veseliš,
ker le eno uro tukaj živiš,
tvoje življenje pa mine,
kakor noč pred dnevom zgine.*

*Kedar se človek najbolj veseli,
takrat mu smrt pot prehiti,
potlej pa pade okoli,
kakor rosa po polji.*

*Kadar ga nesejo v črno zemljo,
takrat zvonovi prav milo pojo,
zvonovi prav milo pojejo,
pa ker njega k pogrebu nesejo.*

Gašpar Križnik, Vransko, ŠZ 2/6

O ZLATEM JABOLKU

Enkrat je bil en baron, ki je imel enega sina. Pa ga pošlje nekoč na lov. Sin pa v gozdu zagleda nenavadnega ptiča in ga hoče ustreliti.

Ptič pa pravi: »Nikar me ne ustrelj, raje me reši!«

Sin ga vpraša: »Kako te pa lahko rešim?«

Ptič pravi: »Eno leto mi vsak dan nekaj volov pripelji!«

Potem mu jih je pa res pripeljal vsak dan po en par. Tako dolgo, da se je že oče jezil, češ da bosta še obubožala.

Ko odžene fant zadnje vole, mu da ptič eno zlato kroglo in pravi: »Ko boš to kroglo v zrak vrgel, kar boš rekel, to se bo zgodilo.«

Fant res pride s tisto kroglo domov. Oče ga je tepel, ker ni nič drugega dobil za plačilo. Sin pa mu odgovarja in ga prosi, naj malo počaka, da bo že tako naredil s to kroglo, da bosta imela vsega dosti. Oče mu prizanese in ga pusti pri miru. Potem pa sinu ukaže, naj s tisto kroglo naredi, da bosta imela najlepšo graščino na svetu.

Sin res vrže tisto kroglo v zrak in reče tako, kot ga je ptič naučil. In je zrasla najlepša graščina, kar jih je kdaj bilo.

Ko je zdaj oče videl, da je s tisto kroglo mogoče narediti, kar se hoče, je bil prav zelo hvaležen. In je rekel sinu: »Zdaj boš lahko pri meni prebival, bova dobro živela.«

Sin pa ni hotel ostati, ker ga je že prej preveč pretepal, in je šel naprej po svetu s tisto kroglo. Prišel je do morja, vrgel je kroglo v zrak in zahteval barko in vse kar je potrebno, da se bo čez morje prepeljal.

Pelje se s tisto barko in gleda, kako je narejena ta krogla, ko je že toliko naredil z njo, pa si je še ni prav ogledal. Potem pa le ugotovi, da je krogla le eno zlato jabolko. V tistem trenutku pa priplava ena riba mimo in mu ga vzame. Fant se je zdaj pa strašno prestrašil, kaj bo zdaj počel?

Vozi se še dalje naprej po morju, pelje se, pa mu vsega zmanjka in barka se ustavi. On začne vpiti in klicati na pomoč, kateri človek bi mu kaj pomagal?

Naenkrat se znajde poleg njega en zelen mož in se mu oglasi, da mu bo pomagal. In res ga spravi na suho. In tisti mož zdaj fantu ukaže, da mu mora tri večere delati to, kar si bo izmislil, potem pa, da mu bo dobil kroglo nazaj.

Tisti zeleni mož je imel pa devet hčera, in eni je bil tako všeč, da ga je hotela imeti za moža, in mu je vse pomagala postoriti, kar si je zeleni gospod izmislil, da mora fant narediti.

Prvi večer se je gospod spomnil, da mu mora fant polovico morja zasuti in

na tej zemlji njivo narediti, pa pšenico posejati, iz pšenice pa že tudi kruh speči, da ga bo gospod za zajtrk jedel.

Hčerka je pa fantu povedala, da ima oče v hlevu devet konj, da naj gre potihom konjem ukazati, da naj morje zasujejo, njivo naredijo, pšenico posejejo in kruh spečejo, vse tako, kot je gospod zapovedal. In zjutraj je bilo vse nared, gospodu se je še pav posebej kruh dopadel.

Drugi večer mu je pa ukazal, da mora en stroj narediti, da se bo z njim po zraku peljal.

Spet mu je hči svetovala, naj stopi h konjem v hlev in jim ukaže, kaj morajo storiti.

In res, zjutraj je bil stroj za letenje nared in gospodu je bil prav všeč.

Zdaj pa reče fantu: »Do jutri pa moraš ukrotiti konja. Storiti moraš, da bo največji konj med devetimi, ki jih imam v hlevu, ukročen in da bom zjutraj lahko na njem jahal.«

Hči ga je spet podučila, kako mora narediti, in mu je dala en meč, da naj ga s tistim mečem tepe. Fant pa ni bil meču kos, ker je bil pretežak. Mu je pa dala eno pijačo popiti, potem pa se je lahko igral z mečem kakor jaz z eno palico. Potem pa je fant pretepel tistega konja, dokler mu konj ni obljubil, da bo pokoren njemu, gospodu pa ne. Potem ga je tepel še bolj naprej, je pa obljubil, da bo pokoren tudi gospodu. Zdaj gre fant gori k hčerki in ona mu je dala eno tekočino, da je z njo konja namazal, da se ni nič poznalo, kako ga je pretepal.

Zjutraj, ko je gospod vstal, je šel v hlev in skočil na konja in konj ga je nesel tako lepo, kakor vsak drugi. In gospod je bil zdaj zadovoljen, ko mu je fant vse to naredil.

Zdaj vzame gospod eno piščalko in gre na morje, na tisto mesto, kjer je riba fantu vzela jabolko. Ko pride tja, zapiska gospod na piščalko in toliko rib priplava nenadoma, da je morje kar gosto postalo. Na sredi med njimi pa je bila tista, ki je zlato jabolko prinesla. Hči zdaj ribi vzame jabolko iz ust in jo da fantu v roke.

In ta zelen gospod zdaj prosi fanta in svojo hčer: »Ali bi bilo mogoče, da bi jaz nocoj pri vaju ležal?«

Fant in hči pa zjutraj zgodaj vstaneta in zbežita proč. Ne prideta še daleč, ko ju že gospod zjutraj, ko se zbudi, pogreši in opazi, da sta ponoči zbežala.

Hitro pošlje enega konja za njima, da bi mu ubežnika pripeljal nazaj. Fant pa, ko zasliši konjev tek za seboj, vrže jabolko v zrak in se v hipu spremeni v mašnika, dekle pa v kapelico, kjer začne fant mašo brati. Konj se vrne nazaj, ker jih ni našel. Gospodu pove, kaj je videl. Gospod pa pravi: »Tisto bi mi moral prinesiti, pa bi ju zdaj imel.«

Zdaj pa pošlje gospod drugega konja za njima. Ta je pa tiho šel, da ga nista slišala, nista se mogla pravočasno spremeniti, ju je pa dobil in ju zdobil v sončni prah.

Franc Kramar, Ig, ŠZ 5/125

OD ENEGA, KI SE JE PRI KAČI ŽENIL, PA JE S TEM TRI GROFOVE HČERE REŠIL

Enkrat je bil en oče, ki je imel tri sine. Pa je bila tam taka navada, da je starejši dobi posestvo. Zdaj je bil pa ta starejši malo neumnen, je pa dal oče vsem trem, vsakemu po sto goldinarjev, pa jim je rekel:

»Kateri od vas bo več pribarantal in prislužil s tremi goldinarji, tisti bo imel potem zemljo!«

Zdaj je pa šel ta starejši, ki so ga imeli za malo neumnega, po svetu. Gre skozi en gozd, kar zasliši nek glas, ki ga vpraša:

»Kam greš?«

Pravi: »Kar po svetu!«

Tisti glas pa pravi: »Pa k meni pridi! Pri meni boš še kaj zaslužil.«

Ta gleda in gleda okoli sebe, od kod bi prišel ta glas, pa nikjer nobenega ne vidi. Kar zapazi, da prihaja glas izpod neke bele skale. Je bila pa ena velika kača, ki je to govorila. Pa pravi spet kača:

»Sem pridi!« – Pravi: – »Mene reši, pa boš grof!« – Pravi: – »Smo tri grofične. Jutri pridi, ti bom dala navodila, potem se bova pa takoj lahko vzela!« – Pravi: – »Pa kar trikrat bova en za drugim oklicana.«

Je prišel fant drugi dan, pa mu je prej kača še spisala, kakšen naj bo oklic: »Kača First Marija.«

Potem pa mu je dala še navodila: »Zdaj pa pojdi!« – Pravi: – »Pa moraš tudi družice zame dobiti. Meni pa kupi eno rdečo ruto, potem pa eno belo franžasto, bel krancel pa obema družicama in meni. Pa pridi z dvema kočijama pome, pa obe ruti v kočiji pogrni, najprej ta rdečo, potem pa ta belo.« – Pravi: – »Pa me moraš tako prej zaviti, da se mi bo samo glava ven videla. Potem me boš pa k družicama v kočijo dal. Ko se bomo do cerkve pripeljali, me boš pa razvezal, pa bom lezla k oltarju, k poroki. Ko bom pa spet nazaj do cerkvenega praga prilezla, me boš pa prijel, pa nazaj zavezal, pa na tisto kočijo me boš dal, kjer se boš ti peljal. Tako, dokler se bom tja peljala, bom pri družicah, ko se bom pa nazaj peljala, bom pa pri tebi. Potem pa, ko bomo pa pri ohceti, mi moraš pa dati vsake jedi malo poskusit, kar okoli mene boš od vsake jedi malo naložil. Ko se bova nazaj peljala, potem ko bo ohcet minila, me pa kar primi, pa me kar k tisti skali nesi, kjer sem prej bila, pa me doli položi!«

Gre pa stori vse tako, kot mu je naročila, potem ko je pa ohcet minila, jo je pa kar prijel, pa jo je k tisti skali nesel, kjer je prej bila, tam jo je pa doli dal. Zdaj so pa začele tako skale pokati, da je bilo groza! Ravno tako je pokalo, kot da bi treskalo! So mu pa prišle naproti tri sestre, ena lepša kot druga, pa so mu

segle v roke, pa lepo so se mu zahvalile, zato ker jih je rešil. Zdaj pa tam, kjer so bile prej same skale in gozd, je pa zdaj vse ravno postalo, pa tako strašno lepo je bilo vse, z najbolj žlahtnim sadjem obraščeno, pa najlepše rožice so po vrtovih rasle. Gori, na vrhu hriba, je pa prav en zelo lep in velik grad stal.

Zdaj so ga pa te tri grofične nekaj časa po tem, ko jih je rešil, tako rade imele, da same niso vedele, kako bi ga častile in hvalile in s čim bi mu postregle.

Potem, čez nekaj časa, so ga začele pa zaničevati, da je kmet, da je nerodnej in vse tako. Pa so se enkrat same med seboj menile, pa je rekla ta druga tisti, ki je bila njegova žena:

»Kar dosti denarja mu dajmo, potem ga boš pa ti pa prav daleč kam čez morje peljala, da nazaj ne bo več našel, pa bo!«

So mu pa dale dosti denarja, pa ga je peljala žena prav nekam strašno daleč tja čez morje. Pa sta se pripeljala do nekega velikega mesta, potem sta se pa tam nekaj časa sprehajala, se mu je pa žena kar naenkrat izgubila. Ta jo je pa potem prav iskal po mestu, pa spraševal, če je kdo videl tako in tako žensko, pa ni nihče nič vedel zanjo. Zdaj je pa naletel na neko staro babo, pa mu je rekla:

»Toliko in toliko mi boš dal, pa ti bom jaz uredila, da boš ti nazaj k njej prišel, ravno v trenutku, ko se bo tvoja žena začela ponovno možiti.« – Pravi: – »Ti bom že jaz tako uredila, da te bodo začele grofične spet tako ljubiti, da te ne bodo bolj mogle.« – Pravi: – »Jaz te bom že nazaj spravila!« – Pravi: – »Na njihovem vrtu je eno tako grozdje, ti bom povedala, kaj jaz vse vem, one pa ne vedo, jim ni dano! Utrgaj tisto grozdje, ki ima rjave jagode, pa daj vsaki enega. Precej, ko bodo tisto grozdje pojedle, se bodo takoj v tri oslice spremenile!«

Potem sta se pa peljala spet tja nazaj h grofičnam, mu je pa pokazala tisto grozdje na vrtu. Je pa utrgal tri grozde, za vsako enega, in jim ga je dal jesti, pa so res vse tri kar oslice ratala.

Drugi dan je h grofu prišel en kmet, pa ga je prosil, da bi mu dal enega vola, da bi mu gnoj odpeljal.

»Imajo krave teleta, pa ne morem dati vola.« – Je rekel grof.

Potem je pa dal kmetu kar vse tiste tri oslice pa mu je rekel: »Ta pisano kar najbolj priganjajte!« – Je bila pa njegova žena.

Zdaj pa prvi dan so pridno gnoj vozile, drugi dan pa že niso več mogle, so se kar doli ulegle. Jim je dal pa kmet vse mogoče za jesti pa za piti, pa niso hotele ne jesti, ne piti, kar z nogami so kopale.

Potem jih je pa kmet nazaj prignal, jim je pa dal grof tako hrano jesti, da so se spet nazaj v ženske spremenile. Potem so se pa komaj po stopnicah vlekli, tako so bile utrujene pa lačne. Njegova žena je bila pa vsa modra, ker je kmet prav njo najbolj tepel.

Zdaj so pa grofične grofa spet ljubile, pa za vsako stvar so mu bile podložne. Potem je pa on dobil posestvo, pa je še očeta in oba brata k sebi na grad vzel, pa še zdaj živijo srečno, če niso že umrli.

Anton Pegan, Vipavsko, ŠZ 8/

BRAT IN SESTRA

Živeli so starši s sinom in hčerko. Po očetovi in materini smrti sta reveža otroka ostala sama. Premožnja jima starši niso skoraj nič zapustili, le enega psa in eno jagnje.

Sestra vpraša zdaj brata: »Kaj bi raje imel, psa ali jagnje?«

Brat odgovori, da jagnje.

Nato pravi sestra: »Preljubi brat, saj vidiš, da nam niso starši nič premoženja zapustili, zato se morava po svetu podati. Jaz pojdem na levo stran, ti pojdi pa na desno.«

Brat vzame od sestre slovo in jo mahne na desno. Kmalu pride v velik gozd, kar vidi, da mu gre tuj človek naproti. Že po obleki se je videlo, da je imenitnega stanu. S seboj je peljal tri bele psičke, čez ramo je imel lepo risano puško. Ko pride do brata, ga vpraša:

»Ali mi daš jagnje za moje tri pse?«

»Ne dam, ne!« – Odgovori brat. – »Psi potrebujejo živeža, jaz jim pa nimam kaj dati, še zase komaj skrbim, za jančka mi ni treba skrbeti, ker se sam pase po tleh. Pri pseh je pa drugače.«

Nato pristavi gospod: »Naj bo, dam ti še risano puško, z njo boš vse ustrelil, kar boš meril.«

Brat premišljuje, ali bi dal ali ne.

Ko gospod vidi, da se še vedno obotavlja, pravi: »Še to piščalko ti dam, kadar koli boš v smrtni nevarnosti, zapiskaj nanjo in tvoji psi bodo prileteli k tebi, pa če bi morali železna vrata predreti.«

Zdaj vzame brat vesel vse to s sabo, oni pa izgine. Ta tujec je bil pa sam Bog s tremi angeli.

Brat je bil vesel, ker je dobil toliko premoženja, toda noč ni bila daleč, zato se je podal prenočišče iskati. Vendar pa ga ni dobil, kajti daleč naokoli ni bilo hiše, zato je prenočil kar na tleh.

Drugi dan je po gozdu zverino lovil in je toliko divjadi nastreljal, da jo je komaj nesel. In ko se je zopet mračiti začelo, se je ponovno odpravil iskat prenočišče. Dolgo je hodil zastonj naokoli, nazadnje pa je vendarle zagledal neko bajto, ki je bila podobna hiši. Hitro se je odpravil notri in prosil gospodinjo, ki je ravno večerjo kuhala, za prenočišče.

»Tega vam ne morem dati, kajti v tej hiši ne stanujejo pošteni ljudje, ampak razbojniki. Če vas tukaj dobijo, vas precej ubijejo, zato vam svetujem, da greste proč. Tudi mene so včeraj ujeli, ko sem prišla sem.«

Nato reče brat, ki jo je medtem prepoznal:

»Za božjo voljo, ti si ja moja sestra, zdaj pa zagotovo tukaj ostanem, naj bo kar hoče. Prosim te, spravi me spat.«

Sestra je bila vesela, da sta se z bratom našla, in ga je spravila v posteljo, še preden so se vrnilo razbojniki domov.

Ko so se le prikazali, so jo takoj vprašali: »Kje je večerja?« Po večerji pa so se tudi oni spravili spat.

Drugi dan so vstali, ne da bi izvedeli, kdo je prenočeval v njihovi hiši. Po zajtrku so se podali od doma. Za njimi je vstal še brat, pozajtrkoval je in se podal v gozd zverine streljat. Cel dan je streljal in naposled jih je spet toliko nalovil, da je komaj nesel.

Sestra se je čudila, ko je videla, da je prinesel tolikšen ulov domov. Dala mu je večerjo in spravila ga je hitro spat.

Ko so prišli razbojniki domov, so povečerjali in nato posedli k ognjišču in se tam greti.

Sestra je bila videti vesela, zato so jo vprašali:

»Kaj ti je, da si tako vesela?«

»Ej, nič mi ni, tako vesela sem, ker vas spet vidim.«

Bala se je povedati, da ima brata pod streho, zato se je zlagala.

Drugi dan so spet najprej odšli razbojniki v gozd, brat pa kmalu za njimi.

Ta dan je brat še več nastreljal in domov prinesel, zato je bila sestra še bolj vesela in razbojniki so jo spet vprašali, kaj da ima?

»E, moj brat je prišel,« – pravi ta, zdaj se ni zlagala, – »pa ga bom že sama umorila.«

In res mu je pomešala, ko je prišel tretji večer domov, pocenta med jed. Toda, komaj je brat prijel za žlico, že ga je pahnil pes s taco po roki, in žlica mu je odletela daleč v stran. To se je bratu čudno zdelo, vendar je ponovno prijel za žlico, ali zopet ga je pahnil pes po roki, in ker je pes še v tretje to storil, je fant pustil jed in se je vlegel spat. Ali komaj se je vlegel, že ga je pes zgrabil za nogo in izvlekel iz postelje.

»Kaj hudirja ima danes?« – si je mislil fant, – »da me ne pusti pri miru?« – In se je vlegel na skrinjo.

To noč ga je zbudil strašen ropot. Zabrenčalo je nekaj, da se je kar stresel. Ko je prižgal luč, je zagledal veliko sekuro, ki bi ga bila ubila, če bi ležal na postelji. Sestra mu jo je bila ravno nad glavo obesila.

Ko tudi to ni uspelo, se naredi naslednji dan sestra bolno, in prosi brata, naj bi šel on namesto nje po belo moko v mlin. Brat, nič hudega sluteč, uboga, toda, ko pride do mlina, zagleda tam harambašo, ki je že prežal nanj.

»Pelji pse v mlin!« – Zagrmi ta nad njim.

»Zakaj?« – Pravi brat. – »Moji psi niso še nikomur nič hudega storili, tudi tebi ne bodo.«

»Pelji jih, ti rečem!«

Brat uboga, ko pa pride nazaj, potegne oblastnik meč iz nožnice in zavpije:

»Pokesaj se! Tvoja zadnja ura je prišla.«

Ko brat te besede zasliši, pravi:

»Ljubi harambaša, vsakemu je dovoljeno, da si ob zadnji uri nekaj izbere. Prosim te, uresniči tudi meni eno majhno, majhno prošnjo.«

»Povej kakšno!« – Zagodrnja oblastnik.

»Drugega te ne prosim,« – pravi brat, – »kakor da dovoliš, da na to majhno piščalko še enkrat zapiskam.«

Harambaša se zasmеji in pravi: – »O naj bo, to ti že še dovolim.«

Toda malo časa se je smejal, kajti, kakor hitro je brat na piščalko zapiskal, so pridrveli psi, in ga raztrgali.

Nato je šel brat nazaj v hišo razbojnikov in razdražil pse, da so sestro in vse, kar so dobili tam, pograbili in raztrgali.

Nato pa je brat zaklenil hišo in je odšel v svet.

* * *

Dolgo je hodil okoli, nazadnje pa je prišel v veliko mesto. To mesto je bilo pa čisto v črno zavito. Gre v eno krčmo in vpraša, kaj to pomeni?

»Oh, jej! Kaj ne veste?« – Pravi krčmar. – »Kraljevo hčer bo danes zmaj požrl. Toliko deklic nam je že pokončal in danes je prišla vrsta na kraljevo hčer. Tam v veliki cerkvi revica čaka, da pride zmaj in da jo pokonča. Toliko naših junakov je že skušalo, da bi to strašno zver od našega mesta odvrnili, ali nič ni pomagalo, vsi so žalostno smrt storili. Bog ve, koliko časa bo še ta strašna zver po našem mestu divjala, in kdaj pride tisti, ki bo takšen korenjak, da nam to strašno nadlogo s poti spravil. Sam kralj je obljubil tistemu, ki bi se kaj takega upal, roko svoje hčere, ki bo s tem rešena. Prvi bo za kraljem in po njegovi smrti postane on sam kralj in vse naše mesto mu bo hvaležno in pokorno.«

Brat si je pa mislil: »Kaj ko bi jaz to poskušal?«

In res se je odpravil v veliko cerkev in je zagledal tam kraljevo hčer, ki je na stolu sedela in se je bridko jokala.

»Kaj se jočeš revica?« – Jo vpraša fant.

»Oh, kaj bi se ne jokala! Ampak pojdi stran, saj mi ne moreš nič pomagati.«

»Bog vedi, morda pa vendar znam kaj pomagati.« – Reče brat.

»Ej, mi ne moreš, ne.« – Pravi žalostno kraljična. – Ko bi me bilo mogoče rešiti, bi me bil kdo drugi že davno rešil, ne pa ti. Kajti to so poskušali že vsi junaki našega kraljestva, pa je vsem spodletelo. Zato me pusti pri miru in pojdi proč, ker moram pač umreti.«

Ali brat se ne da pregovoriti, da bi šel proč, ampak ostane in nastavi pse, da so v pripravljenosti čakali zmaja.

Kmalu je nastal res velik šum in piš in v cerkev je prihrumel zmaj s tremi glavami.

»Spravi se mi stran, da tudi tebe ne požrem!« – Zarjove zmaj in se pripravi, da bi skočil na kraljično. Toda brat se ne gane z mesta. Zmaj zavpije nanj v

drugič in še v tretjič, ker ga pa brat ne posluša, se zakadi razjarjen na oba. Toda brat hitro ukaže svojim psom:

»Hoj, psi! Ulovite in odtrgajte!«

In psi so skočili in zmaju odtrgali glave.

Ko je kraljična to videla, se je strašno razveselila. Razlomila je svoj prstan in dala bratu pol, pol pa je sama obdržala.

Brat je vzel tisti kos prstana in je rekel, da se noče še zdaj oženiti, ampak, hoče še eno leto po svetu popotovati. Ko pa bo leto minilo, tedaj bo prišel spet nazaj in se bo poročil z njo. Nato se je od nje poslovil in jo je zapustil.

Vse to je skrivaj gledal neki lončar. Vesel zažene lonce po cesti, prileti v cerkev, poreže zmaju jezike, nato pa zažuga z nožem kraljevi hčerki, da jo bo ubil, če ga ne bo za svojega odrešenika razglasila. Princesi ni kazalo drugega, kot da je v to privolila, ker se je bala, da bi jo res še umoril.

Tako prideta pred kralja, ki je bil strašno vesel, ko je spet svojo hčerko zagledal. Vprašal jo je, »Kdo te je rešil?«

Ona je pa kar molčala in se žalostno držala. Lončar je pa hitro povedal, da je on tisti, ki jo je rešil. Pokazal je tudi jezike, tako da so mu vsi verjeli in se čudili.

Kralj ga je sprejel z velikimi častmi, in ga je razglasil za prvega za njim. Vsi so ga častili in se mu priklanjali, samo kraljeva hči ga ni mogla videti in se je še kar naprej žalostila. Kralju se je to čudno zdelo. Spraševal jo je, kaj je narobe, in jo silil, naj se poroči z lončarjem, in da naj ne bo tako nehvaležna, saj jo je vendar rešil.

Ona pa je le odlašala in odlašala, tako da je kralja že prav ujezila. Začel jo je zmerjati in ji praviti, da je grdo od nje, da se z lončarjem tako obnaša, saj jo je vendar smrti rešil, za zahvalo pa ga zdaj še grdo gleda in se noče poročiti z njim. Ona pa je le odgovarajala, da ni nehvaležna, da se bo že oženila, vendar pa ne še zdaj.

Tako je preteklo eno leto in prišel je tisti dan, ko naj bi prišel njen pravi ženin. Lončar, ki je vedel, kdaj se pravi rešitelj vrne, je prisilil kralja, da je poroko pripravil že zjutraj. Celo mesto je bilo v belo zavito in pred kraljevo palačo je bilo več kot štirideset straž. Vse je bilo veselo, le kraljeva hči se je bila nesrečna. To se je vsem gostom čudno zdelo, vendar nobeden ni mogel uginiti zakaj.

Ko je prišel brat s svojega popotovanja nazaj, je najprej spet stopil do tistega krčmarja, kjer je že prvič pil, in ga povprašal:

»Kaj to pomeni, da je danes vse mesto z belim prepreženo?«

»Jedeta, no! Kaj ne veste, da je danes kraljeva poroka? En lončar je rešil kraljevo hčer, ker je porezal zmaju vse glave, zato mu je dal kralj svojo hčer za ženo in danes je ravno poroka.«

»A tako?« – Je rekel brat. – »Potem bom pa tudi jaz danes najboljšo kraljevo vino pil.«

»Pojdi, pojdi!« – Pravi krčmar. – »Kaj si norec! Misliš, da ti ga bodo dali?«

»Dali, dali! in pa še radi. Stavimo, da ga bom pil!«

»Pa ga ne boš! Jaz stavim tudi 1000 goldinarjev, da ga ne boš.«

In res sta stavila. Zdaj je napisal brat eno pisemce za kraljevo hčer, in v njem jo je prosil, naj mu pošlje najboljšega vina, kar ga ima. To pisemce je dal v torbico, nato pa psu v gobec, in ga je poslal na dvor.

Ko je kraljeva hči prebrala to pismo, je, ne da bi komu kaj povedala, ukazala, naj najboljšega vina natočijo in psu v torbico dajo. Toda hlapec je bil pijan in namesto da bi najboljšega vina natočil, natočil je najslabšega.

Ko je pes bratu vino prinesel, se je ta zelo začudil, ker je dobil najslabše vino, namesto najboljšega. Krčmar se mu je pa prav smejal. To je brata ujezilo. Spisal je spet eno pisemce in v njem je kraljično ostro grajal, ker je z njim tako postopala, namesto da bi mu bila hvaležna, ker jo je rešil, pa se zdaj iz njega norca dela. To pisemce je dal spet psu v torbico.

Ko je kraljeva hči to pismo zagledala, ga je pokazala očetu. Zdaj se odpravi sama najboljšega vina natočiti, in ga psu da, zraven pa še spiše pisemce, v katerem je bilo dovoljenje, da sme v grad priti.

Ko je to dobil fant v gostilni, se je pa krčmar pod nosom obrisal, saj je moral 1000 goldinarjev odšteti.

Brat pa je šel zdaj vesel na grad. Pristopil je h kraljevi hčeri, da bi ji nazdravil, v kozarec, v katerega je vino natočil, pa je spustil svoj košček prstana, tako da ga je kraljeva hči v kozarcu dobila. Brž ga pomeri s svojo polovico, in ker sta se kosa ujemala, je vedela, da je to njen rešitelj. Brž je povedala kralju, kako je bilo v resnici.

Lončar je zdaj prebledel, kralj se je pa nad njim razsrdil. Ukazal ga je do nagega sleči, in ga z gradu zapoditi. Revez lončar se je pa jokal in je vzdihoval: »Kje bom pa zdaj lonce dobil, ki sem jih takrat neumnež razbil?«

Kraljeva hči pa je bila zelo vesela, poročila se je z bratom in naredili so tako ženitovanje, da nikdar še takega.

Stanko Vraz, Cerovec Stanka Vraza, ŠZ 9/26

GOSPOD IN PREBRISANO DEKLE

Prišel je nek mlad gospod h kmečki hčeri pa jo je vprašal: »Kje so oča?«
 »So nesli to pojedeno k mlinu.«
 »Kje so tvoja mati?«
 »So šli za hišo prostora delat.«
 »Kje je tvoj brat?«
 »Je šel zajce streljat. Katerega ustrelil, ga tam pusti, kateri pa mu uide, ga pa domov prinese.«
 »Kje pa je tvoja sestra, ta starejša?«
 »Lanski smeh na hiši potoči.«
 »Da si ti tako pametna, očetu povej, da mora zjutraj k meni v grad priti.«
 Te pa oča h gospodu pride, pa gospod zdaj njega vpraša:
 »Kje si ti včeraj bil?«
 »Sem nesel k mlinu zrnje, ki sem ga lani na pósodo vzel.«
 »Kje pa je tvoja žena bila včeraj?«
 »Hodila je v brezje metličje rezat.«
 »Kje pa je tvoj sin bil včeraj?«
 »Za plotom je uši iskal, kero je ujel, jo je tam pustil, kera pa mu je ušla, jo je pa domov prinesel.«
 »Kaj pa je tvoja hči delala, ta starejša?«
 »Dete je zibala na hiši, ker se je lani vam tako smejala.«
 »Reči ti svoji hčeri, če je ona tako pametna, naj mi pa sprede s treh betev lanu za tri pare robač. Oče gre žalosten domov, pa hčeri to pove.
 »O kaj se boste vi, oče, za tega voljo žalostili. Pojdite pa recite gospodu, naj mi prej še napravi iz treh leskovih šibic, ki so eno leto rasle, kolovrat, te mu bom pa jaz že lahko tudi robače napredla.«
 Gospod pa reče: »Reči ti svoji hčeri, naj hitro v grad k meni pride, pa če je tako pametna, naj ne hodi, naj tudi ne prijaha, niti naj se ne pripelje. Če ona tako pride, ji bom pa dal pol graščine in denarja, kolikor si bo lahko odpeljala.«
 Hči pa si zgrabi tri mačke, jih dene v vreče, sede na oslico, mačke pa s seboj vzame. Gospod je imel tri zelo hude pse. Ko je prišel blizu gradu, jo zagleda gospod in pošlje enega psa nadnjo. Ona pa spusti enega mačka iz vreče. Oni pes pa se odžene za njim. Ko je še bliže gradu prišla, spusti gospod drugega psa, ona pa drugega mačka. Pes se zakadi za mačkom. Ko je ona že na dvorišču bila, spusti gospod tretjega psa, ona pa tretjega mačka. Pes pa odbeži za mačkom.

GRADIVO

Gospod pa zdaj reče dekletu: »Vzemi si ti zdaj, karkoli hočeš. Tu so ti pe-
nezi.«

»O jaz nočem niti pol graščine niti tvojega zlata. Daj ti meni toti sir, ki je
tam na polici.«

»Vzemi si ga!«

»Jaz si ga nočem sama vzeti, daj mi ga ti sam!«

Gospod si pristavi stolec, da bi po sir segel, ona pa ga okoli vratu objame.

»To je moja plača!«

Potem pa sta se vzela.

Fran Sreboški Peterlin, okolica Ribnice, ŠZ 7/220,1

RDEČEKAPCI

Njega dni je živel reven vdovec, ki je imel zelo lepo hčer, katero je mislil v zakon vzeti nek fant tistega kraja, ki pa je bil tudi reven, zato mu je oče ni hotel dati. Drugih snubačev pa ni imela, čeprav so se ji pri plesu prilizovali tudi premožni fantje.

»Oh,« – je oče večkrat vzdihnil, – »ko bi imel vsaj kako dobro kmetijo v štantu (najemu), najboljši mladeniči bi potem snubili mojo hčerko; a kako si hočem z delom mojih rok in s plačo ubogega dninarja toliko prislužiti, da bi grofu plačal najemščino! Se ve da, ko bi mi grof hotel prepustiti del puste zemlje, jaz bi mu jo lepo obdelal in oba bi imela pri tem dobiček.«

Sila kola lomí, pravijo, in naš vdovec je storil, kakor mu je na misel prišlo. Šel je h grofu ter ga je poprosil, naj mu pusti del puste zemlje, da bi jo obdelal, hkrati pa, da bi mu dal tudi dostojno podporo za to delo.

»Že prav,« – reče grof, – »hočem vam dati 200 florintov, nekoliko živine in vse orodje, kolikor vam ga je potreba, a v treh letih morate odkazano zemljo lepo obdelati.«

Vesel nove zemlje, se poda revni mož na delo. Postavil je zase in za svojo hčerko majhno hišico, za živino pa štalico. Ko je bil dobri mož pod svojo streho, je najel delavce, da so mu pomagali kopati zemljo, trnje izrjavati in žito sejati, živež pa je na posodo jemal.

Komaj pa je leto preteklo, spozna mož, da je bolj reven, kakor je bil pred letom dni, kajti bil se je zadolžil in ni nič pridelal, ker je ravno slaba letina bila in so ga delavci zapustili zaradi slabe hrane in nerednega plačila.

Ko je nekega dne ubogi mož sam kopal zemljo in mu je od truda pot curkoma kapal s čela in ga je od dela že vse bolelo, se je potožil čez svojo trdo usodo in si začel puliti lase ter govoriti:

»Resnično, zdaj bi se hotel za majhno reč zapisati hudiču.«

»Tukaj sem in vam na postrežbo!« – Se oglasi Satan, ki je precej stal zraven moža.

»O, ne! Jaz te ne potrebujem, lepo se ti zahvalim, jaz se bom rajši sam potil.« – Mu odvrne prestrašeni mož.

Vrag pak mu seže v besedo: »I nu, jaz hočem brez plačila delati za vas!«

»O, naka, ti nikdar nič zastonj ne storiš.« – Reče mu kmet.

Hudi duh pa mu odgovori: »E kaj bova glihala, kar udarite. Vi se mi smilite. Za vas hočem leto in dan zastonj delati, samo pod tem pogojem, da mi boste zmeraj dali zadosti dela. Prvič pa, ko mi ne boste v stanju dati dovolj dela«

»Me boš vzela.« – mu seže kmet v besedo. – »Jaz ne maram za tako pomoč!«
 »Ne, tega ne bom storil, stari neumnež! Vas nočem, ampak vašo lepo hčerko.« – Reče hudir.

»Ti bi rad mojo hčer, poberi se!« – Jezno zakriči mož.

»Že dobro, ampak če ostanete vi zmeraj revni, se vaša hči ne bo mogla omožiti.«

»Naj pa ostane vse življenje brez moža, kaj meni za to!«

»Kaj vam za to! Kaj pa vi?«

Mož je začel premišljevati, da je še dosti dela ostalo in da mu bo lahko še eno leto dajal vedno kakšno opravilo, ker grozno bi moral biti vrag uren in umen, da bi vse storil, kar mu bo ukazal.

»No,« – reče – »jaz ...«

»Vi se branite?« – Vpraša vrag.

»Ne, jaz udarim.«

»No, mojster, kaj čem delati?«

»Skoplji to njivo, medtem pa bom jaz počival.«

Dokler je bilo treba polje prekopavati in sejati, travo kositi, žito mlatiti in vozove napravljeni, je šlo vse dobro, obema je bilo prav. Ko je pa po osemdnevem težkem delu ostalo le še malo dela, se je mož bal, da ne bi mogel za svojega delavca najti novo delo, in je začel s strahom misliti na svojo hčer. Noč in dan si je razbijal glavo, da bi se spomnil kakšnega opravila za Satana. Ni mogel ne jesti ne spati, vsak dan je hujšal in je bil čedalje bolj žalosten.

Ko pa je neko jutro vstal, se je otrešel vse svoje žalosti in postal neizmerno vesel. Ko pride njegov neprijazen delavec in zahteva delo, mu reče kmet:

»Prav zadovoljen sem s teboj, ker si jako priden delavec, a nočem, da bi zmeraj tako težko delal, zato ti bom danes dal delo, ki te ne bo utrudilo. Pojdi po vile v hlev!«

Medtem je kmet prinesel velik žakelj pšenice in jo je stresel na dvorišče, vragu pa je rekel:

»Vrzi mi to pšenico z vilami v žakelj!«

Vrag je precej pričel svoje delo, je potikal in potikal vile v kup pšenice, a ne enega zrna ni mogel na vilah vzdigniti.

»Preklete bodi!« – Je zaklel, nato pa rekel kmetu: – »Kakšno delo ste mi tukaj dali?«

Nazadnje se je obupano naslonil na svoje vile.

»No, moj dobri hlapec,« – mu odvrne kmet, – »če ni zate moje delo, boš moral pač iti in svojo srečo kje drugje poskusiti, kajti zastonj te ne bom pasel. Me zastopiš?«

»Da, da, razumem vas.« – Je vrag zarenčal jezno, ko je videl, da je ukanjen. – »Zapustil vas bom, a prišel bo dan, ko se bom nad vami maščeval!« – Je rekel in izginil.

Kmalu po tem je nek tujec kupil to zemljišče, ki ga je vrag tako lepo obdelal in na njem tudi lepo hišo sezidal.

Prej revni vdovec je zdaj nenadoma postal bogat mož in ni mu bilo težko

omožiti svojo hčer, kajti veliko je imela snubačev in nazadnje se je odločila za nekega mladega, bogatega kmeta.

Oče je želel prirediti zelo slovesno ženitovanje, zato je začel vse skrbno pripravljati. Kupil je najboljšo svilo in poklical najbolj slovečega krojača, da bi ženitovanjsko obleko pripravil. Ta krojač je bil zelo skrivnosten in čuden, vsi so videli, kako je obleko vrezal, a nihče ga ni videl šivati. Vendar pa je bila obleka dobro narejena in sešita vedno o pravem času. Ko je vzel mero in blago vrezal, je položil kose v veliko škatlo, nato pa je šel v krčmo, kjer je cel dan pil. Nekateri so rekli, da je coprnik, drugi pa, da se je hudiču zapisal, in to je bilo tudi res.

Ko je vrag zvedel, kam gre krojač na delo, je prišel k njemu in mu je rekel:

»Prišel je čas, da se maščujem nad tistim kmetom in mislim, da bi mi vi lahko pri tem dobro pomagali, izročili mi boste njegovo hčerko, sicer vam bo trda predla. Ste me razumeli?«

»Že prav!« – Reče krojač. – »Kdaj pa in kako naj to storim?«

»To vse vam prepustim, ker pa greste jutri delat njena oblačila, mi jo izročite jutri, in to za gotovo!« – Reče vrag.

Drugi dan je šel krojač že navsezgodaj vrezat nevesti obleko, potem pa ji reče nenadoma:

»O, zdaj sem ga pa polomil! Nič ne bom mogel delati, ker sem moje orodje in škatlo doma pozabil.

»O, to naj vas nič ne skrbi, jaz grem rada ponjo!« – Reče deklica.

»Vi ste pa res dobra deklica.« – Ji reče krojač. – »Tukaj je moj ključ, škatlo boste dobili na polici pri mojem oknu, a zapomnite si, ne smete je odpirati, sicer vas bo zadela nesreča!«

»Ni treba skrbeti za to, jaz je ne bom odprla.« – Reče deklica in odide.

Ko najde škatlo, jo previdno odnese in si ne upa vanjo pogledati. Nenadoma pa se ji zazdi, da nekaj šumi v škatli, kmalu potem spet zasliši neko šepetanje, kihanje in klopotanje iz škatle. Rada bi skozi ključavnico kaj videla, pa ni mogla nič videti, zato jo že skoraj odpre, pa se spomni, kaj ji je krojač rekel. Nato pa se spomni:

»Kaj pa, če me je hotel krojač le strašiti? Kaj mi bo škodovalo, če malo not v škatlo pogledam? Če je kakšna žival notri, me vendar ne more požreti, ker sem jaz veliko večja kot ona.«

Ko je deklica tako modrovala, je prišla na velik pašnik in odprla je za en prst škatlo. A komaj je to storila, je že poskakala na zemljo cela truma majhnih možičkov v rdečih kapicah, plesati so začeli okoli deklice in vpiti na vso moč:

»Delo, lepa deklica, delo!«

Deklica sprva sama ni vedela, kaj se dogaja. Osuplo je opazovala male možičke, ki so skakali in se prevračali en čez drugega okoli nje. Ko je pa slišala, da hočejo delo, se je domislila, da je izgubljena, če jim ne ustreže, zato je rekla:

»Pridite, rdečekapci in poberite vse vejice in klinčke, ki so zrasli na pašniku.«

Brž so mali možicliji ves pašnik obrali in očistili, potem pa so zopet začeli vpiti: »Delo, lepa deklica, lepa mojstrica, delo!«

»No, moji možiceljni, splezajte na to klopico in poskačite nazaj v škatlo!« – Jih poprosi deklica. In že so možiclji splezali na kopico ter lahkotno, kot peresca, poskakali v škatlico in ko je bil zadnji notri, je deklica dobro zaprla škatlo in oddirjala h krojaču, kakor hitro je mogla.

Krojač je zdaj vzel vrezane kose blaga, zapičil vanje šivanke z nitjo in odprl škatlo, da bi jih možiclji lahko sešili. Ko pa je opazil, da imajo zeleno pomazane ročice, ki so mu jih možiclji nasproti kazali, je rekel:

»Kaj ste delali z mojimi možiclji, deklica, da so si tako roke pomazali?«

Odgovorila mu je: »Oh, žal mi je, toda povedati vam moram, da mi je škatla padla na tla, ko sem dirjala sem, in vsi mali možiclji so se zvrnili v travo. Ko pa sem jih pobirala, sem jim pozabila ročice obrisati.«

Krojač pa reče: »Ljuba deklica, vi ste lahko še srečni, da se vam ni kaj hujšega pripetilo.«

Ona pa: »E, kaj bi to, ko pa vaši možiceljni tako pridno delajo. Pridite vendar in poskusite naše vino.«

Krojač je pil ves božji dan, da bi z vinom potolažil svojo jezo in je bil zvečer tako pijan, da se je komaj odvrlel v svojo sobo spat. Ko pa je že bil notri, je odprl svojo škatlo in vsi možiclji so iz nje poskakali in začeli vpiti: »Delo, mojster, delo!«

»Nesite me doli na dvorišče, jaz potrebujem čistega zraka in moje noge me nočejo nesti!« – Jim ukaže krojač.

Res so ga odnesli na dvorišče, ga položili na zemljo in so spet pričeli kričati: »Delo, mojster, delo!«

Krojač reče jezno: »Zmeraj ta prekleta pesem! No, zberite vse šibre in kamnite špice, ki jih je izsekal kamnosek!«

Rdečekapci so po vseh kotih dvorišča pobrali vse šibre in kamnite špice in iz njih naredili veliko kopico, potem pa so šli h krojaču in mu začeli klicati: »Delo, mojster, delo!«

Krojač pa je spal in ko so ga napol prebudili, jim je zamrmral: »Poberite se k hudiču!«

Pri teh besedah pa so rdečekapci zgrabili krojača, ga položili na šibre, ki so jih bili prej nanosili na kup, in ga tako dolgo po njih valili, da so se mu zapičile po celem telesu in je okamenel.

Radivoj Poznik, Kropa, ŠZ 7/207

KOVAČ ČEZ VSE KOVAČE

Nekdaj je bil kovač. In ta kovač je bil tako prevzeten, da je mislil, da je najboljši mojster in ga ni kovača čez njega, zato so ga klicali kar *kovač čez vse kovače*.

Nekega dne je prišel k njemu mlad fantič in ga prosil, da bi ga vzel za pomočnika. Kovač čez vse kovače ga je res vzel v službo in mu dal takoj konja za podkovati. Fantič pa gre in odreže konju bedro, ga nese v kovačnico in mu tam podkev pribije, potem pa nese bedro spet ven in ga konju na staro mesto pritrsne. In glej, držalo je, in konj je bil spet takšen kakor prej. Ko pa pride sobota, prosi fantič mojstra:

»Pusti me danes k materi, ker sem že cel teden pri tebi, v ponedeljek pa spet pridem.«

Kovač čez vse kovače ga je rad pustil domov, da bi on sam poskusil konje tako kovati, kakor jih je fantič koval. V ponedeljek res pripeljejo grofovega belca, naj bi ga kovač podkoval. Ta vzame hitro nož in začne konju nogo rezati. Konj pa je strašno cvilil in brcal in prestrašeni grofovi ljudje vprašajo kovača, kaj počne?

»O, le tiho bodite!« – Jim odgovori. – »Jaz zdaj le takole konje podkujem.«

Zdaj nese bedro v kovačnico in notri podkev pribije. Potem pa je hotel bedro zopet nazaj pritisniti, pa se bedro ni in ni hotelo prijeti. Kovaču je jelo vroče prihajati, kajti konj je bil sila veliko vreden. Nestrpno je pričakoval fantiča, da bi ga rešil težav. Fantič res kmalu pride.

»Oh, pomagaj mi, lepo te prosim! Noga se noče sprijeti.«

»Kako je to?« – Mu odvrne fantič. – »Vi se imate za kovača čez vse kovače in ne znate konja tako podkovati kakor jaz, ki sem le vaš pomočnik?«

Fantič le vzame bedro in ga pritrse k nogi, in glej, sprijelo se je in konjič je bil ravno tak kot prej.

Nekaj dni pozneje pride v kovačnico star berač in prosi vbogajme. Fantič ga nagovori:

»Oče, zakaj pa prosite, mar bi delali, ker ste še tako mladi.«

»Oj, ubožec moj!« – Mu reče berač. – Jaz sem že star kot zemlja in ne morem več delati.

»Ali bi bili radi mladi?« – Ga vpraša fantič.

»Sveda bi bil rad, pa kaj, ker ne morem biti.« – Je bil beračev odgovor.

Fantič pa mu seže v besedo: »To se prav lahko zgodi, oča, le nekoliko potrpite.«

Zdaj ga popade in ga vrže na ogenj, da se je ves sežgal. Potem vzame preostale kosti in jih začne na nakovalu kovati. In glej! Iz kosti je naredil prav mladega in čvrstega človeka. Berač se mu je lepo zahvalil in je odšel.

V soboto je fantič kovača spet prosil za odpust, da bi šel v nedeljo k svoji materi. Komaj je fantič odšel, leti kovač po svojega starega očeta, ga popade in nese na ogenj. Starček je začel strašno vpiti in na pomoč klicati, pa to vse ni nič pomagalo.

»Jaz vas hočem mladega narediti!« – Mu je vpil kovač in ga mirno obračal dalje na ognjišču, da se je ves sežgal. Zdaj začne kovati, pa iz sežganih kosti ni hotel biti mlajši človek in tudi nobena živa stvar ne. Kovač je bil v največjih skrbih in spet je komaj čakal fantiča, da bi mu pomagal.

Ko ta v ponedeljek pride, mu kovač vse pove, kaj je naredil, in mu potoži, da iz kosti noče več živ človek biti.

»Kako je to?« – Mu spet fantič reče. – »Vi ste kovač čez vse kovače in še tega ne morete storiti kar znam jaz, ki sem le vaš pomagač. Zdaj vam hočem še pomagati, drugič pa le to delajte, kar znate. Lejte, vi ste kosti preveč sežgali in vam očeta ne morem mlajšega narediti, kot je bil prej.«

Kovač je bil zelo osramočen, pa je bil le zadovoljen in hvaležen, da bi mu le še očeta oživil. Fantič vzame kosti in jih začne obračati in kovati, pa naredi kovaču spet očeta, kakršen je bil poprej. Nato pa reče kovaču:

»Jaz sem že zadosti dolgo pri vas služil in bom šel dalje. Preden pa vendar grem, vam hočem še dve želji izpolniti. Le izvolite, kar hočete pa boste imeli.«

Ta fantič je bil namreč Bog sam, ki je prišel zato h kovaču, da bi ga podučil, da znajo tudi drugi še kaj več od njega, in da bi ga ozdravil njegove ošabnosti.

Kovač si je nekoliko pomišljal, nazadnje pa si le zaželi železen stol, ki bi imel take lastnosti, da tisti, ki nanj sede, ne bi mogel več vstati sedemsto let. Druga želja pa je bila, da bi mu dal fantič tako hruško, da bi vsak, ki bi splezal nanjo, gori ostal sedemsto let. Fantič mu oboje da, potem pa odide.

Ko se je kovač še precej postaral, pošlje Bog smrt h kovaču, da bi ga vzela in k računu pripeljala. Smrt pride h kovaču in mu reče, naj gre z njo, da ga Bog k računu kliče.

»Koj, koj bom šel.« – Je rekel kovač. – »Naj le to podkev naredim, ker sem jo ravno pričel, tačas se pa ti tule sem na stol vsedi, da mi spanja ne odneseš.«

Smrt se je res vsedla na železen stol in čakala kovača, da je naredil podkev.

»Ali bova kmalu šla?« – Vpraša smrt.

»Le potrpi, saj se ti ne mudi toliko.« – Ji odvrne kovač in je svojo podkev naprej koval.

Smrt seveda ni mogla vstati in je morala sedemsto let na tistem stolu sedeti. V tem času ni umrl noben človek, zato so ljudje tedaj dočakali tako starost. Ko je pa vendar preteklo sedemsto let, je poskočila smrt kvišku in odbrzela proč kolikor je le mogla hitro.

Spet mine nekaj let, ko Bog ponovno ukaže smrti po kovača iti. Dolgo se je branila, nazadnje pa je morala vendarle iti. Ko je bila še precej daleč od kovača, se ustavi in začne kričati:

»Kovač, kovač, Bog te kliče, pojdi račun delat!«

»Koj, koj pridem!« – Ji odgovori kovač. – »Naj le še eno podkev dokončam, tačas pa zlezi na hruško in si nekaj hrušk naberi, da jih bova po poti jedla.«

Smrt zleze na drevo, pa koj vidi, da jo je kovač spet opeharil, ker ni mogla doli iti. Spet je mogla sedemsto let na hruški prebiti. In ko so ta leta potekla, bežala je od kovača, da ga še pogledala ni.

Zdaj je Bog nikakor ni mogel pregovoriti, da bi šla še kdaj po kovača. Pa hudiča je kovač ravno tako prekanil kakor smrt, tudi ta je moral sedemsto let sedeti na stolu, nato pa še na hruški.

Nihče več se ni upal iti po kovača. In tako bi kovač lahko večno živel, če se ne bi že sam naveličal zivljenja. ker pa ni bilo nikogar več ponj, je moral sam oditi na oni svet. Najprej se je podal proti nebesom. Ko potrka na nebeška vrata, ga vpraša sveti Peter:

»Kdo je?«

»Kovač čez vse kovače.«

»Tu ni prostora zate!« – Je bil odgovor. – »Pojdi kar proti peklu.«

Kovaču ni ostalo drugega, kot da jo je mahnil še proti peklu.

Toda straža ga je že od daleč zapazila in hitro naznanila, kdo prihaja. Vrata se s treskom zapro in vsi začnejo tiščati duri, da le ne bi prišel notri.

Ko pride kovač pred duri zagrmi: »Odprite! Jaz sem, kovač čez vse kovače.«

Pa hudobci so še bolj tiščali, tako da so jim kremplji skozi vrata pogledali. Kovač vzame kladivo in jim vsem kremplje nazaj zakrivi, tako da jih še ven niso mogli potegniti.

Ker tudi v pekel ni mogel priti, se znova poda proti nebesom in pred vrati zavpije:

»Vi me nočete, v peklu me tudi nočejo, dajte mi vendar kakšen prostor, da bom tam sodnega dne počakal!«

Zdaj mu sveti Peter skozi vrata zavpije: »Pojdi v luno in tam prebivaj!«

On se res poda v luno in si tam izbere svoj sedež. Še zdaj ga lahko vidimo v luni, kako kladivo povzdiguje in na nakovalo tolče.

Franc Kramar, Borovnica, ŠZ 5/213

OD SVETEGA KURENTA

Sveti Kurent je pri nekem grofu živino pasel. Zdaj pa ga nekoč en mož sreča in ga prosi za vbogajme.

»Kaj naj pa dam?« – Pravi sveti Kurent: – »Ko pa nimam več kot tri vinarje.«

»Kar imaš, to daj!« – Pravi mož.

Ta mu zdaj da dva vinarja. Gre naprej in spet sreča enega moža, ki ga spet prosi vbogajme.

»Kaj pa naj dam?« – Pravi sveti Kurent: – »Tri vinarje sem imel, pa dva sem dal vbogajme, enega pa še imam. Če ti dam tega, potem sam ne bom nič več imel.«

»Kar imaš, to daj!« – Pravi spet ta mož.

Ta mu da spet tisti vinar in gre naprej. Zdaj ga pa spet en mož sreča, in ga spet poprosi vbogajme.

»Kaj bom pa dal?« – Pravi spet sveti Kurent: – »Tri vinarje sem imel, pa sem še tiste dal. Če ti dam pa tole sukno, potem pa sam spet nič ne bom imel.«

»Kar imaš, to daj!« – Pravi spet tisti mož.

Ta mu da spet tisto sukno in hoče iti naprej. Ta mož je bil pa sam Jezus in ga zdaj ustavi in mu pravi:

»Kaj hočeš pa imeti zdaj za plačilo?«

Sveti Kurent pravi: »Ene take gosli, da če bom z njimi zagodel, da bo moral vsak plesati, in eno tako kladivo, ki bo vse zanetilo. Potem pa eno tako puško, da bom z njo vse zadel in pa en tak sodček, da kdor bo iz njega pil, bo moral vsak široko stati.«

Jezus mu da vse štiri stvari, potem pa sta šla vsak po svoje.

Zdaj je pa sveti Kurent gnal živino past, na pašniku pa je vzel gosli in je zagodel, živina pa je začela tako plesati, da je vse potacala. Grofu se je pa potem čudno zdelo, zakaj je živina tako kumrna, lačna in zmatrana. Je šel pa enkrat pogledat za svetim Kurentom, kako pase, in se je tam v en grm skril. Sveti Kurent pa vzame gosli in zagode, živina začne pa spet plesati, pa grof v grmu tudi. Zdaj ga pa grof spodi.

Kurent zapusti živino in gre po svetu. S seboj je vzel pa vse tiste štiri stvari: gosli, kladivo, puško pa tudi tisti sodček. Zdaj pa pride do enega trnovega grma, na tistem grmu pa je sedel en ptič. Mimo pride nek baron, pa vidi, da ima Kurent puško, pa mu reče:

»Kaj ti znaš streljati? Če ti tistega ptiča tamle na tistem grmu ustreliš, grem jaz precej nag po njega!«

Kurent pomeri, – puf – pa se ptič zvrne mrtev na tla. Zdaj pa caplja baron nag po tistega ptiča, sveti Kurent pa vzame gosli, pa zagode. Baron pa začne plesati, pa tako dolgo pleše, da je bil ves krvav.

Zdaj pa se odločijo, da bodo svetega Kurenta obesili. Ko so ga pa pripeljali pod vislice, je pa prosil:

»Dajte mi še enkrat gosli, da preden bom obešen, še enkrat zagodem!«

Pa so mu jih dali. Ta pa zagode, pa so začeli vsi plesat, Kurent pa jo lepo pobriše.

Pa pride pred pekel, ko ga pa tam zgleđajo, se ga ustrašijo, ko so se pa bali, da ne bi še njim tako zagodel, da bi morali vsi plesati. Zdaj pa začnejo tako peklerska vrata tiščati, da jim vsem kremplji skozi vrata pogledajo. Kurent pa vzame zdaj tisto kladivo, pa vsem hudobam kremplje zaneti.

Zdaj gre pa še pred nebeška vrata.

Sveti Peter mu pa pravi: »Ti že ne boš šel v nebesa, si že dosti hudega naredil na svetu.«

Sveti Kurent pa pravi svetemu Petru, ki je rad pil: »Ali hočeš kaj piti?«

Zdaj mu da pa iz tistega sodčka piti. Ko je začel sveti Peter široko stati, mu je pa ta za hrbtom v nebesa ušel, pa se je kar na tisto sukno usedel, pa na tiste vinarje, ki jih je Jezusu poklonil. Sveti Peter ga je pa zdaj začel proč poditi, Kurent pa ni hotel iti. Sveti Peter pa reče:

»Bog in mojster! Pojdi, pa ga ti spodi, jaz ga ne morem.«

»Ja, kje pa sedi?«

»Ja pa res, da na svojem.«

»No, če pa na svojem sedi, ga pa pusti!«

In pustil ga je.

Franc Kramar, Matena, ŠZ 5/91

OD LINTVERNA, KI LEŽI POD GRIČEM SVETE ANE PRI PRESERSKEM JEZERU

Nad Jezerom, vasjo, ki že spada pod Presersko faro, je en lep grič svete Ane in cerkva svete Ane je gori. Pod tem gričem pravijo, da prebiva zmaj, za katerega eni menijo, da ima tri, eni pa, da ima sedem glav. Je pa prav eno lepo in globoko jezero pod tem gričem in zato pravijo vasi Jezero.

Prav zaradi tega jezera pa domuje lintvern pod tem gričkom, da je bližje vodi. Zato, ker pravijo, da v jezeru, ali pa pod tistim gričem, ki je pri jezeru, je zmaj najraje.

Je bil pa pred kakšnimi dobrimi šestdesetimi leti prav en strašno velik in hud vihar po celi izanski okolici in še drugod, takšen, da kaj takega še stari ljudje niso pomnili!

Zgodilo se je ravno v času košnje, ko je nenadoma zjutraj ob sedmih nastala trda tema, potem pa se je dvignil tak vihar, da je drevje kar s koreninami vred ruvalo. Potem pa toča je šla vmes, tako da je kar okna pobijala, ker jo je tako zelo vihar nosil.

Potem pa, babe so pa v košarah koscem kosilo nesle, pa jim je vihar kar košare z glav pometal. Takšno neurje je bilo, da je kar tam na cesti vse križem pometlo črepinje, žgance, pa žlice, pa vse je kar po tleh ležalo. Potlej babe pa kosci so pa prav bežali.

No, so pa potlej pripovedovali, da je bil zato takšen vihar, ker je lintvern izpod grička svete Ane zletel. In so pa tudi pravili, da se je potem pa sam obrnil nazaj, zato je bil vihar potem manj silen, ker ko zmaj vzleti, je prav hud vihar, če pa se samo obrne, je pa malo manjši.

Nekateri so pa krimskega lintverna dolžili, da je tudi on zletel, zato ker tudi pod Krimom naj bi prebival zmaj.

Potem so pa ta dva zmaja panali. In od takrat naprej ni bilo več takih viharjev, vsaj tako hudih ne.

Anton Žlogar, Suhor pri Metliki, ŠZ 7/226,3

OD RIBNIČANA

Ribničan je s svojim sedemletnim fantom nosil suho robo po svetu. Bil je na kvaterni teden, v soboto zvečer. Konj se je nenadoma pri eni pečini spotaknil, Ribničan se je pa razhudil nad fantičkom, ki je peljal konja:

»Da bi te zlod odnesel!«

Pri tej priči pa zginje fant, da ni ne duha ne sluha za njim ostalo.

Ribničan gre žalosten naprej.

Čez leto dni, ko je ravno poleg one pečine spet tovoril suho robo, se mu konj nenadoma spet ustavi. Ribničan ga priganja: »E, hi, hi! Kaj ne greš?«

Tedaj pa zagleda svojega fanta, kako stoji pred njim.

»Boste tukaj nočili, kam pa greste naprej? I, konj bo imel dosti jesti.«

»E, kdo bo v tem grmovju nočil? Kdo pa si?«

»E, jaz sem, jaz, kaj ne veste, da ste me bili zakleli.«

Fant ga zapelje v pečino, rekoč mu, da naj nič od Boga ne govori, niti se naj ne križa. Notri mu razkazuje po sobah razne reči. Po klopeh so se vrstili hlebi kruha.

»Glejte! – Pravi fant. – »To so hlebi, ki smo jih pred ohcetjo pobrali kuharicam, ker so se jezile, da jim ne grejo od rok. Mi smo te dobre hlebe pobrali, na njihovo mesto smo se pa posrali. Tamle je pa krma, katero smo odnesli, ko so se ljudje jezili v deževju in kleli: 'da bi jo zlod odnesel'. Mi smo kopo odnesli in jim pustili nekakšnega plevela.«

Tako mu je fantič za vse reči povedal. Nazadnje mu pa reče:

»Jutri je kvatrna nedelja. In je na meni vrsta, da grem k maši. Lahko me rešite. Ko se bo gospod pri oltarju obrnil in rekel: 'orate fratres', bomo mi vsi planili ven, vi se zato nastavite k vratom in roke širom držite, pa nič ne govorite. Jaz se vam bom naravnost na prsa zakadil, potem me pa brž obrnite proti oltarju in jaz bom rešen.«

»O! Jaz bom vse tako naredil, kot si mi povedal.«

Drugo jutro gresta k maši in Ribničan se prav na cerkveni prag vstopi in roki iztegne. Ljudje mu vsi pravijo: »Umakni se! Umakni!« In se mu pod pazduhami plazijo v cerkev, toda Ribničan kar stoji, kot drevo, dokler ne reče gospod: »Orate fratres!«

Tedaj pa prileti nekaj, prav na njegove prsi, Ribničan ga pa hitro obrne nazaj proti oltarju. In tedaj se je pokazala človeška podoba in fant je bil rešen.

Franc Kramar, Matena, ŠZ 5/153

KAKO SO V RIBNICI HRUŠKE MEDILI

Nekoč, eno leto so imeli v Ribnici prav veliko hrušk. Zdaj pa, da bi se omedile, so jih pa kar v en star, zaprašen vodnjak zmetali. In to kar vse, kar so jih imeli tisto leto v Ribnici.

Zdaj pa, ko se jim je zazdelo, da bi morale biti hruške že medene, so jih šli pa iskat. So se pa tako zmenili, da bo šel kar en sam človek notri v vodnjak, pa bo tam not medene hruške izbiral, pa jih bo ven drugim metal. Zdaj pa res skoči eden notri v vodnjak, je bil pa tisti vodnjak prav globok, pa še dosti vode je bilo not, kar pa seveda Ribničani niso vedeli. Tako je ta Ribničan, ki ni znal plavati, prav takoj utonil. Zdaj pa, ko le ni nobene hruške ven zagnal, so pa začeli ostali vpiti:

»S tem že nič ni, ta nam bo not vse hruške sam pojedel, ko nam noče ven nobene hruške zagnati! – Alo, alo, naj skoči en drugi za njim v vodnjak, ki bo bolj pravičen!«

Zdaj pa res skoči še en drugi za unim v vodnjak, pa spet tudi ta ni nobene hruške ven vrgel, seveda, ko je pa ravno tako utonil, kot oni prej.

Ribničani čakajo, pa ni bilo nič, so pa kar vsi, en za drugim not v vodnjak poskakali, ko je pa vsak mislil, da vsi sami zase notri hruške nabirajo.

Pa ni nobeden več hruške ven zagnal, seveda, ko so pa vsi potonili.

Izidor Modic, Sv. Vid nad Cerknico, ŠZ 7/227,2

NEUMNI SIN

Oče in mati sta imela neumnega sina. Mati ga nekega dne pošlje po sol.
 »Kam naj pa grem?«
 »Kar naravnost pojdi, boš že zagledal eno belo hišico, notri pojdi, pa prosi soli!«
 Sin gre, pa pride do enega pokopališča. Gre v kapelico, v kateri je ležal mrlič.
 »Soli, soli!« – Pravi fant.
 Mežnar ga oklofuta: »Kaj iščeš soli tukaj!«
 »Kako naj pa rečem?«
 »Bog se usmili te duše v vicah.«
 Fant gre naprej, pa celo pot godrnja: »Bog se usmili te duše v vicah!« Pride do plota, za katerim sta dva crknjeno kobilu drla.
 »Bog se usmili te duše v vicah!«
 »Kaj boš tukaj tako govoril!« – Pravita, pa ga spet oklofutata.
 »I, kako naj pa rečem?«
 »O, fuj te bodi mrha!«
 Gre sin naprej, pa sreča ohcet.
 »O, fuj te bodi mrha!« – Zavpije fant.
 Svatje se ujeze, pa ga spet nabijejo.
 »Kako naj pa rečem?«
 »Bog daj, da bi bili zdravi in da bi lep sin gor zrasel!«
 Gre fant, gre, pa pride do enega hrasta, ki sta ga dva že dolgo časa žagala, pa le ni hotel pasti.
 »Bog daj, da bi zdrav in lep gor rasel!«
 Onadva pa spet huda.
 »Kako naj pa rečem?«
 »Da bi kmalu doli padel!«
 Čez nekaj časa pride fant do ceste, pa vidi gospoda, ki je konja jahal.
 »Da bi kmalu doli padel!« Mu reče fant. Gospod je bil pa spet hud, seveda.
 Gre fant, pa pride brez soli domov, zdaj je bila pa mati huda.
 Čez čas se odpravi sin k maši. Mati mu da tri solde, da bi dal v dar.
 »Kam naj pa dam?«
 »Kjer bo zvonilo!«
 Sin gre, pa pride do treh kobil, ki so se pasle, ena je imela zvonec okoli

vratu, da je zvonila. Fant gre, pa ji tiste tri solde v rit zatači. Kobila ga pa brcne. Sin gre domov, pa ga vpraša mati:

»Ali si bil pri maši? Si dal v dar?«

»Sem, sem, pa še udarila me je!«

Mati je bila že stara, da ni mogla več delati, pa pravi sinu: »Oženi se! Jaz ne morem več delati, sem že stara.«

»Se pa bom. Samo, kako naj se oženim, pa s čim?«

»Tja pojdi v cerkev, pa okoli glej, katera se ti bo najbolj dopadla. Na kateri ti bodo oči obvisеле, tisto pa vzemi!«

Sin gre, pa pride do črede ovac, pa je vsem tistim ovcam oči izdrl, pa jih v žakel dal. Gre dalje, pa pride v cerkev, pa začne tiste oči okoli metati, eno oko je priletelo ciganki za krpo, pa je tam obviselo. Sin gre k njej, pa jo vpraša, če ga hoče vzeti? In ciganka je bila zadovoljna.

Mati je začela za ohcet pripravljati. Kar je skuhala, vse je sin sproti pojedel in popil, potem se pa ni mogel onesnažiti.

»No, zdaj, ko si vse pojedel, pojdi pa še živeža iskat, da bom za ohcet napekla. Pa pojdi še drva nasekat!«

Sin gre na češnjó, vsede se na konec veje, pri deblu, pa začne sekati. Pa pride ena baba mimo, vidi ga, pa pravi:

»Doli boš padel!«

Fant pa kar naprej seka. 'Tresk!' Pa je bil na tleh. Pa si misli fant:

»Ta baba je pa vnaprej vedela, da bom doli padel, jo moram pa še kaj vprašati!«

Teče za babo, pa ji reče:

»Vedeli ste, da bom doli padel, zdaj mi pa še povejte, kdaj bom umrl!«

»Ko boš trikrat prdnil!«

Ko se vrne, ga mati pošlje v mlin. Fant se prestopi, pa prdne: »Oh, sem že enkrat!«. Gre čez prag, pa spet prdne. »Samo še enkrat, pa bom umrl!«

Nese meh, pride mimo ene ograje, kjer so se eni prašiči pasli. Leze čez plot pa prdne.

»Zdaj sem pa že mrtev!« Pa se je kar zavalil čez plot, meh je pa po tleh padel. Pridejo prašiči, pa začnejo tisti meh trgati. Fant pa si misli: »O, če bi bil jaz še živ, bi vam že dal, da mi ne bi več trgali meha!«

Anton Kupljen, okolica Črnomlja, ŠZ 7/41

ZAPUJC¹ GRE K SPOVEDI IN OBHAJILU

Nek Zapujc je imel sina starega dvajset let, ki pa še ni bil niti pri spovedi niti pri obhajilu. Njegov oče mu nekoč reče:

»Dragi Ivane! Ti si že star in pri svoji pameti. Pojdi ti k spovedi in svetemu obhajilu.

Sin ga pa vpraša: »Čača, kam pa naj se grem spovedat?«

Čača mu odgovori: »Hodi v farovž in ko boš videl duhovnika, poklekni pred njim in mu ne dovoli iti naprej. Ti mora pa že dati pokoro.«

Fant zdaj gre, pride v farovž, vidi duhovnika, ki je šel ravno na stranišče. Fant teče hitro k njemu, mu zapre vrata in jih tišči, da mu ne bi ušel. Duhovnik zavpije: »Kdo si in po kaj si prišel?«

»Prišel sem se izpovedat.«

Duhovnik mu odgovori: »Pojdi v sobo! Te bom tam izpovedal.«

Potem gresta oba not, prideta v sobo, sin poklekne pred duhovnika in moli.

Duhovnik ga vpraša: »No, kaj pa znate?«

Fant se začne svojih grehov izpovedovati: »Smo bili na paši, pa smo se igrali, kradli, kleli, govedo pretepali...« in tako naprej in tako naprej. Zdaj ni vedel več, kaj bi še povedal.

Duhovnik ga povpraša: »No! Kaj še znate?«

»Ne morem se nič več izmisliti.«

Duhovnik pa mu reče: »Pojdi domov! Mogoče se boš še česa spomnil«

Sin gre zdaj domov, pride do vasi, tu zagleda na sosedovem vrtu na jablani kose. Pa je ravno stara kosovka na mladičih sedela, da bi jih obvarovala pred mrazom. Sin si misli: – »Jaz moram videti, kaj je notri!« – Spleza gori, kosovka odleti, fant pa hitro pogleda v gnezdo in vidi, da so štirje mladiči notri.

Fant pride naslednji dan nazaj, da bi šel še k obhajilu. Medtem ko je bil doma, si je pa duhovnik palico pripravil. Pride k duhovniku in ta ga vpraša:

»Ali znate še kaj?«

Ta pa mu pravi: »Velik greh sem naredil, ko sem šel domov.«

»No, kaj pa je tako posebnega?« – Reče duhovnik

»Pojdite ven! Jaz se ne smem pod streho² spovedati.« – Mu ukaže sin.

¹ Zapuje so vas pri Črnomlju, in o prebivalcih tega kraja pripovedujejo podobne zgodbice kot o Višnjegorcih, Ribničanih, Lemberžanih in Veržejcih.

² Po ljudski vraži za gnezdo kosa z mladiči ni bilo dobro pod streho pripovedovati.

Zdaj gresta ven in sin mu začne pripovedovati:

»Ko sem šel domov, sem našel kose, pa sem staro kosovko pregnal z mladim čev.«

Duhovnik ga pa še enkrat notri pokliče, vzame palico pa udri po njem, da se je palica na tri kose prelomila. Potem ga pa spusti domov.

Doma ga vpraša oče: »No, kako je kaj bilo?«

Ivan mu odgovori: »Spoved še nekako, toda obhajilo! Če se ne bi prelomilo, bi me gotovo ubilo.«

Anton Pegan, Goriško, ŠZ 88/32

UGANKE

Jaz vem za en grad,
kjer je polno rdečih bab.
Ena črna prileti
in vse venkaj zapodi.
(Oglje v peči; omelo vse ven pomedu.)

Minje, manje, okoli je kamnje,
na sredi je pap, kaj je to?
(Peč.)

Kaj je najvišje na vrhu zvonika?
(Rja na vrhu križa.)

Zakaj vola derejo?
(Zato ker nima perja, da bi ga skubili.)

Kdaj je največ luknjic proti nebu obrnjenih?
(Kadar žito požanjejo.)

Železna kobilica po leseni dolinici teče. Kaj je to?
(Strgalo in neške za kruh.)

Kaj je višje kot smreka in tanjše kot dreta?
(Dež.)

Katera rastlina se vendar še prime,
če jo tudi za sedem let v dimnik sušit deneš?
(Oblačilo.)

GRADIVO

20

Matija Valjavec, Gorenjsko, ŠZ 9/156,2

UGANKA

Mož z ženo, brat s sestro, na božjo pot gredo.
Vsak pol hleba kruha s seboj neso, pa ga le poldrugi hleb imajo?
(Mož je sestri brat.)

GRADIVO

21

Oton Župančič, Dragatuš, ŠZ 9/156,1

UGANKA

Visoko je, debelo je,
Mačka jo gori gleda.
Kaj je to?
(Slanina.)

GRADIVO

22

Frančišek Stele, Torovo, ŠZ 9/156,4

UGANKA

Siv', siv' pobodiv',
Po svet' je hodiv',
Ni jedu, ne piv',
Pa je vendar hodiv'.
Kaj je to?
(Rogovi pri kravi.)

GRADIVO

23

Josip Štuhec, Ljutomer, ŠZ 9/143

UGANKA

V šumi zrase,
po travniku se pase,
doma na klinu visi
in je zmerom sito.
Kaj je to?
(Sito.)

24

Karel Štrekelj, Gorjansko ŠZ 9/157,4

UGANKA

Frk čie, frk sam.
Zdaj je tu, zdaj je tam.
Kaj je to?
(Misel.)

BIBLIOGRAFIJA KARLA ŠTREKLJA

- Jesensko cvetje. Zora, Maribor 1877, št. 4, str. 49; št. 5, str. 70; št. 6, str. 86. Pod psevdonimom Gorjanec.
- Oblak. Zora, Maribor 1877, št. 7, str. 101. Pod psevdonimom Gorjanec.
- Dopis z Dunaja. Slovenski narod 12, Maribor-Ljubljana, sredo 5. 2. 1879, št. 29. Za slovensko literarno društvo pod šifro n .
- Spomenica »Slovenskega literarnega društva na Dunaji«. Slovenski narod 12, Maribor-Ljubljana, sredo 19. 2. 1879, št. 41, (Pripisano K. Štreklju).
- Mlinarica. Povest, poljski spisal Lucjan Siemienski. Poslovenil K. Štrekelj. Slovenski narod 13, Maribor-Ljubljana 1880, Listek, št. 182, 183, 184, 188, 189, 190.
- Poročilo o delu Baudouina de Courtenaya. Ljubljanski zvon 1, Ljubljana 1881, str. 645–6.
- Stoletnica Zekovskega. Ljubljanski zvon 3, Ljubljana 1883, str. 207. Pod šifro Š.
- Vereščagin v Pešti. Ljubljanski zvon 3, Ljubljana 1883, str. 207. Pod šifro Š .
- Vikentij V. Makušev. Ljubljanski zvon 3, Ljubljana 1883, str. 348.
- Kako se je praznoval sedemdeseti god Miklošičev. Ljubljanski zvon 3, Ljubljana 1883, str. 802–807.
- Dva nova poljska grobova (Josip Szujski in Aleksander Maciejowski). Ljubljanski zvon 3, Ljubljana 1883, str. 202–204, 265–267.
- Koliko časopisov izhaja na Ruskem? Ljubljanski zvon 3, Ljubljana 1883, str. 412. Pod šifro *** .
- Ruska književnost pri romanskih narodih. Ljubljanski zvon 3, Ljubljana 1883, str. 608.
- Ruska književnost. Napisali: Jos. Remec, A. Hudovernik in K. Štrekelj. Ljubljanski zvon 3, Ljubljana 1883, str. 207–208, 282–284, 411–412.
- Česka književnost. Ljubljanski zvon 3, Ljubljana 1883, str. 607–608, 668–669.
- Novi grobovi. Ljubljanski zvon 3, Ljubljana 1883, str. 668–672.
- Novejši pisatelji ruski. (O Ivanu Nikolaju Aleksejeviču Nekrasovu in Ivanu Sergejeviču Turgenjevu). Ljubljanski zvon 3, Ljubljana 1883, str. 586–593, 655–659, 717–720, 785–790; Ljubljanski zvon 4, Ljubljana 1884, 106–110, 174–179, 237–241, 297–304, 361–367, 491–495, 557–563, 685–689, 749–755.
- Stepni kralj Lir. Ruski spisal Ivan Turgenjev. (Prevedel K. Štrekelj). Ljubljanski list, Ljubljana 1884, št. 189 – 203, 205, 206, 209, 210, 211, 214, 215, 221, 222, 223, 224. Pod šifro ***.

- Lovčevi zapiski. Spisal I. S. Turgenjev. Preložil Fr. J. Remec. I. 1883. Ljubljanski zvon 4, Ljubljana 1884, str. 243–247.
- Novejši pisatelji ruski. (O I. S. Turgenjevu). Ljubljanski zvon 4, Ljubljana 1884, str. 106–110, 174–179, 237–241, 297–304, 361–367, 491–495, 557–563, 685–689, 749–755.
- Nove hipoteze o glagolici in cirilici. Ob knjigi Leopolda Geitlerja Die albanesischen und slavischen Schriften. Mit Unterstützung der kaiserlichen Akademie der Wissenschaften. Wien. Hölder 1883. Ljubljanski zvon 4, Ljubljana 1884, str. 52–55, 110–113.
- Pagovor k Miklošičevi slavnosti. Ljubljanski zvon 4, Ljubljana 1884, str. 58–59.
- Novi grobovi. V. V. Markovu, D. N. Sadovnikovu, R. A. Fadejevu. Ljubljanski zvon 4, Ljubljana 1884, str. 125.
- Jan Ernst Smoler. Ljubljanski zvon 4, Ljubljana 1884, str. 436–440, 504–508.
- Češka književnost. Ljubljanski zvon 4, Ljubljana 1884, str. 62, 189–190, 255–256, 771–772.
- Poljska književnost. Ljubljanski zvon 4, Ljubljana 1884, str. 62–64, 190–191, 256, 320, 704–772. Pod šifro –r– in –an.
- Ruska književnost. Ljubljanski zvon 4, Ljubljana 1884, str. 64, 125, 191, 383–384, 638–640.
- Srbska književnost. Ljubljanski zvon 4, Ljubljana 1884, str. 127, 318.
- Punin in Baburin. Spisal Ivan Turgenjev. Poslovenil K. Štrekelj. Ljubljanski list, Ljubljana 1884, št. 2–14, 16, 18, 19, 21, 22, 23, 24.
- Strašno maščevanje. Ruski spisal Nikolaj Vasiljevič Gogolj. Poslovenil K. Štrekelj. Ljubljanski list, Ljubljana 1884, št. 49–53, 55, 56, 58, 59, 61–64.
- Brata Straton in Ivan. Ruski spisal Sergej Atava. Poslovenil K. Štrekelj. Ljubljanski list, Ljubljana 1884, št. 89, 90.
- Revni otroci. Ruski spisal K. Maksimov. Poslovenil K. Štrekelj. Ljubljanski list, Ljubljana 1884, št. 96–100.
- Povest očeta Alekseja. Ruski spisal Ivan Turgenjev. Poslovenil K. Štrekelj. Ljubljanski list, Ljubljana 1884, št. 104–109.
- Petdesetletnica pesmi »Hej Slovani!«. Ljubljanski zvon 5, Ljubljana 1885, str. 49–50.
- Slovenska slovnica za srednje šole. Spisal J. Šuman. V Celovci. Tiskala in založila tiskarna Družbe sv. Mohorja 1884. Ljubljanski zvon 5, Ljubljana 1885, str. 115–120, 181–185, 236–244, 298–302, 373–380.
- Nekrolog I. Pagliaruzziju–Krilanu. Ljubljanski zvon 5, Ljubljana 1885, str. 228–231.
- Srbska književnost. Ljubljanski zvon 5, Ljubljana 1885, str. 254–255, 319.
- Češka književnost. Ljubljanski zvon 5, Ljubljana 1885, str. 61–63.
- Novi grobovi. Nekrolog B. M. Markoviču in A. E. Odyniec. Ljubljanski zvon 5, Ljubljana 1885, str. 127.
- A. Funtek, Prizori iz otroškega življenja. Ljubljanski zvon 6, Ljubljana 1886, str. 508–510.
- Morphologie des Görzer Mittelkarstialektes mit besonderem Berücksichtigung

- der Betonungsverhältnisse. Sitzungsbericht der k. Akademie der Wissenschaften. in Wien, 1886, Bd. 113, Heft 1, str. 377–496.
- Über die grossrussische Bylinenpoesie. Poiskusno predavanje na Dunaju leta 1886.
- Morphologie des Görzer Mittelkarstialektes mit besonderer Berücksichtigung der Betonungsverhältnisse. Wien, Carl Geroldt' und Sohn 1887, 122 str.
- Prošnja za narodno blago. Ljubljanski zvon 7, Ljubljana 1887, str. 628–32.
- Prošnja za narodno blago. Slovan 4, Ljubljana 1887, str. 318–320.
- Pismo Stanka Vraza Jozefu Roštlapilu. Ljubljanski zvon 7, Ljubljana 1887, str. 217–220.
- Zur Alexiuslegende. Zwei slovenische Volkslieder. Archiv für slavische Philologie 10, Berlin 1887, str. 347–349.
- Poziv k zbiranju narodnega blaga. Popotnik. Maribor 9. 1888, št. 5, str. 74–75.
- Weitere Beiträge zur Kunde über das slovenische Alexiuslied. Archiv für slavische Philologie 11, Berlin 1888, str. 597–606.
- Etymologische Miscellen. Archiv für slavische Philologie 11, Berlin 1888, str. 460–467.
- Die slavischen, magyarischen und rumunischen Elemente im türkischen Sprachschätze. Von Dr. Franz Miklosich. Sitzungsberichte der k. Akademie der Wissenschaften in Wien, 1889, 26 str. Ljubljanski zvon 9, Ljubljana 1889, str. 628–630.
- Jezikoslovne mrvice. Ljubljanski zvon 9, Ljubljana 1889, str. 97–103, 163–166, 228–231, 291–295, 349–353.
- W. R. S. Ralston. Ljubljanski zvon 9, Ljubljana 1889, str. 703. (Nekrolog). Pod šifro c-.
- Državni zakonik. Slovenski prevod od l. 1890 do l. 1896.
- Beiträge zur Slavischen Fremdwörterkunde. Archiv für slavische Philologie 12, Ljubljana 1889, str. 451–471. (Nadaljevanje v Archiv für slavische Philologie 14, Berlin 1892).
- Zur Kenntniss der slavischen Elemente im friaulischen Wortschatze. Archiv für slavische Philologie 12, Berlin 1890, str. 474–486.
- Zur Volksglauben, daß die Erde auf einem Fisch ruhe. Archiv für slavische Philologie 12, Berlin 1890, str. 310–312.
- Kožd. Archiv für slavische Philologie 13, Berlin 1891, str. 480.
- Ein spätglagolitisches Predigtfragment. Archiv für slavische Philologie 13, Berlin 1891, str. 475–478, 480.
- V. Oblak. »Das älteste datierte slovenische Sprachdenkmal«. Archiv für slavische Philologie 14, Berlin 1892, str. 192–239. Ljubljanski zvon 12, Ljubljana 1892, str. 369–375, 434–440, 505–510, 635–639.
- Bibliographische Übersicht über die slavische Philologie 1876–1891. Verfaßt von Fr. Pasternek. Berlin 1892. Ljubljanski zvon 12, 1892, str. 440–443.
- Jezikoslovne drobnosti. Ljubljanski zvon 12, Ljubljana 1892, str. 366–369.
- Iz besednega zaklada narodovega. Letopis Matice slovenske, Ljubljana 1892, str. 1–50.

- Iz besednega zaklada narodovega. Ljubljana, Narodna tiskarna 1892, 50 str. Ponatis.
- Beiträge zur slavischen Fremdwörterkunde. Archiv für slavische Philologie 14, Berlin 1892, str. 512–555.
- Die südslavische Akademie der Wissenschaften und Künste. Österreichische Litteraturblatt 1, Wien 1892, 171–173, 204–207.
- Slovarski doneski iz živega jezika narodovega. Letopis Matice slovenske, Ljubljana 1894, str. 1–61.
- Slovarski doneski iz živega jezika narodovega. Ljubljana, Narodna tiskarna 1894, 61 str. Ponatis.
- K etimologiji besede očitati. Ljubljanski zvon 14, Ljubljana 1894, str. 443.
- Zur Literatur über die Koleda bei den Slovenen. Archiv für slavische Philologie 17, Berlin 1895, str. 630–633.
- Slovenske narodne pesmi 1. snopič. Ljubljana, Slovenska matica 1895.
- Neizdana Vodnikova pesem. Letopis Matice slovenske, Ljubljana 1895, str. 247–250.
- Slovenske narodne pesmi 2. snopič. Ljubljana, Slovenska matica 1896.
- Prinos k poznavanju tujih besed v slovenščini. Letopis Matice slovenske, Ljubljana 1896, str. 138–167.
- Slovenske narodne pesmi 3. snopič. Ljubljana, Slovenska matica 1897.
- Letopis Slovenske matice za leto 1895. Archiv für slavische Philologie 19, Berlin 1897, str. 281–288.
- Slovenske narodne pesmi 4. snopič. Ljubljana, Slovenska matica 1898 (I. knjiga).
- Slovenske narodne pesmi 5. snopič. Ljubljana, Slovenska matica 1900.
- O Levčevem »Slovenskem pravopisu« in njega kritikah. Slovenec 28, Ljubljana 1900. Izhajalo je neredno.
- Pisma in zapiski iz Cafove ostaline. Zbornik Matice slovenske 2, Ljubljana 1900, str. 173–258.
- Prešeren določen za urednika slovenskemu listu. Ljubljanski zvon 20, Ljubljana 1900, str. 855–857.
- Slovenske narodne pesmi 6. snopič. Ljubljana, Slovenska matica 1901.
- Prešeren in narodna pesem. Zbornik Matice slovenske 3, Ljubljana 1901, str. 1–22.
- Prešeren in narodna pesem. Ljubljana, 1901, 20 str. Ponatis.
- O Levčevem »Slovenskem pravopisu« in njega kritikah. Slovenec 29, Ljubljana 1901. Izhaja neredno.
- Zaščitnikom Levčevega pravopisa v preudarek. Spisal prof. V. Bežek 1901. Dom in svet 14, Ljubljana 1901, str. 572–576.
- Ad vocem pesniti. Ljubljanski zvon 21, Ljubljana 1901, str. 362–363.
- O Ledinskega pesmi »Razna pota«. Dom in svet 14, Ljubljana 1901, str. 438–440.
- Prešeren v poljščini. Ljubljanski zvon 21, Ljubljana 1901, str. 507–508.
- Slovenske narodne pesmi 7. snopič. Ljubljana, Slovenska matica 1903. (II. knjiga).
- Die Ursache des Schwundes des prädikativen Instrumentalis im Slovenischen

- und Sörbischen. Archiv für slavische Philologie 25, Berlin 1903, str. 564–569.
- Slovenske narodne pesmi 8. snopič. Ljubljana, Slovenska matica 1904.
- Zur Kenntnis der slavischen Elemente im italienischen Wortschatze. Archiv für slavische Philologie 26, Berlin 1904, str. 407–436
- Zur slavischen Lehnwörterkunde. Denkschriften der k. Akademie der Wissenschaften in Wien. Phil.–histor. Classe. Bd. 50, Abh. 3, 1904, 89 str.
- Der Ursprung des š-Lautes in einigen Casusformen des aksl. Comparativus und s-Particips. Archiv für slavische Philologie 26, Berlin 1904, str. 569–570.
- Köse, Käser, Kosch. Zeitschrift für deutsche Wortforschung 4, 1904, str. 279–285.
- Slovensko cesarsko odločilo iz l. 1675. Časopis za zgodovino in narodopisje 1, Maribor 1904, str. 22–51. Dodatek: 110–112.
- Slovensko cesarsko odločilo iz l. 1675. Maribor, Cerkvena tiskarna 1904, 35 str. Ponatis.
- Prispevki k poznavanju slovenskih krajevnih imen po nemškem Štajerju I. Časopis za zgodovino in narodopisje 1, Maribor 1904, str. 70–89.
- Helmold's Zcerneboch im angelsächsischen Olymp. Archiv für slavische Philologie 26, Berlin 1904, str. 320.
- Slovenske narodne pesmi 9. snopič. Ljubljana, Slovenska matica 1905.
- Slavische Wortdeutung. Archiv für slavische Philologie 27, Berlin 1905, str. 41–72.
- Dvoje glagoliških zapiskov na obhodnem listu kranjskem iz l. 1556. Časopis za zgodovino in narodopisje 2, Maribor 1905, str. 154–156.
- Slovenske narodne pesmi 10. snopič. Ljubljana, Slovenska matica 1906.
- Osnovna načela za publikacijo »Avstrijske narodne pesmi«, ki jo namerja izdati c.k. ministrstvo za bogočastje in nauk. Ljubljana, Zadružna tiskarnica 1906, 8 str.
- Vprašalna pola za publikacijo »Avstrijske narodne pesmi«. Ljubljana 1906.
- Navodila in vprašanja za zbiranje in zapisovanje narodnih pesmi, narodne godbe, narodnih plesov in šeg, ki se nanašajo na to. Ljubljana, Zadružna tiskarnica 1906, 36 str.
- Francev V. A., Materialy dlja istorii slavjanskoj filologii. Varšava 1905. Časopis za zgodovino in narodopisje 3, Maribor 1906, str. 95–99.
- Nekaj prispevkov k slovenski bibliografiji. Časopis za zgodovino in narodopisje 3, Maribor 1906, str. 78–86.
- Vermischte Beiträge zum slavischen etymologischen Wörterbuch. Archiv für slavische Philologie 27, Berlin 1906, str. 481–539.
- Ivan Šašelj, Bisernice I. Ljubljana 1906. Časopis za zgodovino in narodopisje 3, Maribor 1906, str. 99–105.
- Razlaga nekaterih krajevnih imen po slovenskem Štajerju I. Časopis za zgodovino in narodopisje 3, Maribor 1906, str. 41–64.
- Slovenske narodne pesmi 11. snopič. Ljubljana, Slovenska matica 1907. (III. knjiga)

- Prvo Hankovo pismo Levstiku. Časopis za zgodovino in narodopisje 4, Maribor 1907, str. 171–172.
- Slovenske narodne pesmi 12. snopič. Ljubljana, Slovenska matica 1909.
- Etymologisches. Archiv für slavische Philologie 29, Berlin 1908, str. 771–714.
- Slovanski elementi v besednem zakladu štajerskih Nemcev. Časopis za zgodovino in narodopisje 5, Maribor 1908, str. 38–103.
- Slovanski elementi v besednem zakladu štajerskih Nemcev. (Konec). Časopis za zgodovino in narodopisje 6, Maribor 1909, str. 1–70. Popravki in dostavki k spisu »Slovanski elementi v besednem zakladu štajerskih Nemcev« str. 115–128.
- Slovenisch kalčmar. Archiv für slavische Philologie 30, Berlin 1909, str. 472–473.
- Tschechische und polnische Wörter in Mikaljas Wörterbuch. Archiv für slavische Philologie 31, Berlin 1910, str. 194–202.
- Slawisches im friaulischen Wortschatze. Archiv für slavische Philologie 31, Berlin 1910, str. 203–209.
- Drobnosti o Vrazovem delovanju. Časopis za zgodovino in narodopisje 7, Maribor 1910, str. 307–318.
- Lückenbüßer. Archiv für slavische philologie 31, Berlin 1910, str. 315.
- Števan Kühar, Narodno blago vogrskij Slovincov. Spisao v prekmurskom narčji I. (Objavlja z jezikovnimi opomnjami prof. dr. Karol Štrekelj). Časopis za zgodovino in narodopisje 7, Maribor 1910, str. 107–128.
- Slovenske narodne pesmi 14. snopič. Ljubljana, Slovenska matica 1911.
- O nekaterih pobijanih pravih slovenske pisavc. Ljubljanski zvon 31, Ljubljana 1911, str. 38–43, 91–96, 141–145, 361–366, 416–421, 483–489, 636–640.
- O nekaterih pobijanih pravih slovenske pisave. Ljubljana, Narodna tiskarna, 1911, 42 str. Ponatis.
- O Levčevem »Slovenskem pravopisu« in njega kritikah. Opomnje o slovenskem glasoslovju in rabi nekaterih oblik in besed. Ljubljana, Katoliška bukvarna 1911, 136 str. Ponatis iz Slovenca 28, 1900, št. 114–298; 29, 1901, št. 11–111.
- Ivan Grafenauer, Iz Kastelčeve zapuščine. Ljubljanski zvon 31, Ljubljana 1911, str. 51–106.
- Števan Kühar, Narodno blago vogrskij Slovincov II. (Objavlja z jezikovnimi opomnjami prof. dr. Karol Štrekelj). Časopis za zgodovino in narodopisje 8, Maribor 1911, str. 47–76.
- Števan Kühar, Narodno blago vogrskij Slovincov III. (Objavlja z jezikovnimi opomnjami prof. dr. Karol Štrekelj). Časopis za zgodovino in narodopisje 10, Maribor 1913, Priloga.
- Phonologie des Görzer Mittelkarstsdialektes in ihren Grundzügen dargestellt I. Vokalismus. Disertacija. Archiv für slavische Philologie 33, Berlin 1914, str. 130–150.
- Historična slovnica slovenskega jezika. Prevalje, Tiskarna Družbe sv. Mohorja, 1922, 139 str.

IZBRANA LITERATURA O KARLU ŠTREKLJU IN NJEGOVEM DELU

- Josip Šuman, Odgovor na Štrekljevo kritiko moje slovnice. Ljubljanski zvon 5, Ljubljana 1885, str. 429–434, 501–506, 567–573.
- Naš rojak dr. Karol Štrekelj, privatni docent slovanskega jezikoslovja. Slovan 3, Ljubljana 1886, str. 334.
- Dr. K. Štrekelj. Ljubljanski zvon 6, Ljubljana 1886, Listek, str. 447.
- J. Baudouin de Courtenay, Morphologie des Görzer Mittelkarstdialectes mit besonderer Berücksichtigung der Betonungsverhältnisse, von Dr. Karl Štrekelj. Wien 1887. Archiv für slawische philologie 10, Berlin 1887, str. 603–615.
- Vatroslav Oblak, Karel Štrekelj, Morphologie des Görzer Mittelkarstdialectes mit besonderer Berücksichtigung der Betonungsverhältnisse. Ljubljanski zvon 7, Ljubljana 1887, str. 430–436, 497–501, 565–571, 624–627.
- Dr. Karol Štrekelj. Slovanski svet 3, Ljubljana–Trst–Dunaj 1890, št. 3, (10.2.), str. 48.
- Fran Levec, Gospod dr. Karel Štrekelj. Ljubljanski zvon 10, Ljubljana 1890, str. 123.
- Viktor Steska, Slovenske narodne pesmi. Uredil dr. Karel Štrekelj. V Ljubljani 1895. 1. snopič. Dom in svet 9, Ljubljana 1896, str. 221–222.
- Fran Vidic, Slovenske narodne pesmi. Uredil dr. Karel Štrekelj. V Ljubljani 1895. Del I. Pesmi pripovedne vsebine. Ljubljanski zvon 16, Ljubljana 1896, str. 381–382.
- Mir 15, Celovec 1896, št. 29, str. 139. (Poročilo o imenovanju K. Štreklja za prof. slovanskega jezikoslovja v Gradcu.)
- Fran Vidic, Slovenske narodne pesmi. Uredil dr. Karel Štrekelj. V Ljubljani 1896. 2. snopič. Ljubljanski zvon 17, Ljubljana 1897, str. 185–187.
- Anton Kristan, Slovenske narodne pesmi 3. snopič. Uredil dr. Karel Štrekelj. Nova nada 2, Zagreb 1898, str. 112.
- Kako sodijo tuji učenjaki o prof. Štreklju. Slovenec 28, Ljubljana 1900, št. 123.
- Josip Tominšek, Slovenske narodne pesmi. Karel Štrekelj. 4. snopič. V Ljubljani 1900. Ljubljanski zvon 21, Ljubljana 1901, str. 566–567.
- Evgen Lampe, Slovenske narodne pesmi. Uredil dr. Karel Štrekelj. 5. snopič. Dom in svet 14, Ljubljana 1901, str. 634–635.
- Josip Tominšek, Dr. Karel Štrekelj, Slovenske narodne pesmi 6. snopič. V Ljubljani 1901. Ljubljanski zvon 22, Ljubljana 1902, str. 498–499.
- Matija Murko, Štrekelj K. dr., Die Ursache des Schwundes des prädikativen

- Instrumentalis in Slovenischen und Sörbischen. Ljubljanski zvon 23, Ljubljana 1903, str. 636–637.
- Josip Tomišček, Dr. Karel Štrekelj, Slovenske narodne pesmi. 7. snopič. Slovan 2, Ljubljana 1903/4, str. 289–291.
- Josip Tomišček, Dr. Karel Štrekelj: Slovenske narodne pesmi. 8. snopič. Slovan 3, Ljubljana 1904/5, str. 220–221.
- Anton Breznik, Dr. K. Štrekelj: Prispevki k poznavanju slovenskih krajevnih imen po nemškem Štajerju I. Slovensko Cesarsko odločilo iz l. 1675. Dom in svet 17, Ljubljana 1904, str. 370–371.
- Josip Tomišček, Književne novosti Profesorja dr. Štreklja. Ljubljanski zvon 24, Ljubljana 1904, str. 696–697.
- Anton Breznik, Dr. K. Štrekelj, Köse, Käse, Kosch. Dom in svet 18, Ljubljana 1905, str. 247.
- Anton Breznik, Dr. K. Štrekelj, Slavische Wortdeutung. Der Ursprung des š-Lautes in einigen Casusformen des aksl. Comparativus und s-Participis. Dom in svet 18, Ljubljana 1905, str. 375–376.
- Aleš Ušeničnik, Morala v narodnih pesmih. Katoliški obzornik 9, Ljubljana 1905, št. 1, str. 84–89.
- Josip Tomišček, Das slovenische Volkslied. Laibacher Zeitung 124, Ljubljana 1905, Nr. 291, str. 2649.
- Josip Tomišček, Slovenske narodne pesmi. 9. snopič. Ljubljanski zvon 26, Ljubljana 1906, str. 378–379.
- Josip Tomišček, Zur Sammlung slovenischer Volkslieder. Laibacher Zeitung 125, Ljubljana 1906, Nr. 277, str. 2604.
- Aleš Ušeničnik, Knjige »Slovenske matice« za leto 1906. Čas 1, Ljubljana 1907, št. 3, str. 137–140.
- Josip Tomišček, Izbor iz dr. Štrekljevih jezikoslovnih razprav. Ljubljanski zvon 28, Ljubljana 1908, str. 185–186.
- Godišnjak Srpske kraljevske akademije, Beograd 1909, str. 465–469. Štrekljeva bibliografija.
- Anton Breznik, Dr. K. Štrekelj, Slovenski elementi v besednem zakladu štajerskih Nemcev. Dom in svet 22, Ljubljana 1909, str. 525.
- Matija Murko, Vrazove za tisk pripravljene slovenske pesmi. Časopis za zgodovino in narodopisje 7, Maribor 1910, str. 271–286.
- Davorin Beranič Vrazovi zapisi narodnih melodij. Časopis za zgodovino in narodopisje 7, Maribor 1910, str. 232–270.
- Ivan Prijatelj, Vrazova popotovanja po Slovenskem. Časopis za zgodovino in narodopisje 7, Maribor 1910, str. 145–190.
- Josip Tomišček, »Das slovenische Volkslied«. Laibacher Zeitung 129, Ljubljana 1910, Nr. 9, str. 67, Nr. 240, str. 2193.
- Ivan Koštial, 50 letnica odličnega rojaka. Slovenski narod 43, Maribor-Ljubljana 1910, št. 336, str. 1–2.
- Josip Tomišček, »Das slovenische Volkslied«. Laibacher Zeitung 130, Ljubljana 1911, Nr. 245, str. 2319.

- Anton Breznik, Dr. Karel Štrekelj: O Levčevem slovenskem pravopisu in njega kritikah. Dom in svet 24, Ljubljana 1911, str. 405.
- Janko Kotnik, Dva jubileja v Gradcu. Dom in svet 24, Ljubljana 1911, str. 122–124.
- V. Šarabon, Dr. Karol Štrekelj. Mentor 4, Št. Vid nad Ljubljano (Zavod sv. Stanislava) 1911, str. 259.
- Ivan Koštial, Dr. Karel Štrekelj. Slovenski narod 45, Maribor-Ljubljana 1912, št. 155, (10.7.), str. 1. Nekrolog.
- Anton Breznik, Karolu Štreklju za spomin. Dom in svet 25, Ljubljana 1912, str. 452–455.
- Matija Murko, Karel Štrekelj. Časopis za zgodovino in narodopisje 9, Maribor 1912, str. 160. Nekrolog.
- Anton Breznik, Dr. K. Štrekelj. Slovenec 40, Ljubljana 1912, št. 158, str. 4. Nekrolog.
- Makso Pirnat, Vseučiliški profesor dr. Karel Štrekelj (1869–1912). Spominske črtice. Edinost 37, Trst 1912, št. 304–307, 308, 312–314.
- Todesfall. Laibacher Zeitung 131, Ljubljana 1912, št. 134, str. 1495. Nekrolog.
- Makso Pirnat, Universitätsprofessor Dr. Karel Štrekelj. Ein Erinnerungsbblatt. Laibacher Zeitung 131, Ljubljana 1912, št. 157, str. 1519–1520.
- Dr. Karol Štrekelj. Naš dom 12, Maribor 1912, št. 14, str. 216. Nekrolog.
- Stanislav Škrabec, Dr. Karel Štrekelj. Cvetje z vrtov sv. Frančiška (ovitek), tečaj 29, Gorica-Kamnik-Ljubljana 1912, št. 8. Nekrolog.
- Prof. dr. Karel Štrekelj. Primorski list 20, Trst 1912, št. 28. Nekrolog.
- Danilo Majaron, Dr. Karel Štrekelj. Slovenski Pravniki 28, Ljubljana 1912, št. 7/8, str. 252–253. Nekrolog.
- Ivan Arnejc, Dr. Karol Štrekelj. Straža 4, Maribor 1912, št. 79, str. 1. Nekrolog.
- Prof. dr. Karel Štrekelj. Učiteljski tovariš 52, Ljubljana 1912, št. 28. Nekrolog.
- Joža Glonar, Dr. Karel Štrekelj. Ljubljanski zvon 32, Ljubljana 1912, str. 409–416. Nekrolog.
- Matija Murko, Dr. Karel Štrekelj. Veda 2, Gorica 1912, str. 529–542. Nekrolog.
- Joža Glonar, Slovensko slovstvo. Veda 2, Gorica 1912, str. 199–208.
- Fran Kotnik, Dr. Karol Štrekelj. Dom in svet 25, Ljubljana 1912, str. 314.
- Fran Ilešič, Dr. Karel Štrekelj. Slovan, Ljubljana 1912, str. 255. Nekrolog.
- Vatroslav Jagić, Prof. Dr. Karel Štrekelj. Archiv für slawische philologie 34, Berlin 1913, str. 317–320. Nekrolog.
- Ivan Grafenauer, Dr. Joža A. Glonar, (K. Štrekelj), Slovenske narodne pesmi, 15. snopič. Dom in svet 27, Ljubljana 1914, str. 126.
- Pavel Strmšek, Kette in Valjavec v Štrekljevi zapuščini. Ljubljanski zvon 38, Ljubljana 1918, str. 297–299.
- Franc Kramar, Kako in kje sem nabiral slovenske narodne pesmi. Cerkveni glasbenik 45, Ljubljana 1922, str. 77–81, 96–100; 46, 1923, str. 10–14, 30–35, 49–53, 66–70, 85–90, 106–110; 47, 1924, str. 9–13, 31–34, 52–56, 75–80, 97–100, 118–121; 48, 1925, str. 6–10, 33–37, 56–59, 78–82, 102–106, 132–136; 49, 1926, str. 13–16, 37–42, 71–75, 102–104, 125–126, 155–159.

- Pavel Strmšček, Iz korespondence dr. K. Štreklja. Časopis za zgodovino in narodopisje 18, Maribor 1923, str. 100–102.
- Joža Glonar, Predgovor. Slovenske narodne pesmi IV. Ljubljana 1923, str. 3–66.
- Janko Glaser, Slovenske narodne pesmi, 16. snopič. Vredil Joža Glonar. Ljubljana 1923. Časopis za zgodovino in narodopisje 19, Maribor 1924, str. 41–43.
- Pavel Strmšček, Iz korespondence Jagić – Štrekelj. Časopis za zgodovino in narodopisje 19, Maribor 1924, str. 28–36.
- Janko Glaser, O Aškerčevih pohorskih cveticah. Časopis za zgodovino in narodopisje 22, Maribor 1927, str. 196–199.
- Pavel Strmšček, Iz korespondence A. Aškerca. Življenje in svet 1, Ljubljana 1927, str. 83.
- Franc Kramar, Katere stare cerkvene pesmi z napevi sem zapisal med slovenskim narodom? Cerkvni glasbenik 50, Ljubljana 1927, str. 20–21, 107–109, 178–181; 51, 1928, str. 18–23, 179–181; 52, 1929, str. 18–22, 111–113, 140–143, 176–178.
- Matija Murko, Velika zbirka slovenskih narodnih pesmi z melodijami. Etnolog 3, Ljubljana 1929, str. 1–54.
- Fran Ramovš, Štrekelj Karel. Narodna enciklopedija srpsko hrvatsko slovenačka 4, Zagreb 1929, str. 748.
- Ottův Slovník naučný 1 – 28 Praha 1888–1909. 24, str. 812.
- Pavel Strmšček, Profesor Štrekelj – pesnik in prevajalec ruskih povesti. (Iz njegove korespondence). Ljubljanski zvon 52, Ljubljana 1932, str. 487–490.
- Pavel Strmšček, Tri pisma Rada Murnika. Življenje in svet 12, Ljubljana 1932, str. 553.
- Pavel Strmšček, Urednik Aškerc in prof. Štrekelj. Ljubljanski zvon 52, Ljubljana 1932, str. 508–9.
- Pavel Strmšček, Pesnik Aškerc in prof. Štrekelj. Ljubljanski zvon 52, Ljubljana 1932, str. 635–6.
- Karel Štrekelj, Slovinské romance a básny (Ze sbírky Štrekljovi Slovenske narodne pesmi, přeložil Otto F. Babler. Drevorýty vyzdobil Albert Schamony). Samotisky F. Babler, Lidové závody tiskařské a nakladatelské v Olomucu 1933. 56 str.
- Frančišek Sedej, Nadškof dr. Sedej svojemu rojaku profesorju dr. Štreklju. Čas 28, Ljubljana 1933–34, str. 194–200.
- Josip Tomiňšek, Prvo sestavno nabiranje slovenskih narodnih napevov. Časopis za zgodovino in narodopisje 32, Maribor 1937, str. 308–320.
- Vilko Novak, Opombe h Kūharjevemu »Narodnemu blagu vogrskij Slovincov«. Časopis za zgodovino in narodopisje 33, Maribor 1938, str. 108–110.
- France Stele, Izročilo Tomaža Steleta. Narodno blago iz Tunjic pri Kamniku. Etnolog 10–11, 1937–39, str. 327–343.
- Joža Glonar, Dodatek k »Slovenskim narodnim pesmim I.«. Etnolog 10–11, Ljubljana 1937–39, str. 224–232.

- Franjo Baš, Prelat dr. Fran Kovačič. Časopis za zgodovino in narodopisje 34, Maribor 1939, str. 1–39.
- Dr. Karel Štrekelj. Goriški list 1. Gorica 1944, št. 27, str. 2. Pod šifro n.n.
- Matija Murko, Spomini. Ljubljana 1951.
- Josip Tomiňsek, Profesor dr. Karel Štrekelj in nabiranje slovenskih narodnih napevov. Slovenski etnograf 5, Ljubljana 1952, str. 169–178.
- Jezikoslovec Karel Štrekelj. Tovariš 8, Ljubljana 1952, št. 29. str. 492.
- Stanko Kosovel, Karel Štrekelj, sin Krasa, zbiratelj slovenskih narodnih pesmi. Primorski dnevnik 8, Trst 1952, št. 170, str. 2166.
- Dr. Karel Štrekelj. Slavist s Krasa. Matajur 7, Čedad 1956, št. 12,
- Milko Matičetov, Dr. Karel Štrekelj, Jezik in slovstvo 2, 1956, št. 3, str. 120–123.
- Bogomil Gerlanc, Oton Župančič – zapisovalec ljudskih pesmi. Slovenski etnograf 11, Ljubljana 1958, str. 179–182.
- Zmaga Kumcr, Slovenske ljudske pesmi z napevi. Poročilo o glasbenem gradivu, nabranem 1906–1914 pod Štrekljevim vodstvom, zdaj v Glasbeno narodopisnem inštitutu v Ljubljani. Slovenski etnograf 12, Ljubljana 1959, str. 203–210.
- Milko Matičetov, Dr. Karel Štrekelj. Ob petdesetletnici smrti velikega Gorjanca. Primorski dnevnik 18, Trst 1962, št. 157, (15. 7).
- Radoslav Hrovatin, Ob petdesetletnici smrti Karla Štreklja. Glasnik Slovenskega etnografskega društva 4, Ljubljana 1962, št. 3, str. 11.
- Milko Matičetov, Štrekljeva zapuščina in korespondenca s Francem Kramarjem. Slovenski etnograf 15, Ljubljana 1962, str. 223–242.
- Anton Breznik, Življenje besed. Priredil Jakob Šolar. Maribor 1967.
- Marko Kranjec, Karel Štrekelj. Slovenski biografski leksikon III., Ljubljana 1960–1971. str. 693–696.
- Lado Premru, Dr. Karel Štrekelj in njegova zbirka slovenskih narodnih pesmi. Ob skorajšni šestdesetletnici smrti. Primorski dnevnik 28, Trst 1972, št. 55, (5.3.), str. 5–6.
- Marko Terseglav, Odsev socialnega porekla zapisovalcev v njihovem delu. Zbornik 24. kongresa jugoslovanskih folkloristov. Piran 1977, str. 220–225.
- Dr. Karel Štrekelj – jezikoslovec in narodopisec v lastni biografiji. Ob 120-letnici rojstva zaslužnega rojaka. Primorski dnevnik 35, Trst 1979, št. 47, (25.2.) str. 6.
- Slavko Tuta, Skala in morje v simbiozi, pa šola dr. Karla Štreklja. Planinski vestnik 79, Trst 1979, št. 10, str. 677–678.
- Rado L. Lenček, Štrekljeva pisma Janu Baudouinu de Courtenayu in Baudouinova Štreklju. Slavistična revija 33, Ljubljana 1985, št. 1, str. 71–88.
- Monika Kropelj, Štrekljevi sodelavci – zbiralci narodopisnega gradiva. Traditiones 17, Ljubljana 1988, str. 225–257.
- Monika Kropelj, K poznavanju Štrekljeve etnološke usmeritve. Traditiones 19, Ljubljana 1990, str. 261–268.
- Razvoj slovenske etnologije od Štreklja in Murka do sodobnih etnoloških prizadevanj, uredila: Rajko Muršič, Mojca Ramšak, Ljubljana 1995 (Zbornik prispevkov s kongresa, Ljubljana, 24. – 27. 10. 1995).

IZBRANA LITERATURA O KARLU ŠTREKLJU IN NJEGOVM DELU

Monika Kropej, Karel Štrekelj. Prerez skozi življenje in delo. Traditiones 24, Ljubljana 1995, str. 25–48.

Marko Kranjec, Zmaga Kumer, Štrekelj, Karel, v: Enciklopedija Slovenije, Ljubljana 1999.

LITERATURA

- Baš, Angelos, O predmetu Vrazovega etnološkega dela na Slovenskem. Zgodovinske vzporednice slovenske in hrvaške etnologije. Ljubljana 1982, str. 9–14.
- Baš, Angelos, Poglavlja iz etnološkega dela Stanka Vraza na Slovenskem. Traditiones 7–9, Ljubljana 1982, str. 189–249.
- Baš, Angelos, K slovenskemu imenju za etnologijo (1843–1857). Traditiones 10–12, Ljubljana 1984, str. 153–165.
- Belaj, Vitomir, Slavistika na varaždinskoj gimnaziji i njezin udio u proučavanju tradicijske kulture. Zgodovinske vzporednice slovenske in hrvaške etnologije. Ljubljana 1982, str. 161–170.
- Beranić, Davorin, Vrazovi zapisi narodnih melodij. Časopis za zgodovino in narodopisje 7, Maribor 1910, str. 232–270.
- Bernik, France, Pisma Frana Levca. Korespondenca pomembnih Slovencev. SAZU, 1, Ljubljana 1967, 2, 1971, 3, 1973.
- Bogataj, Janez, Razvoj načina in tehnik etnološkega raziskovalnega dela na Slovenskem. Doktorska disertacija. Filozofska fakulteta v Ljubljani 1985.
- Bošković Stulli, Maja, Zakopano zlato. Pula-Reka 1986.
- Bošković Stulli, Maja, Usmeno pjesništvo u obzoru književne umetnosti. Zagreb 1984.
- Cevc, Emilijan, Steletovo predavanje o narodopisnem zbirateljskem delu (iz zapušćine). Traditiones 14, Ljubljana 1985, str. 123–134.
- Čurkina, Iskra. V. , Matija Majar Ziljski. Razprave SAZU, I.razred 8, Ljubljana 1974, str. 75–191.
- Fekonja, Andrej, Pisma Stanka Vraza Dragojili Štauduarki, roj. Krizmanićevej. Slovenski narod, Maribor-Ljubljana 1879, št. 22–30.
- Fekonja, Andrej, Dopisi Stanka Vraza. Slovenski narod, Maribor-Ljubljana 1879, št. 149–156
- Fikfak, Jurij, Iz etnološkega in folklorističnega dela Jakoba Volčiča, objavljene ga v Novicah 1851–1881. Etnološka tribina 6–7, Zagreb 1984, str. 97–105.
- Fikfak, Jurij, Ljudstvo mora spoznati sebe. Podobe narodopisja v drugi polovici 19. stoletja. Ljubljana 1999.
- Glonar, Joža, Stare žalostne. V Ljubljani 1939 pri Akademski založbi.
- Grafenauer, Ivan, Lepa Vida. Ljubljana 1943.
- Grafenauer, Ivan, Slovenske pripovedke o Kralju Matjažu. Ljubljana 1951.
- Grafenauer, Ivan, Matiji Murku v spomin. Slovenski etnograf 5, Ljubljana 1952, str. 197/207.

- Grafenauer, Ivan, Matije Murka znanstvena pot. Razprave SAZU, I. razred, Ljubljana 1956, str. 14–17.
- Hafner, Stanislav, Geschichte der österreichischen Slawistik. Beiträge zur Geschichte der Slawistik in nichtslawischen Ländern, Wien 1985, str. 11–38.
- Jakopin, Franc, Nahtigalov prispevek slovenski znanosti in kulturi (ob stoletnici rojstva). 13. seminar slovenskega jezika, literature in kulture. Ljubljana 1977.
- Katalog rokopisov. Narodna in univerzitetna knjižnica v Ljubljani. Inventarizirano gradivo. Ljubljana 1980.
- Katalog rokopisov Univerzitetne knjižnice Maribor. Maribor, 1/1978, 2/1983.
- Kidrič, France, Zgodovina slovenskega slovstva. Od začetkov do Zoisove smrti. Razvoj, obseg in cena pismenstva, književnosti in literature. Ljubljana 1929–1938.
- Kmecl, Matjaž, Slovenski književni program sredi XIX. stoletja ali prastara delitev na elitno in neelitno literaturo. 11. seminar slovenskega jezika, literature in kulture. Ljubljana 1975, str. 77–87.
- Kos, Janko, Tipološke značilnosti slovenskega razsvetljenstva v evropskem kontekstu. Obdobje razsvetljenstva v slovenskem jeziku, literaturi in kulturi. Ljubljana 1979, str. 27–36.
- Krek, Gregor, Nekoliko opazek o izdaji slovenskih narodnih pesmi. Slovenski narod 6, Maribor-Ljubljana 1873, št. 137–145. Listek.
- Kremenšek, Slavko, Od Linhartarja do Trdine – etnologija v zgodovinsko opisju obdobja razsvetljenstva in romantike. Zgodovinske vzporednice slovenske in hrvaške etnologije. Ljubljana 1982, str. 135–144.
- Kremenšek, Slavko, Družbeni temelji razvoja slovenske etnološke misli. Pogledi na etnologijo. Ljubljana 1978, str. 9–65.
- Kremenšek, Slavko, Dediščina slovenske etnološke misli XIX. stoletja. 11. seminar slovenskega jezika, literature in kulture. Ljubljana 1975, str. 127–136.
- Krones, Franz, Geschichte der Karel Franzens Universität in Graz. Graz 1886.
- Kühar, Števan, Ljudsko izročilo Prekmurja. Uredil Vilko Novak. Murska Sobota 1988.
- Kumer, Zmaga, Cafova zbirka slovenskih ljudskih pesmi. Traditiones 10–12, Ljubljana 1984, str. 145–151.
- Kuret, Niko, Praznično leto Slovencev I – IV. Celje 1965–70.
- Logar, Tine, Slovenska matica 1864–1964, Ljubljana 1964,
- Matiččetov, Milko, »Te dve ste rozeanski«. Cafov zapis 1844. Traditiones 10–12, Ljubljana 1984, str. 233–243.
- Macun, Ivan, Stolica slovanskega jezika na graškem liceji. Kres I. Celovec 1881, str. 301.
- Mahnič Joža (uredil), Jernej Kopitar v Vukovem letu. Ljubljana 1987.
- Melik, Vasilij, Slovenski razvoj v drugi polovici 19. stoletja. 11. seminar slovenskega jezika, literature in kulture. Ljubljana 1975, str. 107–120.
- Melik, Vasilij, Zgodovinska tradicija pri Slovencih v drugi polovici 19. stoletja.

19. seminar slovenskega jezika, literature in kulture. Ljubljana 1983, str. 211–222.
- Merhar, Boris, Folklor in narodopisje. Slovenska matica 1864–2964. Ljubljana 1964, str. 116–140.
- Möderndorfer, Vinko, Verovanja, uvere, običaji Slovencev. Celje 1946
- Möderndorfer, Vinko, Ljudska medicina pri Slovencih. Ljubljana 1964.
- Murko, Matija, Vrazove za tisk pripravljene slovenske pesmi. *Casopis za zgodovino in narodopisje* 7, Maribor 1910, str. 271–286.
- Murko, Matija, Vatroslav Oblak, ein Beitrag zur Geschichte der neusten Slavistik. Wien 1902.
- Nahtigal, Rajko, Vatroslav Jagić 1838–1918 (ob osemdesetletnici). *Ljubljanski zvon* 38, Ljubljana 1918, str. 724–736.
- Nahtigal, Rajko, Uvod v slovansko filologijo. Ljubljana 1949.
- Narod naš dokaze hrani. Bibliografski pregled slovenskega tiska na Primorskem do konca leta 1918. Ljubljana, 1940.
- Novak, Vilko, Raziskovalci slovenskega življenja. Ljubljana 1986.
- Pajak, Jože, Slavni odbor »Slovenske matice«! *Slovenski etnograf* 16, Ljubljana 6. 2. 1883, št. 29.
- Pogačnik, Jože, Ivan Grafenauer, Literarnozgodovinski spisi. Ljubljana 1980.
- Prijatelj, Ivan, Vrazova popotovanja po Slovenskem. *Casopis za zgodovino in narodopisje* 7, Maribor 1910, str. 145–190.
- Prijatelj, Ivan, Slovenska kulturnopolitična in slovstvena zgodovina 1848–1895, I.–V. Ljubljana 1955–1966.
- Prunč, Erich, K zgodovini slovenskih predavanj in slavistike na graški univerzi. *Slavistična revija* 18, 970, št. 3–4, str. 241–248.
- Prunč, Erich, Gradivo za zgodovino slavistike na Štajerskem. *Slavistische Forschungsberichte*. Bd. 2, Graz 1987.
- Slovenske ljudske pesmi I.–IV. Ljubljana 1970–1998.
- Seznam občin SR Slovenije z njihovimi naselji in šiframi ter seznam občin SFRJ za leto 1980. Ljubljana 1980.
- Simonič, Franc, Slovenska bibliografija. I. 1550–1900. Ljubljana 1903–1905.
- Slovenski biografski leksikon. Ljubljana 1925–1991.
- Stanonik, Marija, Vprašanje romantične mitološke teorije pri Slovencih. Obdobje romantike v slovenskem jeziku, književnosti in kulturi. Ljubljana 1981, str. 335–353.
- Stanonik, Marija, Matija Valjavec kot slovstveni folklorist. *Etnološka tribina* 6–7, Zagreb 1984, str. 107–115.
- Sturm–Schnabl, Katja, Der Briefwechsel Franz Miklosich's mit der Südslaven. Maribor (Založba Obzorja Maribor) 1991.
- Terseglav, Marko, Štrekljeva zbirka ljudskih pesmi ob prelomu stoletja. *Etnološka tribina* 6–7, Zagreb 1984, str. 117–125.
- Terseglav, Marko, Stanko Vraz in slovensko romantično gibanje za ljudsko pesem. Zgodovinske vzporednice slovenske in hrvaške etnologije. Ljubljana 1982, str. 25–36.

LITERATURA

- Terseglav, Marko, Ljudsko pesništvo. Literarni leksikon 32, Ljubljana 1987.
- Toporišič, Jože, Die slovenische Dialektforschung. Zeitschrift für slavische Philologie. 30, Heidelberg 1962, str. 383–416.
- Valjavec, Matija, Prinešček, kako in od kod se narodne pripovedi razširjajo. Kres 4, Celovec 1886, str. 151–154.
- Valjavec, Matija, O Rodjenicah ili Sudjenicah. Književnik. Zagreb 1865, str. 52–61.
- Vodnik po arhivih Slovenije, Ljubljana 1965.
- Volkskultur und Moderne. Europäische Ethnologie zur Jahrtausendwende. Festschrift für Konrad Köstlin zum 60. Geburtstag am 8. Mai 2000. Wien 2000 (Selbstverlag des Instituts für Europäische Ethnologie).

KAREL ŠTREKELJ

FROM THE SPRINGS OF POETICS

SUMMARY

Living at the bridging-time between the 19th and 20th century, at the time of the Secession and modern times, when national identity acquired more and more value and when the European imperialistic policy was at the height of its evolution, Karel Štrekelj, the well-known Slovenian philologist contributed greatly to the development and scientific foundation of Slovenian ethnology and Slavic linguistic studies.

Karel Štrekelj was born in Gorjansko by Komen in the Karst on 24. February 1859 and died on 7. July 1912 in Graz, Austria. Despite the shortness of his lifetime he contributed the fundamental edition of Slovenian Folk Songs and built, together with Matija Murko the scientific basis for the Slovenian ethnology. Already at an early age Karel Štrekelj manifested an interest in the Slovenian language and culture. For the Polish linguist J. Baudouin de Courtenay, for example, he collected songs and invocations. In his high-school years, he started his lifelong friendship with Fran Levec, his professor of Slovene language in Gorizia, who transferred to him not only knowledge but also a strong love for the homeland. Fran Erjavec and Simon Rutar, also professors at the Gorizia high school, were also decisive influences on the moulding of Štrekelj's personality. In Gorizia he tried his hand as a writer, started translating Russian prose, which he later published in »Ljubljanski zvon« (The Ljubljana Bell). Partly under the influence of his friend and classmate, the poet Josip Pagliaruzzi Krilan, he also wrote poetry.

In 1878 Štrekelj graduated from high school and in the same year left for Vienna, where he enrolled at the Faculty of Arts. In addition to classical philology, he also attended lectures on comparative linguistics and Slavic philology in the class of Prof. Fran Miklošič. Soon afterwards, after completing his military service (1879), at the urging of Fran Levec, he became a contributor to »Ljubljanski zvon«, writing at first news and short reports.

During his university years, Štrekelj developed a deep interest in dialectology. He lectured on his native dialect at the Vienna Literary Society. This was the topic he selected for his dissertation: »Phonologie des Görzer Mittelkarstdialektes in ihren Grundzügen dargestellt«.

Štrekelj started directing his etymological studies towards discovering Germanic and Roman elements in Slovenian speech. As early as in 1888 he published in »Archiv für slavische Philologie« (AslPh) the »Etymologische Miscellen«, thus paving the way for his etymological studies. He was the highest

authority on toponyms, a fact recognized many years later by no less an expert than the excellent historian Milko Kos.

In 1885 he started working as a tutor for the Countess Mannsfeld-Colloredo. The next year (on 15. May 1886) he filed an application for *venia legendi* for Slavic philology. He earned his qualification as a university professor with a lecture on Great Russian epic poems; on 8. August, he was appointed private docent. Among his first lectures were »Slavische Altertümer«, »Slavische Ethnographie«, »Die bulgarische Volksepik« and »Das slovenische Volkslied«.

The first two lectures are partly preserved at the Regional Archive in Maribor. In »Slavische Altertümer«, Štrelj starts with the first Slavic settlements and the sources dealing with them, and briefly presents ancient Slavic culture. By comparing and critically appraising sources and reports and by drawing on comparative linguistics, he studies and assesses the results of the research done till that time and attempts to picture the linguistic, religious and social conditions. The lectures were at a high professional level for that time and quite in tune with up-to-date findings in that field. The works of Šafarik, Benfey, Mommsen and others are still important today, the others which he quotes (mostly Müller's and Schrader's) were the leading works of his time. Up to a certain extent the lectures »Slavische Ethnographie« supplement our understanding of Štrelj's definition of the discipline and the subjects it should cover. In the lectures which have been preserved he presents the newest findings concerning Indo-European races and culture ranging from economy to social conditions, and religious beliefs to languages, especially Slavic. We do not know how Štrelj dealt with this subject in the ensuing lectures: as he points out himself in his first lecture, the term »ethnography« had yet to be firmly defined either in terms of scope or contents. That is why he first defines ethnography, clearly demarcating it from anthropology. Both disciplines deal with man. Ethnography or ethnology deals with man as an individual belonging to a particular society based on customs and tradition and bound by a common language, while anthropology is a science which studies man as a member of nature's »homo« species. Štrelj conceived his »Slavic ethnography« extremely broadly in the spirit of historical anthropology. In a way his tendencies in this field are compatible with some contemporary trends, like those proposed by F. Boas.

In the year 1887 Štrelj became editor of the »Slovenian Folk Songs« and published »An Appeal for Folklore Material«. The first aim of his large-scale ethnographical program was to gain a thorough knowledge of Slovene folk culture, which he called the »national wealth«. He was among the first in Slovenia to use the English word »folklore« for folk culture and its studies. In keeping with the notion prevalent among literary historians of his time, Štrelj surmised that oral literature could help understanding the psychology of a nation, the so called »demopsychology«. However, his later work was further moulded by experience and the development of the discipline; this is apparent in the results of his work, in which the historical and geographical comparative approach soon prevailed over the psychological factor.

With the help of collectors located all over Slovenia, he gathered a great deal of material, which he started preparing for publication. When the first volume was published in 1895, trouble started, reaching its peak upon the publication of Volume 6 of »Slovenian Folk Songs« covering love poetry, which caused an uproar among the moralists. After the publication of Volume 7, tensions subsided.

Štrekelj's scientific method used in his anthology could withstand the test of any European standard, a fact readily acknowledged by the mostly foreign critics of his time, like Aleksander Brückner, Jiří Polivka, Konstantin Jireček, František Pasternak from Prague, A. N. Veselovskij and G. A. Iljinskij from St. Petersburg, F. J. Buslajev from Moscow, and others. That he was an acknowledged Slavist is also shown by the fact that Vatroslav Jagić, Miklošič's successor in Vienna, invited Štrekelj to become coeditor of the journal »Archiv für slavische Philologie«, and that he received awards from the museum and academies in Prague, Belgrade and Moscow.

Štrekelj brought forward many progressive principles and theories for editing and studying folk songs. Besides not »translating« the texts into literary Slovene, he also published different variants and versions and enriched the work with numerous notes and comments. Another asset of the anthology is that it lists the names of localities and regions. Last but not least, his classification of poems – which, with some additions, is still valid today – also deserves to be mentioned. Among other things, his scientific method was based on the then generally accepted division of songs into original, folk and folklorized ones. He recognized both possible developmental paths of song: either from an original which turns into a folk song, or a folk song to which the recorder or poet gives an original stamp.

In 1889, when Cigale, the translator of the civil code died, Prof. Stritar asked Štrekelj to help him translate it, an offer which Štrekelj, well qualified as he was, gladly accepted. In January 1890 he was appointed editor of the Slovenian edition of the state code in Vienna. Štrekelj was undoubtedly an ideal choice for this position: he had translated fiction, as well as Bogišić's Montenegro state code into German. All civil laws for Carniola were published in Štrekelj's translation, in his extremely beautiful and rich language.

In 1896, Vatroslav Oblak, docent at the University of Graz, died before he could be appointed associate professor. More or less smoothly Štrekelj inherited his position in the Department of Slavic Philology at the University of Graz. On 4. October 1896, he was appointed associate professor by imperial decree. His main assignment was lecturing on Slovene language and literature (3 to 4 classes a week), as well as on other subjects dealing with Slavic philology. During the fifteen years up to his death, in 1912, he held lectures dealing mostly with Slavic grammar, the morphology and phonology of some Slavic languages, preparing with special care his lectures on the history of Slovene literature. The manuscripts of his lectures »The History of Slovenian Literature« are still preserved in 4 books at the Institute for Slavistics at the University of Graz, and

this survey was the first in Slovenia. In writing the lectures Štrekelj was much impressed by Hippolyte Taine and A. N. Pipin. Ethnology, as a factor of the national character, was considered as part of literature and philology. Štrekelj also lectured on the history of Serbo-Croatian literature till the end of the 18th century and in the 19th century, on both Slovenian and Serbo-Croatian folk poems and on Slavic etymology. He also held lectures with practical exercises on Old Church Slavic and the monuments of Slavic paleography, and on the Russian language.

On 18. March 1903, at the founding assembly of the Scientific Club in Maribor, at the suggestion of Matija Murko, the Slovenian Historical Society of Styria was founded. Contrary to the initial plans, ethnography was also included in the research activities. Thanks to Štrekelj and Murko, the very title of the society newsletter »Časopis za zgodovino in narodopisje« (Journal for History and Ethnography) showed that the society had taken upon itself the task of fostering ethnography as well.

In the meantime Štrekelj began working hard on preparing an edition of folk songs with their tunes. In 1905 the Austrian Ministry for Religious Instruction and Science, at the suggestion of Wilhelm Hartl university professor of classical philology and minister of education and religion, decided to publish »Austrian Folk Songs« and selected Dr. Karel Štrekelj as the editor of the Slovenian part of the anthology. He was also entrusted with the task of staffing the collection department. Taking as a model J. Pommer's directions for collecting and recording folk songs with their tunes in »Das Volkslied in Österreich. Anleitung zur Sammlung und Auffzeichnung. Fragebogen«, he wrote the clearer and shorter »Basic Principles for the Publication of Austrian Folk Songs«. Together with the working committee, he drafted the »Instructions and Questions for Collecting and Recording Folk Songs, Folk Music, Folk Dances and Customs Related to Them«. The instructions have given extensive and precise directions to the collectors, and in addition to thorough and comprehensive questions (a total of 248), guidelines on how to note the melody (this part was added by M. Hubad) and the lyrics. As a technical aid Štrekelj also drafted a »Questionnaire« with seventeen questions, a summary of the »Basic Principles«. Despite this new project, the Slovenian Society for the Publication of Scientific and Literary Works (Slovenska matica) decided to continue publishing Štrekelj's anthology »Slovenian Folk Songs« to the end. He was influenced by J. Pommer but corresponded also with John Maier the famous author of »Kunstlieder im Volksmunde« published 1906 in Halle.

In the last year of his life, Štrekelj continued his work in linguistics, especially in lexicology and grammar. He also supplemented his dialectological study of the Karst dialect, while still remaining very dedicated to folk poetry. He even wanted to contact J. Polivka about the publication of Slovenian Folk Tales.

Death cut short Štrekelj's plans. His life works – among them »The Historical Grammar of the Slovenian Language«, in which he wanted to follow the development of Slovenian language through the centuries, from the earliest

age to his time – were left uncompleted. The half that was finished was published in 1922 by the Historical Society in Maribor, mostly thanks to the efforts of Matija Murko. Murko also took over, after Štrekelj, the Slovenian part of the monumental edition »Austrian Folk Songs«, and later published »La Poésie populaire épique en Yougoslavie au début du XXe siècle«, Paris 1929, which encouraged Milman Parry and his research in this field.

A year after his death, the first part of his dissertation, »Phonologie des Görzer Mittelkarstidialektes. I. Vokalismus«, was published in *AslPh* (35/1913, pp. 130-150).

Among his manuscripts on dialectology, his study »Lautlehre des Görzer Mittelkarstidialektes«, the continuation of his first scientific paper, was left to gather dust.

Much of the material on the Cerčno dialect has not been published either. Lexical and dialectological material from different regions, collected by either Štrekelj himself or his associates, which he depicted as »live national treasures«, is preserved in the Archives of the Republic of Slovenia, the Institute of Slovenian Ethnology and Regional Archives in Maribor.

Štrekelj also deserves credits for his work on Slovenian spelling. Besides Pleteršnik's and Levec's spelling, Štrekelj's and Škrabec's writings form the basis of the Slovenian literary language. Among Štrekelj's unpublished articles on linguistics is the material he gathered for a study on language on a trial page (»Probblatt«) for Dalmatin's Bible. In the field of spelling and grammar Anton Breznik was a worthy successor of Štrekelj's.

He was attracted to ethnology, which he first equated with ethnography, mostly because of his interest in philology, born out of his national consciousness. Just like linguistics, ethnology was a mainstay of his scientific work. »Slovenian Folk Songs« are Štrekelj's greatest published work, not only in the field of ethnology but in his opus as a whole. For this monumental anthology and for the planned anthology »Folk Songs in Austria« and for a planned anthology of folk narratives, a wealth of material had been gathered. It is preserved today at the Institute of Slovenian Ethnology and at the Institute of Ethnomusicology at the Scientific Research Centre of the Slovenian Academy of Sciences and Arts.

VSEBINA

Predgovor	5
Namesto uvoda	7
Karel Štrekelj – Življenje in delo	10
Mladost na Gorjanskem pri Komnu in dijaška leta v Gorici (1859–1877)	10
Odhod na Dunaj in vojaščina (1878, 1879)	13
Študij, prevajanje in sodelovanje pri Ljubljanskem zvonu (1880–1883)	15
Doktor filozofije (1884)	22
Prve službe in poroka (1885)	28
Habilitacija (1886)	30
Prvi zasnutki Slovenskih narodnih pesmi (1886, 1887)	31
Štrekljeva predavanja na dunajski slavistični stolici: Slavische Altertümer (1886/87), Slavische Ethnographie (1887/88)	38
Prevajanje deželnega zakonika za vojvodino Kranjsko (1888–1891)	47
Urejanje Slovenskih narodnih pesmi (1892–1894)	50
Prvi snopič Slovenskih narodnih pesmi (1895)	53
Profesura na graški slavistični stolici (1896)	54
Priznanja delovnim uspehom, predavanja Zgodovina slovenskega slovstva (1898–1899)	58
Odmevnost Slovenskih narodnih pesmi, dopisni član ‘Společnosti narodopisného musea českoslovanského’ v Pragi (1899–1901)	63
Kritike Slovenskih narodnih pesmi dosežejo višek; Štrekelj postane član ‘Imperatorske akademije znanosti’ v Sankt Peterburgu (1902, 1903)	68
Ustanovitev Časopisa za zgodovino in narodopisje (1904)	73
Urednik slovenskega dela zbirke Avstrijskih narodnih pesmi (1905–1906)	75
Štrekelj postane dopisni član ‘Kraljevske akademije’ v Beogradu (1907–1910)	80
Delo in življenje prekine smrt (1911, 1912)	87

Pomen Štrekljevega dela in usoda njegovih nedokončanih in neobjavljenih študij	91
Odmevnost Štrekljevega opusa	98
Narodopisno gradivo iz Štrekljeve zapuščine	101
Štrekljevi sodelavci, zbiralci narodopisnega gradiva	103
Kratice	106
Katalog zbiralcev.....	107
Krajevni izvir ljudskih pripovedi iz Štrekljeve zapuščine	143
Abecedni seznam krajev z zapisovalci	149
 Gradivo	 153
1 Davorin Petelin, okolica Ljubljane, ŠZ 7/36	
Narodni pregovori, reki in vraže	153
2 Anton Kupljen, Črnomelj, ŠZ 7/40	
Izreki in poslovice	155
3 Gašpar Križnik, Motnik, ŠZ 1/25	
Zagovori	156
4 Ivan Kunšič, Gorje, ŠZ 4/21	
Snočə sem na vase bil	157
5 Franc Kuster, okolica Škofje Loke, ŠZ 10/2	
Nuna Uršika	158
6 Ivan Jager, Ivanje selo, ŠZ 4/44	
Kaj se ti človek na svet' veselíš?	160
7 Gašpar Križnik, Vransko, ŠZ 2/6	
O zlatem jabolku	161
8 Franc Kramar, Ig, ŠZ 5/125	
Od enega, ki se je pri kači ženil, pa je s tem tri grofove hčere rešil	163
9 Anton Pegan, Vipavsko ŠZ 8/	
Brat in sestra	165
10 Stanko Vraz, Cerovec Stanka Vraza, ŠZ 9/26	
Gospod in prebrisano dekle	170
11 Fran Sreboški Peterlin, okolica Ribnice, ŠZ 7/220,1	
Rdečekapci.....	172
12 Radivoj Poznik, Kropa, ŠZ 7/207	
Kovač čez vse kovače	176
13 Franc Kramar, Borovnica, ŠZ 5/213	
Od svetega Kurenta	179
14 Franc Kramar, Matena, ŠZ 5/91	
Od lintverna, ki leži pod gričem svete Ane pri Preserskem jezeru.....	181
15 Anton Žlogar, Suhor pri Metliki, ŠZ 7/226,3	
Od Ribničana.....	182
16 Franc Kramar, Matena, ŠZ 5/153	
Kako so v Ribnici hruške medili	183

17	Izidor Modic, Sv. Vid nad Cerknico, ŠZ 7/227,2 Neumni sin	184
18	Anton Kupljen, okolica Črnomlja, ŠZ 7/41 Zapujcl gre k spovedi in obhajilu	186
19	Anton Pegan, Goriško, ŠZ 88/32 Uganke	188
20	Matija Valjavec, Gorenjsko, ŠZ 9/156,2 Uganka	189
21	Oton Župančič, Dragatuš, ŠZ 9/156,1 Uganka	190
22	Frančišek Stele, Torovo, ŠZ 9/156,4 Uganka	191
23	Josip Štuhec, Ljutomer, ŠZ 9/143 Uganka	192
24	Karel Štrekelj, Gorjansko ŠZ 9/157,4 Uganka	192
	Bibliografija Karla Štreklja	193
	Izbrana literatura o Karlu Štreklju in njegovem delu	199
	Literatura	205
	Karel Štrekelj. From the Springs of Poetics (Summary)	209

P.P. 306, Gosposka 13, 1001 Ljubljana
Telefon: 01 470 64 65 fax: 01 425 77 94

E-naslov: zalozba@zrc-sazu.si

Spletna stran: <http://www.zrc-sazu.si/zalozba>

ISBN 961-6358-29-4

9 789616 358293